

En gammel Præsteslægts Historie.

Af Holger Fr. Rørdam.

Medens det er ejendommeligt for det romersk-katholske hierarkiske System, at Præsten og endnu mere den kloster-givne Mand (og Kvinde) løsrives fra Slægten, saa Kirken bliver hans Moder, Brud og Arving, idet det naturlige Følelsesliv saa vidt muligt tilbagetrænges og fornægtes, saa stiller den evangeliske Kirke sig ganske anderledes til denne Sag: den vil ikke tilintetgjøre Naturens Lov, ikke udslette det fjerde Bud; men den vil rense og hellige de naturlige Følelser og styrke den indbyrdes Kjærlighed mellem Forældre og Børn, mellem Mand og Hustru ved at give den en fastere Grundvold end den skrøbelige, som det af Synden smittede Naturliv frembyder. Medens det derfor er en almindelig Klage fra romersk-katholske Lande, at Præsten aandelig talt skiller Hustruen fra Manden, idet han gennem Skriftestolen borttager den dybe og inderlige Fortrolighed mellem dem — hvorfor der ogsaa i hine Lande kun kjendes saa lidt til et sandt Husliv —, saa staar Præsten i den evangeliske Kirke, om vi saa maa sige, midt i Menigheden som den der er forsøgt i de samme Glæder og Sorger, der gjæste det fattigste saa vel som det rigeste Hjem, og som den, der ud af sin egen Erfaring, og derfor med en dybere Sandhed, kan tale til Menigheden i det hele og til den enkelte om de Krav og Pligter, Samlivet mellem Mennesker paalægger.

Vel er det saa, at de evangeliske Præstehuse i mange Maader, aandelig og materielt, have delt Kaar med den Samtid, hvori de befandt sig; men ingen sanddru Gransking vil kunne nægte, at der ofte er udgaaet befrugtende og forædlende Kræfter fra dem; og har der end været Præster, der ikke have forstaaet at opdrage deres Børn bedre end Eli, saa har der dog visselig ogsaa været Præstehuse, hvorfra der er udgaaet en Johannes, der har beredet Herren Vej til mange Hjærter. Neppe har det heller været betydningsløst, at det ofte er sket, at Præstesønner have optaget Faderens Arbejde, om ikke paa det samme Sted, saa dog i samme Gjærning, og at dette Forhold ikke sjældent har fortsat sig gennem flere Slægtled; thi skjønt vel ingen fødes til Præst, saa har dog Familietraditionen ogsaa i dette Forhold sin umiskjendelige Vigtighed.

Naar jeg her skal søge — saa vidt det, navnlig for den ældre Tid, ikke meget rigelige Materiale tillader det — at fremstille en saadan gammel Præsteslægt, maaske den ældste, som kjendes her i Landet, i hvilken gennem ni Slægtled, eller lige fra Kong Frederik II's Tid indtil vore Dage, Mand efter Mand har været Præster, saa nærer jeg vel ikke saa meget den Betænkelse, at Emnet skulde være ganske betydningsløst, da jeg antager, at der derved vil kunne ydes et, om end kun lidet, Bidrag til Billedet af den evangeliske Kirkes Vilkaar, som de have været her i Landet — skuffe Tegnene ikke, saa bliver Fremtiden anderledes —; min Betænkelse ligger deri, at det er min egen Slægt. Men jeg trøster mig med Oldtidsskjaldens Ord: »Sjældent rejses Bautastene, naar ej Sønner rejse dem«. Gjorde jeg det ikke, som har faaet et indre Kald til at sysle med de historiske Minder, vilde maaske neppe nogen anden vove sig dertil. Desuden har jeg haft den største Del af Skriftet liggende tildels udarbejdet i over tyve Aar, saa at jeg i dette Tilfælde ikke kan beskyldes for at have syndet imod den horatsiske Regel: *Nonum prematur in annum*.

Det første Grundlag til nærværende Fremstilling er en haandskreven Stamtavle over Slægten («Genealogia Rørdami-ana»), forfattet ved Aaret 1780 af Jubellæreren Holger Rørdam, Præst i Vigersted og Kværkeby, ventelig efter Opfordring af Christoffer Gjessing, der et Steds i sin »Nye Samling af Danske, Norske og Islandske Jubel-Lærere« antyder, at det var hans Hensigt at meddele Efterretninger om den nævnte Mand og hans Slægt, hvilket dog ikke skete. Ved Siden af denne Stamtavle er benyttet Breve, Dagbøger og andre Optegnelser, der ere opbevarede i Familien og nu ere i min Værge. Desuden har jeg under mine Studier af Danmarks Litteratur- og Kirkehistorie hist og her fundet Bidrag til Fuldstændiggjørelse af Familiearkivet, ligesom jeg ogsaa for mange Aar siden, i mine første Studenterdage, ved Brevvexling med Præsterne paa de Steder, hvor mine Forfædre have virket, har søgt at skaffe mig de Oplysninger, som paa disse Steder vare at finde. At der endnu kunde være et og andet at opdage, tvivler jeg slet ikke om; men den, der ikke vil efterlade sine Samlinger ufuldendte for maaske snart at adspredes, maa dog en Gang standse, og forsøge, hvorledes de mange Brudstykker bedst kunne forenes til et Hele. Det er, hvad jeg her har gjort, idet jeg tillige har næret det Haab, at Betragtningen af Fædrenes Vandring og Udgang skulde kunne indeholde Bestyrkelse og Lærdom for Efterslægten, — hvad den ialfald i ikke ringe Maal har skjænket mig personlig.

Slægten Brun-Rørdam.

Gaa vi tilbage til Reformationens Aarhundrede, da vare egentlige Familienavne den Gang forholdsvis sjældne i borgerlige Slægter. De fleste nøjedes med det, de selv dannede af Faderens Navn med Tilføielse af -søn. Og selv

om de havde et andet Efternavn, brugtes det sædvanlig kun ved højtidelige Lejligheder. Men Undtagelser gaves dog, idet nogle toge sig Tilnavn efter den By, hvori de vare fødte (f. Ex. Riber, Vedel, Kolding), medens andre havde et nedarvet Familienavn (f. Ex. Buck, Hvid, Ranch), hvis Oprindelse i de færreste Tilfælde med Sikkerhed kan paavises, da de første Bærere af Navnet maaske ikke udtrykkelig er nævnede dermed i de faa Kilder, der omtale dem. Dette er Tilfældet med Stamfaderen til nærværende Slægt; thi først hans Søn finde vi udtrykkelig betegnet med Navnet Brun, som Faderen dog rimeligvis ogsaa har baaret. Brun var nemlig et i ældre ligesom i nyere Tid temmelig almindeligt Efternavn. I Dansk Adelslexicon omtales ikke mindre end sexten Adelsslægter, med forskellige Vaabener, der have ført dette Navn. De fleste af dem tilhøre Middelalderen, og kun een af disse mange Slægter antoges bestaaende som Adel i Slutningen af forrige Aarhundrede. Ikke en eneste af de mange Adelsmænd, som have baaret Navnet Brun, har dog indskrevet sit Navn i Historien med saa stærke Træk, at det har kunnet trodse Tiden. Mest bekjendt turde i Øjeblikket være, ikke en Mand, men en Kvinde af Slægten — den smukke Jomfru Ide, Datter af Niels Brun til Kongerslev, hende der blev gift med Knud Mogensen (Løvenbalk) til Kjellerup, hvis Historie har givet en af vore Digttere Stof til en romantisk Fortælling, der vil være kjendt af mange.

Om nu nærværende Præsteslægt Brun nedstammer fra en af de mange Adelsmænd, der bar dette Tilnavn, er ubevisligt, men derfor ingenlunde usandsynligt, da det historisk kan godtgjøres, at mange andre adelige Familier eller Grene af saadanne efter Reformationen ved at gaa over i Præstestanden tabte deres Adelskab, ikke ved nogen Retskjendelse, men fordi de savnede de materielle Midler, der udfordredes til at holde Adelskabet oppe. Saaledes kunde nævnes Slægterne Glambeck, Sten, Barfod, Prip, Galskjøt, Mule og vistnok mange flere. Hvad der særlig

bidrog til at udtynde Adelenes Rækker, var, foruden Fattigdommen, den strænge Bestemmelse i den ældre Statsret, at naar en adelig giftede sig med en »vanbyrdig«, gik den adelige »Frihed« tabt for Efterkommerne — en Bestemmelse, som, hvis den endnu bestod, vistnok vilde gjøre Vallø næsten øde og saaledes betydelig lette Afgjørelsen af et af vor Tids brændende Spørgsmaal.

Oprindelsen til Navnet Rørdam har noget dunkelt ved sig. Formodentlig staar det i Forbindelse med Byen Rørby, hvor de første, der bar Navnet, ere fødte. Forresten er det kun bekjendt, at Børnene af tvende Sødskende af ovennævnte Præsteslægt Brun omtrent samtidig (ved Aaret 1700) vexlede Familienavn, idet den ene Gren kaldte sig Lindam, den anden Rørdam. Den første Linie er nu saa godt som uddød paa Mandssiden ¹⁾, medens den sidste, saa vidt Mennesker kunne dømme, endnu har Fremtiden for sig.

Slægtens tidligste, os bekjendte Hjem var forøvrigt Jylland. I den smukke Egn nord for Vejle Fjord havde Stamfaderen sin Bolig. Og da i hin Tid de fleste Præster søgte og fandt Ansættelse i deres Hjemstavne, er det ogsaa rimeligt, at hans Forfædre have boet i samme Egn, eller ialfald have været Jyder. Senere har Slægten især haft sin Virkekreds i Sjælland. I Aaret 1869 var der paa een Gang syv Mænd af Navnet Rørdam i præstelig Virksomhed, og alle i Sjællands Stift. Det er det højeste Antal, der nogensinde har været. En Gren af Familien, som ved Norges Fraskillelse 1814 blev i dette Land, har ikke faa Repræsentanter blandt de uforfærdede Sømænd, som udgaaende fra Norge pløje alle Jordens Have, medens ingen af denne Linie vides at være gaaet den akademiske Vej.

At Slægten forøvrigt har modtaget en væsentlig Del af sit aandelige Præg fra de mødrene Familier, er kjendeligt. En nærmere Paavisning deraf vil imidlertid være

¹⁾ Saavidt vides lever endnu kun en Olding som den sidste Mand af Navnet Lindam.

vanskelig — mangen Gang lader Forholdet sig mere ane end paavise. Men den Kjendsgjerning, at en Mand i aandelig Henseende ofte slægter sin Moder mere paa end sin Fader, ligesom at Børnene ofte slutte sig nærmere til Moderens end til Faderens Slægt, har foranlediget, at jeg i et Tillæg tænker paa at gjøre de mødrene Slægter, for saa vidt jeg kjender noget til dem, til Gjenstand for lidt nærmere Undersøgelse.

1ste Slægtled.

Frants Matsen (Brun) var Sognepræst i Stovby og Hornum i Bjerger Herred, Aarhus Stift, i Slutningen af Kong Frederik den Andens Tid. I Aaret 1570 var en Mand ved Navn Hr. Peder Jensen Præst her ¹⁾; men da Herredets Præster i Aaret 1584 skulde vælge tre Mænd af deres Midte til at deltage i Prinds Christians Hylding i Viborg, udvalgte de Hr. Jens Persen i Urlev, Provst i Bjerger Herred, Hr. Jørgen Andersen, Præst i Raarup, og Hr. Frants Matzen, Præst i Stovby ²⁾. Hvor længe den sidstnævnte har været i Embedet, vide vi ikke. Han er neppe bleven meget gammel. Efter hans Død ægtede hans Enke, som Skik var i hin Tid, Eftermanden Hr. Niels Findsen Vedel, der siden blev Provst i Bjerger Herred. Denne var født i Vejle, hvor Slægten Findsen dengang var udbredt og anset; navnlig kunde mærkes Borgmester Jesper Findsen († 1578), der var Fader til den bekjendte Professor Jørgen Dybvads Hustru, Kirsten Jespersdatter ³⁾. Hr. Niels Findsen var

¹⁾ Hr. Peder Jensen, Sognepræst i Stovby, fik den 3die Marts 1570 kgl. Bevilling paa at maatte oppebære Sognets Kongetiende til Forbedring af sin Løn (Registre over alle Lande Nr. 10, Fol. 81).

²⁾ Hyldingsfuldmagterne i Gehejmearkivet. Jvfr. Poulsen, Catal. Pastor. Dioec. Aarhus., p. 6. Hr. Eske Matsen, der samtidig var Præst i Ørum i Bjerger Herred († 1593), var mulig en Broder til Hr. Frants Matsen.

³⁾ Gaarmann, Efterretn. om Vejle Kjøbstad, S. 79 flg. Danske Mag. 4. R. II, 108. 140. Pontoppidan, Marmora Danica. II, 78.

Oversigt over de sex første Slægtled.

Frants Matsen (Brun),
Præst i Stovby og Hornum (1584).

Mats Frantsen Brun,
Student (1597—1600).

Anders Frantsen Brun,
Mag., Provst og Præst i Haarlev og Himlingeje † c. 1641.

Frants Andersen (Brun),
Præst i Rørby. † 1679.

Holger Andersen (Brun),
Præst i Kundby. † 1680. G. m. Mette Nielsdatter.

Christoffer Andersen Haarlev,
blev Student 1650.

Bertel Frantsen Brun,
Præst i Vallensved, † 1731.
G. m. Helle Thomasdt. Hein.

Karen Frantsdatter Brun,
ugift, † 1724 i Vallensved.

Anne Holgersdatter (Brun),
g. m. Mag. Jakob Scroxberg,
Præst i Spjellerup og Smerup.

Niels Holgersen Brun,
Præst i Rørby † 1707.
G. m. Maren Sørensd. Gram.

Holger Lindam, Præst i Spjellerup
og Smerup. † 1731.
(5 B.).

Niels Lindam, Færver
i Sæby.
(5 B.).

Vilhelm Lindam, Præst i Dalby
og Tureby. † 1758.
(6 B.).

Christian Lindam, Inspektør paa
Holsteinborg.
(B.).

Mette Rørdam,
† 1762. G. m. Hans
Siersted, Kbmd. i
Holbæk. (2 B.).

Holger Rørdam, Provst og Præst i Viger-
sted og Kværkeby † 1783.
G. m. Vita Bering.

Niels Rørdam, theol. Kand.
† 1768 ugift.

Vita Rørdam, † 1767. G. m.
Christian Friborg.
(7 B.).

Peder Bering Rørdam,
Premierlieutenant.
† ugift.

Marie Elisabeth Rørdam,
† 1775. G. m. Præsten
Matth. Aalholm, u. B.

Mette Rørdam, † 1817. G. m. Kapel-
lan Andreas Steenberg,
u. B.

Christian Bolle Rørdam,
Præsti Kinservig. † 1802.
G. m. Marie Elisabeth
Schat. (8 B.).

endnu 1620 Præst i Stovby¹⁾. Af Hr. Frants Matsens Børn kjendes kun de to nedennævnte Sønner.

2det Slægtled.

1. **Mats Frantsen Brun**, Søn af ovennævnte Hr. Frants Matsen, blev Student og fik 1597 Kommunitetet, i hvis Matrikel han betegnes efter sit Fødesogn, Stovby. I Aaret 1600 var han Respondens ved en theologisk Disputats, som Professor D. Hans Povlsen Resen holdt om Agaperne (Jud. 12). Ventelig er han senere bleven Præst; men da det ikke var igjennem ham at Slægten forplantedes til vore Dage, er Erindringen om hans videre Livsforhold ikke bevaret.

2. **Anders Frantsen Brun** var fornævntes Broder. Vi møde ham først som Student ved Kjøbenhavns Universitet. Der haves et latinsk Testimonium, udstedt den 10de Juni 1601 af Professor Jon Jakobsen Venusinus for Studenten »Andreas Brunus«, hvori der vidnes om denne: »han er født af hæderlige Forældre, og ved egne Dyder har han gjort til sit, hvad han ligesom har faaet i Arv efter sine Forfædre; thi hvad Sæder, Flid og Guds frygt angaar, da har han vist sig som en saadan, at vi ikke tage i Betænkning at give ham Navn af en hæderlige studerende«. Da han nu stod i Begreb med at begive sig til udenlandske Højskoler for at udvide sine Kundskaber, anbefaledes han paa det bedste til alle rettænkende²⁾. Hvad der kunde gjøre os betænkelige ved at henføre dette akademiske Vidnesbyrd til Anders Frantsen Brun, er at denne syv Aar senere findes ved et fremmed Universitet, efter i Mellemtiden at have opholdt sig i det mindste tre Aar i Kjøbenhavn. Men sligt var dog i og for sig ikke ualmindeligt

¹⁾ Ifølge en Fortegnelse fra dette Aar over Præsterne i Aarhus Stift (i Konsist. Arkiv, Pakken 184).

²⁾ Testimoniet er trykt i min Kjøbenhavns Universitets Historie 1537—1621. IV, 504.

paa hin Tid. Mange stræbte rigtignok snarest mulig at slippe bort fra Universitetet for at komme ind i en eller anden Stilling; men de bedre begavede eller mere formuende studerede ofte forholdsvis længe, og søgte derhos gjerne Lejlighed til at tilbringe nogle Aar udenlands, hvilket ofte skete under den Form, at de paatog sig at være Hovmestere for adelige Ynglinger. Men vi maa dog lade det staa hen, om hin Andreas Brunus var den Mand, hvis Minde vi her søge at forny. Derimod kunne vi med ikke ringe Vished paapege ham i den »Andreas Francisci«, som 1604 fik Plads blandt Kommunitetets Alumner, og endnu sikkrere i den »Andreas Francisci Brun«, der fra Maj 1604 af egenhændig har kvitteret for Modtagelsen af det frisiske Legat ved Kjøbenhavns Universitet. Af Legatprotokollen, der gjemmes i Konsistoriets Arkiv, ses, at han har oppebaaret 25 Daler aarlig i maanedlige Udbetalinger i lidt over tre Aar. Han kvitterede sidste Gang i Juni 1607. Kort efter drog han til Vittenberg, hvis Universitet efter svære Storme den Gang havde en Blomstringstid, der mindede om Reformationens Dage. En Mængde unge Danske søgte derhen og bleve grebne af den Iver for luthersk Orthodoxy, som herskede der, samtidig med at de stærkt tiltaltes af Bestræbelsen for at uddrive den formentlig uvidenskabelige Retning, som, støttet til den franske Filosof Petrus Ramus's efterladte Ideer, til Gunst for en mere praktisk Retning i Studierne truede med at omstyrte de gamle Autoriteter, og da navnlig Aristoteles¹⁾. Det var dengang en af disse mærkelige Overgangstider, da man med lige saa stor Iver stræbte at opbygge det gamle, som man en Menneskealder tidligere havde søgt at nedbryde det. Det var med andre Ord en Reaktionens Tid, og Anders Frantsen Brun var utvivlsomt med i denne energiske Bestræbelse for at opføre de forfaldne Hytter for en bekvemheds- og alvorlig, men visselig lidet »folkelig«

¹⁾ Jvfr. Gjellerup, Biskop Jens Dinesen Jersin, S. 34 flg.

Videnskab. Beviset herfor foreligger i nogle metafysiske Disputatser af M. Jacob Werenberg, Adjunkt ved det filosofiske Fakultet i Vittenberg, skrevne i den Hensigt at bekjæmpe Ramismen. Ved flere af dem vare danske Studenter Respondenter. Saaledes blev i Aaret 1608 en af dem forsvaret af den siden især som opbyggelig Skribent bekjendte Jens Dinesen Jersin. I denne er der et latinsk Digt af »Andreas Franciscus Brunus Cimber«, skrevet til Jersin, hvem Brun kalder sin »Contubernal, Ven og Broder«. Begyndelsen deraf vil i dansk Oversættelse lyde omtrent som følger:

Mon det ej gavner med granskende Aand i Bøger at forske?

Mon ikke Visdommens Borg kunde bestiges derved?

Visselig gavner det; men dersom nogen vil naa til dens Tinde

Og nyde Kundskabens Frugt moden, ustykket og hel,

Da maa hans Aand søge videre frem, ej Læsning alene

Sjælen kan føre til det Maal, der er sat for dens Væxt:

Nej, ind i Drøftelsens Kampgny den søgende Aand maa sig styrte;

Her først prøves det ret, hvad der er læst eller tænkt.

Thi som den funklende Gnist springer frem, naar Stenene mødes,

Saaledes ildnes din Aand, naar der med Ord slaas til Lyd.

Da du først lærer tilbunds at adskille Sandhed fra Løgnen;

Denne maa vige med Skam, Sandhed bær' Sejerens Pris.

Resten af Digtet lader sig ikke godt gjengive paa Dansk paa Grund af forskjellige latinske Ordspil, men Indholdet er i faa Ord, at Forfatteren opfordrer sin Ven til frimodig at kaste sig ind i Diskussionens Kampleg for at hævde Metafysikkens Ære mod Ramisternes Angreb. — Et Par Maaneder efter optraadte Anders Brun selv som Forsvarer af en af Werenbergs metafysiske Disputatser, hvis Titel er:

Disputationum Metaphysicarum XII. De Fine, quam ex indulgentia Dei sub præsidio M. Jacobi Werenbergij Hamburg. Facult. Philos. Adjuncti in inclyta Witeberga defendendam suscipiet Andreas Franciscus VI. Id. Septembris. Horis et loco consuetis. Witebergæ. M. D. C. VIII.

Paa Titelbladets Bagside findes følgende Tilegnelse til Anders Bruns Stiffader og hans Slægting (Svoger) Hr. Christen Pedersen, Præst i Ørum (i Bjerger Herred):

Viris Pietate et eruditione præstantibus, multarumque rerum usu valentibus Dn. Nicolao Vincentio Vellæo pastori Ecclesiæ Stowby fideliss., patri suo colendissimo, nec non Dn. Christiano Petrejo Ecclesiæ Ørum pastori dignissimo, affini suo carissimo, Dissertationem hanc Metaphys. offert et dedicat

Andreas Franciscius Brunus Danus.

Paa Skriftets sidste Blad har den unge danske Adelsmand Iver Lange ¹⁾ ladet indføre et latinsk Epigram »til sin kjære Ven, Respondenten«, der oversat i ubunden Stil lyder: »Medens Du, Brun, flittig og med granskende Aand nu søger til Visdommens Hjærte, Metafysikkens Lærdomme, erhverver Du dig selv et Hjærte, støttet til hvilket Du ikke vil kunne overvældes af Vildfarelsens Snarer«. — Til Karakteristik af den Retning, der gjorde sig gjældende i Vittenberg paa den Tid, Anders Frantsen studerede her, hører, foruden hin neppe særdeles frugtbare videnskabelige Reaktion, ogsaa en dybere religiøs Bevægelse, paavirket af den bekjendte Johan Arndt, en Retning, som her i Landet samtidig havde en udmærket Repræsentant i den lærde og gudsfrægtige Holger Rosenkrands. At Anders Frantsen Brun ogsaa i denne Henseende har været en lærvillig Discipel, tør vi med Grund antage.

Vi vide ikke, naar han kom hjem fra Vittenberg, eller hvor han siden har færdedes i nogle Aar; men den 18de Maj 1613 tog han sammen med fem andre Kandidater Magistergraden ved Københavns Universitet under Professor

¹⁾ Iver Lange var en Søn af den mangeaarige Kantor i Ribe Domkapitel Christen Lanze til Bramminge (ved Ribe) og blev selv Ejer af denne Gaard (se O. Nielsen, Hist. Efterretn. om Gjærding Herred, Danske Saml. 2. R. II, 48).

Vulfgang Rhumans Dekanat ¹⁾. Nogen Tid, eller maaske først nogle Aar efter blev han kaldet til Sognepræst i Haarlev og Himlingøje i Bjeverskov Herred, Sjælands Stift, ventelig ved Bistand af fornævnte Holger Rosenkrands, der 1612 var bleven Ejer af en Del af det nærliggende Vallø. Formodningen grunde vi ikke blot derpaa, at Rosenkrands var en Ven og Beskytter af mange andre begavede unge Mænd af den Retning, hvortil Brun havde sluttet sig, men ogsaa derpaa, at denne opkaldte en af sine Sønner efter Holger Rosenkrands, hvilket har givet Anledning til, at Navnet Holger siden er forplantet i hans Efterslægt indtil denne Dag.

Aaret, da M. Anders Frantsen Brun blev Præst i Haarlev, kan ikke med Vished angives. Men i en Sag, der i December 1616 førtes for det akademiske Konsistorium angaaende et Præstevalg i Nabokaldet Endeslev og Vraaby, paaberaabes han som Vidne, hvilket viser, at han da har haft sit Hjem i denne Egn, om han end ikke udtrykkelig nævnes som Sognepræst i Haarlev ²⁾. Rigtignok finde vi, at i et Brev af 21de Juni 1617 fra den bekjendte latinske Digter og Brevskriver Bertel Knudsen Aquilonius i Malmø til en vis Georgius Marius, der var i Tjeneste hos Lensmanden paa Tryggevejle, hilses Hr. Samuel ³⁾, der ikke kan være nogen anden end Stedets Præst, Hr. Samuel Hansen (Schrøder) i Haarlev, hvis Søn Albert Samuelsen paaberaabes

¹⁾ Se: Disputatio de officio Oratoris, quam pro consequendis Magisterii honoribus tuebuntur Christianus Nic. Frisius Ripensis, Nicolaus Christ. Fossius, Andreas Francisci Brunus, Petrus Joh. Lambertius Ripensis, Jacobus Andreæ Coagliensis, Antonius Johannis Coldingensis, sub præsidio M. Wulfgangi Rhumanni, 15 Maji. Hafniæ 1613. 4to. Universitetsprogrammet af 17 Maj 1613 i Anledning af Magisterpromotionen Dagen efter, udstedt af Univ. Rektor D. Leonhard Metzner, og hvori de samme sex Kandidater nævnes, gjemmes i Univ.-Bibliotheket. Endvidere indeholder Universitetets Matrikel Efterretning om Promotionen.

²⁾ H. F. Rørdam, Klavs Christoffersen Lyskanders Levned, S. 135.

³⁾ Bertilli Canuti Epistol. select. centuriæ quinque. Rostock. 1623, p. 159.

som Vidne ved Siden af M. Anders Frantsen i den ovennævnte Præstevalgssag; — men det var jo muligt, at Bertel Knudsen ikke havde faaet Underretning om Præstekiftet i Haarlev, eller ogsaa at M. Anders Frantsen har været den gamle Præst adjungeret i hans sidste Aar.

At Anders Frantsen Brun har haft Bryllup ikke længe efter sin Tiltrædelse af Præsteembedet, kan anses som sikkert; men hans Hustrues Navn kjende vi dog ikke, — thi at der i en kort Visitatsdagbog, som Biskop H. P. Resens Famulus har ført, omtales, at Bispen ved sin Visitats i Haarlev gav »M. Anderses Kvinde« 1 Daler, giver kun et Træk af den Tids Skik, da man ser, at Bispen, hvor han kom paa Visitats, gav Præstekonerne 1—3 Daler til Foræring, og godtgjør, at M. Anders Frantsen var gift, men ellers intet videre ¹⁾).

Blandt de Mænd, til hvilke han som Præst i Haarlev har staaet i nærmere Forhold, maa nævnes hans Provst, M. Klavs Christoffersen Lyskander i Herfølge († 1623), bekendt som smagløs kgl. Historieskriver, men heldig dansk Digter. Dennes anden Eftermand (fra 1628), Hr. Søren Nielsen Gammelby, formodes at have været M. Anders Frantsens Halvbroder, nemlig Søn af hans Stiffader, den tidligere nævnte Hr. Niels Findsen i Stovby ²⁾). Paa Tryggvælde i Haarlev Sogn boede en kongelig Lensmand. I den første Tid, efter at Mester Anders var bleven Præst, indtog Knud Urne til Aasmark (nu Knuthenborg) denne Plads og døde her 1622, som det erfares af en trykt Ligprædiken over ham, hvori berettes, at da han blev meget syg, »kaldte han sin Sognepræst, hæderlig og højlærd Mester Anders Frantsen, Guds Ords Tjener i Haarlev Sogn, begjærendes af hannem at trøstes med Guds Ord, og at han paa sit Embeds Vegne vilde tilsige hannem Syndernes Forladelse,

¹⁾ Optegnelsen, der uheldigvis mangler Aarstal, findes i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 200.

²⁾ Wiberg, Alm. dansk Præstehistorie. I, 600.

og til en fast Besegling derpaa meddele hannem det højværdige Sakramente. Hvilket og skete, og af den salige Mand med stor kristelig Andagt og Beredelse blev annammet¹⁾.

Paa den store Kirkeklokke i Haarlev findes endnu Mester Anders Frantsen Bruns Navn med Aarstallet 1626. Efter den ovennævnte Lyskanders Død er han rimeligvis bleven Provst i Bjeverskov Herred. Ialfald var han det nogle Aar senere. I de sjælandske Landemodesakter for Aaret 1630 omtales, at han havde indstevnet en Mand for Landemodet, fordi han havde ladet en Løbekræmmer døbe sit Barn hjemme i Huset²⁾. I Aaret 1638 valgtes han til at være den ene af det sjælandske Præsteskabs fire deputerede ved Rigsdagen i Odense, hvis Formaal var at skaffe Midler til Rigets Forsvar³⁾. Endnu i Aaret 1641 omtales M. Anders i Haarlev som Provst i Bjeverskov Herred⁴⁾. Ventelig er han død ikke længe efter.

I nogle Optegnelser fra en senere Tid i Kaldsbogen i Haarlev siges, at M. Anders Frantsens Eftermand, Hr. Hans Andersen (tidligere Kapellan i Tostrup og Ugerløse, hvem man vistnok fejlagtig har tillagt Navnet Brun), var hans Søn; men da han i en paalidelig Kilde har Tilnavnet Lollik (selv skrev han sig under Suverænitetssakten 1661: Johannes Andreæ L.), og da han ikke findes paa den gamle »Genealogia Rørdamiana«, saa har han sikkert ikke været en Søn af M. Anders Frantsen Brun — hvad hans Alder ogsaa

¹⁾ Peder Pedersen Hiee's Ligprædiken over Hr. Knud Urne til Aasmærk, Befalingsmand paa Tryggevelde og Højstrup. Kbh. 1622. Bl. 32. Jvfr. Burman Becker, Efterretninger om gamle Borge. III, 82.

²⁾ Hdskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml. 490. 4to.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 452.

⁴⁾ Regnskab over Studiiskatten af Sjælands Stift for Aaret 1641, i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 84. Det kan vel altsaa ikke være rigtigt, naar der siges, at hans Eftermand blev beskikket 1640, skjønt den Kilde, hvorfra denne Efterretning stammer (Ny kirkehist. Saml. I, 505) ellers maa ansees for paalidelig.

synes at forbyde — men rimeligvis har han ægtet Bruns Enke og er derved bleven Stiffader til hans tre Sønner, som herefter skulle anføres ¹⁾).

3die Slægtled.

1. **Frants Andersen Brun**, Søn af ovennævnte M. Anders Frantsen Brun i Haarlev, blev den 3die Juni 1640 indskreven ved Universitetet som Student fra Herlufsholm Skole, og ved Juletid 1641 fik han Kommunitetet ²⁾. Efter fuldendte Studier blev han den 28de Juli 1644 kaldet til Kapellan hos Provst Christen Hansen Vium († 1650), Præst i Ondløse og Søndersted, og ordineret den paafølgende 29de September. Den 23de Juli 1647 beviledes det ham at succedere Sognepræsten, naar denne ved Døden afgik ³⁾. Men endnu samme Aar kaldtes han til Sognepræst i Rørby ved Kallundborg. Som saadan har han 1648 underskrevet Ars Herreds Præsters Fuldmagt i Anledning af Kong Fre-

¹⁾ I Universitetspedellen Peder Muus's *Catalogus pastorum dioec. Siælandiæ* (Hdskr. i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 2990. 4to), der i det hele indeholder gode Efterretninger om sjælandske Præster i ældre Tid, findes under Tostrup og Ugerløse følgende Notits: •Hr. Hans Andersen Lollandus Commminister vocatus, et ordinatus die 1 Aprilis 1640•; og under Haarlev og Himlingeje: •H. Hans Andersen Commminister vocatus til Tostrup och Ugerlæs i Mierløsherrit 1640 die 1 Aprilis. Idem pastor confirmatus die 23 Junii Anni eiusdem•; og endelig i Registeret til samme Arbejde: •H. Hans Andersen Commminister til Haarløff och Himlingeje•. Der er, som man vil se, nogen Uklarhed i disse Angivelser, hvis Kilde kjendeligt nok er den Liste over Biskop Jesper Brochmands Ordinander, som jeg har meddelt i Ny kirkehist. Saml. I, 500—11. Navnlig kan Hans Andersen, som foran er bemærket, ikke godt være bleven Sognepræst (men vel Commminister med Haab om Succession) i Haarlev allerede 1640. Præsternes Underskrifter under Suverænitetssakten findes i Aarsberetn. fra det kgl. Geheime-Archiv. II, 130.

²⁾ Universitetets og Kommunitetets Matrikler.

³⁾ P. Muus's *Catalogus*. Det er dog ikke rigtigt, naar Frants Andersen Brun her og andensteds anføres blandt Sognepræsterne i Ondløse.

derik III's Hylding. Fra hans Haand haves i Gehejme-arkivet en efter kgl. Befaling indgiven »Fortegnelse paa hvor mange decimantes, heele och halffve Gaarde der findis i Rørby Sogn, med Specification, hvor mange der ere Cronens, og hvor mange udvortis«, dat. Rørby 24. Februar 1651, og undertegnet: »Frandtze Andersøn«, som han almindelig skrev sig med Forbigaaelse af Familienavnet. Han var 1655 den ene af de tre deputerede, som Ars Herreds Præster sendte for at deltage i Prinds Christians Hylding. Efter at have gennemgaaet Svenskekrigens Trængsler underskrev han 1661 Suverænitetssakten, og døde 1679. — Hans Hustru var en Datter af Hr. Christen Hansen Vium i Ondløse. Af deres Børn kjendes med Vished kun de to, som anføres nedenfor under 4, 1—2¹⁾.

2. **Holger Andersen Brun**, Søn af M. Anders Frantsen Brun i Haarlev, blev 1648 Student fra Herlufsholm Skole. Endnu haves det Testimonium, som hans Rektor, Zacharias Lundius, medgav ham til Universitetet (dat. Herlovix 30 April 1648), og hvori han roses som en sædelig og vel begavet Yngling, der med Flid og Udholdenhed havde ført sine Studier til det forønskede Maal²⁾. Samme Aar han var bleven Student, fik han Kommunitetet, i hvis Matrikel han efter sit Fødested kaldes »Holigerus And. Horlovianus«. Han synes nemlig kun sjeldnere at have benyttet Navnet Brun. Den 21de Marts 1654 blev han ordineret til Sognepræst i Kundby i Tudse Herred³⁾. Om hans Valg havde

¹⁾ Der forekommer dog flere Personer, hvoraf en eller anden, efter Navnet og Tiden at dømme, kunde formodes at være Søn af Hr. Frants Andersen Brun i Rørby. Saaledes: Anders Frantsen Brun, der, efter i Juli 1665 at være indskreven ved Sorø Akademi, d. 19. September s. A. immatrikuleredes ved Kbhvns Universitet; Peder Frantsen Brun, der 1669 blev Student fra Roskilde Skole og 1679 Præst i Stiftsbjergby; Jakob Frantsen Brun, der 1672 blev Student fra Slagelse Skole og 1689 Præst i Højslev, Dommerby og Lundø i Viborg St. Men noget sikkert lader sig ikke sige derom.

²⁾ Hdskr. i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1070 Fol.

³⁾ P. Muus's Catalogus, Gl. kgl. Saml. 2990. 4to.

der været Stridighed blandt de kaldsberettigede. Man har nemlig et Andragende til Regeringen (dat. 27 Januar 1654) fra Ejeren af Aggersvold, Joachim von Bredow, sædvanlig kaldet Achim v. Breda, senere bekjendt som Generalmajor og Kommandant i Kjøbenhavn under Belejringen¹⁾, hvori denne klager over, at skjønt han ejede 26 Gaarde i Kundby Sogn, var han dog forbigaaet ved Præstevalget sammesteds, idet Fru Sofie Kaas, Enke efter Frederik Parsberg til Vognserup, og fire Kaldsmænd havde udvalgt »en ung Person« og underskrevet Kaldsbrevet, uanset at Bredow og den syvende Kaldsmand ikke havde villet samtykke i det trufne Valg. Han begjærede derfor, at den valgte Præst og de fem Kaldsmænd maatte blive indstævnedes for Lensmanden og Bispem, og at det maatte blive paakjendt, om Kaldet var lovligt efter Ordinansen, »eller og om vi samtligen bør igjen til en ny Sognepræst og Kald at træde«²⁾. Den forønskede Befaling om Undersøgelse af Sagen udgik Dagen efter; men det er ikke rimeligt, at Bredow har udrettet noget, da han havde en anden Adelsperson og Flertallet af Kaldsmændene imod sig.

Aaret efter sin Beskikkelse til Præst blev Hr. Holger Andersen af sine Herredsbrødre valgt til i Forening med Provsten og en anden Præst at repræsentere dem ved Prinds Christians Hylding³⁾. Efter at han havde gennemgaaet Krigens Besværligheder, havde han det store Uheld, at hans Præstegaard med Degneboligen afbrændte i For-aaret 1665. Paa den Tid kjendte man ikke til Brandforsikringer, og han maatte derfor søge om Hjælp, hvor

¹⁾ H. F. Rørdam, De danske og norske Studenters Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar mod Karl Gustav, S. 15. 25. 193.

²⁾ Sjællandske Indlæg for 1654.

³⁾ Hyldingsfuldmagterne fra 1655 i Geh.-Arkivet. Paa Suverænitetssakten 1661 findes Holger Andersens Navn, men hans Tilnavn er utydelig skrevet; nærmest synes det at maatte læses: Boeg. Hans Sønnensøn anfører ham dog i Geneal. Rørdam. under Navnet: Holger Andersen Bruun.

den var at finde. Vi se saaledes, at Biskoppen paa Landemodet i Roskilde samme Aar anbefalede det Andragende, som Hr. Holger Andersen i Kundby og hans Degn havde indgivet om Hjælp af Stiftets Præster i Anledning af den dem overgaaede Ildsvaade. Senere udvirkedes følgende kongelige aabne Brev:

Vi Frederik 3 etc. Gjør alle vitterlig, at eftersom os elskelige Her Holger Andersen, Guds Ords Tjener til Kundby Kirke her udi vort Land Sjælland, hos os underdanigst haver ladet andrage og beklage, hvorledes hans Præstegaard for nogen Tid siden af en ulykkelig Vaadeild skal være afbrændt, saa at han derudover med Hustru og Børn udi yderste Armod skulde geraade, med mindre vi naadigst vilde tillade og bevilge, at samtlige Kirker her i Landet hannem nogenledes maatte undsætte og til Hjælp komme: da have vi af vor sønderlige Gunst og Naade tilladt og bevilget, saa og hermed tillader og bevilger, at bemeldte Her Holger Andersen maa af hver Kirke udi Sjælands Stift, som mest Indkomst og Beholdning haver, denne ene Gang oppebære og annamme to Rdlr., men af dennem, som ringere Formue haver, een Rdlr., hvilke Kirkeværgerne have til hannem eller hans fuldmægtige med det allerforderligste at lade levere. Kjøbenhavn den 14. Octobris 1665 ¹⁾).

Kort før Hr. Holgers Præstegaard gik op i Luer, skal han have ladet opføre en grundmuret Bygning paa Kundby Kirkegaard til Gravsted for sig og Familie. Er denne Efterretning paalidelig, saa kunde det kaldes en Skjæbnens Ironi, at medens han var saa omhyggelig for at skaffe sit Støv en solid Bolig efter Døden, mistede han den, han dog ikke kunde undvære, saa længe han levede. Og selv det grundmurede Gravsted — hvor han efter 26 Præsteaar

¹⁾ Sjælandske Registre Nr. 26, Fol. 103—4. En Virkning af dette Brev var følgende Beslutning af Universitetet (Acta Consistorii 16. Maj 1666): »Blev bevilget Hr. Holger udi Kundby Hjælp til hans afbrændte Gaard af Universitetets Kirker, hvad enhver Procurator udaf sin Kirke kan tilvejebringe efter Kirkernes Midler».

stedtes til Hvile den 11te Novemher 1680 — beholdt han ikke i Længden, da det senere (1731) kom i General Eydens Besiddelse, der lod det restaurere og indrette til sit Familiegravsted ¹⁾).

Da Kundby Præstegaard brændte 1665, gik ogsaa Kirkebogen tabt, men Hr. Holger indrettede en ny, som endnu er bevaret; heri var han saa forsynlig at indskrive følgende Optegnelser om sine Børns Fødsel, der laa forud for den omtalte Ildebrand:

Anno 1656 den 20 Octob. som vaar Dom. 20 Trin. blef min Datter Anne Holgersdatter fød, mellem 5 oc 6 om Aftenen. Velb. Fru Margrete Laxmand til Aggersvold bar hende til Daaben. Fadderne: Velb. Fru Sophia Kaaes til Vognserup; H. Oluf Madtzen til Vischinge; H. Hans ²⁾ i Haarlef; H. Christen i Bierby; Jacob Søfrensen Vincentianus, som nu er Præst i Soderup. Maren H. Madtzes i Juderup; Else Hermandsdatter; Mari Bertelsdatter i Lidemarch; Maren Christensdatter i Undløse.

Anno 1658 den 30 Apr., som vaar en Fredag, mellem 4 oc 5 om Aftenen blef min Søn Niels Holgersøn fød. Else Borgemester Hermand Eggers i Holbek bar ham til Daaben. Fadderne: Velb. Jørgen Pasberg til Vognserup; M. Frederich i Undløs; H. Christian i Asmindrup, Clemens Clementinus præceptor paa Vognserup. Margrete Hansdatter, som nu hafver til ecte H. Hans i Henge i Judland; Mette H. Christens i Hiembech; Mette H. Thomesis i Hørby.

Hr. Holger Andersens Hustru, Mette Nielsdatter, var muligvis en Datter af hans Formand i Kundby, Hr. Niels Hansen Lund. Hun nævnes meget hyppig som »Mette Hr.

¹⁾ Hdskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml. 486. 4to. Begravelsesdagen er efter Kundby Kirkebog; hos Wiberg, Alm. Præstehistorie, II, 267, er Aarstallet urigtig angivet som 1681.

²⁾ Det er den ovenfor S. 14 omtalte Hr. Hans Andersen, om hvem jeg formoder, at han har været gift med Hr. Holger Andersens Moder, inden han 1654 indgik nyt Ægteskab med Judit Jespersdatter Engberg.

Holgers« i Kirkebogen, da hun efter de Tiders Skik har baaret en Mængde Børn til Daaben. Den 28de August 1679 blev hun begravet i Kundby. Hendes Ægtefælle overlevede hende kun lidt over et Aar. Da Kirkebogen fra August 1678 af ikke mere er ført med Hr. Holgers Haand, saa har han maaske i sine sidste Aar haft Kapellan.

3. **Christoffer Andersen Haarlev** var en Søn af M. Anders Frantsen Brun, men tog som mange i hin Tid Navn efter sit Fødested. Han var endnu i Børneaaarene, da Faderen døde; imidlertid blev han dog holdt til Bogen. Først var han i nogen Tid paa Herlufsholm, siden gik han tre Aar i Slagelse Skole under den bekjendte, nidkjære Rektor Hans Michelsøn Ravn, som den 17de Maj 1650 gav ham et meget godt Vidnesbyrd ved hans Afgang til Universitetet. Navnlig fremhævede han hans Flid og Sædelighed samt hans musikalske Begavelse, og Ravn var, som bekjendt, selv en grundig Kjender af Musikkens Theori og en flittig Udøver af Kunsten¹⁾. I Testimoniet bemærkes tillige, at Biskop Jesper Brochmand ved sit sidste Besøg i Skolen havde examineret denne Discipel og rost hans Fremgang²⁾.

Den 12te Juni 1650 blev Christoffer Andersen immatrikuleret ved Universitetet og fik den nys udnævnte Professor Vitus Bering til Privatpræceptor³⁾. Ved Juletid samme Aar fik han Kommunitetet. Theologisk Attestats synes han ikke at have været længe om at tage; men dermed er ogsaa det glædelige forbi, som vi have at berette om ham; thi et sædeligt Fejltrin, som han snart efter begik, forstyrrede længe, om ikke for stedse, hans timelige Velfærd. Det var Anledning til, at han ikke 1653 blev Kapellan i Sæby og

¹⁾ H. F. Rørdam, M. Hans Michelsen Ravn. Et Bidrag til den danske Litteraturhistorie i 17de Aarhundrede. (Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 495—584).

²⁾ Testimoniet, hvori Christoffer Andersen udtrykkelig nævnes som Søn af den ærværdige og lærde M. Anders i Haarlev, findes i Kgl. Bibl., Kallske Saml. 160 Fol.

³⁾ Universitetets Matrikel.

Hallenslev, hvortil Præsten sammesteds ønskede ham ¹⁾. Senere har han vistnok været Huslærer i adskillige Aar. Endelig søgte han Kongen om »Oprejsning«. I et Andragende, dat. Spjellerup den 23de Maj 1658, ytrer han: »Naadeligste Herre, jeg er af menneskelig Skrøbelighed for nogle Aar siden kommen desværre i Fald og Forseelse med Lejermaal, hvilket har ført mig i stor Elændighed og trykket mig langt fra mine Studeringers Frugt; thi jeg kunde nogle Gange været voceret til det hellige Ministerium, dersom denne min forgangne Forseelse det ikke havde hindret. Men efterdi jeg længe siden har Naade og Venskab hos min himmelske Konge, og derefter forholdt mig efter Eders Kgl. Majestæts Forordning ²⁾, beder jeg underdanigst, Ed. Kgl. Maj vilde ogsaa bevise mig Naade, og naadigst tillade mig, jeg Gud og Menigheden min Tjeneste maatte offerere, og dersom den gode Gud, som ikke forskjød sine egne Disciple fra det hellige Ministerio, endog de groveligen syndede, men efter sand Pønitentse betroede dem i sin egen Sted at søge Embede, og saa ved dennem gjorde stor Frugt i sin Menighed, vilde ogsaa naadelig kalde mig til samme hellige Embede, til hvilket at betjene mine s. Forældre har ofret mig, og jeg selver af Barndommen alle mine Studeringer har henvendt, og derudover, som Gud selv veed, har lidt meget ondt: jeg da maatte betjene samme Embede, til hvilket Gud i Himmelen mig vilde kalde, paa det jeg det Pund, som Herren har mig betroet, ikke i Jorden skulde nedgrave, men det anvende til hans høje Navns Ære, Menighedens Nytte og min egen Salighed« ³⁾. Ansøgningen, der slutter med mange gode Ønsker for Kongen, er paategnet (8de Juni 1658) af Lensmanden paa

¹⁾ Acta Consistorii 13. Oct. 1653: »Hr. Jens i Sæby begjærede en Kappelan ved Navn Christoffer Andersen, som før har besøvet et Kvindfolk. Blev taget i Betænkning«. — At det ikke er bevilliget, fremgaar af det følgende.

²⁾ D. e. havde modtaget offentlig Absolution i Kirken.

³⁾ Originalen findes i »Sjælandske Indlæg« i Gehejmearkivet.

Tryggevælde, den bekjendte Christen Albertsen Skeel, der bevidner, at Supplikanten var født der i Lenet af hæderlige Præstefolk og saavel før som efter sin omtalte Forseelse havde forholdt sig skikkelig og vel. — Kort efter at dette Andragende var indgivet, blev Kjøbenhavn indesluttet af Svenskerne, som holdt Byen belejret i næsten to Aar. Dette havde til Følge, at Ansøgningen blev henliggende al denne Tid uafgjort i Kancelliet. Først efterat den Jernring var brudt, som saa længe havde afskaaret Landet fra Hovedstaden, udgik der følgende kongelige aabne Brev:

„Vi Frederik III, gjøre alle vitterligt, at eftersom nærværende Christoffer Andersen Haarlev, Studiosus, for os underdanigst haver ladet andrage, at han for nogle Aar siden af menneskelig Skrøbelighed sig desværre udi Lejermaal haver forset, hvorfor han og Kirkens Disciplin skal have udstaaet, med underdanigst Begjæring, vi hannem samme Forseelse efterlade vilde, og til Kald, hvor lovligen ske kan, at maatte stædes: da efterdi vi af afgangne Christen Skeel til Fusinge, fordm Danmark Riges Raad og Befalingsmand paa vor Gaard Tryggevælde, hans underdanigste Erklæring naadigst erfarer, fornævnte Christoffer Andersen før og efter forskrevne Forseelse sig skikkelig og vel haver forholdt, have vi efter saadan underdanigst Anmodning og Begjæring hannem forskrevne Forseelse naadigst tilgivet og efterladt, saa og hermed tilgiver og efterlader, saa at han til Kirke- eller Skoletjeneste, hvor det lovligen efter Ordinansen, Recessen og andre om Kald udgangne kongelige Forordninger i vore Riger og Lande ske kan, sig maa lade kalde. Givet paa Kjøbenhavns Slot den 28de Juni 1660“¹⁾.

Hermed standse Efterretningerne om Christoffer Andersen, saa vi lades i Uvished, om han har haft nogen Nytte af dette Oprejsningsbrev. Paa den gamle Familiestamtavle findes hans Navn ikke.

¹⁾ Sjælandske Registre Nr. 24, Fol. 586.

4de Slægtled.

1. **Bertel Frantsen Brun**, Søn af Hr. Frants Andersen i Rørby, er født 1661. I Aaret 1679 blev han Student fra Roskilde Skole og fik samme Aar Kommunitet¹⁾. Efter at have taget theologisk Attestats var han Huslærer i en Række Aar paa Herregaarden Saltø hos Oberst (siden Gehejmeraad) Numsen, hvis tvende Sønner, der begge i Tiden bleve Generaler, han underviste²⁾. I Maj 1700 tog han Testimonium publicum fra Universitetet. Professor Oluf Worm anbefalede ham heri som en hæderlig Kandidat, der nu var kaldet til præstelig Virksomhed³⁾. Herved er dog at bemærke, at Bertel Frantsen Brun først Aaret efter vides at være bleven Præst, da han ifølge Oberst Numsens Anbefaling blev kaldet af Ejerinden af Harrestedgaard, Fru Margrete Gjedde, Enke efter Kansler Holger Vind, til Sognepræst i Vallensved i Øster-Flakkebjerg Herred den 2den September 1701. Efter Tidens Skik ægtede han senere (den 26de Juli 1702) sin Formands, Hr. Matthias Martins, Enke, Helle Thomasdatter Hein, Datter af M. Thomas Michelsen Hein, der i sin Tid havde været Kannik og Lektor ved Roskilde Domkirke. Hun var den Gang 46 Aar og havde i sit første Ægteskab haft otte Børn, hvoraf i det mindste fire endnu vare i Live, deriblandt Sønnerne Thomas Martin (født 1695), der siden blev Birkeskriver paa Førslev og har efterladt sig nogle Optegnelser om sin Fader, der var født i Rudolfstadt og i sine unge Aar var kommen her ind i Landet, samt Holger Martin (født 1700), der siden blev Degn ved Zions Menighed i Trankebar⁴⁾.

I tredive Aar var Hr. Bertel »med Ære og Glæde«, som hans Eftermand Hr. Jochum Wulff vidner, Præst i

¹⁾ Bloch, Roskilde Domscoles Hist. IV, 16. Kommun. Matrikel.

²⁾ Thomas Martins Optegnelser (se nedenfor).

³⁾ Worms Kopibog i Kgl. Bibl.

⁴⁾ Thomas Martins Optegnelser findes i Gehejmearkivet.

Vallensved. Da han havde den Sorg paa een Gang, i Marts 1724, at miste baade sin Hustru (66 Aar gl.) og sin ugifte Søster, der var hos ham, og da han selv ingen Børn havde, og ingen af hans Stifbørn mere vare i Hjemmet, tog han sin Fætters, Hr. Niels Holgersen Bruns, Enke, Maren Sørensdatter Gram, og hendes Datter, Mette Rørdam, i sit Hus. Selv døde han den 20de November 1731, 70 Aar gammel.

2. **Karen Frantsdatter Brun**, Søster til ovennævnte Hr. Bertel Brun, døde ugift, 61 Aar gammel, i sin Broders Hus i Vallensved og blev begravet den 13de Marts 1724, samme Dag som Broderens Hustru.

3. **Anne Holgersdatter (Brun)**, Datter af Hr. Holger Andersen Brun i Kundby, blev født den 20de Oktober 1656¹⁾. Efter at være bleven voxen nævnes hun jevnlig som Fadder i Kundby Kirkebog, indtil hun den 1ste Oktober 1679 havde Bryllup med Hr. Jakob Nielsen Scroxberg, Præst i Spjellerup²⁾. Denne Mand var født den 22de Maj 1654, blev 1673 Student fra Kjøge Skole og kaldtes den 18de Avgust 1677 til Sognepræst i Spjellerup og Smerup; i Aaret 1690 tog han Magistergraden, valgtes 1710 til Provst i Faxe Herred og døde den 30te April 1711. — I dette Ægteskab var der fire Sønner, som alle antog Familienavnet Lindam, hvilket Navn forplantedes i flere Slægtled, men nu saa godt som er uddødt paa Mandssiden, medens Stammemoderen, Anne Holgersdatter, paa Kvindesiden endnu har talrige Descendenter.

¹⁾ Se ovenfor, S. 19.

²⁾ I Kundby Kirkebog findes herom følgende Antegnelse: „1679, Octob. d. 1. bleff den Hæderlig og Vellærde Mand Hr. Jacob Nielsen Scroxberg, Sogne-Herre for Spjelderups oc Smerups Menigheder, copuleret til Hr. Holgers Datter, den ærlige, dydrige oc gudfryctige Møe Anne Holgers Datter, her i Kundbye Kirche. — I Genealog. Rørdamiana kaldes Hr. Jakob Nielsen ikke Scroxberg, men „Krogsgberg“, hvilket vistnok er en Fejltagelse, da Scroxberg (eller Schroxberg) er det Navn, hvormed han betegnes baade i Universitetets og Kommunitetets Matrikler.

Skjønt vi ikke kunne følge **Slægten Lindam** i alle dens Forgreninger, skal dog her meddeles nogle Antydninger til Oplysning om denne Familie.

Mag. Jakob Nielsen Scroxbergs og Anne Holgersdatter Bruns fire Børn vare (I—IV):

I. **Holger Jakobsen Lindam**, født 31. Okt. 1682, Student 1700 fra Roskilde Skole, tog theologisk Attestats ^{27/7} 1703 med Haud cont. Opholdt sig senere i Hjemmet, indtil han 1709 blev sin Faders Kapellan med Løfte om Succession. Efter Faderens Død blev han da 1711 Sognepræst i Spjellerup og Smerup, hvor han var et indflydelsesrigt Medlem af den Kommission til at indrette et ordnet Almueskolevæsen paa Vemmetofte Gods, som Prinds Carl havde nedsat ¹⁾. Den 23. Juni 1712 ægtede han Karen Jakobsdatter, der fødte ham to Sønner og tre Døtre. Han døde den 4. Marts 1731. Blandt Børnene kan mærkes Sønnen ²⁾:

Carl Hedevig Lindam, fik Navn efter Prinds Carl, hvilken høje Herre tilligemed sine fornemste Hofembedsmænd var Fadder ved hans Daab i Vemmetofte Kirke d. 11. November 1716, medens Prindsesse Sofie Hedevig bar ham til Daaben. Han blev Transportforvalter paa Snoghøj og var gift med en Datter (f. 1728 † 1793) af Tordenskjolds tapre Vaabenfælle Kommandør Peder Grib (f. ^{18/5} 1680 i Kjøbenhavn, † ^{17/3} 1757 paa Snoghøj, Epitaphium i Eritsø Kirke), som efter Krigen havde faaet Snoghøj i Foræring af Frederik IV. Carl Lindam blev d. 7. September 1778 begravet paa Eritsø Kirkegaard. Ejendommen Snoghøj gik efter hans Død over til hans Svigersøn Gotfred Fibiger. Forøvrigt havde han følgende Børn:

1. Christian Lindam blev 1768 privat dimitteret til Universitetet fra Kolding med Rektorens Testimonium ³⁾.

2. Karen Lindam, f. 1750, begr. ^{27/7} 1808 i Eritsø. Gift ^{4/3} 1791 med Skrædder Niels Chr. Brandt i Middelfart.

¹⁾ Se Brasch, Vemmetoftes Hist. II, 79. 81, Not. 2.

²⁾ Kancelliraad Søren Lindam, der 1764 og senere nævnes som Tolder i Odense, var maaske ogsaa en Søn af Hr. Holger Lindam.

³⁾ Fyhn, Efterretninger om Kolding, Bilag, S. 10.

Hun siges at være bleven ihjelslagen i Fadeburet paa Snoghøj af en Hest, som forfulgte hende derind.

3. Peder Holger Lindam, f. $28/12$ 1752, blev privat dimitteret til Universitetet 1768 tilligemed Broderen. Gik siden til Ostindien og blev i det asiatiske Kompagnis Tjeneste Faktor og Agent i Trankebar, hvor han døde $18/10$ 1799. Gift $2/9$ 1785 med Dorothea Goos, en Landmands Datter fra Holsten. Hun var født $20/6$ 1761, † $23/4$ 1843 (begravet paa Hørsholms Kirkegaard). — En Søn af dem blev engelsk Militær og lever nu i en meget høj Alder i Kjøbenhavn. Saa vidt vides er han den sidste Mand, der bærer Navnet Lindam. Han har nemlig flere Døtre (en gift med den engelske Legationspræst Ellis i Kjøbenhavn, en anden med fhv. Kontorchef i det slesvigske Ministerium G. de Jonquieres), men ingen Sønner. — En Datter af Peder Holger Lindam, Anne Margrete L. (f. i Trankebar $12/4$ 1797) blev $23/11$ 1826 gift med daværende Lieutenant i Sæetaten (senere Kommandør) Johan Frederik Braëm.

4. Simon Lindam, f. 1753, begr. $2/2$ 1814 i Eritsø. Ugift.

5. Anne Sofie Lindam, f. 1754, begr. $16/4$ 1781 i Eritsø. Gift $29/1$ 1779 med Gotfred Gotfredsen Fibiger (f. 1742 i Aalborg, begr. $30/1$ 1795 i Eritsø), Student 1764 fra Aalborg Skole, Prokurator, Transportforvalter og Gjæstgiver paa Snoghøj. Hendes Børn vare:

a. Carl Lindam Fibiger (f. $23/11$ 1779 † $23/9$ 1840). Ejer af Snoghøj, Kancelliraad og Dbmd. Solgte Snoghøj og blev Postmester i Fredericia, hvor han døde. Gift $29/6$ 1809 med Xanthine Katrine Gianelli (f. $15/3$ 1780 † $25/10$ 1855). (To-Døtre).

b. Gotfred Fibiger, f. $1/4$ 1781. Student 1800 fra Kolding Skole. Begravet $18/7$ 1813 i Eritsø. Ugift. (Et Par Smaaskrifter af ham anføres i Nyerups Litt. Lex. S. 166).

6. Christiane Lindam (f. i Novbr. 1757), blev efter Søsterens Død gift $6/12$ 1782 med Svogeren, Gotfred G. Fibiger (se ovfr.), og havde med ham følgende sex Børn:

a. Peder Grib Fibiger, f. $23/9$ 1784, † $8/8$ 1833 som Rektor i Kolding (se Erslews Forf.-Lexicon). Gift med

Enken Katrine Jakobine Schmidt født Tauber. (Tre Børn, hvoriblandt Præsten Johannes H. T. Fibiger i Vallensved).

b. Christian Fibiger, f. $7/9$ 1786, † $26/4$ 1859 som Forpagter af Berritsgaard paa Laaland. Gift med Anna Marie Aasen. (Syttten Børn).

c. Anne Sofie Fibiger, f. og † 1788.

d. Anne Sofie Fibiger, f. i Jan. 1790.

e. Johan Adolf Fibiger, f. $31/5$ 1791, † $26/8$ 1851 som Oberstlieutenant. Bekjendt som Forfatter (se Erslews Forf.-Lex.). Var to Gange gift, og havde med sin første Kone ni Børn.

f. Jakob Scavenius Fibiger, f. $23/1$ 1793, † $11/10$ 1861 som Generalmajor og Chef for Artilleriet (se Erslews Forf.-Lex.) Gift med Sofie Amalie Nielsen. (Ti Børn).

7. Søren Lindam, døbt $11/5$ 1759.

8. Jakob Lindam, f. $28/7$ 1762, juridisk Kandidat, Godsforvalter hos Etatsraad Schou paa Volstrup, og endelig 1806 Byskriver i Ringkjøbing, Skriver i Ulvborg og Hind Herreder samt Birkedommer paa Timgaard. Døde $14/4$ 1818. Gift $30/10$ 1790 med Christiane Graa († $31/7$ 1854, 88 Aar gl.), Datter af Billedhugger Graa i Viborg. Af dette Ægteskab lever endnu i Ringkjøbing to aldrende ugifte Døtre, Hedevis Katrine Zilphen L. og Gotfredine Christiane Lindam; en Søn, Adam Frederik Grib L. døde 1808, 5 Aar gl.

9. Ludvig Ditlev Lindam, døbt $2/5$ 1765. Forlod i ung Alder Landet, uden at der senere hørtes noget om ham.

II. **Niels Jakobsen Lindam**, Farver i Sæby i Jylland. Havde fire Sønner og en Datter; blandt Sønnerne: Holger Nielsen Lindam, der blev Student, og i Juni 1742 tog den filosofiske Baccalaureusgrad.

III. **Vilhelm Jakobsen Lindam**, født 1686, kaldet 29. September 1719 til Sognepræst i Dalby og Tureby, døde 22. April 1758. Gift 1. $8/8$ 1719 med Mette Katrine Svane († 1732, 43 Aar gl.), Datter af Formanden i Dalby Præstekald, Mag. Hans Pedersen Svane († $14/9$ 1719); 2. med Karen Clerque Arsleben (f. $10/6$ 1714), Datter af den som Forfatter bekjendte Mag. Christen Arsleben, Præst i Sorterup og Otte-

strup, og Hustru Johanne Beate de Clerque fra Bjergbygaard.
Hr. Vilhelm Lindams sex Børn vare:

1. Jakob Vilhelmsen Lindam, f. $25/6$ 1722, blev 1743 Student fra Frederiksborg Skole.

2. Hans Lindam, f. $23/8$ 1723, døde tidlig.

3. Anna Lindam, f. $31/5$ 1725, gift $24/11$ 1747 med Hr. Anders Mølleschou (f. 1721), der samme Aar var bleven Præst i Kornerup og Svogerslev, og senere (1760) forflyttedes til Nabokaldet Osted og Allerslev. Hun døde 1794, hvorpaa Hr. Anders Mølleschou i sin høje Alder ægtede hendes Slægtning (Broderdatter?) Mette Katrine Lindam. Han døde 1797. I en Række Aar var han Provst i Voldborg Herred. Han byggede i sin Tid Præstegaarden i Kornerup. Flere ret artige versificerede Indskrifter over Indgangene til Præstegaarden og paa Kirkens Alter minde endnu her om ham.

4. Engelke Lindam, f. $16/7$ 1726.

5. Hans Lindam, f. $7/12$ 1729.

6. Christian Arsløben Lindam, f. $29/7$ 1734, blev 1757 Student fra Herlufsholm og havde allerede to Aar efter Bryllup¹⁾. Han blev Forpagter paa Søholm i Stevns Hrd. (til 1769), derpaa Forpagter af Ringsted Kloster og Ejer af Aagaard Gods i Sjælland. Levede tilsidst i Kjøbenhavn af sine Midler († $24/3$ 1801). Hans Hustru Hanna Bartholina Lohman var, ifølge Gravmonumentet over hende paa Kjøbenhavns Assistentskirkegaard, født $7/9$ 1744 og døde $28/6$ 1798. En Datter af dem, Caroline Vilhelmine Lindam, døde 1812,

¹⁾ Herom findes følgende Antegnelse i Kornerup Sogns Kirkebog:

Fredagen d. 20 Sept. 1759 blev i Kornerup Prestegaard Monsr Christen Arsløben Lindam efter forelagt Allernaadigst forundt Copulations-Brev og de derudi befalede Qvitteringer uden foregaaende Troløvelse og Lysning af Prædikestolen ægtevied til Bruden Jomfr. Hanna Bartholina Friderics Datter Loemand, for hvilke undertegnede Forløfnings-Mænd caverede, at intet lovstridigt skulde være til Hinder i dette Ægteskab, hvilket egenhændig tilstaaes af

Albert Trojel,

J. W. Lindam.

Sogne-Præst til Ledreborg og Aaested

Meenigheder.

For Slægtskab og Svogerskab underskriver

Hans Lindam.

50 Aar gl., efter 13 Aars Ægteskab med en Lassen. En anden Datter, Valborg L. (f. $\frac{6}{12}$ 1773, † $\frac{29}{11}$ 1804), blev $\frac{2}{11}$ 1791 gift med Carl Gottfried v. Würtzen, f. $\frac{8}{11}$ 1754, † $\frac{28}{5}$ 1817 som Oberst og Kommandant i Citadellet Frederikshavn.

IV. **Christian (Jakobsen) Lindam** var Inspektør ved Grevskabet Holsteinborg. Havde en Datter ¹⁾, Anna Lindam, som blev gift med Forpagter Christensen, der senere blev Ejer af Bonderup ved Korsør. En Datter af disse var Barbara Christensen (f. 1754, † 1839 i København), gift med Bertel Matthiesen Siersted, Byskriver i Ringsted og Skriver i Ringsted og Tybjerg Herreder samt Birkedommer paa Skjoldnæsholm († 1810). Deres Datter var Elisabeth Siersted (f. $\frac{13}{8}$ 1786), der $\frac{1}{8}$ 1804 ægtede Cand. philos. Gabriel Heiberg, Klokker i Ringsted († $\frac{6}{6}$ 1816). En Søn af dem er Provst Arve Christian Linde Heiberg i Helsinger, gift med Georgine Samsine Rørdam.

4. **Niels Holgersen Brun**, Søn af Hr. Holger Andersen Brun i Kundby, er født sammesteds den 30te April 1658. Efter at have nydt Undervisning i Hjemmet indtil sit 18de Aar, idet hans Forældre holdt en »Skolemester« til ham, ved Navn Knud Hansen ²⁾, kom han i Roskilde Skole, fra hvilken han 1679 af Rektor Peder Hansen Schade dimitteredes til Universitetet samtidig med hans ovennævnte Fætter Bertel Frantsen Brun ³⁾. Samme Aar fik han Kom-

¹⁾ I Gjessings Jubellærere III, 135 omtales »Forvalter Lindams Datter ved Cathrineberg, gift med Niels Bang, f. 1723, blev 1759 Holzførster og 1772 Skovrider paa Frederiksborg Amt«. Det er formodentlig ogsaa en Datter af Christian Jakobsen Lindam.

²⁾ Ved en Daab i Kundby den 25de April 1675, hvor »Mette Hr. Holgers« bar Barnet, nævnes blandt Fadderne »Knud Hansøn, Scholemæster till H. Holgers, Christen Søffrensen, dansk Scholemæster i Kundbye« samt »Hilleborre Hans Degns«, altsaa Repræsentanter for hele Skole- og Kirke-Personalet i Kundby. Niels Holgersen nævnes selv som Fadder i Kundby Kirkebog 1ste Advents Søndag 1676; rimeligvis har han da endnu været hjemme.

³⁾ Bloch, Roskilde Domscoles Hist. IV, 16.

munitet; men om hans Studier og senere Virksomhed savnes for øvrigt Efterretninger, indtil han den 21de September 1695 kaldtes til Sognepræst i Rørby i Ars Herred, hvor tidligere en Farbroder af ham (se foran, S. 15) havde været Præst. Aaret efter ægtede han Maren Sørensdatter Gram, der, skjønt kun 29 Aar gammel, allerede havde været gift med to Præster i Rørby og nu fik den tredje. Hun var født (døbt 24de Juni) 1667 i Refsnæs, hvor hendes Fader Hr. Søren Jensen var Præst (1652—73). Hendes Moder, Elisabeth Sofie Lavritsdatter Gram, var uden Tvivl en Datter af Hr. Lavrits Nielsen Gram, residerende Kapellan i Kallundborg († 16de Maj 1661), og blev efter Hr. Søren Jensens Død ¹⁾ gift 21de April 1674 med Eftermanden i Refsnæs, Hr. Lavrits Olufsen Kok († 17de Marts 1691), Forfatteren af »Danmark dejligst Vang og Vænge« ²⁾, efter hvis Død hun tredje Gang (17de April 1692) havde Bryllup, da hun ægtede Koks Eftermand i Refsnæs, »den sære og slemme« Hr. Christoffer Christensen Schiwe, fra hvem hun først ved sin Død blev befriet, 1712 ³⁾. Den Omstændighed, at Niels Holgersen Brun ægtede den ved sine litterære

¹⁾ Søren Jensen (Calundanus) var en Søn af Jens Bertelsen, der døde 1662, 80 Aar gl., hos Sønnen i Refsnæs. Den 19de Decbr. 1651 ordenedes han til Kapellan hos den gamle Hr. Anders Christensen Larberg i Refsnæs, og da denne døde den 19de April 1652, blev han hans Eftermand. Efter Tidens Skik ægtede han Formandens Enke Maren Sørensdatter, der døde 25de Marts 1660, 55½ Aar gl. Anden Gang giftede han sig 13de Febr. 1661 med Elisabeth Sofie Lavritsdatter Gram, med hvem han havde sex Børn, der nok fik Moderens Familienavn, ialfald var dette Tilfældet med Datteren Maren, der var den fjerde i Rækken. Hr. Søren Jensen døde den 15de April 1673.

²⁾ Om Lavrits Kok se navnlig hans egne Optegnelser i Ny kirkehist. Saml. III, 455—8. Han havde med Elisabeth Sofie Lavritsdatter Gram sex Børn, der alle døde smaa eller dog i den unge Alder, deriblandt de to Sønner Oluf og Hans, der bortreves af den samme Smitsot, der i Marts 1691 lagde Faderen i Graven.

³⁾ Disse og flere Oplysninger skyldes Kirkebogsuddrag, der for mange Aar siden ere mig meddelte af Hr. Frederik Barfod.

Interesser fremragende, men desværre saa tidlig bortkaldte Lavrits Koks Stifdatter, gav Anledning til, at man senere mente at kunne søge Koks efterladte Samlinger hos ham¹⁾.

Ved sit Ægteskab gik Hr. Niels Holgersen som Stifader ind til en temmelig talrig Børneflokk. Som ovenfor er bemærket havde hans Hustru nemlig forhen været to Gange gift, først med Hr. Erik Hansen Knoph (født 1650, Præst i Rørby 1679, død 1689), med hvem hun havde en Datter, Anna Knoph, der senere blev gift med Birkedommer Ole Berg²⁾. Efter Knophs Død ægtede hun hans Eftermand, Hr. Daniel Albertsen Schrøder (Student 1671, Præst i Rørby 1689, død 1695), med hvem hun havde fire Børn: 1. Erik Albert Schrøder, der døde som Student 1711 i Kjøbenhavn af Pest; 2. Margrete Schrøder, der blev gift med Anders Collerup, Sognedegn i Hammer i Sjælland; 3. Elisabeth Marie Schrøder, der blev gift med Ingeniørmajor Terchelsen i Kjøbenhavn³⁾; og 4. Anna Schrøder, der blev gift med Lieutenant Paludan til Grevensvænge. De fleste af disse Stifbørn kjendte ingen anden Fader end Hr. Niels Holgersen Brun, og det smukke Vidnesbyrd, en af dem aflagde ved hans Grav, turde være en Ytring af deres fælles Følelser for ham.

¹⁾ I Nye Danske Mag. V, 244, Not. 7 har C. Molbech meddelt følgende Notits af Fred. Rostgaard: •Hr. Lars Kok paa Røsnes har skrevet et Lexicon danico-latinum; skal findes hos Hr. Niels Holgersen i Rørby ved Callundborg, som fik Autoris Stifdatter, eller ogsaa maatte opspørges hos Hr. Peder Raers [Præst i Aarby] Arvinger. Kunde ved Thura recommanderes til Mr. Jacob [Scroxberg] i Spilderup, som har Kundskab med de andre. D. 1 Jun. 1706•.

²⁾ Jvfr. Gjessing, Jubellærere. II, 2, 76, hvor dog Anna Knophs Dødsaar angives urigtig. Hr. Erik Hansen Knoph havde tidligere været gift med Anna Knudsdatter Friis († 1685), med hvem han havde en Søn, Knud Knoph, der døde ung. Det er urigtigt, naar Gjessing anfører Anna Knoph som en Datter af Hr. Erik Knophs første Hustru.

³⁾ De havde to Sønner og en Datter, alle døde ugifte. Datteren betegner Christian Bolle Rørdam i sine Optegnelser som •Cousine Danielle Terchelsen•, da hun døde i Kbhvn den 10de Decbr. 1776, og han fulgte hende til Jorden.

Hr. Niels Holgersen blev kun 49 Aar gammel. Alle-rede den 24de November 1707 bortkaldtes han. I Anled-ning af hans Død udgav hans Søstersøn Vilhelm Lindam ¹⁾ og hans ovennævnte Stifsøn Erik Albert Schrøder Sørge-digte, hvoraf her kan hidsættes følgende Linier til Karak-teristik af den afdødes Embedsvirksomhed:

Han som Bezaleel i Helligdommen tjente
Med Visdom og Forstand, at neplig de kan vente
En bedre; hvorfor de billig sige kan:
Ak gid vi maatt' beholdt den drabelige Mand.
Sin Hjord som Hyrden god han altid meget elskte,
Og det fortabte Faar fra Ulvens Mund han frelst;
Thi aldrig saa' han en fortabt og snart paa Knæ,
Han jo i Jesu Navn ham viste Ly og Læ.

I Rørby Kirke findes endnu en Mindesten over ham med følgende Indskrift, rimeligvis forfattet af Vilhelm Lindam:

I Testamentet om man ellers noget glemte,
Da vid, o Læsere, at Graven Resten giemte;
Og at ei glemmes skal, hvor Skatten er lagt ned,
Da settes denne Steen til kierlig Øiemed.

*

*

*

Jeg mener til et Kiendetegn, at her under hviler den hæderlige og fornemme lærde Mand Sl. Herre Niels Holger-søn Bruun, verdig Sognepræst for Rørby Menighed, som be-gyndte sit dydige Lif og Lefnet Aar 1658, som antog sig dette besværlige Hyrde-Embede med ald Aarvaagenhed Aar 1696 ²⁾, som forlod sin Hiord i priselig Frugtbarhed 1707, og efterlod sig foruden sin dydedle Hustrue M. S. D. G. to Vidnesbyrd om sin beklagelige Skilsmisse.

*

*

*

¹⁾ Se foran, S. 27—8.

²⁾ Dette Aarstal er dog vistnok urigtigt. Ialfald sliger Hr. Niels Holger-sens Søn, Holger Rørdam, i Optegnelserne om sin Fader, at han blev Præst i Rørby 1695, og dermed stemmer Angivelsen i Wibergs Alm. Præstehistorie II, 691.

Vær stolt du haarde Steen, at du est just udkaaren
 Til at bevise det, som udi dig er skaaren,
 Udvortes er du kun et penslet Skilderi,
 Indvortes vogter du en erlig Guds Mands Liig.

Hr. Niels Holgersens Enke, Maren Sørensdatter Gram, levede endnu 23 Aar efter Tabet af denne sin tredie Ægtefælle. De sidste sex Aar af sit Liv tilbragte hun i Vallensved Præstegaard hos sin sidst afdøde Mands Fætter, Hr. Bertel Frantsen Brun, og her blev hun begravet den 30te Januar 1731, inden hendes eneste efterlevende Søn, der først nogle Maaneder efter hendes Død blev Præst, var kommen saa vidt, at han kunde aabne sin aldrende Moder et Tilflugtsted. — I sit sidste Ægteskab havde hun tre Børn, der fik Navnet Rørdam¹⁾. Den yngste af dem, Danielle, døde dog som Barn, fem Aar gammel, før Faderen. De to, som naaede den voxne Alder, anføres her efter.

5te Slægtled.

1. **Mette Rørdam**, Datter af Hr. Niels Holgersen Brun, var født i Rørby den 16de Maj 1697. Fra Aaret 1724 opholdt hun sig med sin Moder hos deres Slægtning Hr. Bertel Brun i Vallensved Præstegaard, indtil hun omtrent 1727 blev gift med Hans Eriksen Siersted, Kjøbmand i Holbæk (født 20de Juni 1693, vistnok i Byen Sigersted ved Ringsted). Med ham havde hun tvende Sønner, nemlig Jens Siersted (født 20de Juli 1728, død ugift 18de Juni 1758) og Niels Hansen Siersted, der ligesom Faderen var Kjøbmand i Holbæk. Hun døde den 17de September 1762, hendes overlevende Ægtefælle den 1ste Maj 1769²⁾.

¹⁾ Som tidligere er bemærket, kjendes Navnets Oprindelse ikke. En Tradition i den lindamske Slægt beretter: To Slægtninge gik ud at finde sig et Navn; den ene fandt en Lind ved en Dam, den anden fandt Rørene ved Dammens Bred; deraf tog de Navne. (Meddelt af Frøken Gotfredine Lindam i Ringkjøbing).

²⁾ Efter et Epitafium i den nu nedbrudte Kirke i Holbæk.

2. **Holger (Nielsen) Rørdam**, den første Mand af dette Navn, Søn af Hr. Niels Holgersen Brun og Maren Sørensdatter Gram, var født i Rørby den 6te Marts 1700. Syv Aar gammel mistede han sin Fader; dog holdt hans Moder ham til Bogen og satte ham, da han var ti Aar, i Kallundborg Skole, fra hvilken han i Juli 1718 afgik til Universitetet med et godt Vidnesbyrd fra Skolens Rektor, Frants Trojel ¹⁾. Aaret efter underkastede han sig den filosofiske Prøve; men da han kun havde det allernødtørftigste til sit Underhold, maatte det være hans Bestræbelse snarest mulig at blive færdig ved Universitetet. Han tog derfor allerede den 4de Juli 1720, altsaa kun efter et Aars Forberedelse, theologisk Attestats med Non cont., en Karakter, hvormed mange studerende lode sig nøje, da Examenskarakteren den Gang ikke havde stort at sige ved Embedsbesættelser, paa Grund af at saa mange Præstekald besattes af private Patroner.

Efter at være bleven Kandidat tiltraadte Holger Rørdam samme Aar en Huslærerpost i Magleby Præstegaard paa Møen hos Hr. Hans Aggerup. Efter et Aars Forløb vendte han atter tilbage til Sjælland, hvorpaa han 1723 ²⁾ blev Lærer for Oberst Christian Luxdorps Søn, den siden saa bekjendte, lærde Bolle Villum Luxdorph, der gennem forskellige høje Embedsstillinger inden sin Død (1788) naaede til at blive Gehejmeraad, første Deputeret i Kancelliet og Præsæs i Videnskabernes Selskab. Familien boede paa Herregaarden Mørup ved Ringsted, og her opholdt Holger Rørdam sig nu i over syv Aar; thi skjønt Oberst Luxdorph døde efter halvtredie Aars Forløb, blev hans Enke, Fru Susanne Magdalene f. Worm, dog boende der med Sønnen.

¹⁾ Testimoniet vedføjes som Tillæg.

²⁾ Dette Aarstal anfører H. Rørdam selv i sit Vita i Bispearkivet. I «Bibliotheca Luxdorphiana» Pars II b. p. 70 siges derimod om ham, at han «forhen fra 1722 af var Skolemester for sal. Gehejmeraad Luxdorph»; og denne Angivelse er maaske den rigtigste.

Det er tilvisse et godt Vidnesbyrd om Holger Rørdams Lærerduelighed, at en Mand, der senere blev en af Fædrelandets mest ansete lærde, fra sit syvende til sit femtende Aar udelukkende var overgivet til hans Vejledning. Og der bevares endnu Minder fra Bolle Villum Luxdorps Haand, hvorved han henved et halvt Aarhundrede efter bevidner, hvor meget han skyldte sin fordums Lærer. I et Exemplar af Luxdorps Carmina (Havniæ 1775. 4to), som Forfatteren tilsendte Rørdam — og som nu, efter at have vanket vide om, er i min Besiddelse — har han nemlig skrevet: »Inderlig glæder det mig, at Gud har ladet mig leve den Dag, paa hvilken jeg offentlig har kunnet bevidne saa meget at skyldte Deres Velærværdighed, som jeg aldrig kan gjen-gjælde, end ikke beskrive, om jeg end besad Veltalenhed, og om end Veltalenhed kunde udtrykke Hjærtets Sprog. De være forsikret, at var min Evne som mine Ønsker, og formaaede jeg, som jeg vilde, aldrig skulde De og Deres føle Afsavn af noget godt; men Herren være lovet, som har fyldt Deres Bæger i det aandelige. Han krone fremdeles Deres Velærværdigheds graa Haar med sin Velsignelse! Vale et ama Discipulum semper tuum. Kjøbenhavn d. 4. Maj 1775«. Ved den offentlige Bevidnelse, hvorom Luxdorph i Tilskriften taler, menes vistnok nogle Ord i hans Levnedsløb, der er indført foran Digtene, hvor han, efter at have bemærket, at alle de Professorer ved Universitetet, som i sin Tid havde prøvet ham, nu vare døde, tilføjer: »Vivit autem, cui plurimum debeo, studiorum primus moderator, et munere suo venerabilis et canis«. I den Biografi af Luxdorph, som Suhm har udgivet, bemærkes: »Sin Lærer Rorup (!), Præst et Sted i Sjælland, beholdt han til 1783, og ansaa det for en Lykke, antog sig og meget hans Sønner og Afkom«¹⁾. Under disse Forhold kunne vi ikke

¹⁾ Minerva for 1790. I, 161. Af Suhms Fejltagelse med Hensyn til Navnet ses, at Navnet Rørdam endnu var lidet bekjendt. I Vitus Berings Skrift: Sognepræsternes Historie i Ollerup og den beringske Slægtetavle, Kbh. 1749, er Holger Rørdam blevet til Hektor Rørdam.

undre os over, at Holger Rørdam betragtede Forholdet til denne »højtbegavede« Discipel — som han allerede 1731 kaldte ham — som et af Lyspunkterne i sit Liv. Han opkaldte en af sine Sønner (Christian Bolle) efter ham og hans Fader, og endnu som højtbetaget Olding sendte han sin fordums Discipel sine gode Ønsker ved Nytaar og andre Lejligheder.

Medens H. Rørdam var Lærer for Luxdorph, aflagde han i Februar 1727 den befalede Prædikeprøve for Prof. Stenbuch med Karakteren Laudabilis. I Aaret 1729 fik han Lejlighed til at prædike for Kongen tredie Pintsedag i Slotskirken i Kjøbenhavn. Samme Aar søgte han at blive Præst og fremlagde i den Anledning godt Vidnesbyrd om Levned, Lærdom og Gaver fra Biskop Christen Worm, der uden Tvivl kjendte ham personlig fra sin Søsters, Fru Luxdorpha, Hus. Det attraaede Embede (Karise og Alslev) fik han dog ikke ¹⁾. Derimod aabnede der sig en efter den Tids Forhold sikrere Udsigt til Befordring for ham, da han blev forlovet med en ung Pige ved Navn Vita Bering, der var beslægtet med Luxdorphaerne og derigjennem ogsaa med andre fornemme Familier. Ialfald blev han den 10de Marts 1731 af Grev Adam Christoffer Knuth til Knuthenborg, der var gift med Hedvig Ulrike Luxdorph ²⁾, kaldet til Sognepræst i Vigersted og Kværkeby ved Ringsted, til hvilket Kald Knuth formodentlig som Ejer af Sørup havde Patronatsret ³⁾. Kaldsbrevet stadfæstedes af Kongen den 24de Marts, og den 4de Maj blev H. Rørdam ordineret af Biskop Christen Worm, og derpaa indsat i Embedet den 15de Maj samme Aar ⁴⁾.

¹⁾ Gratiaiprotokollen i Gehejmearkivet.

²⁾ Halvsøster til Oberst Christian Luxdorph, hvis Moder Jutta Bering var en Halvsøster til Vita Berings Fader.

³⁾ Han skrev sig nemlig: Greve af Knuthenborg, til Meltz, Lundegaard, Sørup, Sundby og Rosengaaarde.

⁴⁾ Saa vel Grev Knuths Kaldsbrev som den kgl. Stadfæstelse findes Indført ved Holger Rørdams »Vita« i Protokollen i Sjællands Bispe-

Nogen Tid efter havde han Bryllup med Vita Bering ¹⁾. Hun var født 1708 og var en Datter af Oberstlieutenant Peder Bering, Kommandant i Nyborg († 1716), og Hustru Else Lindberg (der i 1726 endnu var i Live, og var en Datter af Hans Michelsen Lindberg, i sin Tid en meget velhavende Hørkræmmer i København). Hendes Farfader var den kongelige Historiograf, Assessor i Højesteret og Medlem af Kammerkollegiet M. Vitus Bering (f. 5. Okt. 1617, † 20. Maj 1675), hendes Farmoder hed Gertrud Jørgensdatter (f. 25. April 1648, † 17. April 1678), i sin Tid anset for Københavns skønneste Kvinde, og af en samtidig kaldet »den saa berømte Gertrud Jørgensdatter, som var meget dejlig ²⁾» — Datter af den kongelige Renteskriver Jørgen Hansen (Aalborg) (f. 14. Febr. 1613, † 9. Decbr. 1673) og Hustru Kirsten Knudsdatter.

Formue har Holger Rørdam neppe faaet med sin Hustru; thi vel havde hendes Forældre i sin Tid været ret velhavende, saa hendes Fader i Aaret 1706 havde kunnet give Afkald paa henvend halvjerde Tusinde Rdlr., som han havde til Gode hos Regjeringen, mod at opnaa den Herlighed at blive Vice-Kommandant i Nyborg, foreløbig uden Løn ³⁾. Men da Faderen døde, medens Børnene endnu vare smaa, er det lidet, han har efterladt dem, vistnok gaaet med til deres Opdragelse. Derimod arvede Vita Bering 850 Rdl. foruden noget Løsøre — deriblandt adskillige Familie-

arkiv. Indsættelsesdagen ihukommes endnu i Vigersted og Kværkeby Sogne, idet Renten af et af Rørdam stiftet Legat uddeles paa denne Dag.

¹⁾ Bryllupsdagen har jeg ikke fundet; men den 5te Juli 1731 mødte »hæderlig og vellærde Mand Hr. Holger Rørdam paa hans Kjørestes, Jomfru Vita Berings, Vegne» paa Mørup ved Skiftet efter dennes Fæster Jomfru Vita Bering. Paa et senere Møde den 16de Januar 1732 i samme Skifte mødte Hr. Holger Rørdam »paa sin nuværende Hustru Vita Berings Vegne». Imellem de to nævnte Dage falder Brylluppet altsaa.

²⁾ Etatsraad Johan Monrads Biographi, udg. af J. G. Burman Becker, S. 20.

³⁾ Ifølge Statsraadsprotokollen i Gehejmearkivet.

portræter — efter sin i Aaret 1730 afdøde Fæster af samme Navn ¹⁾. At Holger Rørdam har besiddet Midler, er der heller ingen videre Spor af; det skulde da være, at han i »Kjøbenhavns Vejviser« for Aaret 1773 (S.188) anføres som Interessent i Kjøbenhavns Pramlau, og at han 1772 stiftede et mindre Legat til bedste for Vigersted og Kværkeby Sognes fattige, hvorom det nærmere skal meddeles nedenfor.

Hvad Holger Rørdams Embedsvirksomhed angaar, have vi al Grund til at antage, at han har været en alvorlig og nidkjær Præst. Herpaa tyder blandt andet følgende Indberetning, som han indgav til Biskop P. Hersleb, i Anledning af at Generalkirkeinspektionen havde forlangt Oplysning om, hvorledes det stod til med Ungdommens Kristendomsundervisning i de forskellige Sogne.

„Siden min Ankomst til disse Guds Meenigheder haver ieg Self hver Søn- og hellig Dag, uden særdeles Aarsag har hindret, baade Vinter og Sommer stedse catechiseret for Ungdommen, effter Prædichen, i den Kirke, hvor sidst Guds tienneste har været; repeteret først korteligen min Prædichen ved Spørsmaal for at fornemme, hvad Enhver af de unge har fattet deraf, derpaa søgt at inculcere Dem de fornemteste lærdomme deraf, og henført saa Sagen til Catechismum, med videre Forklaring over de Stycker deraf, som kunde hentyde paa Texten og Evangelium, og iblant og à parte forklaret en eller anden Part af Catechismo korteligen ved Spørsmaal og Giensvar. At catechisere i begge kirker især om Vinteren har ieg icke kundet overkommet formedelst en lang, besværlig og formedelst slemme Vaad at igiennembryde farlig Vej, der forhæler Tiden. Men saasnart Sommeren tager fat, skeer, foruden den sædvanlige Catechisation, hvor sidst Prædichen er, samme Dags Effter-Middag, Klochen 4re, Læsning og Underviisning i den anden Kirke, hvor da var først Guds tienneste, og det af Substituten (siden Dægnen icke er, eller har været i lang Tiid af de Kræfter, at han har kundet

¹⁾ Skifteforretningen findes i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1300 d. Fol. Den ældre Vita Bering døde den 13. Juni 1730 paa Mørup.

assistere noget ved Læsningen) hvorved Jeg da og Self iblant er tilstæde. For Skriftemaal om Løverdagen Klochen 7 om Morgen holdes Sang og Pœnitenses Bøn af Prædichestolen med en af Davids Pœnitenses Psalmer aflæst, og sluttet igien med en kort Psalme, derpaa holder ieg Self offentlig Catechisation for alle nærværende, og især igiennemgaar Partes pœnitentiæ med den da nærværende Ungdom, og det den saa høyvigtig dem forestaaende Sag vedkommende, og derpaa skrifter. Hvad Confirmationen angaar, da har ieg med yderligst Fliid hidtil efterlevet den allernaadigste Forordning, og skal fremdeles ved Guds naade, saa lenge Gud sparer Lif og Kræfter, rette mig hørsommeligst derefter. Dette er det ieg allerunderdanigst har at indberette. Vigersted d. 23 Maj 1740.

H. Rørdam.

P. S. Hvad Uge-læsningen angaar, da forrettes den fra 14ten Dage efter Michels Dag indtil Paaske, hver Dag i Ugen udi en af Byerne; men cesserer om Sommeren, siden ingen Ungdom da kand faaes, formedelst Markarbeide, som da stedse paahænger Bondens Tiunde og Børn“.

I Aaret 1749 beskikkedes H. Rørdam til Provst i Ringsted Herred. Som saadan prædikede han i Roskilde Domkirke ved S. Dionysii Landemode 1752. Hans Prædiken, uden Tvivl det eneste trykte fra hans Haand, findes udgiven i 7de Samling af »Sermones ad clerum eller Prædikener ved de aarlige Provste-Moder«, S. 51—80, under Titel:

Jesu Christi hellige Levnets-Exempel, forestillet til en Regel for alle Christne, og især for Ordets Lærere at efterfølge af Matth. 11 v. 29 i en Synodal-Prædiken, holden i Roeskilde Dom-Kirke den 4de Octobr. 1752 af Holger Rørdam, Sognepræst i Wigersted og Qværkebye Meenigheder, og Provst i Ringsted Herred.

Den 31te Juli 1753 visiterede Biskop Ludvig Harboe første Gang i Vigersted. I den Beretning, som han indsendte til Regjeringen, findes herom følgende: »Provst Holger Rørdams Prædiken var med Fliid udarbejdet og opbyggelig. Menigheden skal tilforn have været vankundig, men nu fandtes en temmelig god Grund lagt saa vel hos

Børn som hos de voxne; hos nogle fattedes rigtig Læsning i Bog og Begreb paa det, de havde læst.

I sit Ægteskab med Vita Bering havde Holger Rørdam syv Børn, hvoraf tre Sønner og tre Døtre naaede den voxne Alder. I Aaret 1757 blev den ældste af Døtrene gift, og 1758 sendte Rørdam den yngste af Børnene, Sønnen Christian Bolle, vistnok den bedst begavede af dem alle, i en Alder af femten Aar til Roskilde Skole, idet han medgav ham en Anbefaling til Præsterne ved Kirken der, med Anmodning at de vilde optage ham i deres Menighed og, efter værdig Forberedelse, give ham Adgang til Herrens Bord. Det hører vistnok nu til Sjældenhederne, at en Fader, som sender sin Søn i Skole, paa den Maade søger at varetage hans aandelige Tarv. Jeg mener derfor, at Skrivelsen, skjønt den er paa Latin, fortjener at meddeles her.

Filius hic meus natu minimus, Christianus Bollerus Rørdam, quindecim jam factus annorum, domesticos inter parietes sex et dimidium anni sub fideli fidelis admodum et pii Informatoris Dⁿⁱ Andreæ Stenbergii cura et institutione prima studiorum feliciter fecit fundamenta, ita et talem in literis exhibuit progressum, ut e domo jam evolans paterna, claustra inter Scholastica vivat Roeskildæ, ibi sub Magisterio celebrimi Rectoris Dⁿⁱ Magistri Schnabels cursum studiorum planè et plenè peracturus, usque qvò solidam solidæ sapientiæ et eruditionis perfectionem assecutus, in clariorem regiæ Universitatis lucem prodeat. Et sicut jam accrevit in studiis, ita etiam (laus Deo) in gratia et salutifera Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi cognitione, ut Dominicâ Qvasimodog. anni præteriti, post piam et præviam præparationem alios inter Ecclesiarum Alumnos, per preces et verbum Dei Sanctum in Sacra sacri Baptismatis gratia publice a me ipso sancitus sit et confirmatus, die autem viridium nuperrime prætergressó hujus anni ad sacram primodum admissus Synaxin.

Fidelissimæ igitur Vestrum curæ et charitati, clarissimi et doctissimi viri, verbi divini Ministri Ecclesiæ Roeskildensis longè meritissimi, ut et fratres in Christo conjunctissimi, huncce meum filium trado et officiose commendo, rogaturus,

velitis eum inter Ecclesiæ vestræ alumnos agnoscere et numerare, numeratum piâ præviâ *δοκιμασία* ad sacram admittere cœnam, modo ut spero, dignè se præparaverit. De reliquo vobis, clarissimi viri, cum tota familia sempiternam cuncta possidentis regentisque Numinis æterni gratiam et favorem diuturnam eamque florentissimam vitam et qvamvis aliam vitæ prosperitatem, felicitatemque ex intimo corde apprecor et exopto.

Dabam ex pastoralis sede, qvæ est in pago Wigersted, die 17 Aprilis 1758.

Oligerus Rørdam.

Da Provsteembedet gav Rørdam meget at gjøre, og han nødig vilde lade den i ovenstaaende Anbefaling nævnte Lærer for hans Søn, Andreas Steenberg, fare, da han i mange Aar havde været i hans Hus, saa besluttede han at tage ham til Kapellan, især da han kjendte ham som en vel begavet Prædikant. Efter at Tilladelse var erhvervet fra Kirkernes daværende Patronesse, Grevinde Knuth til Conradsborg, blev Steenberg den 6te Juli 1759 kaldet til Medtjener i Wigersted og Kværkeby. Nogle Aar efter fik han tillige Løfte om at blive Efterfølger i Embedet, naar Provst Rørdam døde. Siden blev han endnu nøjere knyttet til dennes Familie, idet han ægtede Husets yngste Datter. Det viste sig imidlertid senere, at den saaledes tilvejebragte Ordning ikke var den heldigste; thi da Provst Rørdam blev en saare gammel Mand, gik Steenberg som Kapellan i nitten Aar og døde saa endda (1778) fem Aar før Svigerfaderen. Men det er vel aldrig heldigt, at Børnenes materielle Vel-færd alt for meget er knyttet til Forventningen om For-ældrenes Død.

Fra Aaret 1767 af blev Provst Holger Rørdam hjem søgt af mange og tunge Sorger i Anledning af Dødsfald i hans nærmeste Familiekrede. Først bortkaldtes hans Datter Vita, gift med Regimentskvartermester Christian Friborg, fra syv smaa Børn, af hvilke den ældste kun var ni Aar gammel, og Aaret efter døde Manden, saa Børnene næsten udelukkende vare henviste til de gamle Bedsteforældres Omsorg.

Samme Aar som Friborg døde (1768), bortkaldtes ogsaa Rørdams ældste Søn, Niels, der var theologisk Kandidat og Lærer i Kjøbenhavn, og hans anden Svigersøn, Præsten Matthias Aalholm, hvis Enke, Marie Elisabeth Rørdam, 1775 fulgte sin Ægtefælle i Graven. Tungest var dog for den gamle Mand Tabet af hans Hustru, der døde den 2den Juni 1771, 63 Aar gammel. Fra den Tid af følte han sig meget ene. Dog lykkedes det efter nogle Aars Forløb hans Datterdatter Thalia Friborg, der imidlertid var voxet til, for en lille Stund at udbrede Hygge i den gamle Bedstefaders Hus. Men ogsaa hende skulde han miste, da denne elskværdige Pige bortkaldtes ved Døden 1777, kun 18 Aar gammel. Under disse Forhold og under Trykket af Alderens Byrde skrev han følgende Brev til sin yngste Søn, der havde været Præst i Vestindien og for Tiden laa i Kjøbenhavn for at søge Befordring.

Elskelig kiere Søn!

Din meget kiere Skrivelse af 6te hujus med indesluttet velmeente og kierlig Ønske over mig i dette indgangen Aar haver ieg med megen Fornøjelse igiennemlæst, og vil med lige trohiertig Ønske over Dig og Din kiere Hustroe med elskende 2de smaae Sønner have Eder alle den trofaste og gode Gud anbefalet i dette og følgende Aar, efter Guds Villie, samt tilbedet hans faderlig Varetægt og Beskiærmelse over Eder fra alt ondt, og Velsignelse til al det, den alvise Gud seer, der kand tiene til Eders beste og Eders sande Velfærts Befordring baade timelig og evig! Jeg haver og tillige erfaret af kiere Søns Missive Dit kierlig og bestandig Hiertelav til Din gamle Fader, da andre derimod kun lidet skiønner paa hvad dem er beviist fra Begyndelsen af til deres christelig Opdragelse og siden efter til deres Velfærts Befordring paa beste og mueligste Maade, men heller kædes ved at gaae dem saa længe i Vejen, da Gud veed, om det stoed til mig, ieg gierne aabnede Plads for dem jo før, jo heller, men maae lade mig nøye at oppebie den Tiid mig af den alvise Gud er foresat og bestemmet til Forløsning. Jeg lever her som tilforn i min Eenlighed, og seer kun sielden nogen af Nær-

værende hos mig, og haver derover saa meget meere Rolighed til at kunde passere Tiden med gudelige og opbyggelige Bøgers Læsning og Guds hellig Ords Betragtning, som er min megen Fornøjelse. Christine Friborg haver jeg taget til mig i min forhen saa kiere og fromme Dotters Thaliæ Stæd, for at være mig igien behielpelig i min Huusholdning, men finder megen Forskiel paa deres Sindelav og Føyelighed. Lovise haver ieg og siden Nye-aar taget fra Jystrup for at blive her hos mig til April Maaned, da hun ogsaa skal ind til Staden for at lære noget af Fruentimmer Netheder, som kand for saa vidt være nyttig for hende og de andre hendes Søstre, naar de icke vil henge Hiertet formeget til disse og saadanne Forfængeligheder. Din Broder gaar her og lever ret godt, saalænge han kand nyde fri Kaast, saa kand han og rundelig komme ud med sine aarlige 96 Rd^s Pension. Det formeente Tillæg af 72 Rd. var en Feiltagelse, og blev intet af, som Udfaldet viiste. Jeg vilde, at han skulde søge en eller anden Betiëning, som han kunde forestaae, for at have noget at bruge Tiden til, men ieg troer icke, at han er for andet end at gaae saaledes hen i Ledighed, som icke er til hans beste. Den liden Peter Friborg veed ieg icke, hvortil man skal see ham emplojeret i Tiden. Til Bogen haver han hverken Lyst eller Nemme. Jeg haver ham i Kaast og Lære hos Degnen Müller i Haraldsted, som haver Hr. Trøjels Dotter til Ægte, for at informeres i hans Christendoms Kundskab samt Skrivning og Regning; men det haver dog ingen synderlig Beskaffenhed dermed. Kunde man faae ham ind paa Søecadet Academiet, saa var det noch det beste, som han kunde være tient med, derom ieg og haver tilskrevet Hr. Ussing, om han vidste nogen Anledning dertil for ham, eller om det skulle feile, da til noget andet, som han kunde holdes til, for icke at drive sine unge Aar saa hen, uden at sættes til noget vist til hans Befordring i Tiden. Skulde kiere Søn, imens Du er i Staden, vide noget Anslag for ham til hans beste, vil ieg bede ham ihukommet. Jeg haver ved Skrivelse gratuleret Geheime Raad Luxdorph til dette indgangen Aar, skulde haabe, at han har faaet mit Brev, siden det gich med Posten; taler kiere Søn snart med ham, kunde han vel for-

nemme, om Brevet var ham tilkommen. Sogne Kaldet i Naschov i Lolland haver ieg ej fornummet endnu at være bortgivet. Det er et anseelig Kald af Indkomster, i hvis Lod det falder; men jeg ønskede Dig helst Kald her i Landet, om Gud saa vilde føye det, at ieg kunde have den Glæde at see Din Boepæl førend min Afgang. Jeg tacher kiere Søn for tilsendte 2de store runde Stycher Chochelade med Hr. Lindberg, som iblant om Morgenens isteden for Thee at driche er mig til en Slags Vederqvægelse. Vil Gud, at ieg lever, til d. 11 Martii er forbi, da ieg venter at faae mine Penge ind igien, som ieg har maatte giort Forskud med, saavel for Christine og Vita, da de vare i Staden, som for sl. Thaliæ Begravelse, skal ieg fyldestgiøre kiere Søns Forlangende forhen, som ieg da iche kunde præstere saa gierne, som ieg ellers havde villet. Jeg maae da slutte, og nest min saa kierligst Hilsen til Din kiere Hustrøe og smaae elskende Sønner fra mig og begge mine hosværende sl. Dotters Døtre, lever stedse med al bestandig og kierlig Affection

Elskelig kiere Søns

hulde og elskende Fader

Wigersted d. 10de Januarii 1778. H. Rørdam.

P. S. Degnen Friis i Jystrup er død, og igaar blev begravet. Hans mange efterlevende Børn vil vist saune i ham en trofast og forsiunlig Fader.

Udskrift: A Monsieur,
Monsieur Christian Bolle Rørdam, Ministre tres fidele de la Parole de Dieu — a Copenhague — franco.

Logerende i Aabenraae Nr. 263. Recommanderes til sicker Befordring.

Aaret efter sin Kones Død stiftede Provst Rørdam, som ovenfor er berørt, et endnu bestaaende Legat til bedste for værdige trængende i hans Menighed. Fundatsen, der den 10de Juli 1772 modtog kongelig Stadfæstelse ¹⁾, lyder som følger:

¹⁾ Schack, Revision og Fortsættelse af Hofmans Fundatssamling. II, 80—3.

„I den Herre Jesu Navn! haver jeg Holger Rørdam, Sognepræst til Wigersted og Qværkeby Menigheder og Provst udi Ringsted Herred, doneret og givet 200 Slettedaler, hver Daler beregnet til 64 Skilling, til Wigersted og Qværkeby Sognes Fattige paa følgende Maade.

1. At af denne liden Capital, to hundrede Slettedaler, de aarlige Renter 5 pCt. til hvert Aars 15de Maj, som var den Dag jeg efter Guds Forsyn udi Aaret 1731 blev indsat til Sognepræst for Menighederne udi bemeldte Sogne, skal deles til 10 af de Christeligste og meest trængende og nødlidende Lemmer i begge Sogne, nemlig til 6 saadanne Fattige i Wigersted Sogn og ligeledes til 4 Fattige i Qværkeby Sogn, af hvilke Renter, 10 Slettedaler, hver Lem aarlig skal nyde 4 Mark, og skal denne Distributs tage sin Begyndelse til næste Aars 15 Maj og bliver distribueret af mig selv, saalænge Gud under mig Livet.

2. Skal en Bog nu strax vorde indrettet, gennemtrukket og forseglet, hvorudi de Fattiges Navne, som nu først skal nyde denne Almissee, skal vorde indførte; men ifald nogen af dem ved Døden skulde afgaa inden Distributsen tager sin Begyndelse, da skal strax en anden saadan Fattig, udi det Sogn hvor Dødsfaldet skeete, vorde indtegnet af mig selv, om jeg paa den Tid er ilive; men hvis ikke, da af min Eftermand i Kaldet, der uddeler Almissen, eftersom forommeldet er, til disse Fattige, og seer nøje paa, naar nogen af de Fattige bortdøer, at der da, paa Samvittighed og uden Persons Anseelse, en anden saadan skikkelig og nødlidende Lem igjen vorder indtegnet i Bogen til Almissen at nyde i den Af-dødes Sted.

3. Naar Distributsen skeer, skal det tegnes udi Bogen og det ved hver af de Fattiges Navne, som nyde de 4 Mk., samt underskrives derefter af Præsten hvert Aar, naar samme er skeet, og det udi hans Medhjælperes Overværelse, der kan bevidne, at dermed er gaaet ret og retfærdigen til udi alle Maader, og skal denne disse Fattiges Regnskabsbog forevises Hans Højærværdighed Biskoppen, saa og Herreds Provsten, hver Gang Visitats skeer udi Kirkerne, til deres gunstige Eftersyn og Paategnelse.

4. Til Sikkerhed og bestandig Conservation for Capitalen, da skal den vorde deponeret og fastsat udi min tilkjøbte Præstegaards Bygning i Wigersted, og det med første Prioritets Rettighed, mine efterlevende Arvinger uvedkommende, uden nogen Arv og Deel derudi at have, og derudi hos Præst efter anden i Kaldet stedse blive staaende bestandig, indtil Verdens Ende, imod at de aarlige Renter svares af Capitalen 200 Sletdaler til hvert Aars 15de Maj, som ovenmeldt er, og maae ingenlunde Renterne af denne Capital enten til den almindelige Herredets Fattiges Kasse, eller til noget andet Brug, med hvad Navn det nævnes kan, henvendes og obalieneres, men stedse blive Wigersted og Qværkeby Sognes egne Fattige alene til Nytte og Bedste.

At denne Fundats nu saaledes uryggelig, ubrydelig og uforanderlig skal holdes og efterkommes, saa haver jeg samme med egen Haand underskrevet og forseglet, hvoraf 3 lige-lydende Gjenparter skal vorde oprettede, den ene at indsendes til Stiftskisten, der at blive udi Forvaring, den anden at vorde indført i Ringsted Herreds Justitsprotocol og den 3die udi Regnskabsbogen, der stedse skal blive ved Kaldet som et Inventarium for Præst efter anden til Efterretning, Bevaring og Ansvar. I allerunderdanigst Forventning af Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Confirmation herpaa, lever stedse i dybeste Underdanighed, deres Kongelige Majestæts allerunderdanigste Tjener og Arve-Undersaat.

Wigersted, den 18 Juni 1772.

H. Rørdam.

I Aaret 1774 nedlagde Rørdam paa Grund af sin høje Alder Provsteembedet. Præst vedblev han derimod fremdeles at være. Efter hans Svigersøns og mangeaarige Medtjeners, Hr. Andreas Steenbergs, Død i November 1778, blev Edvard Tileman Schmidt den 31te Marts 1779 beskikket til Kapellan hos ham; men da denne, der 1780 ægtede en af hans Datterdøtre, Vita Friborg, den 12te December 1781 kaldtes til Sognepræst i Veterslev og Høm, har Rørdam vistnok endnu en Gang maattet søge sig en Medhjælper,

hvis Navn vi dog ikke kjende. Da han var næsten 80 Aar gammel, skrev hans fordums Discipel, Luxdorph, til ham og bad om hans Billede, som han agtede at indlemme i den Samling Portræter af Oldinge, som han havde anlagt. Rørdams Svar, der endnu findes blandt Luxdorphs efterladte Papirer¹⁾, fortjener her at meddeles, da det giver nogle Oplysninger om den gamle Mands Vilkaar:

Deres Excellence

Høy og Velbaarne Hr. Geheime Raad

høygundstig Velynder!

Saa gierne som ieg, i ydmygst Følge Deres Excellences høyrespective Skrivelse af 27 Febr., havde indsendt mit ringe Schilderie til Aftegning, for at nyde den Ære at forundes Stæd i Deres Cabinet blant andre af saadan slags, og derved at være ihukommet efter min Afgang for den Kierligheds skyld, som Deres Excellence bar for mig i Deres unge Aar, da jeg havde den Ære at være Deres første Informator, og nød saa meget godt i Deres Salige Forældres Huus, saa undt gjør det mig, at ieg icke haver bemeldte Schilderie, siden min Søn, paa sin Forlangende, fik det med sig til Norge, som Den, der icke ventede, formedelst saa lang Skilsmisse, at see mig meere her i Livet. Jeg indtræder nu d. 6te Martii i dette Aar mit 80de Aar, og haver igiennemgaaet adskillige Gienvordigheder, siden min Sl. Hustroe faldt mig fra, og nu til sidst bærer paa et meget svagt Legem, der hindrer mig fra Selv at kunde forestaae Embedets Forretninger, som mest bekymrer mig. — Min Datter, Enke efter Sl. Hr. Steenberg, har forhen gjort allerunderdanigst Ansøgning til Kongen om at benaades med en aarlig Pension af Post-Cassen, siden hun ingen Pension maae nyde af Kaldet efter min Afgang, og som hun dertil er vist trængende, vil ieg bede, at Deres Excellence hos høye Vedkommende vil have hende paa beste maade recommanderet.

¹⁾ Kgl. Bibl., Kallske Saml. 139 Fol.

Nest al Velsignelses trohiertig Ønske til al Velgaaende
for Dem og kiere Frue, lever stedse med al soumission og
største Høiyagtning

Deres Excellences

Høy og Velbaarne Hr. Geheime Raads

Høygunstige Velynderes

allerydmygst tiener

Wigersted d. 2den Martii 1780.

H. Rørdam.

Udskrift: Deres Excellence, Høy og Velbaarne Herre,
Hr. Bolle Willum Luxdorph, Ridder, Deres Kongl. Maj^{ts} Ge-
heime Raad og første Deputered i det danske Cancellie
franco. a Kiøbenhavn.

Da Luxdorph senere henvendte sig til Christian Bolle
Rørdam, Præst i Kinservig i Norge, angaaende Faderens
Billede, sendte denne ham selve den oliemalede Original,
for at han kunde lade tage en Kopi deraf. Denne Tegning,
der dog kun er et temmelig daarligt Arbejde, findes nu i
den kgl. Kobberstiksamling ¹⁾; Originalen, hvorefter den er
udført, tilligemed et oliemalet Billede af Holger Rørdams
Hustru, Vita Bering, findes endnu i Familiens Besiddelse,
for Tiden hos Præsten Hans N. K. Rørdam i Ondløse.

Efter at have naaet en Alder af 83 Aar, og efter at
have været Præst i 52 Aar, gik Holger Rørdam til Hvile
den 10de Juni 1783. Han havde inden sin Død set saa
mange af sine nærmeste synke i Graven, hans kjæreste
Søn var i Embede i et fjernt Land, saa der ikke var Haab
om deres Gjensyn mere her paa Jorden; med Glæde har
derfor den gamle Herrens Tjener vistnok sagt Farvel til
det jordiske, som alt længe kun med svage Baand fast-
holdt ham.

¹⁾ Portefeuillen, Nr. 545. Jvfr. Index Tabularum Pictarum et Cælata-
rum, quæ longævus repræsentant. Hafn. 1783. 4to, p. 29. Her
er dog Holger Rørdams Fødeaar urigtig angivet som 1701 isteden-
for 1700. Billedet anføres ogsaa i Bibliotheca Luxdorphiana, Pars
II b. p. 70.

6te Slægtled.

1. **Niels Rørdam**, Søn af ovennævnte Holger Rørdam og Hustru Vita Bering, blev født 1733. Indtil sit 16de Aar blev han undervist i Hjemmet, hvorpaa han kom i Roskilde Skole, fra hvilken han efter 1½ Aars Forløb blev dimitteret til Universitetet af Rektor Berndt Schnabel i Sommeren 1751. Det Testimonium, hans Rektor medgav ham, er endnu bevaret, men indeholder ikke noget karakteristisk. Den 18de Juni 1759 tog Niels Rørdam theologisk Embedsexamen med Non cont. Senere blev han »Informator paa Dreng-Børnenes Opfostringshus paa Christianshavn«. For Resten synes han navnlig at have sysselsat sig med Undervisning i de levende Sprog. Man har ialfald fra hans Haand følgende Skrift:

The English-Danish Grammar of Charles Bertram. Eller Carl Bertrams Engelsk-Danske Grammaire. Første Deel. Som lærer, hvorledes man paa en kort Tid med liden Umage kand komme til at læse, tale og skrive i det Engelske Sprog; udgiven af ham selv i Aaret 1753. Men nu efter hans Død med største Flid igiennemseet, forbedret, og paa nye udgiven af Niels Rørdam, Informator paa det Kongel. Opfostrings-Huus. Kbhvn, 1765. I Fortalen bemærkes, at da den ældre Udgave af Bertrams engelsk-danske Grammatik forlængst var udsolgt, havde Forfatteren besluttet at foranstalte en ny omarbejdet Udgave; af denne havde han af Hensyn til sine Elever først udgivet 2den Del; men Døden havde hindret ham i at fuldende Arbejdet. For at nu ikke »den salige Mands Flid og Møje, som han havde anvendt for at tjene Fædrelandet og den gemene Mand«, skulde blive forgjæves, havde N. Rørdam efter en og anden god Vens Anmodning og Tilskyndelse paataget sig at fuldføre Værket. Om sin Fremgangsmaade ytrer han: »I Henseende til Grammairens Indretning, da har jeg med største Flid og Omhu søgt at rette mig efter den Plan, som sal. Bertram allerede i levende

Live selv ofte har sagt mig at ville bruge, og da der fandtes intet Manuscript efter den salige Mand uden alene nogle faa Anmærkninger, saa har jeg betjent mig af hans forhen udgivne Grammaire, der af saa mange lærde og i Sproget kyndige Mænd saa højlig er bleven rost og berømmet. Jeg har søgt at forbedre samme dels i Henseende til det engelske Sprogs Udtale, hvor jeg paa det korteste, som ske kunde, har sammendraget de mange Regler, som fandtes om samme, til største Lettelse og Nytte for Begyndere, der ellers maatte blive bange og afskrækkes fra at lære Sproget, i Betragtning af den store Vidtløftighed, som findes i sal. Bertrams forrige Grammaire, dels og ved en og anden nyttig Anmærkning, som ej findes i samme, samt indrettet Syntaxis mere ordentlig og fattelig, og til Slutning anført adskillige forkortede Ord, som findes baade i Skrift og Tryk i det engelske Sprog, og ellers ere vanskelige at læse«. Udgiveren slutter med det Ønske, »at denne Grammaire maa blive til megen Fornøjelse og Nytte for hans kjære Landsmænd«, og at den maatte blive ligesaa vel optagen som Bertrams.

Et Par Aar efter at Niels Rørdam havde udgivet dette Arbejde, døde han ugift den 26de Marts 1768 i sin Alders 36te Aar.

2. **Vita Rørdam**, Søster til fornævnte, blev født 1734 i Vigersted og ægtede den 26de Oktober 1757 Regiments-kvartermester Christian Friborg i Ringsted. Denne, der var en Søn af Kjøbmand Peter Frandsen Friborg og Hustru Thalia Eisenberg, var født ved Aaret 1706 og døde den 23de Februar 1768 ¹⁾. Hans Hustru var allerede død den 16de April 1767, efterladende syv smaa Børn, for hvis Opdragelse deres Morfader, Provst Holger Rørdam, siden for største Delen maatte sørge.

Da Kvinden er Familiens Ende, som Ordsproget siger, og det vilde føre for vidt, om vi skulde forfølge Vita Rørdams

¹⁾ Jvfr. Lengnicks Stamtavler: Niels Hald, S. 3.

talrige Efterslægt med samme Udførlighed som Hovedlinien, hidsættes allerede her nogle kortfattede Oplysninger om hendes og Christian Friborgs Børn:

I. Thalia Friborg, født i Ringsted 15. Decbr. 1758, døde ugift i Vigersted 24. Sept. 1777. (Se foran S. 42.)

II. Christine Helene Friborg, blev gift med Peter Freiesleben, Ritmester ved Dragonerne i Næstved, siden Kjøbmand i Ringsted (gik to Gange fallit og døde tilsidst hos sin ældste Søn i Aarhus; hans Hustru var død før ham i Ringsted). De havde to Sønner, der begge bleve Officerer i Kavalleriet, nemlig Johannes F., der saa vidt vides døde som Oberst, og Peter Christian F., der døde som Ritmester. (En Søn af den sidste, Carl Emil Freiesleben, faldt som Lieutenant i Slaget ved Isted).

III. Vita Friborg, blev 19. Maj 1780 gift med Hr. Edvard Tileman Schmidt. Denne var født i Skodborg 1739 og var Søn af Jens Pedersen og Marie Edwardsdatter, blev 1761 Student fra Ribe Skole, Cand. theol. 11. Juni 1767 med H. ill., personel Kapellan 31. Marts 1779 (ordin. 7. April s. A.) hos Provst Holger Rørdam i Vigersted og Kværkeby, Sognepræst i Vettterslev og Høm 12. Decbr. 1781, døde i de sidste Dage af Aaret 1787 (begravet 2. Jan. 1788). Efter hans Død ægtede hans Enke Gottfried Walbohm, Distriktskirurg i Ringsted († 4. April 1805), men døde før denne. Med sin første Mand havde Vita Friborg to Sønner, med den anden en Datter, der døde spæd. (Wahlbom var efter hendes Død gift med Ingeborg Lobine Rohde, med hvem han havde to Børn).

IV. Lovise Friborg, født 28. Marts 1763, blev gift med Hr. Niels Rudolf Suhr. Denne var født 14. April 1747, Søn af Provst Frederik Suhr i Kjøbelev, Student 1763 fra Nakskov Skole, Cand. theol. 30. Novbr. 1768 med Laud., 1776 Hører ved Nakskov Skole, 15. Maj 1777 resid. Kapellan i samme By, 22. Juli 1785 resid. Kapellan i Kallundborg, 9. Sept. 1796 Sognepræst i Rudkjøbing og Skrøbelev og senere Provst paa Langeland, døde 15. Juli 1811; han er Forfatter af forskjellige Skrifter og Afhandlinger, der tyde paa, at han har været et af sin Tids gode Hoveder. Hans Hustru over-

levede ham i 13 Aar og døde 6. Juni 1824. De havde tre Børn, deriblandt Datteren Frederikke Christiane S., gift med Hr. Niels Christian Bendz, der døde 1851 som Præst i Søllinge og Hellerup i Fyn, og Sønnen Peter Bernt Christian Suhr, der døde 1835 som Præst i Hørby i Sjælland.

V. Frederikke Friborg, opholdt sig i sin Ungdom en Tid lang i Huset hos sin Morbroder Præsten Christian Bolle Rørdam i Ullensvang i Norge, gift 1782 med Hr. Johan Anton Monrad. Denne var født 18. Marts 1746 i Tømmerup, hvor hans Fader Hr. Frederik Monrad var Præst, Moderen hed Kathrine Adelgunde Hessen; 1765 blev han Student fra Slagelse Skole, Cand. theol. 25. Febr. 1768 med N. cont., Opdrager og første Lærer ved den ene af de til Erindring om Indfødsretten oprettede Skoler i Kjøbenhavn 1777, og da det ansaas fornødent, at Opdrageren var gift, ægtede han samtidig Adelgunde Charlotte Venuleth; men da hun døde efter 15 Maaneders Ægteskab, og hans eget Hælbred var svagt, opgav han Stillingen og privatiserede nogle Aar; 21. Jan. 1782 blev han af sin Farbroder, Stiftsprovst Peder Ephraim Monrad i Aarhus, kaldet til Sognepræst i Løsning og Korning, men kom ikke til at tiltræde dette Embede, da han allerede i Marts s. A. af Kammerherre Lerche blev kaldet til Sognepræst i Refsnæs. Her havde han en voldsom og uhyggelig litterær Fejde med den stridbare Dr. theol. R. Fleischer, Sognepræst i Kallundborg, foranlediget ved dennes Angreb paa et Skrift af Biskop Balle, som han tog i Forsvar. J. A. Monrad døde allerede 9. Oktober 1798. Hans Enke, Frederikke Friborg, ægtede senere Oberstlieutenant Weitzmann, der ejede en Gaard i Pedersborg Sogn. I intet af disse Ægteskaber havde hun Børn.

VI. Alhed Ingeborg Friborg, født 10. August 1764 i Ringsted, blev gift med Hr. Claus Bertelsen. Denne var født 31. Jan. 1763 i Ryde paa Laaland, Søn af Forpagter Christoffer Bertelsen og Hustru Anne Sofie Wiinholt; kom 16 Aar gl. i Huset hos den ovennævnte Hr. Niels Rudolf Suhr, resid. Kapellan i Nakskov, der ved sin Undervisning i tre Aar bragte ham saa vidt, at han 1782 kunde afgaa til Universitetet; Cand. theol. 24. Jan. 1787 med H. ill., blev

1788 kaldet til Feltpræst (ordineret 3. Sept. s. A. af Biskop Balle), 22. Maj 1789 residerende Kapellan i Holstebro; forflyttet 21. Febr. 1800 til Sognepræst i Ulvborg og Raasted, hvor han døde 28. April 1807, 44 Aar gl. Han var (ifølge Wiberg, Alm. Præstehist. III, 444) livlig, godmodig og en dygtig Taler, men forfaldt; efterlod alligevel et elsket Minde i Menighederne, og den almindelige Dom var, at han havde været en „rare“ Mand, hvis han ikke havde haft hin Lyde. Hans Hustru, der sad Enke i fattige Kaar med en stor Børneflokk, overlevede ham i 38 Aar og døde først 25. Febr. 1846 hos sin Søn i Kjøbenhavn. Deres Børn vare: 1. Johan Christoffer Bertelsen, Student, Skolelærer i Kjelby paa Møen († 1839); gift med Amalie Kirchheiner († 1836); de havde fem Børn. 2. Vita Sofie Bertelsen, var først gift med Peter Severin Bredahl, Skriver i Kancelliet (død $29/12$ 1819), og siden med dennes Broder, Digteren Christian Hviid Bredahl, Landmand ved Sorø; af første Ægteskab havde hun een Søn, af andet tre Døtre og een Søn. 3. Peter Christian Bertelsen, Exam.jur., Gaardejer i Herning Sogn i Jylland, gift. 4. Christian Frederik Bertelsen (født $1/8$ 1796), Handelsmand og Kommissionær i Kbhvn, gift $14/5$ 1825 med Marie Caroline Louise Kirchheiner (f. $21/8$ 1803, † $12/2$ 1858); syv Børn. 5. Anna Dorothea Bertelsen (født $23/12$ 1797), ugift, hos fornævnte Broder i Kbhvn.

VII. Peter Friborg, døde 24 Aar gammel i Kjøbenhavn som Lieutenant. (Jvfr. foran S. 43.)

3. **Peder Bering Rørdam**, Broder til fornævnte, er døbt den 21de Marts 1735 i Vigersted. Han gik den militære Vej og blev Premierlieutenant. Først stod han ved det sjællandske Nationalregiment til Fods, vordingborgske Kompani¹⁾, senere ved det oldenborgske Infanteriregiment; men han fik 1775 sin Afsked i Naade med Pension. En Familietradition beretter, at han en Gang havde Lejlighed til at vise Kongen en personlig Tjeneste ved at standse hans

¹⁾ I „Militæretaterne“ i Gehejmearkivet nævnes han allerede d. 20de November 1756 som Premierlieutenant i dette Regiment.

Hest, der var bleven sky, og at Majestæten ved den Lejlighed sagde: »Jeg takker dem, Hr. Kaptajn«, men at R., der ikke var snild nok til at drage Fordel af denne Ytring, svarede: »Jeg er kun Lieutenant, Deres Majestæt«, hvorpaa Kongen, utaalmodig over hans indskrænkede Fatteevne eller Beskedenhed udbød: »Saa bliv da Lieutenant, saa længe De lever«. Efter sin Afskedigelse førte han et uvirksomt Liv, mest i Vigersted Præstegaard og som Gjæst paa Herregaardene der omkring (saasom hos J. B. Neergaard paa Svenstrup). Han døde ugift efter 1784, men uvist hvor ¹⁾.

4. **Marie Elisabeth Rørdam**, Søster til fornævnte, blev født 1738 i Vigersted og ægtede den 22de April 1766 Præsten Hr. Matthias Aalholm. Denne var født den 19de Maj 1741 i Arendal, hvor hans Fader, Niels Aalholm, var Tolder og senere Kjøbmand; Moderen hed Ellen Taur. Indtil sit 15de Aar gik han i Byens »danske Skole«; men da han havde Lyst til Studeringerne, antog hans Fader 1756 Cand. theol. Anton Braae til Lærer for ham. Under dennes kyndige og venlige Vejledning gjorde han saa god Fremgang, at han allerede i Juli 1758 kunde tage Examen artium ved Universitetet med Laud. Med samme Udfald tog han Aaret efter den filosofiske Examen, og i Juli 1760 erhvervede han den da endnu brugelige Baccalaurgrad. Ikke længe efter drog han tilbage til Arendal, hvor han blev Huslærer for Kammerraad og Toldkasserer Augustin Ebbels Børn. Samtidig fortsatte han, saa godt han kunde, sit theologiske Studium. Da han havde opholdt sig i henved to Aar i sin Fødeby, fik han Brev fra sin forrige Lærer, Kandidat Braae, der nu var Lærer ved Opfostringshuset paa Christianshavn, hvori denne opfordrede ham til at komme ned og hjælpe ham i hans Embede, som han paa Grund

¹⁾ Se foran S. 43. I det Exemplar, Luxdorph havde foræret Provst Holger Rørdam af sine Carmina, findes skrevet: »Mig foræret af Høyedle og Velb. Hr. Premierlieutenant Peder Rørdam d. 26 Julii 1784. O. Liwyn«. (Ole Liwyn var Præst i Ørsted og Daastrup).

af Sygdom ikke selv kunde varetage. Medens Aalholm var paa Rejsen til Kjøbenhavn, døde Braae i Oktober 1762; men ikke desto mindre blev Aalholm hans Eftermand i Lærerembedet. Imidlertid tog han den 28de Marts 1764 theologisk Embedsexamen med Laud. og prædikede 9de November 1765 for Dimis med samme Udfald. Den 27de December samme Aar kaldtes han til Præst for S. Thomas og S. Jan i Vestindien. Denne Jul har han ventelig tilbragt i Vigersted Præstegaard med sin hidtilværende Medlærer ved Opfostringshuset, ovennævnte Niels Rørdam; thi den 5te Januar 1766 blev han forlovet med dennes fornævnte Søster, med hvem han havde Bryllup nogle Dage efter at han den 18de April 1766 var bleven ordineret. Umiddelbart derpaa drog han over til sin ny Virkekreds; men døde her allerede den 16de December 1768. Hans Enke kom i September 1769 tilbage til Danmark og tog Bolig i Vigersted¹⁾, men drog atter 1773 til Vestindien til sin Broder Christian Bolle Rørdam, der var bleven Aalholms Eftermand. Hun kom derover i Januar 1774; men har vist ikke været der længe, da hun allerede den 25de September 1775 døde barnløs i Danmark. Oliemalede Billeder af hende og hendes Ægtefælle findes endnu i Familiens Besiddelse.

5. **Mette Rørdam**, fornævntes Søster, blev født i Vigersted 1740 og baaren til Daaben af sin Fader »Mette Rørdam Sierstedt«, hvis Navn hun fik. Den 27de December 1765 blev hun gift med sin Faders Kapellan, Hr. An-

¹⁾ Efter M. Aalholms Vita i Sjælands Bispearkiv og Chr. B. Rørdams hdskr. Optegnelser. I Nyerups Litteraturlæxikon S. 3 henføres Mathias Aalholms Levnedsomstændigheder urigtig til en Niels Aalholm — maaske hans Fader, der endnu 1766 var i Live — der har oversat et Par svenske Smaaskrifter.

²⁾ Der haves et kgl. Reskript af 15 Febr. 1771 til Stiftsøvrigheden i Sjælands Stift, hvorved der meddeles Confirmation paa en mellem Sognepræsten i Vigersted, Provst Rørdam, og Marie Elisabeth, afg. Hr. Mathias Aalholms Efterleverske, indgangen Forening om en Boligs Opførelse for bemeldte Præsteenke paa en Vigersted Præstegaard tilhørende Plads.

dreas (Nielsen) Steenberg. Denne var født Skjærtorsdag 1727 i Roskilde af »ærlige og agtbare Borgerfolk«, som først lod ham gaa i Byens danske Skole for at lære »hvad der hører til Kristendom samt Skrivning og Regning«. Da det imidlertid tegnede til, at Drengen havde »ikke alene en god Art og Natur, men ogsaa et godt Nemme og sær Lærvillighed«, satte Forældrene ham, da han var 11 Aar gammel, i Roskilde Latinske. Efter ti Aars Forløb blev Andreas Steenberg 1748 »med godt Testimonium« dimitteret til Universitetet af Rektor M. Berndt Schnabel, og »efter foregaaende Examen og befunden Dygtighed indskreven i de hæderlige Studenter's Tal«. Da hans Forældre imidlertid ikke kunde holde ham ved Universitetet, maatte han strax efter rejse hjem. Dog underkastede han sig næste Aar den filosofiske Prøve, hvorpaa han kom til Præsten Monrad i Aagerup »for at informere hans Børn i Kristendom og Latiniteten, saa og for at øve sig selv noget hos denne brave Mand i at prædike iblandt for ham«. Her var han i et Aar, men antog saa efter sine Forældres Ønske en Plads som Huslærer hos Kjøbmand Johan Nielsen i Roskilde. Da han havde varetaget denne Post i nogen Tid, antog Domprovst Mag. H. J. Buch i Roskilde ham til at besørge sine Fredagsprædikener. Han blev dog kun kort i denne Stilling, da Provst Holger Rørdam i Vigersted i Efteraaret 1750 antog ham til at undervise sin yngste Søn, Christian Bolle Rørdam, der siden vidnede om denne sin Lærer: »han førte et meget opbyggeligt Levned og var en brav Student, som jeg meget profitterede af i det gode«. — Forøvrigt kunne vi lade Provst Holger Rørdam tale, der i sin Ligtale over denne sin senere Medarbejder og Svigersøn vidnede saaledes om ham: »Imidlertid han informerede min Søn (indtil Foraaret 1758, da denne kom i Roskilde Skoles Mesterlectie), forsømte han dog ikke sine egne Studeringer, men læste saaledes over til sin Examen Theologicum, at han under de daværende Doctoribus Theologiæ Holm og Rosenstand, skjønt han ikke havde frekventeret

deres holdte Collegier, fik Characteren haud illaudabilem, hvor efter han tog strax igjen tilbage til mig. Og som han i de Aar, han informerede i mit Hus, ogsaa iblandt prædikede i min Fraværelse her for Menighederne, naar jeg var borte i Embedets Forretninger i Provstiet og andensteds, hvortil han og havde særdeles gode baade Naturens og Naadens Gaver, fandt jeg Anledning for ham engang at lade sig høre paa Stuen for Kirkernes daværende Patronesse sl. Fru Grevinde af Knuth, der da fandt sig dermed saa fornøjet, at hun selv iblandt forlangte hans Komme til Conradsborg at prædike for hende. Og da jeg formedelst tiltagende Alder og Skrøbelighed, samt Præste- og Provste-Embeders begge paalagte Byrder, som trykkede mig, fandt det fornødent at faae en Medhjælp, der kunde lette Byrden noget for mig, og i Præste-Embedet assistere mig, tænkte jeg, om det saa var Guds Vilje, dertil at betjene mig af denne saa gudfrygtige, skikkelige og bekvemme Student, som jeg da havde i Huset, og til den Ende recommanderede ham til højstbemeldte min Patronesse, sl. Fru Grevinden, at jeg med hendes Tilladelse vilde kalde ham til min Kappellan, som og skete i Aaret 1759. Hvorpaa han rejste strax ind til Kjøbenhavn, prædikede for Dimis cum laude, og kort derefter, efter foregaaende Examen og Ordination af Hans Højærværdighed Hr. Biskop Harboe til Medtjener i Ordet for Vigersted og Qværkeby Menigheder blev beskikket. Men da han i nogle Aar derefter havde assisteret mig i Embedet, gjorde jeg Ansøgning hos hende (Patronessen) om at bevise mig og ham den Bevaagenhed at give ham Kaldsbrev paa Kaldet som adjunctus Pastor og Successor efter min Død og Afgang. Hvilket hun og var saa gunstig og gav mig sin mundtlige Forsikring om, endskjønt det dog ikke blev opfyldt i hendes Levetid, siden hun ved Døden afgik nogen Tid derefter; men dog havde denne sal. Frue aftalet det med sin yngste Søn, Hans Excellence Høj- og Velbaarne Hr. Geheimeraad og Baron Conrad Ditlev von Knuth, som Baroniet Conradsborg efter hendes

Død skulde tilhøre, at ifald Døden forekom hendes givne Løftes Opfyldelse, han da skulde give Hr. Steenberg sit Vocationsbrev om Successionen til Vigersted og Qværkeby Menigheder, som og skete noget efter hans sl. Fru Moders Død, baade Hr. Steenberg og mig paa den Tid ret uformodentlig. Thi da han efter Hans Excellences Forlangende en Gang var begjæret at prædike for ham i Vettørslev Kirke, og Gudstjenesten var til Ende og sluttet, traadte den høje Herre til ham, takkede ham for hans Prædiken, og selv med egen Haand overleverede ham sit Kaldsbrev som adjunctus Pastor og Successor for Vigersted og Qværkeby Menigheder. Hvoraf han erfarede Guds Forsyn for sig i hans Førelse til dette Kald. Og som han da forhen havde lært at kjende min kjære Datters, Jomfru Mette Rørdams, Gemyts Beskaffenhed og hendes ærbare, stille Væsen, som han fandt vel at kunne stemme overens med hans eget, aabenbarede han sine Tanker for mig og min nu sl. Hustru, at hans Forsæt var at ville indtræde i Ægtesamling med hende, ifald vi vilde tillade det. Og som vi begge saa', at denne Handel var af Herren, og vor kjære Datter og dertil var selv villig at forene sig med ham paa hans Begjæring derom til hende, blev den Sag og aftalet og sluttet, og deres Ægtesamling ved foregaaende Copulation sket og forrettet af mig den 27de Decembris 1765, dog meget uformodentlig paa den Tid og Dag, som var 3die Juledag. Hvortil var Aarsagen, at den kjære salig Mand just i samme Aar havde været meget svagelig af en indvortes Miltsydom, mod hvilken han havde betjent sig af daværende Provinciali Physico Hr. Doctor Werniche, men Dagen tilforn, og især om Natten blev han saa angreben af Svagheden og saa slet, at han forestillede sig sin visse Død og Afgang, hvorfor han forlangte om Morgenens, da jeg stod færdig at gaa i Kirke til Gudstjenesten at forrette, at i Fald han skulde fuldkomme det Ægteskabsløfte, som han havde givet min Datter, sin Kjæreste, saa ønskede han gjerne, at jeg nu strax vilde vie dem tilsammen, som da skete saaledes.

Men siden den Sygdom dog ikke var bestemt af Gud for ham til Døden, men han derefter begyndte at komme igjen til Helbred, blev deres Bryllupsfest fjorten Dage derefter celebreret i Hans Excellences Høj- og Velbaarne Hr. Geheimeraad og Baron von Knuths og andre flere gode Venners Nærværelse her i vores Hus. Efter den Tid haver denne sl. Mand dog af og til haft en Mindelse af sin forrige Svaghed, endskjønt han syntes i andres Øjne robust, frisk og sund, indtil han nu tilsidst paa en Tid af 5 Uger fandt sig meget graveret af sin vedhængende Svaghed, og betjente sig imidlertid af den Medicin, som ham blev foreskrevet i hans Svaghed af Chirurgo Hr. Walsted, som gjorde sin Kur iblant her hos ham og andre i fornødent Tilfælde. Saa og tilsidst lod kalde Doctor Mangaard her til sig fra Næstved for at consulere ham, der og tvende Gange var her hos ham og gav ham godt Haab formedelst hans ham applicerede Medicamenter, som han havde med sig, om hans Helbreds Tiltagelse med Tiden. Men siden han da allerede var bleven saa magtesløs baade i Hænder og Fødder, at han hverken kunde uden andres Hjælp komme ud af og igjen i Sengen, naar det behøvedes, saa blev han, Dagen efter Hr. Doctor Mangaard sidst var hos ham, saa angreben især om Natten, at den sl. Mand nok fornam, at hans Afskedstid fra Verden nu snart var for Haanden, hvorfor han forlangte at betjenes med det hellige Altarens Sacrament, og om Morgenens Klokken sex lod mig kalde til sig for, efter foregaaende hellig og kristelig Forberedelse og Bøn, at meddele ham sin Frelseres Jesu Christi sande Legeme og Blod til sin Sjæls og Hjertes store Vederkvælgelse, sin Tros Bestyrkelse og fuld Forsikring om sine Synders naadige Forladelse, hvorfor han inderlig takkede Gud, der havde undt ham dog saa megen Tid tilovers, at han med sund Sands og Fornuft kunde overlevere sin dyrebare Sjæl i sin himmelske Faders Haand; takkede mig og for den Opmuntring og Trøst, han fandt af de Guds Ord, jeg havde talt til ham. Tog saa kort

derefter en kjærlig og venlig Afsked med sin bedrøvede Hustru, som med megen Sorg savner en saa from og kjærlig Mand og Husbonde, takkede hende for den Tid, de havde levet tilsammen, og befalede hende den trofaste Gud til hans Forsyn og Omsorg for hende, og derefter laa saa stille og sagte hen i Sengen, at man tænkte, at han var falden i nogen liden Rolighed. Men da man vilde fornemme, om han sov, var han, førend man havde forestillet sig saa hastig, allerede sødt og saligen i Herren hensovet, efter at han havde levet 13 Aar i et kjærligt Ægteskab med sin Hustru, dog uden Livsarvinger, udi 51 Aar her i Livet, mindre end 4 Maaneder og nogle faa Dage, som er den salige Mands ganske Aar og Alder«.

Saa vidt den Parentation, som Provst Holger Rørdam holdt den 13de November 1778 ved Hr. Andreas Steenbergs Jordefærd. Efter dennes Død hensad hans Hustru i en 39aarig Enkestand, og da hun ikke havde Børn, hos hvem hun kunde finde Hjælp og Trøst, maatte hun i disse mange Aar vanke om blandt fremmede. Saaledes opholdt hun sig i Slaglille, i Løgstør, i Aalborg, siden hos sin Søsterdatter Frederikke Friborg, gift med Præsten J. A. Monrad i Refsnæs, i Kjøbenhavn hos samme Søsterdatter, der da var Enke, og i Ringsted. De sidste ni Aar af sit Liv tilbragte hun hos sin Brodersøn Præsten Thomas Schatt Rørdam i Ondløse, hvor hun endelig hensov den 31te December 1817. Foruden de udvortes Tryk af Fattigdom og Forladthed, bar hun i sine sidste Aar forskjellig Legemssvaghed, hun mistede næsten sit Syn, og hendes Hørelse blev meget besværlig. Imidlertid styrkede hendes Hengivenhed i Guds Vilje og store Taalmodighed hende. Især fandt hun Trøst ved i sin Ensomhed at bede de mange opbyggelige Psalmer og Bønner, som hun i sin Barndom havde lært, og som nu, da hun næsten ganske var udelukket fra Verden, var hendes eneste Opmuntring ¹⁾).

¹⁾ Efter T. S. Rørdams Ligtale over hende. En Erindring fra hendes Ungdom («den lille brune Mand i Vigersted Præstegaard») er

6. **Christian Bolle Rørdam**, fornævntes Broder, blev født i Vigersted den 22de Marts 1743 ¹⁾. Navnet Christian fik han sikkert efter Oberst Christian Luxdorph til Mørup, og Navnet Bolle efter dennes Søn, daværende Landsdommer Bolle Villum Luxdorph. Da han var i sit syvende Aar, blev han sendt til Skoleholder Friis i Valsøllille for at oplæres i «den bogstavelige Kristendom» samt Skrivning og Regning. Men i Efteraaret 1750 kom han atter hjem til Forældrenes Hus og fik den ovennævnte Andreas Steenberg til Lærer, ved hvis Forberedelse han naaede saa vidt, at han 15 Aar gammel blev optagen i Roskilde Skoles øverste Klasse, hvor han fik den unge lærde Orientalist Mag. Christen Schnabel, som da var Skolens Rektor, samt Konrektoren Mag. Antonius Tostrup til Lærere, tvende Mænd, til hvem han kom til at staa i et saare venligt Forhold, men som begge bortkaldtes ved Døden, inden han forlod Skolen ²⁾. I sit sidste Skoleaar var han selv alvorlig syg, saa at han i fem Maaneder maatte ligge til Sengs. Imidlertid blev han dog Student i en Alder af 18 Aar, dimitteret med hæderligt Testimonium af Rektor Lysholm, der var bleven Schnabels Efterfølger. Examen artium bestod han med Ære, hvorpaa han den 28de Juli 1761 blev indskreven i de akademiske Borgeres Tal, og fik Professor, Justitsraad Obelitz til Privatpræceptor. Den filosofiske Examen bestod han i Marts 1762 saaledes, at hans nævnte

fortalt hos S. Grundtvig, Gamle danske Minder i Folkemunde. I (1854). S. 19—20.

¹⁾ Efter Vigersted Kirkebog. I Rodtwidts «Sørgetale» over ham (Bergen 1803) angives den 26de Marts som hans Fødselsdag. Selv har han aabenbart ikke med Sikkerhed kjendt Dagen, thi i de haandskrevne Optegnelser, han har efterladt om sit Levned indtil 1776, angiver han sig som født i Marts 1743, men har ladet staa aabent Rum til Dagen. Den Gang brugte man ikke at højtideligholde Fødselsdage, saaledes som nu er Skik.

²⁾ I sit Vita i Sjælands Bispearkiv siger C. B. Rørdam om Schnabel og Tostrup: «quos non aliter ac parentes suspexi, paterno ipse ab iisdem dilectus affectu, in grave meum vulnus morte abreptis».

Privatpræceptor gav ham det Vidnesbyrd, »at han ikke alene havde erholdt Laudabilem, men endog iblandt dem, som havde faaet samme Character, var bleven agtet iblandt de allerbedste«. Ikke længe efter tog han Baccalaurgraden, og tog derpaa med Lyst og Iver fat paa det theologiske Studium, under Professorerne Holms og Rosenstand Goiskes Vejledning. Navnlig var Holm hans Velynder og skaffede ham efterhaanden forskellige Stipendier. Saaledes erholdt han i Oktober 1762 Kommunitetet og strax efter det extraordinære scheelske Legat; i Januar 1763 fik han Regensen og senere hen i Aaret tillige det rosborgske Legat. Til Gjengjæld bevarede han altid en stor Kjærlighed og Ærbødighed for denne sin Lærer. Nytaarsdag 1765 tilsendte han sin »Velynder og Beskytter« et latinsk Lykønskingsdigt, hvortil hans Udkast endnu haves; og da han mange Aar efter var hjemkommen fra Vestindien, var hans »gamle Velynder« en af de første, som han besøgte; og denne beviste, at han ikke havde glemmt sin fordums Discipel ved strax at indskrive hans to smaa Sønner til det scheelske Stipendium.

Den 26de April 1764 underkastede Christian B. Rørdam sig den theologiske Embedsexamen med Laudabilis, og begyndte derefter at manuducere flere medstuderende i de filosofiske og theologiske Fag ¹⁾. I Juli samme Aar udgav han sin første akademiske Disputats, der siden efterfulgtes af en Række lignende over theologiske Emner ²⁾. I April

¹⁾ I sit Vita siger R.: »Quod mihi a propriis studiis supererat tempus, privatæ concivium acad. institutioni in philosophia et theologia impendebam«.

²⁾ Følgende Disputatser udgaves af C. B. Rørdam i hans Kandidataar: *Dissertatio critico-philologico-exegetica in dictum Esaiæ Cap. 8, v. 20. Resp. Jano Brinch, Cand. theol. Hafn. 1764. 4to. (15 Sider)*. Afhandlingen er udgivet dels »pro stipendio mensæ Regiæ«, dels »pro stipendio Rosborgiano«.

Meditationes authentiam effati Joannei de tribus in coelo testibus 1 Epist. 5,7 confirmare visas loco dissertationis pro stip. quadræ Regiæ [et pro stipendio theologico] publ. exam. modeste submittit

1765 blev han, uden eget Vidende, paa Prof. Holms anbefaling, antaget som Amanuensis af Professor Theol. og Hofprædikant J. A. Cramer, nærmest med den Opgave at staa ham bi i Notariatet ved det theologiske Fakultet ¹⁾. Tillige overdrog Cramer ham at undervise en af sine Sønner (vistnok Carl Friedr. Cramer, siden Professor i Kiel) i Filosofi og at lære en anden Dansk ²⁾. At Cramer, der var en i flere Henseender fremragende Mand og siden blev Kansler for Universitetet i Kiel, har sat Pris paa C. B. Rørdams Duelighed, synes at fremgaa af følgende Vidnesbyrd, der ved sin Sprogform minder stærkt om Forfatterens Nationalitet:

C. B. Rørdam, resp. Jano Brinch. Hafn. 1765. 4to (22 Sider). Forsvaret paa Regensauditoriet 5. Juli.

De principio restaurationis corruptæ naturæ ex parte generis humani. Part. I. Resp. Chr. Aschow Holst, theol. stud. Hafn. 1765. 4to (14 Sider). Forsvaret, pro stip. Collegii Medicæi, 19. Decbr.

Libertatem intercedendi pro peccatoribus ad mortem ab Apost. Joanne 1 Ep. 1, 16 ecclesiæ non esse denegatam dissertatione theologica vindicat C. B. R., resp. Therkild Fielsted. Hafn. 1766. 4to (26 Sider). Forsvaret pro stip. Collegii Medicæi, 22. Decbr. Tilegnet Konferentsraad Bolle Villum Luxdorph, «domino suo et mæcenati optimo, pro beneficiis sibi collatis, in grati animi devotæque mentis documentum».

Dissertatio Hermeneutico-theologica genuinum versus XVI^{ti} Cap. Vti Johanneæ 1^{mæ} scopum explicans. Resp. Carolo Fridr. Cramer. Hafn. 1767. 4to (20 Sider). Forsvaret, pro stip. Collegii Medicæi, i Decbr.

De generalibus bonæ concionis sacræ requisitis. Resp. Edvardo Smidt, theol. Cand. Hafn. 1768. 4to (16 Sider). Forsvaret, pro stip. Coll. Medicæi, 10. Decbr.

¹⁾ «Ut in adminstrandis Notariatus theologici munere, sibi incumbente, ipsi ad manum essem», siger R. i sit Vita ved Omtalen af sit Forhold til Cramer.

²⁾ Den sidste var Andreas Wilhelm Cramer, siden Prof. jur. i Kiel, men den Gang et Barn paa $\frac{4}{x}$ Aar. I de Efterretninger om sit Levned, som A. W. Cramer har meddelt i sin «Haus-Chronik» (Hamburg 1822) omtaler han dog ikke C. B. Rørdam blandt sine Lærere.

Efter Monsieur Rørdams Begjæring, at jeg maate give ham et Vidnisbyrd af dette, jeg vidste af hans Lærdom og Levnet, saa gjør jeg det saa meget gierne, jo nøyere jeg ham kiender. Jeg kjender ham nu siden to Aar, og agter mig forpfligtet at sige, at jeg æstimerer meget hans Indsigt ikke allene i de theologiske, men ogsaa andre philosophiske, philologiske og mathematiske Videnskaber, ikke undtagen adskillige lærde Sprogene. Hans moralske Charakter er ustraffelig, og ønsker jeg hjertelig, at hans Gaver maa faae saadant et Plads, hvor de kan mæere og meere fremskinne. Kiøbenhavn den 12 September 1766.

Johann Andreas Cramer.

At C. B. Rørdam med ualmindelig Iver har fortsat og udvidet sine Kundskaber, fremgaar ikke blot af hans talrige akademiske Prøveskrifter, men ogsaa af hans Optegnelser, hvoraf ses, at han ved Siden af sine theologiske Studier med Flid har lagt sig efter de nyere Sprog under kyndige Læreres Vejledning. I September 1765 blev han Alumnus paa Borcks Kollegium, i hvis Auditorium en Del af hans ovennævnte Disputatser ere forsvarede, i Henhold til de Regler, som dengang gjaldt for denne Stiftelse, for hvilken han den 26de Marts 1768 blev Inspector, ligesom han den 6te December samme Aar blev Vicedecanus i Kommunitetet. I April 1766 aflagde han en kateketisk Prøve for Biskop Harboe for derved at bane sig Vej til den Lærerpост ved Opfostringshuset, hans Svoger Matthias Aalholm havde opgivet for at gaa som Præst til Vestindien. Pladsen ved Opfostringshuset opnaaede han vel ikke; imidlertid blev han dog i Kjøbenhavn, støttet ved de omtalte akademiske Stipendier, som han havde Professor Holms Yndest at takke for, og afslog flere Tilbud om Huslærerpladser i fornemme Huse, vistnok i Haab om snart at opnaa gejstlig Befordring¹⁾. For at berede sig hertil stiftede han 1767

¹⁾ Han søgte saaledes i Februar 1769 Embedet som dansk Compastor for Magleby Menighed paa Amager, hvor der var Pension at svare af Embedet til den afgaaede Formand.

i Forening med nogle af sine Medalumner paa Borcks Kollegium — navnlig Michael Kiaer, siden Slotspræst paa Frederiksborg, og Thomas Severin Heiberg, siden Sognepræst i Saaby og Kidserup — et Prædikelseskab, der havde samme Formaal, som det senere oprettede Pastoralseminarium har faaet ¹⁾).

Da Budskabet, om at den ovennævnte Hr. Matthias Aalholm var død i Vestindien, i April 1769 kom til Kjøbenhavn, lod Biskop Harboe C. B. Rørdam kalde til sig og forelagde ham det Spørgsmaal, om han var villig til at modtage det ved Svogerens Død ledig blevne Embede; i saa Tilfælde vilde Biskoppen nemlig foreslaa ham dertil for Kongen. Da R. indvilligede deri, gik det hurtigt med hans Beskikkelse. Den 2den Maj besvarede han tolv ham af Biskoppen forelagte theologiske Spørgsmaal til Tilfredshed; Dagen efter prædikede han for Dimis i Frue Kirke for Professor Holm og erholdt Laudabilis. Den 5te Maj 1769 udfærdigedes hans Kaldsbrev som Præst for S. Thomas og S. Jan i Vestindien, og samme Dag modtog han med fem andre Kandidater Ordinationen af Biskop Ludvig Harboe, hvis endnu bevarede Kollats for ham er udfærdiget den paafølgende 10de Maj.

Der gik dog en rum Tid hen, inden R. afgik til sin ny Virkekreds, ventelig fordi der ingen Skibsløjlighed har været rede. Imidlertid blev han forlovet med Marie Elisabeth Schat, der var Lærerinde for hans Søsterdøtre i Viger-

¹⁾ I sit Vita i Sjælands Bispearkiv skriver Michael Kiaer (hvis Datter siden blev gift med C. B. Rørdams ældste Søn): „Indultu ephori collegii Medicei S.V. Petri Holmii sodalitatem exegetico-homileticam die 7 Oct. 1767 institui, quæ adhuc non sine fructu floret, dum sese in expositione veritatum coelestium succincta mutuo auxilio in summi numinis gloriam et ecclesiæ emolumentum exercent juvenes, ne sanctiora ministeria imparati omnino et insueti ambient. In fraterna hac societate ipse ego, cujus sub moderamine stetit, jam per sexennium non poenitendam posui operam, ut jucundis doctorum sodalium castigationibus politus, rem sacram dignius tractarem“.

sted Præstegaard. Hun var født i Avgust (døbt ^{19/a}) 1747 og Datter af Kjøbmand og Raadmand Thomas Schat i Kjøge (forhen Hører ved Latinskolen sammesteds) og Hustru Bodil Kirstine Einsperg, der tidligere havde været gift med Kjøbmand Thøger Rosenberg i Kjøge ¹⁾). Endnu bevares det Brev fra Thomas Schat, hvori han besvarer C. B. Rørdams Begjæring om hans Datters Haand, og da det ganske godt sætter os ind i hin Tid, hidsættes det her ²⁾:

Welædle Welærværdige

Allerhøystærede Hr. Rørdam!

Saa kiærkommen som Deres besynderlig ærede Skrivelse under 13de hujus var os, for hvilken herved paa min Elskelige Koenes og egne Vegne aflegges vores venligste og skyldigste Taksigelse, saa velvillige findes vi og til at give vores Samtykke til Deres derudj gjorde Begjæring, om at faae vores kiære Datter, Maria Elisabeth Schat, til Deres Ægte-Ven og Mage, og det saa meget des meere, som De ved Deres ædelmodige Tilbud om selv at ville besørge hendes fornødene Udstyr uden nogen depense for os, den vi, disvær! ey heller, i henseende til vore bekiendte ringe Vilkaar, vare mægtige til at kunde udreede, har ryddet det af Veyen, som derudj maatte og kunde have gjort den eeniste Forhindring.

Vi känd altsaa ikke see andet, end det jo er een Handel fra Herren, hvilken vi ikke, uden at forsynde os, bør eller kand imod sige; vi overlade Dem derfor herved i Guds og Jesu Nafn bemelte vores Datter til troer Haand, i den Tillidsfulde Forsikkring, at De, efter Deres velbekiendte Dyd og Forstand, aldrig vil bedrøve hende, ligesom vi og ere forvisse om, at hun paa sin Siide, ifølge vores derom hende givene troehiertige Formaninger, skal besynderlig lade sig det være angelegen, at kunde behage, glæde og fornøye Dem.

¹⁾ Slægten Schat stammer formodentlig fra Tydskland; ialfald tyder Navnet derpaa. I Förstemanns Album Acad. Vittebergensis anføres p. 277 en Thomas Schate fra Torgau som indskreven i den vittensbergske Universitetsmatrikel den 24. Juli 1552.

²⁾ Dette Brev har den glade Modtager paategnet: felicissimus.

Gud selv imidlertid, hvis Haand alleene har drevet dette Værk, lade Deres begyndte Ægte-Foreening være og blive foreenet med ald aandelig og legemlig Velsignelse til Hans allerhelligste Nafns udødelige Ære, Dem selv saavel som os med øvrige kiære Venner og Paarørende til fælles Glæde og Fornøjelse! Skulde det ellers ikke falde Deres Welædle Welærværdighed til alt for stor Uleylighed, ønskede vi os gierne den besynderlige Glæde og Fornøjelse med allerførste at see Dem og vores Elskelige Datter hos os, hvad enten det maatte behage Dem at tage touren directe fra Kiøbenhafn her til, da vi, naar os derom i Forvejen blev givet Efterretning, kunde lade hende afhente fra Wigersted, for at møde Dem her, eller og, om De saaledes maatte finde for got, at reyse først til Wigersted, for derfra at giøre Følgeskab med hverandre her hen til os, hvilket alt vi vil have henstillet til Deres egen behagelige Resolution, alleene venligst bedende, at vores inderlige Længsel og Ønske efter Deres kiærlige Nærværelse hos os, ikke maa blive alt for længe opholdet i Uvished, men jo før, jo hellere opfyldet.

Sluttelig giver Jeg mig den Ære, næst venligst og ærbødigt Hilsen fra min kiære Koene, mig selv og vore Børn, med besynderlig Høragtelse og Hengivenhed stedse at forblive

Welædle Welærværdige

allerhøystærede Hr. Rørdam

Kiøge den 19de Junii

Deres

1769.

ærbødige tienner

Thomas Schat.

Udskrift: Welædle Welærværdige

Hr. Christian Bolle Rørdam, velmeriteret Sogne-Præst for de lutherske Meenigheder paa de Danske Westindiske Eylande

St. Thomas og St. Jean

a Kiøbenhafn.

At afleveres i Snedker Sølfbergs Gaard i Peder Hvitfelds Stræde.

Da C. B. Rørdam i sine Optegnelser har bemærket, at hans Jaord med Jomfru Marie Schat holdtes den paafølgende 22de Juni, saa er dette rimeligvis sket ved et

Besøg hos Svigerforældrene i Kjøge. Brylluppet stod derimod den 15de September 1769 hos hans Forældre i Vigersted Præstegaard. En Maanedstid efter, den 17de October, gik han med sin unge Hustru ombord paa Fregatskibet »Johannes« for at drage til sin nye Virkekreds. Rejsen løb heldig af, og den 5te December s. A. gik de i Land paa S. Croix. De Dagbøger, som R. førte saa vel paa Henrejsen, som senere paa Hjemrejsen, ere endnu bevarede. Han har heri ført nøjagtigt Regnskab med, hvor mange Mile de daglig sejlede, samt hvad mærkeligt der forøvrigt hændte paa Rejsen. Den første af disse to Journaler slutter han med de Ord: »Herren lade Hensigten af denne Rejse opfyldes og forfremmes til hans Ære«. Denne Bøn var vel fornøden; thi i det for Evropære som oftest usunde, og legemligt saa vel som aandeligt slappende Klima var en samvittighedsfuld præstelig Virksomhed dobbelt fornødent, men ogsaa dobbelt vanskelig.

Paa tredie Søndag i Advent 1769 blev Christian Bolle Rørdam af Præsten fra S. Croix, Hr. Schow, indsat i Kirken paa S. Thomas. Om hans sexaarige Virksomhed her vides forøvrigt ikke meget. Blandt hans Papirer gjemmes endnu en Kancelliskrivelse af 14de September 1771, hvorved flere Forandringer i Kirkeskikkene paabydes. Saaledes skulde Exorcismen ikke bruges i de nyindrettede Negermenigheder, Absolutionsformularen og Kirkedisciplinen skulde forandres. Vi vide ogsaa, at R. udarbejdede Forslag til Regjeringen om Forbedringer i Koloniens Administration. Forøvrigt foruroligedes S. Thomas flere Gange i hans Tid ved heftige Orkaner og Jordrystelser. Da dertil kom, at baade hans og hans Hustrus Helbred svækkedes ved Klimaet, søgte han den 5te Juli 1774 Regjeringen om Tilladelse til at vende tilbage til Fædrelandet. Denne Begjæring blev under 12te Januar 1775 tilstaaet. Imidlertid fortsatte han dog sin Virksomhed, indtil hans Eftermand Hr. Martin Peter Ohm var ankommen. Den 22de Oktober 1775 holdt han Afskedsprædiken paa S. Thomas, men først i Slutnin-

gen af Marts 1776 tog han Afsked med Menigheden paa S. Jan. Aarsagen til at det trak saa længe ud med hans Afrejse, var vistnok den, at hans Hustru ventede sin Nedkomst. Da dette lykkelig var overstaaet, gik han den 4de Maj 1776 med hende og sine to smaa Sønner ombord og naaede efter en heldig Rejse den 27de Juni s. A. til Kjøbenhavn.

Her boede han nu i et Par Aar med sin Familie, der 1778 forøgedes med en Datter. Imidlertid søgte han, naar Lejlighed tilbød sig, videre Befordring, saaledes i December 1776 Øjestad i Norge, og i April 1777 Højby i Sjælland. Endnu bevares Udkastet til et Andragende fra ham til en unævnt Højvelbaarenhed (formodentlig fra 1778), hvori han forklarer, at da hans Helbredstilstand derefter var bleven saa slet, at han ikke for det første kunde søge Præstekald, og da han derfor var geraadet i Fattigdom, havde han indgivet Ansøgning til det vestindisk-guineiske General-toldkammer, om at der maatte tilstaas ham som Pension de 200 Rd., han havde haft af Regjeringen som Præst paa S. Thomas, hvilket dog ikke var blevet bevilliget. Han anholder derfor nu atter dels om at erholde den nævnte Pension, indtil han kunde blive befordret, dels om snarlig at komme i Betragtning, naar noget Kald blev ledigt, og han henviser til, at Biskop Harboe og Gehejmerraad Luxdorph kjendte hans Omstændigheder og vilde anbefale ham. Imidlertid besørgede han i et Halvaars Tid Embedsforretningerne i Vigersted og Kværkeby, formodentlig under hans Svogers, Kapellan Andreas Steenbergs, Sygdom, der endte med hans Død i November 1778.

Endelig blev Chr. B. Rørdam den 4de November 1778 kaldet til Sognepræst for Kinservig Præstegjæld i Bergens Stift; men da Sejladsen til Norge var afbrudt om Vinteren, ankom han først den 15de Juni 1779 til sin ny Virkekreds. I hans endnu bevarede Kaldsbrev forpligtes han til aarlig at yde 100 Rd. til den i Kaldet værende residerende Kapellan, og til at finde sig i, hvad Regjeringen fandt for godt

at anordne med Hensyn til Mensalgaarden Sandvig. Hans Kollats, udstedt af Biskop Hans Mossin i Bergen, er dateret den 25de Juni 1779. Den paafølgende 18de Juli (7de Søndag e. Trin.) blev han indsat af Provsten i Hardanger, Hr. Povl Schnabel, og holdt samme Dag sin Tiltrædelsesprædiken i Ullensvang Kirke. Skjønt Præstegjældet nemlig kaldes Kinservig efter Hovedsognet, bor Præsten dog i Annexsognet Ullensvang, der er bekjendt ved sin forholdsvis milde Temperatur ($5\frac{1}{2}^{\circ}$ R. Middelvarme paa 60° nordlig Brede) og ved sin skønne Beliggenhed, lige overfor og ved Sørfjorden adskilt fra det høje, altid sneklædte Fjeld (Snebræ) Folgefonnen, der udmærker sig ved sin ejendommelige blaa Farvetone ¹⁾. I en Beskrivelse over Hardanger af M. Schnabel, udgiven 1781 af H. Strøm, gives følgende Oplysninger om Stedet: »Dette Sognekald, som indbefatter de tre Sogne, Kinservig, Ullensvang og Odde, tager sin Begyndelse paa søndre Side af Indre Samlenfjord ved Gaarden Qvalvig og gaar i Sydvest igjennem den lange Sørfjord til Odde. Mod Syd har det til Grændse Stavanger Amt paa to Mile nær, og i Sydost og Øst Christianssand Stift paa tyve Mile nær over store og øde Fjelde. Situationen i dette hele Kald er ikke meget behagelig; thi endskjønt ved Fjordenes Strandbredder kan ligge en og anden smuk og jevn Plan, saasom Kinservig, Ullensvang osv., saa gjør dog de nær overhængende Fjelde med deres Snepletter og Stenscred de fleste Steder ubehagelige, allerhelst siden de ikke heller have Skov til Bedækkelse, men fremvise kun øde Heder og Klipper. I Odde og Kinservig Sogne findes vel en og anden Gaard med god Skov af Fyrre- og Granved; men de øvrige have næppe Skov til Fornødenhed, og Tørv veed ingen i Hardanger at skjære eller benytte sig af. Jorderne i dette Kald ere tørre og

¹⁾ Schouw, Europa, en let fattelig Naturskildring, 2 Udg. S. 7.
M. Schnabel, Udkast til en Beskrivelse over Hardanger, udg. af H. S.
Kbhvn. 1781, S. 45.

slette. De bære ikkun en maadelig Del Byg og en liden Del Rug. Af Hø haves og kun ringe Forraad, og af Mangel paa Græsning maa man drive sit Kvæg 3—4 Mile til Fjelds¹⁾. Ikke desmindre er Kaldet dog temmelig tæt beboet²⁾. Til at bøde paa deres slette Jorder lægge de meget Vind paa at plante Æble-, Blomme-, Pære- og Kirsebærtræer, saa at enhver Bonde, besønderlig i Ullensvang Sogn, kan have 2 til 3 Frugthaver, og følgelig en Mængde Frugt at føre til Byen«. Om Ullensvang Præstegaard i Særdeleshed bemærkes et andet Sted i samme Beskrivelse: »Her er en af de smukkeste og nyttigste Haver i hele Hardanger, hvor man endog har sorte og gule Kirsebær, som ellers her i Egnen ere rare. Sognepræsten Hr. Glahn³⁾ har og begyndt at anvende al Flid for at anskaffe gode Æbletræer her i Egnen og har til den Ende ladet forskrive 40 unge indpodede Træer, hvoraf han tænker at anlægge en Træskole, har og formaaet Klokkeren, som er en god Havedyrker, at lære alle, som det forlanger, at pøde, til hvilke han for intet giver Podekviste. Her fortjener og at anmærkes et kostbart og nyttigt Arbejde, som Hr. Provst Atke foretog sig, nemlig ved Render at lede Vandet af Elven saaledes hen, at han om Sommeren, naar han vilde, kunde vande sin Have og en Del af sine Marker. Dette Arbejde blev vel ødelagt i Aaret 1773, men er nu af Hr. Glahn istandsat igjen. For nærværende Tid findes i denne Have franske Renetter, engelske Pipins, Rotenstribs, Krigsæbler og Løgæbler. Med Pære- og Blommetræer er og gjort Forsøg, især med de saakaldte Æggeblommer«. I en anden Beskrivelse af Stedet fremhæves forøvrigt, at Ullensvang

¹⁾ I Th. Boecks Efterretn. om gejstl. Embeder i Norge, S. 364, omtales, at der til Ullensvang Præstegaard hører tvende Sætere, »hvoraf den ene, der er Sommerstøl, er taalelig og god, medens den anden, der benyttes om Høsten, er liden og højt liggende«.

²⁾ Det har nu henved 6000 Indvaanere.

³⁾ Rørdams Formand, Henrik Christoffer Glahn, der 3. Juni 1778 blev kaldet til Sognepræst i Tingsted paa Falster.

Kirke og Præstegaard paa Grund af deres Beliggenhed ere udsatte for heftige Storme. Medens Hertzberg, der var C. B. Rørdams Eftermand, var Præst her, blæste saaledes en Fløj af Præstegaarden omkuld, hvorved Præsten og hans Familie nær vare omkomne. Ogsaa andre Beviser paa Stormens forfærdelige Vælde i denne Egn anføres ¹⁾).

Under disse ydre Forhold tilbragte C. B. Rørdam den følgende Del af sit Liv. Naar han skulde til den langt fraliggende Annexkirke Odde, maatte han sejle ned ad Sørfjorden. Han plejede da at tage hjemme fra Lørdag Morgen i en Dæksbaad, i hvilken han sad og studerede, og kom først hjem igjen Mandag Aften. Til Hjælp i Embedets Forretninger var der ansat en residerende Kapellan; i en Del af Rørdams Embedstid var det dog en mindre heldig Personlighed, en Hr. Høegh, om hvis Afsættelse der endog var Tale. Til litterær Syssel var der under disse Forhold og overhovedet i den afsondrede Stilling, hvori R. tilbragte saa stor en Del af sit Liv, ikke megen Lejlighed eller Anledning. Hans Skribentvirksomhed indskrænkede sig derfor til Udgivelsen af nogle Lejlighedstaler ²⁾. Men at han har vedligeholdt sine grundige theologiske og filologiske Kund-

¹⁾ Christoffer Hansteens Rejseberetning i Budstikken, 3die Aarg., Christiania 1821—2, S. 555. 625 ff. Da Orla Lehmann i Hertzbergs Tid (1836) besøgte Ullensvang Præstegaard, viste alt sig i den venligste Skikkelse for ham, men det var ogsaa paa en smuk Sommerdag, han var der (O. Lehmann, Norge og Nordmændene, S. 146 f.).

²⁾ Følgende trykte Taler af ham kjendes, hvoraf dog kun den sidste er anført i Nyerups Literaturlexicon:

Et Menneskes Livstid bestemt hos Gud, forestillet i en Sørge-Tale over Hr. Søren Schiølderup, Kgl. Majest.s Sørenskriver over Lyse-Klosters Gods, Hardanger og Woss. Bergen 1790. (31 Sider i 8vo).

Sørge-Tale over 6 Personer af Bondestanden i Kinservig Præstegæld i Bergen Stift, som den 17 Junii 1788 tilsatte Livet. Bergen 1792.

Sørge-Tale over Hr. Andreas Schiølderup, Sognepræst til Wigøers Kald i Bergen Stift, holden den 5te Julii for en anseelig Forsamling, kortelig forfattet. Bergen 1793. (24 Sider i 8vo).

skaber, skjønnes dog deraf, at Biskop Irgens i Bergen satte sin Søn i Huset hos ham for at manuduceres af ham i Theologien, og at R. kunde forelægge Biskoppen det Spørgsmaal, om han ogsaa ønskede Sønnen undervist i Chaldaisk og Syrisk. Herom indeholdes det nærmere i følgende Brev, der, uagtet sin mindre heldige Form, i det hele sætter os ind i Tidens Forhold:

Velærværdige Hr. Rørdam!

At Guds Forsyn maatte bestemme en for Dem ønskelig Forflyttelse, ønsker jeg oprigtigen, hvorhos jeg dog gientager det Raad paa mueligste Maade at forekomme alt Rygte derom, som vil anledige Almuens Misnøjelse og deraf ubehagelige Følger. Min Søn Marcus har jeg befalet Taushed.

For den om min Søn Johannes meddelte Underretning takker jeg hierteligen. Chaldaisk og Syrisk vil neppe passe sig til hans Lyst og Stadighed. Jeg har i begge Sprog forskiellige Grammatiker. Danzii Chaldaiske i hans Litterata Ebr. Chald. og hans à parte Syriske ere de bedste. Alle Opera af begge Buxtorfier ejer jeg, men hår ej seet nogen Chald. Grammatica, skjønt de hår udgivet det bedste Chaldaiske Lexicon. Udi den aildres thesauro findes ellers Vejledning til det Tydsk Rabinske. Levsdenii Philolog. er god, men Carpzovii Critica bedre. Gid hand ville anvende Fliid og lære til gavns rudimenta i det theologiske, skjønt Forsmag paa det Critiske og den dybere Indsigt burde opvekke Vide-Lyst. Jeg finder mig derfor meget forbunden for saadan Veiledelse. Hans Svaghed i det Latinske er mig bekiendt, og begynder at blive epidemisk blant de studerende, siden Professorum muntlige¹⁾ Forelæsninger og Øvelserne paa Communitetet ved sidste Forandring ikke forbinder andre til dette Sprogs Dyrkning uden de faa, som berede sig til den philologiske examen. Jeg indseer tillige, at hans Ubetænksomhed lettelig forføres til unyttige Selskaber, men herimod kan ikke bruges uden Formaning. De Khhvnske Student-Klubber og Comoedier forvilde saaledes, at de unge søge Ære udi den

¹⁾ Læsningen af dette Ord er uvis.

barnagtige Vittighed. Det tydske Fritænkerie smitter derhos saaledes, at man maa grue, dog bede med Tillid. — Jeg kiender ikke saa nøye Prof. Treschow, at jeg kan vente af ham en Møye, som hans Embeds Forretninger vanskeligen kan forunde ham Tid til: desuden er ideligen hos ham Familie-Selskab, ligesom hos Hr. Abildgaard. Jeg har studio udsat mine Sønners Nedrejse i det Haab, at Aarene skulle lære dem, og de gl. Bekiendte ved Academiet være bortreiste. Det fornøyer mig, at hand har gode Prædike-Gaver, men den fornødne Kundskab til at skrive og meditere bliver dog Hovedsagen, og takker, at dermed især haves Tilsyn. I det Græske N. T. burde hand dagligen læse i det mindste 1 eller 2 Blade, jeg tør ej nævne LXX, hvortil Tid og Fliid mangler. Glassii philol. sacra, Noldii concord., mindre Buxtorfii o. f. deslige er hand p. t. ikke skikket at kunde nytte. Relandi og Ikenii antiq. Ebr. kunde mere fornødiges, om horæ successivæ kunde til den nyttige recreation anvendes. Kundskabs Vedligeholdelse og Forbedring i Historie og Geographie var vel høit fornøden, men nimium postulando nil obtinetur. — Den af Bastholm udgivne Catechismus har anlediget stor Opsigt. D. Balle arbejder paa en anden, som med første ventes trykket; sørgeligt er det, naar Pillerne vakle. — Dette kan jeg dog til Muntring berette, at de p. t. mest formaaende ære og elske vor christelige ¹⁾ Religion, skjønt Neologi ingen Fliid spare for at skaffe sig proselyter. Berlinerne synes nu i sidste Deelee af algem. Deutsche Bibliothek at helde mere til Orthodoxie, siden den Heterodoxie er bleven en Mode udi Wien. Det politiske hår haft og beholder Indflydelsen i det theologiske. Ellers vedvarer udi Berlin Tvistigheden om Jøden, eller rettere Naturalisten Mendelsohn døde af Ærgrelse eller ikke. Det gielder her at redde Philosophiens moralske Kraffts Styrke. Lad mig under Haanden vide, om Hr. Høegh forsommer Pligter; jeg vil haabe det bedste efter hans skriftlige Løfte; skulle hand fremture udi beviislig Overhørighed, maa nu gribes til alvorlige og tvingende Midler, da hand 3 Gange er admoneret. Hand er befalet at betale Tiende og Restancen

¹⁾ Læsningen af dette Ord er uvis; men Meningen er dog denne.

til Skole-Cassen. Hand har blant Almuen Tilhængere, som rose ham saaledes, at det næsten maa mistænkes. — Med gientagende Taksigelse for den gode Tilsyn med min Søn tilenskes Dem med Deres Guds uafadelige Velsignelse. Altid skal jeg findes med sand Hengivenhed

Deres Velærværdigheds

tjenstferdigste og forbundne

Bergens Bispegaard

Ven og Tjener

d. 1. April 1786.

Irgens.

Til Hr. Rørdam.

Af Indledningen til Brevet ses, at R. ønskede Befordring; det samme fremgaar af et Brev, han, kun et Aarstid efter at han var kommen til Norge, skrev til Luxdorph, i Anledning af at denne havde forlangt en Kopi af hans Faders Portræt. Det var navnlig de lange Embedsrejser, som faldt ham til Besvær, efter at hans Sundhed havde lidt et føleligt Knæk ved Opholdet i Vestindien. Brevet lyder, som følger, efter Originalen, som findes blandt Luxdorps Papirer i det kgl. Bibliothek ¹⁾).

Høy- og Velbaarne Hr. Geheime Raad,
naadige Herre!

Deres Excellences naadige Skrivelse af 11te Martii sidst-afvigst haver ieg underdanig imodtaget og erfarer deraf, at det er Deres Excellences Begiering at bekomme en Copie af min Faders Skilderie, som ieg haver her hos mig. Da ieg nu icke er forsikret om nogen her i Nærværelsen, at ieg kan stole paa, at copien ville komme til at ligne Skilderiet, som selv er særdeles vel truffet efter Originalen, saa ville ieg heller herved tage mig den underdanige Frihed at tilsende Skilderiet selv, hvoraf naar Deres Excellence har benyttet

¹⁾ Kallske Saml. 139 Fol. Sammesteds findes en temmelig udførlig Indberetning fra C. B. Rørdam til Luxdorph (dat. Ullensvang Præstegaard den 24 April 1783) angaaende en Olding paa over 100 Aar, Eillef Philipsen Ulgenæs, der levede i Kinservig Sogn; samt en lidt senere Skrivelse fra ham (dat. Ullensvang d. 6 Maj 1783) angaaende samme Emne.

sig, ieg vil bede, at samme maatte tilstilles til Cancellie Raad Ussing, som besørger det igien til mig opsendt.

Jeg har det underdanige Haab, at Deres Excellence ikke unaadig har optaget min forrige Skrivelse, hvori ieg underdanig ansøgte om Deres Excellences Bevaagenhed og Hielp til at blive herfra forflyttet til et Kiøbstæd Sogne-Kald i Danemark, naar Leylighed skulle gives, og ieg drister mig herved at igientage min forrige underdanige Begiering, forsikrende, at Aarsagen til denne min Attraae og Ønske er alene Guds Ære og hans Menigheds Opbyggelse, som ieg efter mine Kræfter og Omstændigheder tænker, med Guds Hielp og Biestand, at kunne bedre afstedkomme i et Kiøbstæd Kald end i et Kald paa Landet, som her formedelst Reysers Vidtløftighed icke kommer overens med mit Legems Helbred og Tilstand. Jeg anbefaler Sagen i Deres Excellences naadige Befordring, naar Leylighed maatte gives, og forbliver med underdanigst Respect

Deres Excellences

• underdanige Tiener

C. B. Rørdam.

Kingservig Præstegaard d. 22 Julii 1780.

Udskrift: Deres Excellence Høy og Velbaarne Hr. Bolle Villum Luxdorph, Kongelig Majestæts højbetroede Gehejme Raad, Ridder, Deputeret i Cancelliet etc. i Kiøbenhavn.

Ønsket om Forflyttelse til Danmark vedblev R. at nære lige indtil sin Død, og Haabet om, at det engang skulde opfyldes, var vel nærmest Grunden til, at han ikke attraaede Stiftsprovstiet i Bergen, hvortil Biskop Irgens i Aaret 1793 foreslog ham for Kancelliet¹⁾, ikke længe efter at han i Henhold til sine Embedsbrødres Valg, den 12te Januar 1793 var bleven beskikket til Provst over Hardanger Provsti. Ønsket om Forflyttelse gjorde dog intet Skaar i den Iver og Nidkærhed, hvormed han arbejdede i den Gjerning, som nu engang var ham anvist, og alt, hvad der er be-

¹⁾ D. Thrap, Bidrag til Biskop Joh. Nord. Bruns Karakteristikk (Caspari o. fl., Tidsskrift for den evang. luth. Kirke i Norge. IX, 447).

varet om ham, vidner tilstrækkelig om den Alvor, hvormed han forrettede sit Embede. Særlig kunde anføres følgende Vidnesbyrd, meddelt ham af Biskop J. Nordal Brun:

Velerværdige og Høylærde H. Christian Bolle Rørdam, Sognepræst til Kintzervig og Provst over Hardanger, er in officio 32 Aar, grundlærd Theolog, duelig Provst og opbyggelig Præst, og hvis Meenigheds Ungdom jeg har befunden den best oplyste i heele Stiftet. Manden er desuden exemplarisk i Levnet. At han vil søge Forflyttelse for at komme sin Familie nærmere, gjør mig ondt; men at han er saa værdig som nogen til Forflyttelse efter Ønske, bør jeg dog hermed allerunderdanigst bevidne. Bergen den 5te September 1801 ¹⁾.

J. N. Brun.

Hvad hans Familieforhold angaar, kan bemærkes: han kom med tre Børn (Holger, Thomas Schatt og Bolette) til Norge; her kom der fem til (Jakob, Vitus og Christian, samt to Døtre, Lise og Christiane). De opdroges med den Alvor og Strengthed, som efter vore Forfædres Mening hørte til, for at Børn kunde blive til noget. Desuden vænnedes de til norsk Tarvelighed og maatte til daglig nøjes med de tørre Fladbrød; kun om Søndagen fik de Rugbrød. Af Sønnerne gik tre (Holger, Thomas og Vitus) den studerende Vej, efter at have faaet en grundig og omhyggelig Forberedelse i Hjemmet, Jakob blev Officer, den yngste, Christian, blev Sømand, meget mod Faderens Ønske. Rørdams Hustru var en fra Aandens og Hjærtets Side ualmindelig begavet Kvinde, om end vistnok med et noget tungt Sind. Det er uden Tvivl gaaet hende som saa mangt et Slettens Barn, paa hvis Sjæl Livet mellem Fjeldene har lagt en Vægt, der var tungere, end at de kunde bære den. Forøvrigt levede hun mere for sine Børns Opdragelse end for Husets Gjærning, som hun sædvanlig overlod til andre. Hendes Billede træder os paa en skøn Maade imøde i

¹⁾ En lille Notits, der vidner om det venlige Forhold, der var mellem C. B. Rørdam og Nordal Brun, findes i D. Thraps ovenanførte Afhandling i Casparis Tidsskrift. IV, 453—4.

nogle endnu bevarede Breve til hendes næstældste Søn, Thomas Schatt. Deriblandt følgende:

Elskeligste Kiære Søn!

Med megen Glæde modtog ieg Din Skrivelse, som ieg længe havde ventet efter, for at erfare, hvorledes Dine Omstændigheder vilde blive, naar Du kom til Kiøbenhavn, og om ieg kunde kommet Dig til Hielp med noget, hvad ieg kunde formaa — men nu erfarer ieg, Gud være evig lovet, at Du har bekommet en ypperlig Condition, som understøtter Dig, Kiæreste Søn, med alt det fornødne, ja ieg har ofte og i mange Tilfælde erfaret det Sprogs Opfyldelse: Kast al din Sorig paa Herren, Han, Han skal vel sørge for dig — det erfarede ieg ligeledes med Din Broder Holger, da ieg var i megen Bekymring for ham formedelst den ødelæggende Ildebrand, som overgik Kiøbenhavn, og ieg vidste, Han havde lidet at leve af, og nu blev alting saa dyrt — og midt i denne Bekymring bliver ieg glædet med Efterretning fra ham, at han havde bekommet den Condition han nu har. Ja ieg har inderlig Aarsag til at istemme med Patriarchen Jacob: Herre ieg er ringere og Intet mod alle Dine Miskundheder og Trofastheder imod mig, Din ringeste Tienerinde, thi med intet gick ieg over det store Verdens Hav til et Land, som ieg icke kiendte, og dog har Du, min Gud, rigeligen forsynet Mig og alle mine indtil denne Dag — Herren være evig lovet derfor — og ieg har det faste og glade Haab, at Gud vil fremdeles være med Eder, allerkiæreste Børn, og give Eder Visdom og Forstand, at I maa vandre viseligen for Herrens Ansigt i al Oprigtighed. Han selv, al Naadens Gud, bevare Eders Sind og Hierter i Christo Jesu — Amen.

Det fornøyer mig meget, at Du, Kiæreste Søn, bragte det saa vidt i Din forrige Condition¹⁾, at Du kunde faa Dine Elever med Dig til Kiøbenhavn, derved glæde[de] Du deres gode og retskaffne Forældre. Gid de eyegode Folck stedse maa see Glæde af Deres kiære Børn og opleve mange glade Dage med hinanden til den sildigste Alder. Naar Du skriver Dem til, Elskeligste Søn, saa hilse Dem paa det

¹⁾ Hos Præsten, Hr. Peter Teilmann i Tostrup.

Kiærligste og Venskabeligste fra mig og tack Dem paa mine Vegne for al Deres Kiærlighed og udviiste store Godhed imod Dig, det skal inderlig glæde mig at høre, at det altid gaaer Dem vel. Lad mig viide, om Madame Theilmans Moder lever endnu, og hvor Hun er? en kiær Veninde mistede ieg i Madame Heiberg, Hendes Død gik mig nær til Hierte, hun var et særdeles Gudfrygtigt og Dydigt Fruentimmer, og ieg savner hende meget — mine Venner gaaer foran, og ieg følger maaskee snart efter, og ieg er fornøyet med min Guds behagelige Villie i alt.

Din kiære Fader er, Gud være evig lovet, frisk og vel, og har en ynskelig Helbred og det er en stor Guds Gave, og en Lykke og Glæde for os alle, thi ellers vidste ieg ikke, hvorledes Han skulde bestride sine mange og store Forrettninger. Gid dog En af Eder, kiære Børn, som er bestemt til det Geistlige, kunde komme Ham til Hielp i sin Tiid, naar Alderen tiltager, da det ogsaa var en Billighed det burde skee, at Han høstede nogen Frugt og Nytte af det store Arbejde og Umage, han har haft for Eder alle. Jeg selv er undertiden noget svagelig, men dog er ieg, Gud skee Tack, noget bedre i denne Sommer end forrige Aar. — — Dine Sydskende her hos os ere Gud skee Lov alle friske og muntre. Vitus venter vi nu hiem til os (for at besøge og at tractere ham med Kirsebær). Han er meget yndet af sine Lærere for sin Flittighed og gode Opførsel. Ja Gud skee evig Tack, Vi hører ikke andet end alt Godt fra Eder alle, Kiæreste Børn, saa vi har Aarsag til at glæde os over Eder. Du kand vist ikke forestille Dig, Kiæreste Søn, hvor inderlig Du glæder og fryder mit Sind, naar Du giver mig Efterretning om Dig og Dine fraværende Brødre, det er mig en sand Opmuntring, som ieg længe nyder got af. Gid det maatte lykkes, at ieg kunde see Dig her hiemme hos os til næste Sommer, ieg længes nu meget efter Dig. Maaskee Din ældste Broder kunde følge med. Naar Du skriver Ham til, saa hils Ham paa det Kiærligste fra mig, og lad mig viide, hvorledes Han lever, naar Du skriver os til. Hils Din Broder Jacob fra mig, at han maa endelig besitte sig paa Sparsomhed baade paa hans Tøy som og i det øvrige, thi det er alt

for meget, der forbruges, thi Han maa betænke, at Vitus og de øvrige Sydskende behøver ogsaa Hielp. Jacob har kostet os meest. Vi kand sandelig icke selv forskaffe os det fornødne formedelst de mange Udgifter vi har [paa ham]. Det Tøys, som Jacob icke kand bruge, maa han indpacke og levere det til Hr. Mehl, saa besørger han det. Lad mig viide, hvorledes Din Broder Jacob lever, naar Du skriver. Nu har Du en god Leylighed, Kiære Søn, at nedlægge gode Principier og Tancker hos Din Broder Jacob i Henseende til Religionen og Guds frygt, og ieg beder Dig ret inderlig, at Du ogsaa gjør det, thi det er en farlig Tiid for unge Mennesker, de kand saa læt falde hen til falske og vrang Meeninger i deres sande Christendom, da der er saa mange, som vil forstyrre og forvirre Dem. Ja Gud i Naade forbyde, at Nogen af Mine skulde fornægte den Herre Jesus, som dem har dyrekjøbt, thi da vilde de føre over sig selv en hastig Fordervelse. Ney ieg har et bedre Haab — Gud i Naade oplyse os alle med sin Viisdom og Forstand, at vi kunde kiende det store Haab, vi alle ere kaldte til i Jesu Christo.

Naar Du skriver til Kjøge, saa hils Din gode Mormoder fra mig, og lad hende viide, hvorledes vi lever. Da ieg fick Efterretning om min kiære Broders¹⁾ Død, da var ieg selv gandske slet og tænkte næppe at leve Aaret om. Det glæder mig meget paa min gode Moders Vegne, at hun har faaet saa dydig en Sviger-Søn igien²⁾ — ieg skal med det første stræbe at skrive Hende selv til. Det koster mig gierne en Hoved-Piine, naar ieg skriver et Brev. — Nu maa ieg slutte med den kiærligste Hilsen til Dig selv og Dine Brødre og al heele Familie fra Din kiære Fader og Sydskende — og fra mig, der stedse og uafsladelig forbliver

Din oprigtig elskende Moder
Maria E. Rørdam.

Ullensvang, d. 20. Julij 1798.

¹⁾ Thøger Schat, Tolder og Raadmand i Kjøge, samt Birkedommer og Skriver i Gl. Kjøgegaards Birk.

²⁾ Ventelig hentydes til, at Bolette Petronelle Christine Frick, Datterdatter af Marie E. Rørdams Moder, den 9de Juni 1797 havde Bryllup med Georg Benjamin Bartholdy, der blev ovennævnte Thøger Schats Efterfølger som Toldinspectør i Kjøge.

I dette Brev antydes det Ønske, at en af Sønnerne med Tiden kunde blive Faderens Kapellan. Thomas Schatt blev Kandidat 1800, og da Faderens Helbredstilstand imidlertid var bleven mindre god, skrev han til denne Søn og søgte at overtale ham til at blive personel Kapellan hos sig¹⁾; herpaa vilde Sønnen dog ikke gjerne indlade sig, da han allerede var forlovet og derfor ønskede et selvstændigt Embede, som han kunde gifte sig paa. Derimod søgte han det residerende Kapellani i Kinservig, som ved samme Tid var ledigt. Dette fik han dog ikke. Men allerede i Aaret 1801 kaldtes han til Sognepræst i Serup i Jylland. Et Brev, Faderen i den Anledning tilskrev ham, skal her meddeles som det sidste, der haves fra hans Haand:

Velærværdige

Elskelige Kiære Søn!

Saa kiær Din Promotion har været os, efter Din korte Skrivelse af 26de Sept. f. A., saa forundret har vi været over Din lange Tavshed lige fra den Tid indtil nærværende; vel svarede ieg Dig ikke strax, fordi ieg vilde have en vis Underretning af Aviserne om Din Emploi (i Anledning af den Omstændighed og Hindring, som indløb ved Din Broder Holgers første Vocation) tillige fordi Du havde forglemt i Dit sidste ovenmeldte Brev at lade mig vide, hvorhen ieg skulde adressere mit Brev, og hvor Du opholdt dig, om i Kiøbenh., paa Landet eller hvor. Men, saasnart ieg havde erholdet ovenmeldte Vished, skrev ieg Dig til under 28. Nov. f. A., og adresserede mit Brev til Herr Mehl til hans gode Befordring; om Du samme har bekommet, er mig ubekendt.

Nu vil ieg lade Dig vide, at ieg i samme mit Brev tilkiendegav Dig, at ieg havde bestemt for Dig 100 Rdr., som ieg under samme 28. Nov. f. A. havde tilskrevet Herr Eeg i Kiøbenh. om at udbetale til Dig — — — Vi længes nu meget efter at underrettes fra Dig om Dine Omstændigheder, hvorledes Tingene gaaer for Dig i Jylland i alle Henseender,

¹⁾ Dette omtaler Thomas Schatt Rørdam i sin Dagbog under 24. Febr. 1801.

da vi af Din Broder Jacobs Skrivelse af 18. Nov. f. A. er underrettet om, at Du ved den Tid var kommet dertil, og skulle snart ordineres af Biskop Jansen i Aarhus. — Vi ønske Dig Guds Naadige Førelse og Styrelse i alle Dine Veye og Handlinger, baade i Dit offentlige Embeds Førelse samt private Levnet, at Du maatte erfare, ligesom hidtil. saa fremdeles Guds vedvarende Forsyns gode Omsorg for Dig i alle Ting. — Vi ønske at vide noget om Stedets og Kaldets Beskaffenhed, som Du er kommet til, med flere Omstændigheder, som kan interessere.

Du gjorde meget vel, at Du reysde over til Jylland strax. Thi saa nyder Du dog det halve Naadens Aar der, og spares for mange Omkostninger, som ellers, om Du havde bleven Vinteren over i Kiøbenhavn, vilde have medgaaet. — Jeg er p. t. meget svagelig og formoder, at min Leve-Tiid bliver ikke længe. Skulde Gud kalde mig fra Verden (hvormed ieg er meget tilfreds, naar det Ham behager) saa haaber ieg, at Du ikke forglemmer, saa lidet som Din Broder Holger, at tage Eder af Eders kiære Systre her hiemme, ifald de ikke skulde være forsørgede tilforn (som der er ingen Udsigt til endnu, og de ere ogsaa for unge og uerfarne dertil) at de ikke skulde blive hielpeløse og forladte, hvilket vilde være en stor Synd; ieg har sørget for Dig og Dine Brødre af Faderlig Kiærlighed efter Formue og intet efterladt, saavidt ieg veed, som stod i min Magt, til at befordre Eders Vel-færd og Gavn; og ieg haaber, at I erkiender det med Omsorg for Eders Systre, om De skulde trænge til Eder; ieg havde vel tænkt paa at sende Din ældste Syster Bolette over til hendes Broder Holger i Jylland, og ieg har corresponderet med ham derom adskillige Gange; men naar ieg betænker Reysens Farlighed og Besværlighed, samt den Uvished, om det kunde være til hendes Lykke, og endnu det 3die, som fast er det vigtigste, at Din Moder, som er heel svagelig, ikke vel kan undvære Hendes Hielp, da de andre Dine Systre ey endnu er komne saavidt, at De kan gjøre Fyldest i alle Ting, har det været Aarsagen, hvorfor hun ikke endnu er oversendt. Men skulde Gud endnu lade mig leve nogen Tiid, og ieg mueligen kunde komme ned til Danne-

mark endnu engang, vilde det bedre gaae for sig. — Din Broder Jacob i Holsteen ville Du correspondere med. og give ham de bedste Raad i hans Omstændigheder; ieg troer, han skal desverre være kommen i megen Gield, som er beklageligt. Jeg har assisteret ham paa mange Maader betydelig; men alt forslaaer lidet. — — — Jeg indeslutter Dig i mine Bønner i Guds tryge Varetægt og Velsignelse, og forbliver næst de flittigste og kiærligste Hilsener fra Din Moder og Syskende her (vil Gud, kommer Din Broder Vitus til Kiøbenh. i næstkommende Foraar for at studere ved Universitetet) —

Elskelige kiære Søn

Din hulde og oprigtig elskende Fader

C. B. Rørdam.

Ullensvang Præstegaard d. 30te Januarii 1802.

E. Sk. ieg beder Din Broder Holger og hans Kiæreste meget flittig og kiærlig hilset fra os alle her. — Saasnart nogen Slags Efterretning fornemmes fra Din Broder Christian, saa beder jeg mig samme meddelt.

Udskrift: Velædle og Velærværdige

Herr Thomas S. Rørdam, Sogne Præst for Seerup og Lemming Menigheder under Hids Herred i Aarhus Stift — til Seerup Præstegaard.

igiennem Kiøbenhavn og Aarhus (betalt til Kiøbenhavn).

Den Forventning, som R. i dette Brev udtalte, om at hans Tid ikke vilde blive lang, viste sig snart som altfor vel grundet; thi efter tre Fjerdingsaars svære Lidelser af Brystvattersot, hvilke han dog bar med en Kristens Taalmodighed, døde han den 21de Oktober 1802, 59 Aar gammel, efter at have været Præst i 33 Aar. Om hans sidste Strid have vi følgende Brev fra hans Søn Vitus, der som Student var hjemme paa den Tid, til Broderen Thomas Schatt:

Ullensvang Præstegd. d. 21. Oct. 1802.

Bedste kiæreste Broder!

Endelig min Broder kan ieg då kundgiøre Dig med Smerte Udfaldet paa vor elskede Faders langvarige og strenge Sygdom. I Dag Morges Kl. 3 forlod Han ved en sagte Død

denne timelige og kummerfulde Verden for at ombytte den med en evig og frydefuld, hvor Sygdoms smertende Lidelser og Kummers tærende Braad ey mere skulle angribe Hans forklarede Legeme. Med Taalmodighed udholdt han sine svare Lidelser til det Yderste, og med fuldkommen Bevidsthed gik han over til hin bedre Verden. Sidste Mandags Nat Kl. 2 begyndte Døden at viise sin frygtelige Ankomst ved en stærk Søvn og Dødsighed, som overkom ham og vedvarede til hans Død, dog talede han imellemstunder, men afbrudt og meget hæst, saa at man med Nød kunde høre og forstaae ham. Hele Gaarsdag talede han ey et Ord, undtagen en eeneste Gang, da han ganske tydelig udstønnede de Ord: Ach, Herre Gud! For Resten blev han liggende ganske ubevægelig og vægrede sig ved at spise og drikke, naar man bød Ham. — Om Eftermiddagen begyndte det at gurgle og ralle i Halsen, og imellemstunder gav han nogle sørgmodige Lyd fra sig. I hvilken Tilstand han blev liggende til Kl. 3, da han ganske sagte og umærkelig ved et noget stærkere Pust opgav sin Aand! Saa forlod den Salige Verdens tumlende Skueplads, træt af Dagens Byrder — med Fryd skuer Han nu i Aandernes Verden tilbage paa sin her i Verden vandrede Bane, og takker den Evige, som førte ham uskadt i Havn — mangt et Tilfælde, mangen Handling, som her var Ham en uopløselig Knude, indseer Han nu i fulde Sammenhæng — han seer de gode og salige Følger, den Alviise udleder af hans Sygdom og Død — og med Beundring priser han Forsynets Godhed, der [har] indrettet alting saa vel og af de tilsyneladende ulykkelige Hændelser drager de største Goder for nærværende og tilkommende Slægter. — Han hvile da i Roe, den gode Fader — og fryde maae vi os over Hans salige Tilstand — Lønnen for alle Hans her udstandne Gienvordigheder!

Med beundringsværdig Standhaftighed udholdt vor evig dyrebare Moder Efterretningen om hans dødelige Afgang! Jesu elskværdige Religion indgiød lægende Balsam i hendes saarede Hierte! Hun følede Tabet af en huld Ægtefælle, en troe Veyleder paa hendes Livs slibrige Bane — Hun følede det i sin fulde Styrke — men Religionens alvorlige

Grunde hæmmede Sindslidelsernes vilde Udbrud — og holdt dem inden sine tilbørlige Grændser.

Lev vel min Broder! og vær med elskede Kone paa det kiærligste og flittigste hilset fra min kiære Moder og Søstre, samt

Din hulde og hengivne Broder

W. B. Rørdam.

P. S. under Dags Dato har ieg tilskrevet Broder Holger, Tante Steenberg¹⁾ og Søster Monrad²⁾ — samt Mehl³⁾ om at indrykke et lidet Avertissement i Aviserne til Bekiendtgørelse om Dødsfaldet. — Begravelses Dagen er berammet til Torsdagen den 4de November.

Saafremt Du, bedste Broder, veed nogen Efterretning om Jacob, da glem ey at meddele os den — endnu har vi intet hørt til ham.

Udskrift: Velærværdige

Herr Thomas Sch. Rørdam, Sogne Præst for Seerup og Lemming Menigheder — til Seerup Præstegaard.

pr. Kbhavn et Viborg. betalt til Kbhavn.

Provst Christian Bolle Rørdams Jordefærd fandt Sted paa den bestemte Dag. Den under hans Sygdom konstituerede Præst, Hr. L. A. Rodtwitt (tidligere personel Kapellan i Voldens Præstegjæld) holdt Ligtalen over Matth. 25, 23: »Vel, du gode og tro Tjener! du har været tro over lidet, jeg vil sætte dig over meget; gak ind til din Herres Glæde«, hvilken Tale siden blev udgiven⁴⁾, og hvoraf følgende

¹⁾ Se foran S 55—60.

²⁾ Den ovenfor, S. 52, nævnte Frederikke Friberg, Enke efter Præsten J. A. Monrad.

³⁾ En Handelsmand i Kjøbenhavn, gennem hvem Familien i Ullensvang besørgede sine Kommissioner i Hovedstaden.

⁴⁾ Sørge-Tale over Math. 25 Kap. 23 v. holden ved Sal. Provst Rørdams Jordefærd den 4de November 1802 i Ullensvangs Annex Kirke af Lauritz Augustinus Rodtwitt, f. T. konstitueret Sognepræst i Kingservigs Præstegjæld. Bergen 1803. (24 Sider i 8vo, ogsaa indeholdende den afdødes Levnedsbeskrivelse, væsentlig efter hans egne Optegnelser).

Ytringer her kunne hidsættes. »Vi følge i Dag en Religionslærer til sit Hvilested, der var tro i sit Kald og agtede det for sin vigtigste Bestræbelse at gavne i den Virkekreds, hvori Forsynet havde sat ham. Ved en vel anvendt Ungdomstid havde han gjort sig bekvem og duelig til at vorde sine Brødres Lærer; han havde indsamlet en rig Skat af Kundskaber, hvoraf han kunde dele Oplysning — og Trøst — og Beroligelse til sine Tilhøreres Forstand og Hjærte. Naturen havde desuden tildelt ham udvortes heldige Tale-gaver, og hvor meget disse bane Vejen for Sandhedens Indgang i Hjærtet, lærer os den daglige Erfarenhed. Han udsaaede trolig Dydens velgjørende Sæd i disse mange Hjærter, og han saa' den at voxte og bære rige Frugter, derom vidner tilfulde den Grad af Oplysning, jeg allerede ved min korte Nærværelse paa dette Sted har sporet i denne Menighed; hans ubrødelige Troskab i Embedets Førelse havde tilvundet ham Agtelse og Kjærlighed i sin Kreds; derom vidne de ømme Kjærligheds Taarer, hvormed Menigheden i Dag bedugger hans Støv — jeg saa' endog graaskjæggede Oldinge at fælde Taarer paa Begravelsesdagen, et saare skjønt og for mig rørende Syn (bemærker Forf. i en Anmærkning) —; han gavnede ej alene ved sin Lærdom, men ogsaa ved sit Levned; endog i sin langvarige Lidelsestid var han et lysende Exempel for enhver, som nød hans Omgang; hvo saa' hans beundringsværdige Taalmodighed under Smerterne, hvo hørte den velgrundede Tillid til Gud, den rolige Tilfredshed med Forsynets Førelser, som besjælede ham indtil det sidste, hvo saa' den rolige Mine, som endog i Dødens Stund viste sig i hans blege Aasyn, og blev ikke opflammet af det Ønske, at maatte i Lidelsens Tid vorde saa rolig og tilfreds som han? hvo saa' ham døende og følte sig ikke besjælet af hint Bileams Ønske: Min Sjæl dø denne retskafnes Død, og mit Endeligt vorde som hans? Ja, salige! du var tro i dit Kald; det blev din Lod at udstrø Religionens velgjørende Sæd, ej alene i en Række af mere end 20 Aar

her i denne talrige Menighed, som i Dag velsigner dig for hvert Sandheds Ord, du fra denne Talerstol og andensteds taledes til deres Forstand og Hjærte, men endog i fjærne Verdensdele arbejdede du som Lærer og udbredte Religionens velgjørende Lys, ej alene blandt Kristne, men ogsaa blandt Hedninger, og allevegne gjorde du Herrens Gjærning uden Svig; vel dig derfor, du har annammet Løn for dit Arbejde, vi skrive i Dag paa din Grav: Vel du gode og tro Tjener! du har været tro over det lidet! Du viste ubrødelig Tro-skab i din Virkekreds, du var din Menigheds trofaste Lærer, Ven og Raadgiver, derfor nyder du nu, som vi haabe, den saligste Løn«.

Et lignende Vidnesbyrd om Provst C. B. Rørdams trofaste og velsignelsesrige Arbejde meddeltes fra samme Haand i en udførlig Gravskrift over ham, der indførtes i Berlingske Adresse-Contoires Efterretninger for 30te Oktober 1802, hvis Hovedsum er: »Han var en øm Ægtefælle, trofast Fader, redelig Ven, utrættelig Religionslærer, virksom og indsigtfuld Embedsmand«. Og Rørdams Efterfølger i Kinservig Præstekald, Hr. Niels Hertzberg, stadfæstede dette Vidnesbyrd, naar han mange Aar efter omtalte sin Forgjænger som en Mand af den gamle Skole, der i Modsætning til mange af Tidens aandforladte Prædikanter — der for tomme Stole ivrede mod hvad de stemplede som Overtro — samlede en talrig Menighed om sig og med alvorlig Nidkjærhed arbejdede for sine Sogne-folks kristelige Oplysning og Opbyggelse, saa at det for en ikke ringe Del skyldtes ham, »at kristelig Oplysning voxede og Overtroen aftog, uden at Vantroen tiltog« i Præstegjælden¹⁾. Kun i eet Punkt have vi set en mindre gunstig Dom om R.s Virksomhed, fordi han ikke viste sig venlig stemt mod de haugianske Bevægelser, som i hans allersidste Tid begyndte at ytre sig i Hardanger²⁾. Men

¹⁾ Budstikken, 3die Aarg. Christiania 1821—2, S. 733.

²⁾ A. C. Bang, Hans Nielsen Hauge og hans Samtid. Christiania 1874, S. 326—7.

ikke at tale om, at R. syg og tildels sengeliggende, som han den Gang var, ikke kunde kjende disse Bevægelser nøje, da det ikke var i hans egne Sogne, men andensteds i Provstiet, at Bevægelsen fandt Sted, og han derfor maatte støtte sig til andres Beretninger, saa kan man vel trøstigt sige, at mange, som nu — og ikke med Urette — tillægge Hauges Virksomhed stor Betydning, selv vilde have været blandt dens Modstandere, om de have levet i den Tid, da den fremtraadte, ledsaget af al den Uro og de Forstyrrelser, som almindelig ere en ny Livsbevægelses Fødselsveer. — Saa meget er i al Fald vist, at Rørdams Navn endnu mindes med Kjærlighed og Højagtelse i Kinservig Præstegjæld, skjønt næsten et Aarhundrede er forløbet, siden han levede og virkede der¹).

Efter R.s Død forblev hans Familie endnu omtrent halvandet Aar i Ullensvang. Fra denne Tid have vi et Brev fra hans Enke til hendes Søn Thomas Schatt i Serup, hvilket fortjener at medtages her til at udfylde Billedet af denne fromme og kjærlige Moder.

Elskeligste Kiære Søn!

Dine 3de Skrivelser har ieg rigtig bekommet, som alle forsikrer mig om Kiære Børns Velgaaende og nu især det sidste, som giver mig den glade Efterretning, at Din Elskelige Kone lykkeligen er forløst med en liden Hans Christian²) — ja Gud være evig lovet for denne store Gave. Jeg ønsker Eder til Lykke Kiæreste Børn — Gud lade Ham opvoxe til Guds Velbehag, Forældrenes Glæde og Barnets sande Lyksalighed baade i Tiid og Evighed. — Jeg har icke skrevet Dig til, Kiæreste Søn, siden Du blev en Lærer i Guds Kirke, ieg vil derfor herved tilønske Dig, Elskelige Søn, megen Naade, Lykke og Velsignelse af Gud vor Frelser, Han selv, al Barmhiertigheds Gud og Fader, han udruste Dig

¹) Herom har jeg hørt et smukt Vidnesbyrd fra en rejsende, som i Sommeren 1876 besøgte Hardanger.

²) Hans Christian Rørdam, død 1869 som Dr. theol. og Sognepræst i Hammer og Lundby.

med Kraft af det Høye til dette store og vigtige Embede at forestaa for Jesu vor Frelseres Skyld, Amen. Jeg har op-offret Dig, Kiære Søn, til Herrens Tienneste fra Din Ungdom af — Gud har hørt min Begiæring og mit Ønske er bleven opfyldt. Herrens Navn være evig lovet. Gid nu denne Skrivelse maatte forefinde Eder, Kiæreste Børn, med Eders liden Søn ved god Helbred, [saa] vil det meget glæde mig, naar ieg derom faaer Brev fra Dig. Skriv mig ret ofte til, Kiære Søn, det opmuntrer mit svage Sind at see Efterretning fra Eder, og Din ømme Deeltagelse i min dybe Sorrig for-søder de kummerfulde Tancker, som undertiden vil yttre sig hos mig; men det kan icke andet være, end at man maa føle det, Tabet var stort — at miste en inderlig elsket Ægtefælle kan icke gaa af uden dyb Sorg — men Guds Villie maa skee, og som Hans lydige Børn maa Vi hengive os i Hans behagelige Villie, og troe, at alt hvad Gud tilskicker os, er til vort sande Beste. Dette alleene kand beroelige et sorrigfuldt Hierte. — Vores salige afdøde Ven, denne Ædle og Retskaffne Ven og Fader, han leed udsigeligt meget, forinden han forlod denne Verden. Han var gandske træt af Verdens Møye, dog fornøyet med Guds Villie. I sine sunde Dage priiste han ofte Guds Børn lykkelig, som hvilede hos Gud hisset, og ønskede sig der — hvor meget meere nu, da Han leed saa meget Ont. Herren styrke os Hans Efterladte og give os Naade til at vandere viiseligen, at Vi med ham kan møde for vor Guds Aasyn med Glæde, naar det er Herrens behagelige Villie, Amen.

Jeg har været meget svagelig i Vinter, men siden den milde Foraars Luft begyndte, har jeg, Gud skee Lov, været noget bedre. Dine Sydskende er friske, De hilse Dig og Kiære Kone paa det Kierligste og gratulerer Eder begge med Eders lille Søn. Det Du skriver om, Kiære Søn, angaaende Een af Dine Systre at reyse ned til Eder i Sommer, det kan icke skee nu i dette Aar, da ieg icke kan undvære Dem nu for nærværende Tiid, og en stor Sorrig vilde det blive for Den, i hvis Lod det faldt at skilles fra os, da vi ønskede helst at blive samlede, til Vi alle med eengang skal forlade dette Sted, som vil nock blive meget rørende for os, dog Haabet

om at samles med Kiære Børn vil nogenledes kunne forsøde denne store Forandrings Ubehagelighed. Mit Naadsens Aar er bleven forlænget til den 25de Martii 1804, da ieg strax derefter agter (om Gud lader mig leve) at holde Auction og sælge alt, som ieg intet behøver, deriblandt Meubler. Eftermanden er Hr. Niels Hertsberg i Qvindherred. Han var her for nogen Tiid selv for at besee det Sted, han var kaldet til. Han synes at være en meget brav og redelig Mand og er meget yndet der, hvor han er. Huuse-Kiøbet syntes ham noget svært, saa han vil nock icke byde noget stort for dem. Gid det dog maae blive taaleligt, at ieg icke skal tabe alt for meget. Her paa disse Steder er det vanskeligt med Auction, da her gives saa faa Kiøbere formedelst Stedets langftfraliggende af Conditionerede Folck, og Eftermanden er nu boesat, saa han behøver icke meget. Mine Udgifter ere store, saa Indkomsterne af Naadsens Aaret er icke tilstrækkelig; ieg har over 1000 rd. at betale i dette Aar, foruden hvad ieg behøver til Huusholdningen. Hr. Rodtvidt og hans Kone logerer begge her i Huset og har alting frit og 100 rd. aarlig; Hr. Ahrends 100 rd. aarlig, saa ieg har 2de Præster at lønne. Kunde Du give mig nogen Efterretning, Kiære Søn, om en Encke kan giøre accort om sin Enke-Gaard, strax Hun er bleven Encke, eller at Hun skal lade det blive til Naadsens Aaret er udløbet. Det synes vel saa, at fra den Tiid man er bleven Encke at have Rettighed til at benytte sin Enke-Gaard, men ieg veed icke, hvad Rett er. Tillige om Du kiendte nogen i Kiøbh., der vilde paatage sig Umage med Din Sl. Faders Bøger og forestaa det redelig. Hr. Kammer-Raad Kellermann tør vi vel icke bede derom for Betaling at paatage sig denne Umage, da var ieg sikker, at det blev udrettet vel, da Hr. Hertsberg raadte mig gandske fra at sælge dem i Bergen; thi der gives icke nogen Værdie for dem, især naar det er store Verker og Videnskabs Bøger. Dette alt er Du nock saa god at lade mig viide, naar det er mueligt. — Nu formaaer mine Øyne ey længere denne Gang, ieg tænkte at skrive Din Elskelige Kone til med denne Leylighed, men ieg fornemmer, det vil icke gaa an, ieg beder Dig, at Du undskylder mig hos Hende. Det for-

nøyer mig meget, at hun selv giver Die, man kand icke nocksom prise de Mødre lykkelig, som bekvemme sig dertil (og som kand), De nyder mangel en glad og behagelig Time, som andre maa savne, der icke kand, eller icke vil opfylde denne moderlige Pligt. En midaldrende stadig Pige maa Du endelig see at faae, der kan passe Barnet i Din Kones Fraværelse, at Hun kan være tryk og sikker for dets Passning, naar Hun ey selv kan være nærværende, som ofte er Tilfældet i store Husholdninger. — Nu Elskeligste Børn maa ieg slutte med den kjerligste Hilsen fra os alle og med det inderligste Ønske, at Gud i Naade vil beskiærme Dem og deres lille Søn og lade det vel lykkes for Dem saavel i det aandelige som i det timelige. Det ønsker Din oprigtige Moder

Maria E. Rørdam.

Ullensvang d. 4de Maj 1803.

Naar Du, Kiære Søn, skriver Dine Sviger-Forældre til, saa hils Dem paa det Kiærligste fra mig, det vil stedse fornøye mig at høre, at De og Deres Familie lever lykkelig og vel.

I Aaret 1804 begav R.s Enke sig ned til Danmark, hvor hun tog Bolig hos sin ældste Søn Holger i Tirstrup Præstegaard i Nærheden af Æbeltoft. Men hendes Ophold her blev ikke langt, thi allerede den 2den Juli 1805 fulgte hun sin forudgangne Ægtefælle, »ved en blid og rolig Død«, i sin Alders 58de Aar¹⁾. Den tidligere omtalte L. A. Rodt-witt, der var bleven Præst i Lærdal i Bergens Stift, rejste hende et smukt Æreminde (om end i en noget mere kunstlet Stil, end vi ynde) ved en Gravskrift, der indtager en hel Spalte i Berlings »Kjøbenhavnske Tidender« for 1805, Nr. 66, og hvori han priser hende som »en af de saare

¹⁾ Dødsanmeldelse i Aarhus Stifts Adresse-Contours Tidender 1805, Nr. 53 (3. Juli), underskrevet af Holger Ferdinand Rørdam og Lise Rørdam. Samme Dødsanmeldelse, kun lidt forandret, i Berlings Kjøbenhavnske Tidender for 1805, Nr. 55 Sp. 11. Samme-steds Nr. 56, Sp. 12 findes et Mindeskrift over Provstinde Rørdam af hendes Børn, og smst. Nr. 59 Sp. 13 et Sørgedigt over hende, der ligeledes synes forfattet af et af hendes Børn.

sjeldne blandt Nutidens Dannekvinder« og føjer til: »Ved næsten to Aars jævnlige Omgang lærte jeg at kjende hendes sande Værd som Kristen og Menneske, som Ægtefælle og Moder, som Husmoder og Veninde. Jeg modtog af hende mere end moderlige Prøver paa ædelt Venskab. Jeg saa' Taarer i hendes Øje, da jeg for sidste Gang trykkede hendes Haand til Afsked. Ja salige Veninde! Du var et Mønster for samtidige Kvinder paa alle kvindelige og huslige Dyder; derfor staa Dyd og Religion indhyllede i Sørgeløse ved din Urne; derfor flyde otte værdige Børns Taarer ved dit tavse Hvilested; derfor ere disse velopdragne Sønner og Døtre levende Ærestøtter paa din Grav, der sige mere for Efterslægten end gyldne Lovtaler, indgravede i Marmor; derfor velsignes dit Støv af Venner og Bekjendte, og dit uforglemmelige Minde lever i deres Erindring. Fred — evig Fred over dit Støv! Velsignelse med dit elskede Minde!«

Som Tillæg til de ovenfor S. 25—9 meddelte fragmentariske Efterretninger om Slægten Lindam kan endnu føjes:

I „Adskillige Poëtiske Sager af Laurids Thura“ [Biskop i Ribe], Kbh. 1721, findes S. 225 et Digt med Overskrift: „Sin Elskelige og Yndelige Gud-Datter Rigitze Sophie Lindam, som udi Hendes Alders andet Aar, faa Dage før Juule-Helligt, sødeligen hensov, til kjærlig Amindelse“. Efter Pladsen at dømme synes hun at være død 1720. Formodentlig har hun været en Datter af Præsten Hr. Holger Jakobsen Lindam i Spjellerup.

Den 23de Sept. 1749 havde Hr. Broder Brorson, Sognepræst i Dronninglund, Bryllup i Sæby med Anne Lindam, (uden Tvivl Datter af Niels Jakobsen Lindam, Farver i Sæby). Deres Børn anføres hos Lengnick, Personahistoriske Bidrag vedkommende Danmarks og Norges Gejstlighed. Kbh. 1858, 2. Afd. S. 5.

En gammel Præsteslægts Historie.

(Fortsættelse.)

7de Slægtled.

1. **Holger (Ferdinand) Rørdam**, ældste Søn af Præsten Christian Bolle Rørdam og Hustru Marie Elisabeth Schat, var født den 13de Avgust 1770 paa S. Thomas. Om hans Fødsel og Daab har hans Fader antegnet følgende i en Almanak for samme Aar.

Anno 1770, den 13de Augusti, som var en Mandag, blev Holger¹⁾ Rørdam født om Morgenen ved 8^{1/4} Klockslet paa S. Thomas i Vestindien; den 19de næstfølgende eller første Søndag derefter blev han opofret til Gud i Daaben. Fadderne vare Fru Oberstinde Kragh, som holdt ham over Daaben. Madame Fugl, en Enke, stod hos. Hr. Oberst og Commendant Jens Kragh. Hr. Agent Johannes Kragh (en Søn af Commendanten). Hr. Capitain Johan Aarøe, Commendant Kraghs Svigersøn.

Gud for sin ævige Kiærligheds Skyld lade ham opvoxe i en sand Gudsfrygt, Forstand og Duelighed til Guds Ære, mange Menneskers Nytte og sin egen sande og bestandige Lyksalighed.

¹⁾ Navnet «Ferdinand», hvormed han skrev sig, f. Ex. i sit Vita i Aarhus Bispearkiv og ved andre Lejligheder, maa han selv have antaget; idetmindste nævnes han ikke med dette Navn hverken i sin Faders hyppige Optegnelser om ham, eller i sit Skoletestimonium, eller i Badens Universitetsjournal, hvor han omtales II, 67 og III, 78, eller i Collegialtidenden ved hans Udnævnelse til Præst.

Holger er bleven foræret i Faddergave 1) af Hr. Oberst og Commandant Jens Kragh i dansk cour. — 200 Rd. 2) af Frue Oberstinde Kragh — 25 Rd. 3) af Agent Kragh — 20 Rd. og en Medallie. 4) af Madame Fugl et par guld-lænke Knapper — 4 Rd. 5) endnu desuden af sin Grand Papa Hr. Provst Rørdam — 20 Rd. Summa 269 Rd.¹⁾

Af flere af Faderens Optegnelser ses, med hvilken Omhu der er vaaget over denne første Søn af Forældrene. Da han 1776 kom med dem til Kjøbenhavn, efter at Faderen havde opgivet sit Præsteembede i Vestindien, fik han en Student ved Navn Aaschow Christian Holst til sin første Lærer i Skrivning og Regning, ventelig den samme, som 1765 havde været Respondens ved hans Faders Disputats for Borcks Kollegium. Da Forældrene 1778 drog til Norge, fulgte Holger Rørdam med, og i Hardanger voxede han nu op, indtil han i Aaret 1788, væsentlig forberedt af sin Fader, indtraadte i Bergen Skoles øverste Klasse, hvorfra han allerede i Juni 1789 afgik til Universitetet, forsynet med et meget rosende Testimonium fra Rektor F. C. J. Arentz, der betegner ham som en udmærket og særdeles haabefuld Yngling, hvis klare Hoved og ualmindelige Modenhed havde sat ham i Stand til i eet Aar at tilbagelægge den Vej, som andre vare glade ved at naa igjennem paa to. Ved Examen artium fik han bedste Karakter. Efterat han havde taget den filologiske og filosofiske Examen i Foraaret 1790 henholdsvis med Laud. og H. ill., vendte han i Juli samme Aar tilbage til sit Hjem i Norge, hvor han skal have vakt Opsigt ved at møde med sit Haar afklippet efter det Snit, der blev Mode ved den franske Revolution. Han tilbragte nu to Aar som Lærer for sine yngre Sødskende, idet han vistnok tillige under sin Faders Vejledning har begyndt paa det theologiske

¹⁾ Antegnelsen om Faddergaverne er dat. Kjøbenhavn d. 2 Sept. 1778, da Faderen bestemte at Sønnen Holger skulde have disse Penge forlods i Arv efter ham.

Studium. I Avgust 1792 kom han atter ned til Kjøbenhavn for at »studere til Attestats«, og i December 1793 fik han Kommunitetet. Den 21de April 1795 tog han den theologiske Embedsexamen med Haud. ill., og den 2den April 1796 prædikede han for Dimis med Karakteren Laudabilis. Ikke længe efter at han var bleven Kandidat, antog han en Huslærerpost hos Beck paa Kallundborg Ladegaard. I denne Stilling blev han forlovet med en ung Pige, der var en Art Plejedatter af Komtesse Danneskjold-Samsøe, og dette gav Anledning til, at han snart fik Udsigt til privat gejstlig Befordring. Denne var dog i det sidste Øjeblik nær glippet, hvis der ikke paa en ejendommelig Maade var gjort Udveje. Da Præsten Johan Anton Monrad i Refsnæs¹⁾ nemlig døde i Oktober 1798, blev Holger Rørdam af Grev Danneskjold-Samsøe kaldet til dette Embede, i hvilken Anledning han i November s. A. underkastede sig den kateketiske Prøve med Karakteren Laud. Men uheldigvis var Embedet saa stort, at kun Kandidater med bedste Karakter ifølge Anordningen kunde kaldes dertil, og Rørdam havde ladet sig nøje med Haud. ill. til sin Embedsexamen. Følgelig kunde Grevens Kaldsbrev ikke opnaa kongelig Stadfæstelse. Man greb da til en Udvej, som i de Tider oftere benyttedes under lignende Forhold. Præsten Anders Rützow i Tirstrup og Fuglslev (i Sønder Herred, Aarhus Stift) blev af Grev Danneskjold-Samsøe kaldet til Refsnæs, mod at Generalinde Sehested til Baroniet Høgholm, der havde Kaldsret til Tirstrup og Fuglslev, samtidig kaldte Holger Rørdam til Præst i dette Embede. Begge Kaldsbreve bleve den 30te November 1798 kgl. konfirmerede.

Efter at være ordineret den 13de Februar 1799 af Biskop N. E. Balle i Kjøbenhavn, tiltraadte H. Rørdam sit Embede, beliggende paa Mols, mellem Grenaa og Ebeltoft; og samme Aar havde han Bryllup med sin forlovede, Frederikke

¹⁾ Se 1ste Hefte, S. 52.

Louise Kiaer, født den 24de September 1778, Datter af Hr. Michael Kiaer (f. i Ringkjøbing 1737, resid. Kapellan i Kallundborg 1773, Slotspræst til Frederiksborg 1785, død 19de April 1786) og Hustru Mariane Gottlieb, der døde, 53 Aar gammel, i September 1811 hos sin Datter og Svigersøn i Tirstrup Præstegaard¹⁾. Holger Rørdams Hustru var siden sin Faders tidlige Død opdraget i et fornemt, adeligt Hus, og Minderne herfra bevirkede, at hun ikke ret kunde føle sig tilfreds i den beskedne Stilling som jydsk Præstekone. Hun vilde idetmindste gjerne være Frue. Vi se derfor hendes Mand, ikke længe efter at han var bleven Præst, forhøre sig, hvorledes en Professortitel kunde erholdes; og da det ikke gik, opnaaede han den 11te Maj 1807 et Diplom fra Universitetet i Kiel som Dr. theol. paa Grund af en indsendt Afhandling med Titel: »Doctrina morum religione neglecta est manetque in vita communi nullius omnino momenti« (en Sædelære, der tilsidesætter Religionen, er og bliver uden al Betydning for det almindelige Liv).

Forøvrigt tilhørte Holger Ferdinand Rørdam kjendelig nok den paa hin Tid herskende »Oplysnings«-Retning. De Afhandlinger, han offentliggjorde i forskellige Tidsskrifter, dreje sig om de da gjængse Spørgsmaal, vedrørende dels Almuens Oplysning, dels Forbedringer i forskellige økonomiske Forhold²⁾. Han oprettede et Laanebibliothek for

¹⁾ Erslew, Supplement til Forfatter-Lexicon. II, 724.

²⁾ »Nogle Anmærkninger angaaende Professionister og Landsbyskoler i Danmark« (trykt i »Minerva« 1802, IV, 233-67). I »Egeria« I, 103-21 har Dr. Fr. Plum leveret nogle Bemærkninger om denne Afhandling, som han roser for et »godt Sprog« og »rigtige Tanker«, hvorvel han i det enkelte har forskellige Indvendinger at gjøre.

»Et Par Ord i Anledning af Fattigvæsenets Bestyrelse paa Landet i Danmark« (trykt i »Minerva«, 1804, II, 12-19.)

»Indbydelse til Bidrag til et Laanebibliothek for Tirstrup og Fuglslev Menigheder« (trykt i »Minerva«, 1805, I, 330. Jvfr. »Dagen«, 1805, Nr. 38, hvor der findes Meddelelse om Oprettelse af dette »Læsebibliothek for Almuen«.

Bønderne i sine Sogne og søgte at virke for gavnlige Ændringer i de fattiges Forsørgelse. Hans Forslag i den sidstnævnte Henseende gik ud paa, at Sognet, istedenfor strax at lade en Mand komme paa Fattigvæsenet, naar han manglede Evne eller Kræfter til at ernære sig ved Markarbejde, skulde et Aarstid anvende lidt mere paa at faa ham lært et for Landboen nyttigt Haandværk, hvorved det maaske kunde undgaa at forsørge ham for Livstid, hvad ellers sædvanlig vilde blive Tilfældet. — Flere af de Forslag, H. Rørdam gjorde med Hensyn til Skolevæsenet paa Landet, kom senere til Udførelse ved Forordningen af 29de Juli 1814¹).

Dr. Holger Ferd. Rørdam beskrives som en Mand af Middelhøjde med et smukt, aandrigt Ansigt, et livligt Væsen og meget talende. Hans ualmindelige Vittighed var kjendt i en vid Kreds. Med Satirens Vaaben vidste han at ramme den, som ellers ikke kunde træffes. Flere Exempler derpaa erindres endnu. Herredsfogden der paa Stedet, der tillige var Byfoged i den nærmeste By, var saaledes bekjendt for sin store Grovhed i Tiltale af Folk, og han plejede at skjære omtrent alle over samme Kam; kun Præsten i Tirstrup frygtede han for, da han oftere havde

•Noget om Kartoffelbrød og Kartoffelavl• (trykt i Januar 1806 i Olufsen Oeconomiske Annaler VII, 1-11). Man ser af denne Afhandling, at Kartoffelavlens endnu ikke var kommen ret i Gang i den Egn, hvor Forf. levede.

•Undersøgelse, hvorvidt en almindelig Tilladelse for Landmanden i de Danske Stater til at brænde sit fornødne Brændevin kunde ansees for skadelig eller gavnlig for Statskassen, Landboefriden og Landalmuens Moralitet. Skrevet i April, Aar 1810•. Kbhvn, trykt og forlagt af Andr. Seidelin. (37 Sider).

¹) Ifølge Dyrlands Skrift om Tatere og Natmandsfolk (S. 233) findes der i Kultusministeriets Arkiv en Indberetning af 9/5 1820 fra Dr. Holger Rørdam til Amtsskoledirektionen om en ukonfirmeret Pige paa 25 Aar i Fuglslev, der allerede havde tre uægte Børn, og af hvis Gjenstridighed mod at tage mod nogen Lærdom han giver en •plastisk Beskrivelse•.

faaet at fornemme, hvorledes denne ved sit Vid forstod at gjøre ham latterlig. Samtidige fortælle derfor, at naar Dr. Rørdam kjørte ind i Kjøbstaden, saa »rystede Byfogdens tykke Mave af Forskrækkelse«. Forøvrigt var R. en Ynder af Jagtens Glæder og det muntre Lag, og som Selskabsmand vel set paa Herregaardene der i Egnen. Men at dette ikke var til Gavn for hans præstelige Gjerning, er let at indse. Hans Gjestfrihed var overordentlig stor, saa stor, at den maatte blive uheldbringende for et uformuende Præstehus. Vel tabte den overdrevne Selskabelighed sig efterhaanden, som Evnen til at vedligeholde den svandt bort; men nu indfandt svageligt Helbred og vedvarende Sygdom sig, saa at han besluttede sig til at opgive sit Embede. Den 10de Marts 1824 fik han sin Afsked i Naade og med Pension. Faa Maaneder efter døde han, den 23de Juli s. A., i sit 54de Aar. Hans Hustru var allerede død den 27de Oktober 1820, 42 Aar gammel. De havde ingen Børn.

2. **Thomas Schatt Rørdam**, fornævntes Broder, blev født paa S. Thomas i Vestindien den 3die Februar 1776, og fik i Daaben Navn efter sin afdøde Morfader. Tre Aar gammel kom han med sine Forældre til Norge. Fra Ullensvang Præstegaard havde han sine Barndomsminder. I den afsides Fjeldbygd, der dog hverken savner storartet Naturskønhed eller Minder fra Fortiden ¹⁾, voxede han op under en kjærlig og alvorlig Faders Øjne, hvem han for største Delen ogsaa skyldte sin Undervisning og sine første Skridt paa den studerende Bane. Naar hans Fader om Lørdagen tog afsted i den store Kirkebaad til sine Annexer, fulgte den lille Thomas undertiden med; han legede paa den brede Ræling og skuede ned i Bølgerne, medens Kjølen hurtig gjennemskar Vandet. En Gang skete det ved en saadan Lejlighed, at han faldt over Bord; men han blev dog heldig fisket op igjen og slap saaledes med Forskrækkelsen.

¹⁾ Se Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed III, 269-71.

Da han en Dag laa og læste sin latinske Grammatik ude mellem Fjeldene, forekom det ham, at Højen, han laa paa, hævede sig, og at en Skare Bjergpuslinger mylrede frem af den. — Om den kristelige Tone, der gjennemtrængte det Hjem, hvorfra han udgik, vidner en versificeret Bøn i Anledning af hans Elleveaars Fødselsdag, som gjemmes blandt hans efterladte Papirer. Der kan ikke være Tanke om, at han selv skulde have forfattet denne Bøn, dertil er Indholdet for vægtigt; maaske er den af en af hans Forældre; hans Afskrivning af den maa betragtes som en Gudsfrugtighedsøvelse. Skriften, der — som det var at vente — er en Del forskjellig fra hans senere ualmindelig faste og smukke Haand, viser, at han allerede var kommen temmelig vidt i de elementære Færdigheder. Som en Prøve paa Indholdet kan her anføres det første og det sidste af de 13 Vers, hvoraf Bønnen bestaar, samt Underskriften:

I Dag et Aar igien udaf mit Lives Alder
 jeg atter har fuldendt; jeg dig o Gud bønfaller:
 bevar mig fra alt Ont i Livets øvrig Tiid,
 jeg dyrke Dig da vil med allerstørste Fliid.

Lad udi Christi Troe dit Barn mig stedse være,
 jeg sætter derudi min allerstørste Ære —
 ey Kors, ey Fare og ey ond Gienvordighed
 skal kunne skille mig fra Jesu Kiærlighed.

Ullensvang Præstegaard d. 3 Febr. An[n]o 1787.

T. S. Rørdam.

Under disse Omgivelser og Indtryk voxede Thomas op til sit 15de Aar, da han, efter at være konfirmeret, i August 1790 blev bragt ned til Danmark af sin Fader for at sættes i Roskilde Skole. Vistnok ønskede Faderen paa denne Maade at knytte Sønnen nærmere til Danmark og til den Skole, hvorfra han selv var udgaaet, ligesom det var Forældrenes Haab, at denne Søn skulde tage Slægtens gamle Kjærlighed til den præstelige Gjerning i Arv. »Jeg har« — skriver hans Moder 1803, da han var bleven Præst

i Serup — »opofret dig, kjære Søn! til Herrens Tjeneste fra din Ungdom af. Gud har hørt min Begjæring, og mit Ønske er bleven opfyldt. Herrens Navn være evig lovet!«. I Roskilde blev Thomas Schatt R. anbragt i Huset hos Apotheker F. C. Frick, der var gift med hans Moders Søster. Herved begyndte et nyt Afsnit af hans Liv. Han saa aldrig Norge mere og heller ikke sin Fader, skjønt denne levede endnu 12 Aar efter den Tid. Men Familiens indskrænkede Vilkaar og den store Afstand tillod ham aldrig senere at gjæste det fædrene Hus.

Roskilde Skoles Rektor var den Gang den bekendte duelige Professor, Dr. theol. Joh. Henr. Tauber, hvis interessante Levnedsoptegnelser i vore Dage for en Del ere udgivne og læste med Deltagelse. Thomas Schatt Rørdam, der strax blev optagen i Skolens øverste Klasse, knyttede sig med megen Kjærlighed til denne Rektor. »Min ufor-glemmelige, milde og humane Lærer«, kalder han ham i en Afhandling, han i Aaret 1803 udgav¹⁾. Af Tauber blev han i Oktober 1792 dimitteret til Universitetet, 16½ Aar gl. Blandt hans Papirer findes endnu en Fortegnelse over hans Skolekammerater fra de to Aar, han besøgte Roskilde Skole; er der end ingen berømte Mænd iblandt disse, kan Listen dog vidne om det vennesæle Sind, som altid udmærkede T. S. R. og gjorde ham afholdt alle vegne, hvor han færdedes.

Ved Examen artium erholdt han Karakteren Haud. ill., ligesom ogsaa ved den saakaldte filosofiske og filologiske Examen i April og Oktober 1793²⁾. Paa Grund af Uformuenhed havde han imidlertid allerede i Maj sidstnævnte Aar maattet tiltræde en Huslærerplads i Tostrup Præstegaard ved Ringsted hos Præsten Hr. Peter Teilmann, hvis tre Sønner, Andreas, Hans og Johan Christen, bleve overgivne til hans Vejledning. Præsten Peter Teilmann var gift med en Broderdatter af ovennævnte Apotheker Frick; ad denne Vej

¹⁾ Fallesens Theol. Maanedsskrift V, 61.

²⁾ Baden, Univ. Journal. I, 56. 128.

var Bekjendtskabet altsaa gjort, der blev til fælles Tilfredshed for alle vedkommende. Thomas Rørdams Elever vare ikke ubegavede, men deres Undervisning var forsømt. Den ældste var allerede 16 Aar, saa at det kunde se betænkeligt ud at give ham en Lærer, der kun var et Aar ældre end han. Ikke desto mindre gik det meget godt; det lykkedes T. S. R. at oprette de forfaldne Sager for sine Elever; han forstod at vinde deres Agtelse og Hengivenhed, og ved sin Dygtighed som Lærer bragte han dem saa vidt, at han efter $4\frac{1}{2}$ Aars Forløb kunde tage de tre Brødre Teilmann med sig, da han i Oktober 1797 vendte tilbage til Kjøbenhavn, hvor Andreas Teilmann (senere Præst i Jydstrup, † 1811) Aaret efter blev Student, Hans gik til Søs, og Joh. Christen kom i øverste Klasse i Borgerdydskolen i Kjøbenhavn. Efter Bortrejsen gav Hr. Peter Teilmann i Tostrup Rørdam bl. a. følgende Vidnesbyrd: »Han besidder grundige Kundskaber, en ædel Tænkemaade, er særdeles flittig og ejer udmærkede Gaver til at omgaas de unge;« — »han har erhvervet sig almindelig Agtelse her ved sit rosværdige Forhold og store Flid saavel i egne Studeringer som og i den af ham givne Undervisning, saa at han med Rette kan anses som et Mønster for unge studerende.

De Aar, T. S. R. havde tilbragt i Tostrup Præstegaard, vare ikke gaaede unyttede bort for hans egen Udvikling. Med Flid havde han nemlig i sin Fritid drevet sit theologiske Studium og søgt at uddanne sig ved anden god Læsning. Der er bevaret et ret mærkeligt Vidnesbyrd om hans tidlige Modenhed i et latinsk Brev, han den 17de December 1794 — altsaa endnu ikke 19 Aar gammel — skrev til sin Fader i Norge for at vise ham, hvor vidt han var kommen. Man seer deraf, at han — formodentlig ved gode Venners Hjælp — skaffede sig Underretning om, hvilke Forelæsninger Professorerne holdt, og fik Afskrifter af deres Kollegier. Ved Læsningen af de nyere — rationalistiske — Theologers, som Eckermanns, Jerusalems og Tellers Værker

lod han sig vejlede af den brave Præst, i hvis Hus han opholdt sig, til den rette Bedømmelse af disse ellers for den ubefæstede ofte farlige Skrifter. Opholdet i Tostrup Præstegaard blev ogsaa i anden Henseende betydningsfuldt for T. S. R. Naar han nemlig med Præstens Familie besøgte den nærliggende Tølløse Præstegaard, hvor Hr. Hans Teilmann, en Broder til Præsten i Tostrup, boede, traf han her en Kreds af fremblomstrende Døtre, blandt hvilke den næstældste siden blev hans kjærlige og trofaste Hustru. Efter Tilbagekomsten til Kjøbenhavn tog han fat paa at høre de theologiske Professorers (Moldenhawers, Hornemans og Münters) Forelæsninger, men da han kun havde liden Understøttelse hjemme fra, maatte han atter søge sit Udkomme ved Undervisning. Han var dog saa heldig strax at opnaa en efter Omstændighederne meget god Plads som Lærer for Generalkonsul A. Groves Børn. Hos denne Familie havde han Bolig og frit Ophold, medens Undervisningstimerne vare lagte saaledes, at han uhindret kunde høre de nødvendigeste Forelæsninger. Det lykkedes ham derimod ikke at opnaa videre akademisk Understøttelse, skjønt han oftere søgte derom; kun det saakaldte Legatum Medeanum oppebar han, vistnok fordi han nedstammede fra Historiografen Vitus Bering, hvis Svigermoder Mette Vinstrup havde stiftet dette Legat med Bestemmelse om, at hendes Descendenter skulde fortrinsvis have Adgang til at nyde det. — I sine Fritimer besøgte T. S. R. jævnlig tvende Familier af Embedsstanden, med hvilke han gjennem Præsten Teilmann var kommen i venlig Forbindelse, nemlig Justitsraad Søren Engelbreth, Kommitteret til Rentekammeret og tilsidst Generalrevisor ved Lottoet, samt Kammerraad, Overskibsmaaler Hans Nicolai Kellermann. Begge disse Mænd vare gifte med Søstre til Præsterne Peter og Hans Teilmann i Tostrup og Tølløse. Hos disse Familier havde Rørdam ogsaa den Glæde undertiden at træffe Venner fra disse tvende Præstegaarde og saaledes at holde Forbindelsen vedlige.

At han under alt dette med Flid har fortsat sit theologiske Studium, skjønnes deraf, at han den 1ste Maj 1800 tog Embedsexamen med bedste Karakter. Fakultetets Dekanus meddelte ham i den Anledning følgende Vidnesbyrd.

Candidatus Theologiæ Hr. Thomas Schatt Rørdam har med Flid og Held dyrket de theologiske Videnskaber her ved Universitetet. In Exam. theol. publ. d. 1 Maji 1800 har han med eenstemmigt Bifald erholdt Characteren Laudabilem, og anbefaler sig tillige meget fordeelagtigen saavel ved sin ædle og dydige Tænkemaade, som ved sit meget roesværdige Forhold. Khvn., d. 13 Maji 1800.

C. F. Horneman.

I Juli samme Aar underkastede R. sig ogsaa de praktiske Prøver med lige saa heldigt Udfald, idet han for den homiletiske fik Laudabilis og for den kateketiske Laudabilis & quidem egregie. En af Censorerne ved den sidstnævnte Prøve, Præsten V. K. Hjort ved Holmens Kirke (senere Biskop i Ribe), gav R. en særlig Anbefaling, hvori han bl. a. ytrede: »I denne Prøve gav han tydelige Vidnesbyrd om særdeles god theologisk Kundskab og udmærkede Gaver til at gjøre sin Undervisning fattelig for Ungdommen. Jeg har siden hørt ham prædike og fundet hans Foredrag lyst, lærerigt og smukt, hans Udvalgte tækkeligt og værdigt for den gejstlige Talerstol«. — Da R. nogen Tid efter Attestatsen fratraadte sin hidtidige Huslærerpost, meddeltes der ham følgende hædrende Vidnesbyrd for hans Virksomhed i samme.

Omtrent tre Aars daglige Omgang, i hvilken Tiid Herr Th. Schatt Rørdam har været i mit Huus som Lærer for mine Børn, har nøye giort mig bekiendt med denne værdige Mands Kundskaber, Grundsætninger og Handlemaade. Lys Forstand, sund Moral, ædel Opførsel gjøre ham særdeles udmærket. Mine Børn have tabt meget ved at miste en Lærer af hans Duelighed. Maatte mit Vidnesbyrd befordre hans fremtidige Held, bidrage noget til hans Forfremmelse, vilde det meget glæde mig. I hvilken Kreds Forsynet

sætter ham enten som Skoeleman eller offentlig Religionslærer, er ieg forsikkert om, at han vil gaae frem til Hæder, ieg kan ikke andet end anbefale ham paa det allerbedste til enhver Mand, i hvis Haand det maatte gives at fremme hans Vel.

Kjøbenhavn den 12 August 1800.

A. Grove.

Committeret i General Land Oeconomie
og Commerce Collegio, Medlem af Direc-
tionen for Consulatene i Africa, Admi-
nistrerende Directeur for den Danske
Manufactur Handel.

Efter Embedsexamen forblev T. S. Rørdam i Kjøbenhavn, skjønt han fik flere Tilbud om Huslærerpladser. I Oktober 1800 blev han Lærer i det bekjendte, af Hofpræst Christiani oprettede basedowske Institut udenfor Vesterport, ligesom han allerede tidligere havde begyndt at vejlede yngre studerende til den theologiske Examen. Selv tog han fat paa at lære Arabisk, men har dog neppe drevet det vidt deri; med større Flid lagde han sig derimod efter Fransk, hvori han stadig lod sig undervise, saa længe han var i Kjøbenhavn. Fransk var nemlig et Sprog, som endnu ikke lærtes i de latinske Skoler, dengang R. gik i Roskilde Skole, medens den mærkelige og fremragende Rolle, som Frankrig spillede i hin Tids politiske Forhold og Kulturliv, gjorde det til en Dannelsesfor nødighed at kjende dette Lands Sprog.

Forøvrigt førte R. et glad og muntert Ungdomsliv, og synes at have været meget afholdt, hvor han kom frem. Blandt hans nærmeste Omgangsvener paa hin Tid kan nævnes Tycho Fuhr, død som residerende Kapellan i Aalborg, Ludvig Daae, død som Præst i Norge, Ole Brasen, død som Præst i Vejby og Tibirke i Nordsjælland, samt endelig Brødrene Andreas og Christen Teilmann, der tidligere havde været hans Elever. Da Opraabet den 25de Marts 1801 skete til Studenterne om at gribe til Vaaben for at bidrage til Kjøbenhavns Forsvar mod det forventede engelske Angreb, meldte Rørdam sig strax og blev ind-

skreven i det 7de Kompagni af »Hs. Maj. Kongens Livskorps«, i hvilket samme Kompagni hans ovennævnte Venner stode, medens den nævnte Fuhr var Regimentskvartermester ved Korpset¹⁾. Som bekjendt kom Studenterne denne Gang ikke til at vise andet end deres gode Vilje. Dog gav hele Bevægelsen et Opsving i den fædrelandske Stemning, som neppe har været uden Betydning for de allerfleste baade yngre og ældre, som under hine bevægede Dage og under Skjærtorsdagskampens mægtige Dønning færdedes i København.

Inden disse Begivenheder var T. S. Rørdam den 24de Oktober 1800 bleven forlovet med den tidligere omtalte unge Pige fra Tølløse Præstegaard, Katrine Georgia Teilmann, en ikke blot udvortes indtagende, men ogsaa fra Hjærtets og Karakterens Side udmærket Kvinde med et dybt religiøst Sind. Hun var født den 20de Juli 1777 i Tølløse. Hendes Fader Hr. Hans Teilmann, der døde som Jubellærer 1822, var en lille stille Mand, der mest levede i sit Studerekammer; hendes Moder Katrine Margrete Samsøe (Søster til Digteren Ole Johan Samsøe), der først døde 1833, var en ualmindelig kraftig Personlighed, høj, smuk og forstandig. Trine Teilmann, som Rørdams forlovede almindelig kaldtes, havde fra sit 15de til sit 20de Aar været i Huset hos Hofjægmester Peter de Svanenskjold paa Overberg, med hvem hun var langt ude beslægtet²⁾. Hun havde nærmest været en Slags Selskaberinde hos den unge Frue og havde derved haft Lejlighed til at erhverve sig en større Dannelse og mere Sikkerhed i Omgang med Folk af forskellige Samfundslag, end Præstedøtre i de Tider almindelig besad³⁾.

¹⁾ Engelstoft, Univ.- og Skole-Annaler. 1808. I, 379. 1809. I, 62.

²⁾ Se A. Teilmann, Stamtavle over Familien Neergaard, S. 16. 22. Mange Aar efter blev Svanenskjolds Dattersøn Emanuel Bonnevies gift med Trine Teilmanns Sønnedatter, Georgia Rørdam.

³⁾ Hun var saaledes engang med Familien Svanenskjold i Besøg hos Arveprinds Frederik, medens han om Sommeren opholdt sig paa Jægerspris, og blev ved denne Lejlighed af Fruen præsenteret som »vor unge Slægting«.

Der bevares et Brev til Trine Teilmann, som hendes Svigerfader i Norge tilskrev hende ikke længe før hendes Bryllup, og efter at T. S. Rørdam var kaldet til Præst; det kunde maaske meddeles her som en Prøve paa den Tids Stil, som er en Del forskjellig fra de Udtryk, vi rimeligvis vilde bruge i lignende Tilfælde, hvorved dog tillige er at erindre, at da Provst Chr. B. Rørdam skrev dette Brev, var han saa syg, at det vel endog har kostet ham ikke ringe Møje at forfatte disse Linier.

Høytagede Jomfrue!

tilkommende Kiære Svieger Datter!

Hendes kiærkomne Skrivelse af 8de Martii, som tilhændekom mig den 8de April sidstleden, forsikrer mig om det, hvorom ieg tilforn ved min Søn, Herr Thomas Schat Rørdam, har været underrettet, nemlig: at det har behaget Forsynet at stifte en Forening imellem Dem, og at lænke Deres Hierter til Forbindelse i Ægteskab med hverandre, som De i sin Tiid agter, under det Guddommelige Forsyns Bestyrelse, at fuldbyrde.

Saa imodtag da Elskede Kiære Jomfrue, som jeg fra nu af, efter denne Hendes Erklæring, tør regne blandt vor Familie, min og Hustrues kiærligste Lykønskning til dette Deres Valg, som Himlen selv ville krone med tusinde Glæder og Lyksaligheder, og med al den Velgaaende paa begge Sider, som kan gjøre Deres tilkommende Ægteskab glad og fornøyet. Ja! Gud give Dem i sin Tiid længe at leve med hverandre i al optænkelig Rolighed, Glæde og Lykke, saa megen, som det Guddommelige Forsyn, efter sin Viisdom og Godhed, finder tienligt at meddele til vedvarende Nytte og Gavn paa begge Sider.

Bemeldte min Søn Herr Thomas Rørdam forlod mit Huus for omtrent 12 Aar siden; fra den Tiid har ieg ikke seet ham, men haaber, at den samme gode Caractère, som da fandtes hos ham, vil endnu findes, endog i en høyere Grad, som Religion og moden Forstand forsikrer mig om, at ieg har det bedste Haab om det lykkeligste Udfald paa begge Sider. — Min og Hustrues Glæde skal derfor jo mere for-

øges, jo mere vi erfare Deres Velgaaende, og at De, ved hver Dag at lære at kiende Hverandre bedre, maa tiltage i Kiærlighed og Fortroelighed til indbyrdes Lyksalighed.

Min sygelige Helbreds Forfatning, som nu i mange uger har vedvaret, at ieg intet af Embeds Forretninger har kunnet udrette¹⁾, tillader mig ikke at udføre mit Brev vidtløftigere, men ieg afbryder samme med igientagne bedste Ønsker om al Velsignelse for Dem begge til den Forestaaende nærmere Ægte-Forenings Fuldførelse; i hvilket Ønske min Kone ogsaa med Oprigtighed tager Deel, samt alle vore her nærværende Born, og forbliver med oprigtig Hengivenhed, og de venskabeligste Hilsener til Kiære Forældre, og anden respective Familie

Høystærede og Velædle Jomfrue
Hendes oprigtig elskende tilkommende
Svieger-Fader
C. B. Rørdam.

Ullensvang Præstegaard
(igiennem Christiania og Woss)
den 15de April 1802.

Udskrift: Velædle Jomfrue Trine Teilmann

til Kiøbenhavn

At afleveres i Herr Justice Raad
Engelbrechts Enke-Frues Gaard
eller Boepæl.

betalt.

Udskriften paa dette Bræv minder om, at T. S. Rørdam ved sin Forlovelse var bleven nærmere knyttet til Familien Engelbreth, ligesom ogsaa til den ovennævnte Familie Kellermann. Justitsraad S. Engelbreth døde vel i Januar 1801, men hans Enke, Fru Mette f. Teilmann, levede endnu nogle Aar derefter. Deres eneste efterlevende Søn, Wolf Frederik Engelbreth, var allerede Sognepræst i Lyderslev; i ham havde R. senere en tro Ven. Kammerraad

¹⁾ Han døde den 21de Oktober s. A. Nærværende Brev var mig ubekjendt, da jeg meddelte C. B. Rørdams Levnedsskrivelse i 1ste Hefte.

H. N. Kellermanns Hustru, Fru Margrete f. Teilmann, døde den 26de Avgust 1801 uden Børn. Hendes Mand overlevede hende i sex Aar. Formodentlig skyldte R. især denne brave Mands Anbefaling, at han blev Præst, allerede Aaret efter at han var bleven Kandidat. Den 19de September 1801 blev han nemlig af Proprietær Jean Arnold Fischer til Allinggaard kaldet til Sognepræst i Serup og Lemming i Hids Herred, Aarhus Stift, hvilken Kaldelse den 30te Oktober s. A. modtog kongelig Stadfæstelse.

Da R. skulde forlade Kjøbenhavn, viste det sig ret, hvor afholdt han havde været. Handelsklassen i det base-dowske Institut, hvor han havde været Lærer, overleverede ham ved Afskeden en Erindringsmedaille. Hans Manuduc-ter center tilskrev ham følgende Brev:

Høystærede,
gode Hr. Rørdam!

For at give et lidet Beviis paa vor Erkiendtlighed, men mindre paa det, vi føle, ved at see os en siælden Manuduc-teur, en sand Ven, og oprigtig Raadgiver, berøvet, ønskede alle Undertegnede, at vor uforglemmelige Ven vilde glæde os med sin Nærværelse ved et lidet Aftens-Maaltid, som i oven-meldte Hensigt, anrettes hos Bang og Bille paa Roseng: N° 121 — paa Søndag Aften Kl: 6, eller, om det ikke skulde være vor kiære Ven belejligt den Aften, da en anden, som gode Hr. Rørdam selv vilde behage, at bestemme. — Som sagt! vi føle vort Tab; men eenstemmig siger: iil Ven! den gladeste af deres Dage imøde; nyd umisundt den Løn, som de ved deres Redelighed, Retskaffenhed og Godhed haver fortient, gid-de i en elsket Kones (som er dem værd) hendes Arm maae opleve mange glade Dage! og vær forvisset om, at deres Minde aldrig vil udslettes hos os, som har havt Prøver paa deres Godhed, deres ædle Karakter og sande Broder-Venskab. — Vort Tab føler vi, er stort, men Tanken om vor Vens Lykke gjør os det taaleligt — Nu! saa bliv da

lykkelig! o Ven, og skiænk undertiden en Tanke til os, som med sand Deeltagelse forbliver deres

hengivne og forbundne Venner

H. Jensen¹⁾. N. H. Gude²⁾. H. R. Bille.

P. Bang³⁾.

P. S. Som Ven, haaber ieg en Godhed af Hr. Rørdam paa Grund af indlagte, hvoraf de seer, det vil være mig, baade nødvendigt, og mueligt det ogsaa kan biedrage til mit Vels Forfremmelse, at faae et lidet Testimon. diligentia af dem, samt Qvittering for det ieg haver erlagt for Manuduct: men gode Hr. Rørdam vil behage, at melde i samme, at den sidste Septbr. Maaned ikke er betalt, da ieg ei haver faaet dem sc. de 2de af min Oncle endnu. — De Prøver de har givet mig paa deres Venskab giver deres hengivne Ven Haab om sit Ønskes Opfyldelse.

Bille.

Khavn. d. 22^d Octbr. 1801.

Alle beder venskabeligst om Svar herpaa i Morgen-Formiddag ved den lille Magister, som yndes meget for sin Velgiørers Skyld. — Lev vel, lev stedse vel!

Udskrift: Velædle Hr. Rørdam i Kiøbenhavn.

Da R. skulde rejse, fulgte hans Venner ham ud til Roskilde, for saa længe som muligt at forhale den sidste Afsked. Den 19de November 1801 skriver han i sin Dag-bog: »Endelig frembrød Dagen — tristis ille dies — da jeg skulde forlade Byen, hvor jeg i 4 Aar 1 Maaned og 14 Dage har nydt mange, mange Glæder, kjendt og om-gaaedes mange gode Mennesker, været yndet af unge og gamle, haft mange oprigtige Venner, nydt Livet i fuldeste Maal og, skjönt nu og da nedtrykket af Mangel paa Penge, Bekymringer og Frygt for Attestatsen, dog aldrig

¹⁾ Var senere Rørdams mangeaarige Herredsbroder som Præst i Soderup og Eskildstrup.

²⁾ Døde 1840 som Sognepræst ved Michaelis Kirke i Fredericia, hvor R.s ældste Søn, Dr. Hans Christian Rørdam, blev hans Eftermand.

³⁾ Døde i en høj Alder som Sognepræst i Strø i Nordsjælland.

undertrykket. Inderlig rørende var det ved Afskeden at se mig omringet af Yndlinger og Venner, i hvis Hjærter jeg vidste, der ej boede Svig«.

Over Tølløse tog R. til Aarhus, hvor han, efter at være prøvet, blev præsteviet den 2den December 1801 af Biskop H. F. Janson. Biskoppen talte ved denne Lejlighed over Kol. 4, 17: Giv Agt paa den Tjeneste, som du har annammet i Herren, at du kan fuldkomme den. Rørdam prædikede over 1 Kor. 1, 18: Korsets Ord er vel dem en Daarlighed, som blive fortabte; men os, som blive salige, er det en Guds Kraft — »hvoraf han forestillede de forskellige Virkninger af Læren om Jesu Død; dem, som foragte samme, til Elendighed; og dem, der tillidsfuldt antage den, en Guds Kraft til Salighed¹⁾. Efter at have besøgt sin Broder Holger i Tirstrup ankom T. S. R. den 19de December til Serup Præstegaard, hvor han blev venlig modtaget af sin Formands Hustru, Provstinde Aaboe, og Juledag holdt sin Tiltrædelsesprædiken i begge Kirker.

Serup og Lemming, hvor Th. S. Rørdam saaledes, 25 Aar gammel, begyndte sin præstelige Virksomhed, er hvad man kalder et godt Begyndelseskald. Det ligger imellem Viborg og Silkeborg, i en Egn, der ikke savner sin ejendommelige Skjønhed. Hede og Agerland findes her i broderlig Forening. Præstegaarden har en i hin Egn ikke ringe Herlighed i en ikke ganske ubetydelig Skov. Rørdams Formand, Hr. Thomas Aaboe, var bleven forflyttet til det nærliggende Grønbæk og Svstrup; men hans Hustru og Datter vare endnu i Serup Præstegaard og holdt Hus for den ny Præst i den første Vinter, han tilbragte her.

Kort efter sin Embedstiltrædelse maatte R. afgive en Erklæring om Nyttens af Indretning af Seminarier for vordende Almueskolelærere tilligemed Forslag om de Fag, hvori disse fornemmelig trængte til Vejledning. Denne

¹⁾ Aarhus Adresse Contours Tidende for 5. Decbr. 1801.

Erklæring, hvortil Udkastet endnu findes blandt hans Papirer, fortjener maaske her at meddeles:

1. Naar man tager Hensyn til Bondestandens nærværende Karakter og individuelle Beskaffenhed, synes den i Særdeleshed at trænge til en saadan Oplysning, som kan vejlede den paa Livets Bane til at bruge Menneskets herligste Fortrin Fornuften, indgive den værdige Begreber om Gud, som Altings Ophav, om hans Godhed saavel i det physiske som moralske — bortrydde ugrundet, ængstelig Frygt for Natur-Phænomenerne og andre i Verden mødende tilfældige Begivenheder og afvende dem fra at betragte disse som omina mali imminentis — sætte den i Sikkerhed for at blive et Rov for snedige Bedragere i Handel og Vandel eller en Rigdomskilde for samvittighedsløse Lovkyndige. — Og for at kunne tilvejebringe Landets talrigste Folkeklasse deslige Kundskaber vilde det være en priselig Handling, at Seminarier oprettedes, hvor Mennesker kunde dannes til i Tiden at blive delige og hensigtsmæssige Skolelærere, bekvemme til at bibringe Almue Kundskaber, gavnlige i det borgerlige Liv og ved en simpel, fattelig Religjions-Underviisning bane dem Vejen til rigtigheden at forstaae og anvende Præstens udførligere Foredrag.

I Følge heraf blive de Kundskaber, som i deslige Seminarier for tilkommende Landsbyeskolelærere nærmest bør læres, disse:

- a. Forstandsovelser 3: cateketiske Forklaringer over enkelte Ord eller Ting, som i det daglige Liv forekomme, som Børn vel ofte høre og igjentage, betragte og bruge; men uden at have bestemte Begreber om hines Bemærkelse eller disses Oprindelse og Sammensætning. En god Anledning til at bruge denne Underviisning haves i: „Spørgsmaal af et ascetisk Selskab i Zürich“ oversat af Herr Pastor Wøldike.
- b. Skrivning og praktisk Regning.
- c. Naturlære praktisk foredraget med Hensyn til Bondens Tarv efter Helmuths Maneer.

d. Religjon — saaledes som den af Jesus og Apostlene er foredraget — og af dens Sandheder skeer Anvendelse paa det daglige Liv og Menneskets Sædelighed, saaledes at Moralen kommer i den nøyeste Forbindelse med Religionen, hvorved denne da bliver saa meget vigtigere og behageligere for den Unge. — Som Seminaristen i det Hele fremfor Alt bør vænnes til at foredrage med Selvtæksomhed — ikke mechanisk — sine Underviisninger katketisk — saa bør dette især skee med Religionen; og da ingen Færdighed forskaffes uden Øvelse, maa den vordende Skolelærer gives al muelig Anledning til at erhverve sig denne efter Lærerens Anviisning og under hans Opsigt; derved vinder Seminaristen meer end ved at høre aarlige Forelæsninger over de cathetiske Regler; — *thi longum est iter atque triste per præcepta; breve atque efficax per exempla.*

Nyttige, skjønt ikke høyst nødvendige Kundskaber, som det var ønskeligt, at i det mindste Læreren forstod, ere:

- e. Bibelsk Historie for deraf at have Stof til at anvende Religjon og Moral paa det daglige Liv og Mskenes Handlinger og faae Anledning til at bestemme Begreberne om visse Dyder og Laster.
- f. Fædrenelandets Geografie og Historie — korteligen fremsat med de mest interessante statistiske og topografiske Anmærkninger.
- g. Kundskab om Landboens Rettigheder og ham vedkommende Love.

2. I Henseende til den anden Qvæstion om: Maaden paa hvilken tilkommende Lærere for Landsbyeskolerne bedst kunde dannes, da beroer dennes Besvarelse paa saa mange locale Omstændigheder, at kun lidet derom i Almindelighed kan anføres: ikke destomindre giver undertegnede sig den Frihed at anmærke følgende:

- a. Da Præsterne paa Landet ere de, som bedst kunne kjende Bondens særegne Beskaffenhed, hans Fatte-Evne, Tankegang, Sprog, Fordomme m. v. og Skolelærerne især bør have Kundskab om dette, for derefter at kunne

indrette sit Foredrag mest hensigtsmæssigt, saa synes det, at ingen med mere Held kunde undervise disse end netop hine, og at derfor vilde blive saavel den mest oekonomiske som den mest gavnlige Maade at formaae en duelig Landsbyepræst paa det Sted hvor Seminariet beqvemmost kunde anlægges, til at paatage sig Underviisningen i det mindste i Religjon og Naturlære — derved vandtes foruden ovenanførte ogsaa dette α) at, om saadan en Mand end ikke vilde eller kunde gratis paatage sig denne Umage, vilde dog et anstændigt honorarium være alt hvad han fordrede, da han desuden har sit Embeds Indtægter — og β) vilde det undgaaes, hvad Erfaring hidtil har lært at være Tilfældet, at de vordende Skoleholdere underviises i Kundskaber meer glimrende end gavnlige, meer theoretiske end praktiske — og som det almindeligen gaaer, desaarsag bleve indbildske og ubeskedne — meer stolte end gavnelystne: thi $\gamma\omega\sigma\iota\varsigma$ $\phi\upsilon\sigma\iota\omicron\iota$, især naar den er ufordøyet.

- b. til at lønne de øvrige Lærere, som dog nok ikke behøvede at være mange, vilde nok ingen retsindig Mand vægre sig ved efter Evne at bidrage Noget — især vilde det være en ikke ubetydelig Understøttelse, naar af hver Kirke i Stiftet blev betalt i det mindste 1 rdr.; og det maatte da og haabes, at Hans Majestæt allernaadigst vilde bevilge et ligesaa rundeligt Biedrag som til det Vesterborgske Seminarium. — At lønne en Gartner ved Seminariet kunde vel spares, da Bonden har al Anledning til saavel ved Præstens Ex. som ved lidet bekostl. Bøger at lære Havedyrkningen, saa meget meer, som Landhuusholdnings Selskabet har udsat Belønninger for de Gartnere, som dertil give Bønderne Anviisning, og Erfaring lærer, at hvor disse have Lyst, mangler Anviisning ikke.

Seerup d. 23 Jan. 1802.

Th. Sch. Rørdam.

I den første Vinter, Rørdam var i Serup, søgte han at bevæge Beboerne til at indføre den »evangelisk-christe-

lige Psalmebog«, men fandt saa megen Uvillighed i dette Stykke, at han mulig har opgivet Forsøget. Indførelsen af denne Psalmebog tilstræbtes den Gang af de nidkjæreste Præster med samme Iver, som den, hvormed man i vore Dage har søgt at fremme dens Afskaffelse¹⁾. Den passede til Tiden. Og skjønt Rørdam ingensinde var Rationalist i dette Ords vulgære Betydning, havde han dog lige saa lidt som de allerfleste samtidige yngre Præster kunnet frigjøre sig for Paavirkning af den i Tiden raadende Aand, der havde et Præg paa den ene Side af Sentimentalitet, paa den anden Side af prosaisk Forstandighed. En lille latinsk og dansk Optegnelse om Betingelserne for et lykkeligt Liv, som haves fra hans Haand fra denne Tid, skjønt vel neppe forfattet af ham selv, kunde her meddeles som formentlig karakteristisk:

Vitam qvæ faciunt beatiorem hæc sunt:
 Non ingratus ager, focus perennis,
 Lis nunquam, toga rara, mens qvieta,
 Vires ingenuæ, salubre corpus,
 Prudens simplicitas, pares amici,
 Convictus facilis, sine arte mensa,
 Nox non ebria, sed soluta curis,
 Non tristis thorax, at tamen pudicus,
 Somnus, qvi faciet breves tenebras,
 Qvod si esse velis, nihilqve malis,
 Summum nec metues diem nec optes.

..... Den sande Frihed er
 Anbunden til sin Pligt, til Flid, til Øvelser.
 Vær glad, byg Rede, stræb for Smaae og ær din Skaber,
 Brug Livet som en Fugl, der ej sin Frihed taber.

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. 3. R. II, 248 f. Ret interessante Bidrag til Oplysning om Aarsagerne, hvorfor Almuen i Jylland paa mange Steder modsatte sig den evang.-chr. Psalmebogs Indførelse, ere meddelte af Præsten N. Blicher i «Iris og Hebe» for 1802. I, 88—96. II, 40—70. III, 179—84.

Men lad Fornuften og hos dig opnaae sin Ret,
Saa overgaaer dit Vel, din Frihed Scepteret
(Den meer end Centner Vægt paa Verdens største Sjæle).
Gid dette Straaetag mig, gid det min Afkom fjæle,
Gid jeg nedlægge her min Hyrdestav i Fred!
Paa Jorden har jeg da opnaaet mit Øyemed.

Saa vist det end altsaa er, at R., til at begynde med, væsentlig stod paa samme aandelige Standpunkt som Samtiden, saa vist er det ogsaa, at han under sin præstelige Virksomhed voxede til en langt dybere og inderligere Opfattelse af Kristendommen end den, som var den sædvanlige blandt Ordets Forkyndere ved Aarhundredets Begyndelse.

Efter Paaske 1802 rejste R. med Forventning og Glæde til Sjælland, hvor han den 7de Maj holdt Bryllup i Tølløse med sin 24aarige Brud, Trine Teilmann, og derpaa hjemførte hende til sin Præstegaard. I Sommeren 1802 var han nu, som hans endnu bevarede Regnskabsbog for dette Aar viser, sysselsat med allehaande Indkøb til Husholdning og Agerbrug. Medens enkelte Artikler den Gang kostede omtrent det samme som nu, eller endog mere, vare andre derimod meget billigere. R. købte saaledes tre Heste for 87 Rdl., fire Trækstude for 40 Rdl., fire Køer for 28 Rdl., Hans Folkeløn ved et temmelig stort Agerbrug (80 Tdr. Land foruden Hede og Mose) var — til Karle og Piger — for et halvt Aar 27 Rdl. 24 Sk., vistnok altsaa kun omtrent $\frac{1}{10}$ af hvad man nu under lignende Forhold vilde være nødt til at give. Derimod betalte han i Juni 1802 for 3 Tdr. Rug 42 Rdl. Man kunde altsaa den Gang faa to Køer for en Tønde Rug, medens man nu vel maatte give mindst 10 Tdr. Rug for en Ko.

Den 25de Juli 1802 holdt Biskop Janson Kirkevisitats i Serup og Lemming. I sin Dagbog har han bemærket: »Sognepræsten Hr. Thomas Schatt Rørdam er en Mand af grundig Indsigt og rigtig Tænkemaade i Religionen, som jeg med Fornøjelse haver erfaret saavel ved hans Ordination, som og nu paa Stedet af hans offentlige Foredrag«.

Om Ungdommens kristelige Oplysning udtalte Biskoppen sig med Tilfredshed. Til sin Kirkepatron, den i flere Henseender noget originale, men brave og rettænkende Proprietær, Fischer til Allinggaard¹⁾, stod Rørdam i et meget godt Forhold, som det ogsaa fremgaar af følgende Brev, der viser den Tillid, Fischer havde til hans Evner:

Velærværdige og høylærde

høystærede Hr. Rørdam!

De ville undskylde dette, og tillige: at det bliver imellem Dem og mig. — Hr. G. G. [o: Geheimeraad Ove Høegh Guldberg] i Aarh. er afgaaet fra hans Embeder²⁾. Manden har uagtet hans sjældne Lykke dog været blid og god. Hans Lærdom, hans gode Forhold fortjener Agt og Skiønsomhed. Jeg ønskede, uden at nogen maae viide det mindste, en kort og passende Lovtale over ham. Et Distichon paa Grædsk til den lærde Aviis. En lapidal Stiil eller noget saadant paa Latin til Aalborg Aviis — et, af andet Indhold, til Wiborg Aviis — Een kort Lovtale paa Dansk, enten bunden eller ubunden. Jeg kan hverken construere eller ordne det mindste paa Dansk, mindre i andre Sprog. Blott en Concept følger, som giennemlæses, kun for at vise noget af det, ieg ønsker. Hans Hæderstegn er ikke³⁾, Adels Brevet eller tilkiøbt Glans eller Pragt.

Jeg betaler alt, og paa min Regning bortsendes og be-
tales indført. — Alt imellem Dem og mig.

Jeg beder Poul erindret. Jeg hilser og er stedse

Deres Ven og Tiener

Fischer.

A. den 4 Feb. 803.

Jo før De begyndér derpaa, jo kjærere; og det efter
Deres egen Plan.

Udskrift: Velærværdige og høylærde Herr Rørdam i See-
rup Pstg.

¹⁾ Over denne findes der et smukt Mindeskrift i »Kjøbenhavnske Tidender« for 1805, Nr. 9. Jeg anser det ikke for usandsynligt, at T. S. Rørdam er Forfatter deraf.

²⁾ Den 22de Decbr. 1802 fik Guldberg sin Afsked fra Stiftamtmandskabet i Aarhus.

³⁾ Ulæseligt Ord.

I Henhold til denne Opfordring udarbejdede R. da Lovtaler over Guldberg paa Græsk og Latin, paa Latin og paa Dansk. Af disse, som endnu haves i Forfatterens Udkast, medens vi derimod ikke kunne sige for vist, om de ere blevne offentliggjorte paa den angivne eller anden Maade¹⁾, kan den danske Text hidsættes som en Prøve:

Held den Mand, der lever for at gavne,
 Der maaler sin Virksomhed efter sine Kræfter,
 Der dyrker sin Ungdom og ordner sin Tid
 og pryder sin Forstand med mangehaande gavnlig Indsigt.
 Med ædel Selvbevidsthed betræder han Virksomheds Bane.
 Medborgere glæde sig — Deres Haab er stort.
 Det skuffes ej — Mandens virksomme Daad,
 ædle Karakter, udbredte Kundskab
 Retter, forbedrer, afhielper Mangler og Uordener.
 Og — naar Banen med Held er giennemvandret —
 Træder Han beskeden tilbage i eensom Roe,
 Og lever for sig selv og Evigheden.
 Saa, ædle Guldberg! saa var Din Adfærd!
 Ved grundig Lærdom i mange Fag,
 ved usminket Redelighed, ved uhykkelsk Guds frygt,
 ved utrættet Flid var Du i en lang Række af Aar
 Medborgeres Velgjører — Fædrelandets Hæder og Ziir.
 Ikke indskrænket i Din Aands Kultur
 Var Din Virksomhed uindskrænket —
 Som lærd Kunstdommer opmuntrede Du Videnskaber,
 vurderede Lærdom, ikke efter Glands, men Grundighed.
 Du grandskede — og fandt: Sandhed —
 Du forkyndte den uforfærdet for Verden —
 Ej agtende Spotterens søgte Daddel.
 Din Redelighed var Din Trøst,
 Den Høyestes Velbehag Dit oplivende Haab —

¹⁾ I «Wiborg Samler» og «Aalborg Jydske Efterretninger», som jeg har eftersat, findes der to Lovtaler over Guldberg, men ikke dem, hvortil Udkast er bevaret blandt Rørdams Papirer. Mulig er da Planens Udførelse bleven foregreben af en anden.

Og nu Du følede Alderens Komme
 i Legemets aftagende Kræfter,
 Besluttede Du med den Vise at fratræde
 Din ved ædel, uegennyttig Daad glimrende Bane,
 At hellige Dit virksomme Livs herlige blide Aften
 til Videnskaber — til huuslig Lykke — til Evigheden.
 Uskrømtet, frivillig vi prise Dig ædle, ophøiede, retskafne
 Mand!

Og evig skal Dit Minde hædres.

Samme Aar forfattede T. S. R. en Oversættelse af en tydsk Afhandling af Kottmeier »Om det frie Foredrag eller Extemporering«. Den findes trykt i 5te Bind af Fallesens theologiske Maanedsskrift, S. 1—61. Oversættelsen, der er tilegnet »den lærde og virksomme Religionslærer, min inderlig elskte Svigerfader Hr. Hans Teilmann«, er af R. forsynet med en udførlig Indledning (dat. September 1803) og desuden helt igjennem ledsaget af oplysende Anmærkninger og litterære Henvisninger. Denne Oversættelse er saa at sige det eneste, som T. S. Rørdam har ladet trykke¹). Naar han, som dog ikke savnede Evner til at belære en videre Kreds, dog senere aldeles afholdt sig fra Skribentvirksomheden, maa Grunden vistnok søges deri, at han, som stedse — og ikke mindst i sine senere Aar — lod det være sin Hovedopgave at være en sand Hyrde for sin Menighed, mere fandt sig kaldet til at ofre den lille ham anviste Kreds al sin Virksomhed, end til at optræde paa Litteraturens større men ogsaa uroligere Skueplads.

Kun i faa Aar var R. Præst i Serup og Lemming, og dog lykkedes det ham i den Tid at gjøre sig i høj Grad elsket og agtet af Befolkningen baade som Præst og ved hele sin øvrige Omgjængelse, saa hans Navn ikke er glemt i Menigheden endnu, skjønt hans samtidige her forlængst

²) Et Brev fra ham til Professor Jens Møller har denne ladet aftrykke i det danske Bibelselskabs 5te Beretning (1820) S. 104—6.

ere døde¹⁾. At han selv har fundet sig tilfreds her, maa antages, da han siden altid med Kjærlighed dvælede ved Mindet om den Tid, han og hans unge Hustru havde tilbragt i Serup Præstegaard, en Tid, der ogsaa i den Henseende var betydningsfuld for dem, at der her skjænkedes dem tre Sønner, Christian, Hans og Peter, der bleve dem til megen Glæde. I Aaret 1805 begyndte R. med ikke ringe Bekostning Opførelsen af en Staldbygning ved Serup Præstegaard. Det var da ikke hans Tanke at flytte bort; men uformodet aabnede der sig en Lejlighed for ham til at komme nær til sine Svigerforældre og andre Venner og Frænder, en Lejlighed, som han ikke mente at burde lade ubenyttet. I Jylland havde han af Slægtninge kun Broderen Holger²⁾, da hans Moder efter et Aarstids Ophold hos denne i Tirstrup var død i Sommeren 1805. Et Par af hans Søstre (Bolette og Christiane), der vare komne til ham, da det fædrene Hus i Norge opløstes, kunde jo følge med ham. Han satte da med Jernbogstaver over den Bygning, han var ved at opføre: Non mihi sed posteris, og modtog den 7de Oktober 1805 Kaldelse af Kammerraad, Landvæsenskommissær Niels Lassen til Kongsdal som Præst i Ondløse og Søndersted i Merløse Herred, Sjælands Stift, hvilken Kaldelse den 25de Oktober s. A. modtog kongelig

¹⁾ Meddelt af den nuværende Præst i Serup, Hr. Chr. Holbek.

²⁾ T. S. Rørdam besøgte undertiden denne, skjønt Afstanden mellem dem ikke var ringe. I Tirstrup traf han sammen med Pastor Budtz i Thorsager, der mange Aar efter fortalte min Farbroder, Hr. Hans N. K. Rørdam, derom. »Man kunde,« sagde han til denne, »ikke let se to Brødre, der lignede hinanden mindre end deres Fader (T. S. R.) og hans Broder i Tirstrup; i Udseende lignede de slet ikke hinanden, og deres Væsen var ogsaa høist forskjelligt, thi ligesaa munter og skjæmtefuld Deres Farbroder var, ligesaa stille og tilbageholdende var Deres Fader, ihvorvel han ellers var mild og forekommende, naar man indlød sig i Samtale med ham; Deres Moder var ogsaa en stille og derhos meget smuk Kone; vi syntes alle meget godt om Deres Forældre og fandt, at der ved dem var kommet et Par elskværdige, unge Præstefolk til Serup.»

Konfirmation. Lassens Kaldsbrev, der er ret karakteristisk, fortjener her at meddeles:

Kalds Brev.

Ved Sognepræstens for Ondløse og Søndersted Menigheder Hans Ostenfelds¹⁾ Dødsfald d. 12te September d. A. tilkommer det mig Kammerraad Niels Lassen som Ejer af Ondløse og Søndersted Kirker, at udvælge Religions Læreren, som skal bestyre og udbrede Oplysnings- og Opdragelsesvæsenet i disse tvende folkerige Menigheder.

At udvælge blandt de Ansøgende den Mand, som forekom mig dueligst og værdigst, var ikke alene min Pligt, men for den gandske Menighed en yderst Trang og Nødvendighed.

Herr Thomas Schatt Rørdam, Sognepræst for Seerup og Lemming i Aarhus Stift, var mig, den Tid han lagde Grunden til at blive Religionslærer, bekjendt som en Mand med heldig Natur-Anlæg, udmærket Flittighed og Sædelighed; som Lærer har han, med vedvarende Flid og Sædelighed, erhvervet sig Bekjendteres Agtelse og gunstige Omdømme; hans blide og fredelige Væsen, hans vakkre Foredragsmaade, giver grundet Forhaabning om, at Thomas Schatt Rørdam med Held og Værdighed vil for Ondløse og Søndersted Menigheder vende en nyttig og værdig Lærer og aldrig forglemme, hvad det er at være den kristelige Religions Talsmand.

Med sand Tilfredshed vælger jeg derfor ommeldte Velærværdige Herr Thomas Schatt Rørdam til at være Sognepræst for Ondløse og Søndersted Menigheder, og med fuld Bevidsthed, at jeg ved dette Valg ingen anden Bevæggrund kjender end Duelighed og Værdighed, recommenderes dette Kaldsbrev til Kongelig allernaadigst Confirmation

allerunderdanigst af

N. Lassen.

Kongsdal d. 7. Octob. 1805.

I den kgl. Stadfæstelse paalægges det den ny Præst i Ondløse efter Enkepensionens Ophør aarlig at udrede

¹⁾ I den kgl. Konfirmation kaldes han: Hans Ostenfeldt Kaad.

50 Rdl. til Seminariifonden. — Det varede forøvrigt længe, inden Rørdam tiltraadte dette Embede, vistnok nærmest paa Grund af at der gik saa lang Tid hen, inden der kaldtes nogen Eftermand til Serup, og at, da der endelig var kaldet en saadan, frasagde denne sig efter nogle Maaneders Forløb igjen Embedet. Mulig har ogsaa den Omstændighed, at Rørdams Hustru ventede sin Nedkomst, og det ovenfor omtalte paabegyndte Byggeforetagende bidraget til at forlænge hans Ophold i Serup, ialfald tilstodes der ham gjentagne Gange Udsættelse af Tiltrædelsen i Ondløse. Om de Tanker og Stemninger, der bevægede hans Hjærte, inden han forlod sin hidtidige Virkekreds og gik over til den ny, have vi et Vidnesbyrd i følgende Nytaarsbøn, som fandtes blandt hans efterladte Papirer:

Seerup. Den 1ste Januar [1806]

Kl. 6 om Morgen.

O Du evige Væsen! Du min himmelske Fader! for Dig knæler jeg paa Aarets første Dag med hjertelig Andagt. Du var hidtil stedse min kjærlige Ledsager paa Livets Vei, og styrede min Skiebne til mit Bedste. O Gud! hvad havde jeg blevet til, om ej Din Haand havde grebet mig og udrevet mig fra Fordærvelsens Afgrund. Du lod mig føle Religionens velgiørende Virkninger, Du førde mig i Forbindelse med retskafne Mennesker, Du gav mig en dydig Ægtefælle, paa det jeg maatte indsee, hvor lykkelig Dyden gjør sine Tilbedere. Ogsaa i dette sidst forløbne Aar har Du, o Fader! viist Dig særdeles miskundelig mod mig. Uden al Fortjeneste skiænker Du mig Yndest hos Mennesker, Velsignelse i mit Kald, Helbred og huuslig Glæde: ja Dit Forsyn har jeg at takke for, at Udsigterne for mine kommende Dage ere vordne blide og skønne. Et større Embede, en videre Virkekreds skiænkede Du mig af Din Naade. Du opfyldte mine og min kjære Hustrues Ønsker, ja Du gjorde mere, langt mere, end vi forstode at bede om. O milde fromme Fader! Du som hidtil beskiærmede mig og Mine, vær og i dette Aar min naadige Beskytter! Styrk mine svage Kræfter ved Din al-

mægtige Hjelp. Opliv mit synkende Mod, og lad mig stedse som min Forlørsers troe Tjener arbeide i mit vigtige Kald, til mine Medmenneskers Oplysning og Gudfrygtigheds Befordring. Velsign mit huuslige Liv, og lad Enighed og indbyrdes Kjærlighed stedse pryde og forskønne mine og min dyrebare Ægtefælles Dage. Beskiærm os og vore Børn og afværg naadeligen al Sygdom og græmmende Sorg fra os. Skiænk os Forstand til en gudfrygtig Børne-Opdragelse, at de Spæde, Du mildeligen betroede vor Omhue, maatte dannes til Lighed med Dig og med Aarenes Tiltagelse ogsaa voxe i Visdom, i Redelighed, i Naade hos Dig og Yndest hos alle Gode. Ja Herre! himmelske Fader! Om Din Viisdom finder det tjenligt for os at betræde Kummerens trange Sti, o! saa opliv vore Hjerter med Din Religions salige Trøst; og lad Forvisningen om Din Naade ej nogensinde forlade os i Trængselens Dage. Herre! Du milde Fader! Bønhør os for Din Søns vor kjærlige Forlørsers Skyld! Handle med os efter Din Barmhertighed, saa vorde vi lykkelige her og salige hisset. Amen.

Den 6te Maj 1806 fødte Rørdams Hustru ham den tredie Søn i Serup Præstegaard. Han blev Dagen efter hjemmedøbt af sin Fader og kaldet Peter. »Hans Daab« — skriver R. i Kirkebogen — »blev confirmeret her i Kirken af Hr. Provst Aaboe i Kragelund 5te Søndag efter Paaske, den 11te Maj, som var 8de Dagen efter at jeg havde holdt min Afskedsprædiken. Rasmus Andersens Hustru, Ide Elisabeth af Fellemark, bar ham. Faddere vare samtlige 12 Serup Mænd samt Skoleholderen Jørgen Jensen og Erik Væver ibidem«. Denne Dag, den sidste, paa hvilken Menighedens Repræsentanter vare samlede med deres kjære bortdragende Præst og hans Familie, mindedes siden længe i Serup Sogn¹⁾.

Nogen Tid efter brød de op og drog til Sjælland, der siden var deres Hjem i en Række Aar, saa Opholdet i

¹⁾ Da Hr. Peter Rørdam 1864 var Feltpræst, meldte en Dag en ung Soldat sig hos ham som en Dattersøn af den Lisbeth, som i Serup Kirke havde baaret »den lille Peter Rørdam«.

Jylland efterhaanden blev for dem som en Ungdomsdrøm. I Serup havde de haft unge Mennesker i Huset, som R. underviste; dermed fortsatte de en Tid i Ondløse, indtil deres egne Sønner voxede til og lagde Beslag paa den Tid, Faderen kunde faa tilovers fra sin øvrige Gjerning.

Den 9de Søndag efter Trinitatis 1806 blev Rørdam af Provst Smith i Holbæk indsat som Præst i Ondløse og Søndersted¹⁾. Hans Hustru og Børn kavde fundet et venligt Hjem hos Bedsteforældrene i Tølløse Præstegaard, saalænge Naadensaaret varede. Endelig samledes de den 27de Oktober 1806 i deres nye Hjem. Husmoderen indviede paa sin Maade den ny Begyndelse paa et flittigt, nøjsomt og kjærligt Liv, ved følgende Linier, som en af hendes Børn har gjemt som et dyrebart Minde:

Min Husholdnings Bog, begyndt i Ondløse
d. 27 October 1806.

Den høieste Gud allene veed, hvor mange mine Dages Tal her skal være. O store Gud! lær mig her at leve for Evigheden — at være mild og venlig imod min dyrebare, bedste Mand — at opdrage mine tre smaae Drenge til Dyd og Guds-frygt — Gud giv mig Naade til at være sagtom og overbærende imod Tjenestefolkene — stedse at have mine Pligter for Øyne, at jeg kan komme op til Dig i Glædens Himmel, som er det eeneste, hvorfor jeg lever her. Ja Du eene vil give mig Kraft og Styrke, selv er jeg usle for svag og intet formaaer — aldrig vil jeg lade den Fattige gaae trøstesløs fra mig — tænke paa, hvorledes jeg selv kan komme til at trænge — aldrig vil jeg have den mindste stolte Tanke.

Lev for at døe,

Døe for at leve.

Trine Rørdam fød Teilmann.

Med tre Sønner drog R. og hans Hustru ind i Ondløse Præstegaard. Her kom i Løbet af ti Aar fem Døtre til,

¹⁾ Hans Kollats er udstedt af Biskop N. E. Balle i Karrebæk i Øster-Flakkebjerg Herred paa Visitats den 26de Juli 1806.

Gine, Lise, Emma, Engelke og Bolette. Forældrene opdroge selv alle deres otte Børn uden Hjælp af nogen fremmed Lærer eller Lærerinde. Moderen lærte dem at kjende Bogstaver og læse i Bog, ligesom hun og lærte dem alle, fra de vare ganske smaa, at folde deres Hænder og bede deres Fader vor. Derpaa tog Faderen fat paa at undervise dem. Han begyndte og endte Dagens Gjerning med sine Børn med fælles Bøn og Lovsang, og om Middagen bad de før og efter Maaltid; sin Undervisning fortsatte han, indtil Sønnerne i det 14de Aar kom i Roskilde Latinskole og indtil Døtrenes Konfirmation, idet han dog selv efter den Tid øvede dem i fremmede Sprog. Den ældste nulevende af R.s Sønner, Hr. Hans Rørdam i Ondløse, vidner om sine Forældre¹⁾: »I Tugt og Herrens Formaning bleve Børnene opdragne og tillige i stor Kjærlighed. De vigtigste Opdragelsesmidler, Forældrene benyttede, vare: deres inderlige og daglige Bønner til Gud for dem selv og deres Børn, deres egen gudfrygtige Vandel og indbyrdes Kjærlighed og Fred, og den kjærlige Omsorg, de viste os Dag ud og Dag ind — alt dette hjalp os Børn til at vi gjerne vilde glæde vore Forældre og nødig bedrøve dem eller være dem u lydige; og skete dette sidste saa alligevel, bleve vi aldrig skaanede for at erfare vore Forældres Misfornøjelse med os, ej heller for alvorlig Revselse, naar saadan behøvedes. Igjennem hele R.s og hans Hustrus Børneopdragelse lød levende, kjærligt og kraftigt Guds Røst ind i Børnenes Hjerter: Du skal ære din Fader og din Moder — saa at Børnene aldrig glemte dette, aldrig glemte at velsigne deres Forældre for deres Kjærlighed. For os Børn stode vor Fader og vor Moder som de bedste, kjærligste gudfrygtigste Mennesker, der var her paa Jorden, og endnu — jeg gaar i mit 74de Aar — staa de saaledes for mig. En bedre Forskole for en tilkommende salig Evighed, end

¹⁾ I nogle mig meddelte haandskrevne Optegnelser, der i det hele rigelig ere benyttede i denne Biografi.

den, vi gik i hos vore Forældre — indtil de selv gik ind i Evigheden — kan jeg neppe tænke mig«. — En anden af R.s Sønner, Hr. Peter Rørdam, har i en af sine udgivne Prædikener stadfæstet dette Vidnesbyrd, naar han siger: »At troende Forældre kan opdrage mange Børn baade i Tugt og Herrens Formaning, det veed jeg, for saa gjorde min Fader og Moder — Gud glæde deres Sjæle i Himmerig«¹⁾!

R.s Tanker om Opdragelsen lære vi at kjende af en af hans efterladte, utrykte Prædikener, som det maa være mig tilladt her at meddele, da jeg derved tillige kan give en Forestilling om den jævne, men indtrængende og praktiske Maade, hvorpaa han forkyndte Ordet. Selvfølgelig bør det dog erindres, at denne Prædiken, der her meddeles ganske uforandret, kun foreligger i Forfatterens hurtig nedskrevne Udkast, uden at der til den har været knyttet mindste Tanke om, at den nogensinde skulde blive offentliggjort.

1ste Søndag efter H. 3 K. 1827.

Det ligger i Menneskets dybe Fordærvelse ved Synden, at han betragter alting fra en ganske jordisk Side, seer kuns til de timelige Fordele og Følger, som hans Handlinger og Tingene omkring frembyde, og i det hans Hjerte saaledes viger fra Herren, forvilder han sig selv uformærket i sine Forestillinger og Anskuelse. Denne Menneskets almindelige Fordærvelse, som leder hans Blik hen til det Nærværende og lader ham glemme det Tilkommende, den yttres sig i alle hans Foretagender, ligesom og i Henseende til hans Børn. Ogsaa dem betragter han i Almindelighed kuns fra den jordiske Side, og glemmer, at de allerede i Daaben ere blevne Arvinger til den store Guds og vor Frelses Jesu Christi herlige Rige. At der af saadanne blot jordiske Forestillinger om vore Børn følger en Mængde Vildfarelser med Hensyn til den Opmærksomhed og Omsorg, vi skyldte dem, det lærer saavel Hedningers som Christnes Exempler tilstrækkelig.

Hvor langt anderledes er den Forestilling, som Gud ved sit hellige Ord har givet os om vore Børn, naar vi læse

¹⁾ J. F. Fenger og V. Birkedal, Vidnesbyrd fra Herrens Hus. I, 135.

Ps. 127, 3: „Børn ere Herrens Arv, og Livets Frugt er en Løn“. Her forestilles os vore Børn fra en langt høyere Synspunct, nemlig som en Gave og en Løn af Herren. Vi see nu i dem ikke alene Kjød af vort Kjød og Been af vore Been; men vi blive paamindede om, at der er en Aand i dem, som Gud gav, hvis Borgerskab er i Himmelen, og som ved Jesum Christum er forløst til en uforgjængelig, ubesmittet, uforvisnelig Arvedeel i Himmelen. Vi erkjende nu, at vore Børn have en meget høyere Værdighed end alle andre jordiske Gaver, som skjænkes os af Gud i dette Liv, at det er fornuftige Skabninger, som med os gaae een Himmel, een Salighed i møde, og som med os eengang kunne glæde sig til vor Herres Jesu Christi Aabenbarelse. Men erkjende vi først levende denne vore Børns høye Bestemmelse for en salig Evighed, saa maae vi og indsee, hvor nødvendigt det er tidligen at undervise dem om den Vey, de skulle gaae frem paa, at de, naar de blive gamle, ikke skulle vige derfra; og som Christne erkjende vi dette saa meget villigere, da vi vide, at hvad som er født af Kjød er Kjød og kan ikke see Guds Rige. Vi følge derfor gjerne den fromme Marias Exempel i Dagens Evangelium og føre vore Børn tidligen til Gud, at vi kunne have den Glæde at see dem voxte i Viisdom, Alder og Naade hos Gud og Menneskene. Og hvor lykkelige ere vi da ikke, hvor rigelig lønnes vi da for al vor Møye. Lader os derfor betragte, hvorledes en gudfrygtig Børneopdragelse udbreder en evig Velsignelse over Forældrene, over Børnene og over den hele menneskelige Samfund.

1. Hvad der hører til en gudfrygtig Børneopdragelse.
2. Dens rige, velsignede Følger.

I.

Hvad der hører til en gudfrygtig Børneopdragelse, det kan Jesu Moders fromme Exempel allerbedst vise os; lægge vi alvorlig Mærke dertil, saa hører dertil kuns to Ting, nemlig at lede Børnene tidligen til at kjende, frygte og elske Gud, og at foregaae dem med et godt Exempel.

Den fromme Maria førte selv tidlig sin Søn op til Herrens Tempel i Jerusalem. Dette viser gudfrygtige Forældre, at de

aldrig for tidlig kunne lære deres smaae Børn at kjende Gud og at tænke paa deres Skaber i deres Ungdom. Mange daarlige Forældre ere saa forblindede af deres egen indbildte Viisdom, at de mene, man ikke for tidlig skal lære Børn Christendom, det er med andre Ord, at man skal tøve saalænge mueligt med at underrette dem om hvem der er deres Skaber, Opholder og Forsørger, deres mægtigste Overherre, deres største Velgjører og kjærligste Fader. Men er dette ikke den største af alle Daarligheder? Naar har man vel hørt tilraade, at en Tjener skulde først være nogen Tid i sin Tjeneste, førend man lærte ham at kjende sin Husbonde og Foresatte, som havde over ham at byde og raade? Sige vi [ikke] strax til vore Børn i den tidlige Alder, jeg er din Fader, jeg er din Moder, og indprente dem Frygt for og Kjærlighed til os. Men sige vi dem tidlig, hvem der er deres jordiske Fader, bør vi da vel skjule for dem og ikke tilkjendegive dem, hvem er deres himmelske Fader, ja en Fader for alt det, som kaldes Børn i Himmelen og paa Jorden. Kan vi for tidlig sige dem, at fra ham kommer al god Gave og al fuldkommen Gave i Himmelen og paa Jorden? at det er ham, som oplader sin runde og milde Haand og mætter alt, hvad der lever, med Velsignelse; at det er ham, som lader Græs groe for Qvæget og Sæd til Menne-skenes Tjeneste, som giver tidlig og sildig Regn, og mætter vore Hjerter med Glæde; at naar han giver, saa sanke de, naar han skjuler sit Ansigt, saa forfærdes Menneskene; at det er ham, som holder Regnen tilbage, og lader Ufrugtbarhed opkomme i Landet. Kan man for tidlig sige dem, at dette usynlige, kjærlige Væsen er det, som giver deres Forældre hvad de behøve til deres Klæder, deres Skoe, deres Mad og Drikke, som fylder Landet med Frugter, som han frembringer. O, elskede Forældre! hvo iblandt Eder Alle er saa daarlig at tænke, at det er for tidlig, naar Børnene kan bruge nogen Eftertanke, at lære dem at elske deres Skaber, som gav dem Livet, og ledte dem med sin usynlige og kjærlige Haand paa Livet Vey.

Eller hvorlænge skulle vi bie med at gjøre Børnene opmærksomme paa deres Feil, at sige dem, at de dermed forterne Gud, at han er hellig, og har ikke Lyst til Ugudelighed, og

at den Onde skal ikke blive hos ham? at han er alvidende og kjender endog deres Tanker og fortørnes over dem, naar de gjøre ham imod? Kan man for tidlig sige dem, at naar de gjøre Godt, da er det Gud behageligt, men naar de gjøre Ondt, da er det Synden, der boer i deres Hjerter og vil forføre dem, men at de skal herske over den; er det da bedre at følge daarlige Forældres Exempel, som lee og fornøye dem over deres Børns Unoder i Barndommen og siden mene at de selv kan vænne [sig] af dermed. Er det ikke denne tidlige barnlige Frygt for Gud som en hellig og alvidende Gud, der skal holde Børnene tilbage fra at fortørne Gud, og at tænke som hiint elskværdige unge Menneske, hvorledes skulde jeg gjøre den store Ondskab at synde imod Gud. O de Forældre, der forsømme dette, de ere ikke klogere end den Urtegaardsmand, der tænker, det er bedst at lade Ukrudtet voxe og siden luge det af, naar det har qvælt den gode Sæd.

Og naar Børnene komme saavidt, at de lære at kjende deres Strafværdighed for Gud, mon det da er for tidligt at sige dem, hvad Gud har gjort for Synderes Frelse ved Jesum Christum; er det da for tidligt at lære dem hvem han er, hvorledes han af Lydighed og Medlidenhed paatog sig en Tjeners Skikkelse, hvorledes han bar vore Sygdomme og tog vore Piner paa sig, at fortælle dem om hans smertelige Lidelse og kvalfulde Død, men tillige om hans seierrige Opstandelse og herlige Himmelfart, og at lære dem, at hvo, som troer paa ham, og gjør Faderens Villie, som udsendte ham, ham tilgiver Gud af Naade alle sine Feil, ham igjendøder han, ham helliggjør han og bevarer reen og ustraffelig til Jesu Christi Dag. O jeg er vis paa, og egen Erfaring har lært mig det, at ingen Fader, ingen Moder, som tidlig lærte deres Børn at kjende deres Skaber, skal nogensinde fortryde det; thi en tidlig Guds frygt er Begyndelsen til Viisdom, og at frygte Gud er Viisdom, og at vige fra det Onde er Forstand.

Men det er ikke nok til en gudfrygtig Opdragelse at vi tale med vore Børn om Gud, vi maae

2. vise dem ved vort Exempel, hvori Gudsfrygt bestaaer, og understøtte det [ved] vort eget Forhold. Jesu Moder formanede ei alene sin Søn til at gaae op til Herrens Tempel, men hun ledsagede ham selv derhen. Saaledes skulle Forældre selv udøve hvad de lære Børnene at være Skaberens Villie. Exemplet virker langt mere end Ord, og neppe kan derfor en gudfrygtig Opdragelse lykkes, hvor Forældre give Exempel paa Ord og Gjerninger, som aabenbar stride imod Guds hellige Villie. Derfor er det alle retsindige Forældres store Pligt, at de i deres Børns Nærværelse omhyggelig vogte dem for alle forargelige Ord og Gjerninger, og aldrig glemme Jesu alvorlige Advarsel: det er vel umuligt, at Forargelsen ey skulde komme, men vee den, ved hvilken den kommer!

II.

Men hvor Forældrenes Bestræbelse gaaer ud paa at lære deres Børn at kjende Gud og i Gjerning at vise dem, hvad det er at frygte Herren, der kan det ikke feile, at de mest velsignede Frugter ville kjendes.

1. Der ville Forældrene opleve den store Glæde ligesom Maria, at see deres Børn opvoxne i Viisdom, Alder og Naade hos Gud og Menneskene; Børnene ville finde Behag baade i at høre Guds Ord og at lære andre det; de ville see dem give Agt paa alt hvad der er dydigt, og hvad der er elskeligt. De ville have den Glæde at see dem opvoxne ikke alene til Lyksalighed for dem selv, men til Velsignelse for deres Medmennesker. Den vise Søn vil glæde sin Fader. Saadanne gudfrygtige Forældres Børn skulle være som Oliegrene omkring deres Bord. Saadanne Børn ville ære deres Forældre, endog naar de blive svage, og aldrig forlade dem, saa længe de leve.

2. En saadan gudfrygtig Opdragelse gjør Børnene lykelige og har Forjættelse endog paa det Liv, som nu er. Tidlig vante til at elske og frygte Gud, ville de flye Ungdommens Lyster, og ikke komme, naar Syndere lokke. Allerede vante fra Ungdommen af til at tænke paa deres Borgerskab, som er i Himmelen, ville de stedse stride Troens gode Strid og

jage efter det evige Liv, og i Dødens Stund have den skønne Forvisning, at Herlighedens Krone er henlagt for dem.

3. Og endelig, dyrekjært Medchristne! hvor megen Velsignelse udbreder ikke en gudfrygtig Opdragelse over det hele menneskelige Selskab. Er det ikke af denne vi skulle forvente lydige Børn, troe Tjenestefolk, fromme Ægtefæller og i Tiden kjærlige og forstandige Fædre. Kan vi vel drage i Tvivl, at det er en gudfrygtig Opdragelse, der er Grundvolden til Rigernes Vel og Anseelse? eller tvivle om, at det gudfrygtige Menneske er den bedste Borger, det dueiligste, dygtigste og standhaftigste Menneske under alle Afvexlinger. Have vi vel Grund til at tvivle om, at naar en gudfrygtig Opdragelse blev almindelig, saa vilde de mange Klager mere og mere forsvinde, som nu høres over Herrer og Tjenere; saa vilde Kiv og Trætte og Tvedragt ophøre, saa vilde Ueenighed i det huslige Liv blive ubekjendt, saa vilde Ægteskabet være hæderligt og Ægtesengen ubesmittet, saa vilde Hoer og Skjærlevnet ikke nævnes iblandt os, saa vilde Enhver vide at besidde sit Legeme i Reenhed og Tugt, og ikke i Begjærligheds Brynde ligesom Hedningene, der ikke kjende Gud. Ach dyrekjæbte Forældre! alt for Mange iblandt Eder have i det forsvundne Aar havt megen Sorg og Bekymring af Eders Børns Løsaagtighed og Letfærdighed. I maae selv vide, om disse Sorger ere foranledigede ved forsømmelig Opdragelse eller ikke; om I ikke selv ved liderlig Snak og letfærdig Skjemt og ved Ting, som ikke sømme, have mere eller mindre givet Anledning til Ungdommens Letsind. O elskede Fædre og Mødre! lad det være en Erindring om tidlig at lære Eders kjære Børn at tænke paa deres Skaber, at øve dem i Gudsfrygt, at foregaae dem med et godt Exempel. Vi maae ikke dømme eller for-dømme. Hevnen hører mig til, siger Herren, jeg vil betale. Mange gudfrygtige Fædre som Eli og Samuel have haft ryggesløse Børn. Men Eet er selv at være gudfrygtig, et andet er at opdrage sine Børn i Tugt og Herrens Formanelse. O lærer derfor Eders Børn tidlig at kjende den Vey, de skulle gaae frem paa, saa skal I have en god Samvittighed for Gud og Menneskene, saa skal I spare mange

Taarer, saa skal Eders Børn agte Eder, naar I ere gamle, og ikke forlade Eder, saalænge I leve, saa skal I her have Glæde af dem og hisset samles med dem i Guds salige Rige. Amen.

Ved denne Prædiken føres vi midt ind i T. S. Rørdams praktiske Gjerning, om hvilken hans Søn, Hr. Hans Rørdam, der som mangeaarig Præst i Ondløse og Søndersted har haft Lejlighed til at iagttage Væksten af den Sæd, Faderen her udstrøede, vidner med særligt Henblik paa den Tid, da hans Fader begyndte sin Gjerning her: »Nu var han kommen til det Sted og til den Plads i Christi Menighed, hvor han med sine fortrinlige Evner og sit Hjertes rige Kjærlighed skulde i sit præstelige Kald og i en Række af 20 Aar arbejde til sin Frelzers Ære og til Velsignelse for mangfoldige i sine Menigheder. Hans grundige og omfattende theologiske Kundskaber i Forening med ypperlige Aandsevner og stor praktisk Dygtighed gjorde ham utvivlsomt godt skikket saavel til litterær Virksomhed som til at indtage en højere og mere indflydelsesrig Stilling i Statskirkens Styrelse, end den beskedne, han som Landsbypræst indtog; men han var i et og alt Præst af den gamle Skole: troende, ydmyg og kjærlig ønskede og attraaede han ikke at være noget andet eller bedre, end det han var, Christi Tjener her paa Jorden, udsendt til i Ord og Gjerninger at arbejde hen til, at hans medforløste Brødre og Søstre i den til hans Omsorg betroede Kreds lode sig forlige med Gud ved vor Herre Jesum Christum, alles Frelser, og til dette Maal arbejdede han utrættelig og med stor Dygtighed. For ham var Kirkerne, Guds Huse, de rette Forsamlingssteder for Menighederne til fælles Opbyggelse og Befæstelse i de helliges Samfund; han søgte derfor at gøre Guds-tjenesten saa opbyggelig som muligt for sine Sognebørn, han udarbejdede sine Prædikener omhyggelig og holdt dem paa en tiltalende Maade, med Inderlighed, Liv og Varme; han messede særdeles smukt og opbyggelig. I det hele taget forstod han at drage flere og flere til sine Kirker;

ikke sjældent tog Forældrene deres smaa opvoxende Børn med, de sad da stille i Stolene hos deres Mødre og hørte efter; og hvad jeg aldrig har set i nogen Landsbykirke undtagen i Ondløse Kirke i R.s Tid: der var de gamle og fattige Mænd og Kvinder — simpelt hen Almisselemmer — stadige Kirkegængere: de mødte, naar det ringede sammen, med deres Salmebog i Lommen, med Træsko paa, i Fattigmandens ringe Klæder, og gik i Kirke med de andre; som oftest sad de sammen i et Pulpitur, Pallen kaldet, lige overfor Prædikestolen, hvor de bedst kunde høre Prædikenen; og der sad ogsaa vi — Præstens smaa Sønner — oftest om Søndagen, fordi vi iblandt disse fattige gamle havde mange gode og oprigtige Venner under vore Barndoms Sysler og Lege. — T. S. R. bidrog kraftigt til, at den konfirmerede, voxne Ungdom kunde bevare sin Kristendomskundskab og mere og mere dannes til en hellig, ustraffelig Menighed for Herren, idet han stadigen, hver Søndag katekiserede med den efter Prædikenen; ofte blev der katekiseret paa samme Søndag i begge Kirker; Præsten katekiserede da til Først- og Kirkesangeren til Sidstgudstjenesten. R. havde som Kateket ypperlige Gaver og det var en sand Glæde baade for gamle og unge at høre ham katekisere med Ungdommen. Dette ypperlige Undervisningsmiddel for den opvoxende, kristne Menighed — nemlig Katekisation i Kirken med de konfirmerede unge — hvilket nu næsten overalt bliver ubenyttet i den danske Folkekirke, havde allerede den Gang begyndt at finde Modstand, hvilket R. i sin Embedstid nu og da fik Prøve paa; men han holdt trofast ved, Søndag efter Søndag, i sine 20 Embedsaar i Ondløse, indtil han 1827 fratraadte dette sit Embede for at overtage Tølløse-Aagerup Sognekald.

Ved Ondløse Sognekald findes en »Katekisationsprotokol i Overenstemmelse med kgl. Reskript af 28. Decbr. 1804 indrettet af nærværende Sognepræst i Kaldet Thomas Sch. Rørdam«. Den er ført af ham med stor Nøjagtighed under fem Rubrikker: 1. Kirken, 2. Dagen, 3. hvo der

katekiserede, 4. Materien, 5. Ungdommens Antal. Der findes ofte katekiseret i begge Kirkerne for et stort Tal af Deltagere, ældre og yngre. Kun ganske enkelte Gange, og da især i Høsttiden, findes antegnet, at ingen Katekisation fandt Sted af Mangel paa Publicum; endnu sjældnere paa Grund af Forhindringer fra Præstens Side. Palmesøndag 1811 findes følgende Anmærkning: »Da Altergangen nu begynder paa Skjærtorsdag, bliver Katekisationen til først Prædiken derved afbrudt, efter antagen Sædvane, for ej at forlænge Gudstjenesten til Besværlighed for de ældre og tildels gamle Kommunikanter, som til denne Forretning indfinde sig fastende — hvorimod Ungdommen stedse overhøres om Løverdagen før Skriftemaal og undervises om de Sandheder, som nærmest staa i Forbindelse med Altergangen; de gamle høre da til i Stolene. Men ofte sker det, at Tjenestefolk forlade deres Tjeneste her i Sognet, fordi det forlanges af dem, at de skulle staa frem til Overhøring før Skriftemaal, og gaa tilbage til Steder, hvor saadant ej fordres. Jeg viser yderst Lemfældighed mod fremmede; men staar ej i min Magt, da Embedspligt i Overensstemmelse med Hans Maj.s Anordning ei tillade mig, paa egen Haand at ophæve gavnlige Indretninger, vare de end besværlige for nogle«. 1808, 4de Sønd. e. Paaske findes antegnet: »Vist to Drengene bort formedelst Vankundighed«. Under 4de Onsdag i Fasten (28de Marts) 1827, da R. sidste Gang havde katekiseret i Søndersted Kirke, skrev han i Protokollen: »Jeg tog idag Afsked med dette Sogns Ungdom. Al Naadens Gud, som kaldede dem til sin evige Herlighed i Christo Jesu, han selv berede, styrke, bekræfte og grundfæste dem, at de maatte bevares rene og ustraffelige indtil vor Herres Jesu Dag!«

For Skolevæsenet nærede R. stor Interesse. Herom skriver hans ovennævnte Søn: »R. var en sand Børneven; saa meget mere tog han sig med stor Iver af Skoleundervisningen, hvis Formaal var de smaa, kristne Børns Fremvæxt i Visdom og Naade hos Gud og Menneskene, han

betragtede derfor og behandlede Skolens Lærere som sine Medarbejdere i Kirkens Tjeneste, omgikkes dem med Agtelse og Velvilje, besøgte flittig Skolerne og undersøgte Børnernes Fremgang, og gjorde alt, hvad han formaaede, til at fremme en flittig og frugtbringende Skolegang. De halvaarlige Examensdage vare for ham ikke en kjedsommelig Besvær — hvilket de vel ere for de fleste — men festlige Dage, paa hvilke han mødte i Skolerne iført sine sorte Stadsklæder (utvivlsomt af Agtelse for Skoleinstitutionen i det hele taget og for de smaa kristne Børn og deres Forældre). Foruden Sognepræsten overværede Skolepatronen og Skoleforstanderen altid Examen, Forældrene kom pyntede og pæne, sadde en Stund og hørte paa deres Børn og gik igjen, og andre kom i Stedet. Saaledes gik det Dagen igjennem, indtil Examen var endt; nu bleve hvert enkelt Barns Karakterer oplæste, R. roste de flittige, formanede de forsømmelige og efterladne, uddelte smaa Præmier til de flinkeste Børn, og endelig blev Skolekommissionens Dom om Skolens Tilstand indført i Kommissionens Forhandlingsprotokol, snart til Opmuntring og Ros, snart til Formaning, saavel til Skolens Lærer som for Børnene; og saaledes endtes Examen som en for Menigheden betydningsfuld og vigtig Gjerning. At en saadan Maade at tage Sagen paa maatte i høj Grad vække Interessen og styrke Agtelsen for Skolens Gjerning hos alle Vedkommende, er indlysende. I R.s Tid blev Tømmerup Skole bygget og et selvstændigt Skoledistrikt oprettet for Byerne Tømmerup, Ulkestrup og Ulvig i Ondløse Sogn. Tidligere hørte disse Byer til Ondløse Skoles Distrikt, men da mange Børn derfra havde $\frac{3}{4}$ Mil at gaa for at komme til Ondløse Skole, var der givet dem Tilladelse til at søge hen til de dem mere nærliggende udensogns Skoler i Skamstrup og Frydendal Pastorat. Men herved vanskeliggjordes i høj Grad den tilbørlige Kontrol med disse Børns Skolegang, Flid og Fremgang. Nu først, ved Oprettelsen af Tømmerup Skole, kunde der drages tilbørlig

Omsorg for, at Distriktets Børn fik forsvarlig og stadig Skoleundervisning«.

Angaaende andre Sider af T. S. Rørdams præstelige Virksomhed beretter hans Søn: »R. var de fattiges Ven, Trøster og Hjælper, og neppe gik nogen Dag hen, uden at han trolig støttet af sin ligesindede Hustru, fik Anledning og Lejlighed til at lægge for, Dagen, at han havde et kjærligt Hjerte og en gavmild Haand til at staa dem bi, der havde Bistand behov. Var der blandt Sognets Beboere gamle og fattige, der vare syge og sengeliggende, saa' han stadig ind til dem, trøstede og styrkede dem i Taalmodighed, sørgede for, at de intet manglede, og at de fik Læge og Medicin, naar de trængte dertil; havde de intet Ur, laante han dem sit Lommeur, for at de kunde tage Lægemedlerne til rette Klokkeslet, og bar Omsorg for dem i alle Ting. Intet Under derfor, at en gammel Mand, da jeg var bleven Præst i Ondløse, sagde med Taarer til mig: Da Deres Fader forlod os og rejste til Tølløse, var det for mig og min Kone og for os alle heroppe paa Olden — en afsides liggende Del af Sognet — som om vi havde mistet en Fader. Da R. var en i alle verdslige Sager meget kyndig og indsigtfuld Mand, hvem mangan ældre Embedsbroder i tvivlsomme Sager søgte hen til for at høre hans Betænkning, kan man vel tænke, at hans egne Sognebørn snart i denne, snart i hin for dem vigtige Anledning tyede hen til ham om Bistand og Raad; i alle slige Sager var altid den indbyrdes kristelige Kjærlighed og Taalmodighed og Langmodighed det Maal, han fremfor alt søgte at føre dem nærmere hen til, der i nogensomhelst verdslig Handel henvendte sig til ham. I Særdeleshed var dog hans Menigheds evige Velfærd ham en magtpaaliggende Sag, hvilken han af yderste Magt søgte at fremme. Som Menighedens Lærer ansaa han ingensomhelst, der havde stadigt Ophold i Ondløse-Søndersted Sogne, som sig uvedkommende med Hensyn til Sjælens Frelse; — han udvalgte ikke enkelte som den lille udkaarne Hjord, og lod de andre skjøtte sig selv;

men følende sit Ansvar for alle de ham betroede Sjæle, stillede han sig i personligt Forhold til hver enkelt, for — hvor det behøvedes — at gjøre sin kristelige Indflydelse gjældende til Gavn og Bedste for deres evige Vel; og jeg har hverken før eller siden kjendt nogen Menighedslærer, der med større Kraft og Dygtighed eller til større Vel-signelse for sine Sognebørn har efterfulgt den apostoliske Paamindelse: Prædike Ordet, hold ved i Tide og i Utide, overbevis, straf og forman med al Langmodighed og Lærdom — end T. S. R., hvilkensomhelst Side af hans Præstegjerning man end seer hen til. Den Højagtelse, Tillid og Kjærlighed, hvormed Ondløse og Søndersted Sognes Beboere saa' hen til ham, voxede stedse med Aarene og aftog aldrig«. Hos Sjælands Stifts øverste gejstlige Tilsynsmand, Biskop Fr. Münter, fandt han fuld Aerkjendelse som den dygtige og nidkjære Præst. Herom vidner blandt andet følgende Visitats-bedømmelser af Tilstanden i Menigheden:

I Aaret 1812, den 22de September, visiterede jeg i Ondløse Kirke, hvor fra Annexet Søndersted en talrig Ungdom var forsamlet. Jeg havde fuldkommen Aarsag til at glædes over denne Ungdoms Oplysning, da den svarede med Færdighed og Indsigt, læste for det meste godt i Bog og havde lært mange Psalmer. Menighedens indsigtfulde og velbegavede Lærer nyde i mange Aar den søde Løn for sine redelige Bestræbelser ved at see sand christen Kundskabs og Dyds bestandige Fremvæxt i den ham betroede Virkekreds.

Dr. Frederik Münter.

I Aaret 1823, den 9de Junii, visiterede jeg anden Gang i Ondløse Kirke og fandt en ypperlig oplyst Ungdom af begge Pastoratets Menigheder forsamlet. Gud forunde Kirkens værdige Lærer, Her Rørdam, endnu i mange Aar at see de herlige Frugter af hans redelige og indsigtfulde Bestræbelser.

Dr. Frederik Münter.

R. selv bedømte sit Arbejde i Kirkens Tjeneste med stor Ydmyghed og søgte ikke at fremme sin egen, men Guds Ære. Ogsaa i smaa Ting var han saaledes. »En-

gang fulgte jeg« — fortæller hans Søn — »med ham hen til en af Omegnens Præster; vi kørte igjennem Ondløse, og alle hilste Præsten ærbødigt, hvor vi kom frem; men da vi kom ind i et andet Sogn, gik de vejfarende forbi os og nikkede blot til os, skjønt vi hilsede høfligt. Fader vendte sig da smilende til mig med de Ord: »Ser du min Søn! naar vi komme udenfor vor allernærmeste Kreds, ændser Verden os ikke, men dette maa ikke anfægte os; vi skulle ligefuldt — ogsaa i de smaa Ting — vedblive at gaa den rette Vej for Samvittighedens Skyld«. — At han imidlertid var kjendt og agtet som en Præst af fremragende Dygtighed i en langt videre Kreds, end han selv formodede, erfarede han ved en Gudstjeneste, han en Søndag i Aaret 1811 holdt i sin Annexkirke, ved en særegen Omstændighed, der mødte ham, og hvorom han har givet følgende Meddelelse i den tidligere nævnte Katekisationsprotokol.

Aar 1811, den 8de Søndag efter Trinitatis, da jeg kom til Søndersted Kirke, var der kun 3 ældre Tilhørere (der var kun 10 Mennesker ialt i Kirken); jeg var uvis, om jeg skulde holde Gudstjeneste for disse alene, men da der iblandt dem var den overordentligt flittige Kirkegjænger og derhos meget retskafne Mand, Gaardmd. Peder Marcussen tilligemed hans Søn, saa bestemte jeg mig dertil; jeg catechiserede og for de tilstedeværende 5 unge Mennesker. Dette at jeg formedelst de faa Tilhørere ei reiste hjem, glædede mig saa meget mere, som Biskoppen i Fyen, Dr. Plum, uformodentlig var i Kirken for at høre mig prædike og catechisere. Jeg havde aldrig seet denne Mand og studsede derfor ikke lidet, da han efter Tjenesten kom op i Choret, bevidnede mig sin Tilfredshed, og siden, da Tilhørerne vare borte, sagde mig, at Hensigten, hvorfor han var her og i Nat desaaarsag havde ligget hos Gaardmd. Anders Christoffersen i Sipperup, var, for at spørge, om jeg ei vilde søge Stiftsprovstiet i Odense, som var ledigt, da han troede at kunne virke til, at jeg fik det, og ønskede meget, at jeg vilde attraae dette Embede. Endskjønt jeg ikke kunde udgrunde, hvorfor

Biskoppen var faldet paa at reise herud for at høre mig, der — efter min Mening — var ham ganske ubekjendt, ansaae jeg denne Hændelse med inderligste Taknemmelighed som et nyt Beviis paa Guds besynderlige, naadige Styrelse, den jeg saa ofte har erfaret. — Men saasom jeg har levet lykkelig og troer at stifte mere Nytte her, end jeg kunde vente at stifte i en folkerig og derhos vel og tildeels fordærvet Stad, og jeg derhos bedst kjender mine Evners Omfang og stedse har været frygtsom for ikke at kunne udfylde min Embedskreds, saa troede jeg at burde afslaae dette ærefulde og i mange Henseender ellers fordeelagtige Tilbud — hvilket jeg tildeels mundtlig, og senere, med fuldt Overlæg, skriftlig meldte Biskoppen, der endnu opholdt sig i Kjøbenhavn.

Den her givne Beretning stadfæstes ved en anbefaling, som Biskop Plum den 23de Februar 1820 meddelte R., og hvori han ytrer: »Sognepræsten i Ondløse, Hr. Rørdam, blev mig i Aaret 1811 af Rygtet bekjendt som en Mand, der ved en udmærket Dannelse og usædvanlige Læregaver saavel som ved samvittighedsfuld og virksom Embedsførelse havde erhvervet sig almindelig Agtelse og Tillid i sin Kreds. Da en Rejse paa samme Tid gav mig Lejlighed til at høre ham prædike, overbevistes jeg om, at Rygtet ikke havde sagt for meget om ham som Prædikant; jeg fik tillige ved Samtale et Begreb om hans beskedne og agtværdige Karakter, der endnu gjør mig dette korte Besøg uforglemmeligt.« Ogsaa Biskop Münster anbefaler ved denne Tid R. som »en af Stiftets udmærket delige Præster, der med retscaffen Vandel og utrættet Virksomhed har i mange Aar opfyldt sine Pligter og derved erhvervet sig almindelig Agtelse og Yndest«.

Efter denne Biskops Forslag beskikkedes T. S. Rørdam den 28de Maj 1824 til Distriktsprovst for Merløse Herred¹⁾ og Tudse Herred. Som saadan prædikede han den 6te Juli 1825 ved Roskilde Landemode over Jesu Ord, Matth. 11, 6: »Salig er den, som ikke forarger sig paa mig«. Hans Udkast

¹⁾ Med Uudtagelse af Nidløse, Tersløse, Skjellebjerg og Stenlille Sogne.

til denne grundige og alvorlige, men ogsaa meget lange Prædiken er endnu bevaret. Blandt de talrige Tilhørere var en af Landets lærdeste og mest ansete Skolemænd, der var bekendt som en ivrig Rationalist. Da Prædikenen var sluttet, vendte han sig til sin Sidemand og sagde: »Det var en haard Tale, vi hørte idag«. Saaledes vilde den ikke nu blive opfattet; men man mærker ligesom i Grundtvigs Prædikener fra hin Tid paa ethvert Punkt Kampen imod den rationalistiske Tankegang, angaaende hvilken Prædikanten etsteds siger: »Man hører stadig moralske Materier og Foredrag anprise over alt andet. Men naar vi nærmere undersøge Sagen, blive vi let vaer, at den saa højt priste Moral er ikke Jesu Moral, men meget mere en Samling af menneskelige Klogskabsregler, beregnede blot paa dette Liv, som det nu er, men ikke paa det tilkommende; en Anvisning til at leve og se gode Dage i denne Verden, uden at behøve at paalægge sine Lyster en større Tvang, end man efter Omstændighederne finder fornødent for at gjælde for et ordentligt og skikkeligt Menneske, en ærlig og retsaffen Mand. Men Jesu Moral gaar ud paa noget ganske andet; den fordrer en Renhed i Tanken, en Hellighed i Viljen, en hjertelig Afsky for al Overtrædelse af Guds Vilje, en inderlig Ærefrygt for Gud og Kjærlighed til ham« (osv.). — I sit Provsteembede var R. virksom og samvittighedsfuld. Foruden de aarlige Skolevisitatser holdt han ogsaa aarlig Visitats i Kirkerne og overhørte den konfirmerede Ungdom. Af sine Kolleger i Provsteembedet var han afholdt. En af dem, Provst A. K. Holm ved Holmens Kirke, ytrede efter hans Død til en af hans Sønner: »Det gjorde os alle inderlig ondt, at vi saa tidlig skulde miste deres Fader; vi holdt alle saa meget af ham«.

Ved Overtagelsen af Provsteembedet paadrog R. sig forøvrigt en tung Prøvelse, idet han af Medlidenhed med en fratrædende Embedsbroders pekuniært fortvivlede Stilling og i Tillid til hans højtidelige Løfter om efterhaanden at bringe Provstiets forstyrrede Pengesager i Orden, lod sig

bevæge til at kvittere for rigtig Modtagelse af en manglende Sum af offentlige Midler, som han siden selv maatte udrede og aldrig fik betalt af rette vedkommende. Herved paadrog han sig en, efter sin Stilling, stor privat Gjæld, der lagde en haard Byrde paa ham i hans senere Aar. Det er bekjendt, hvor trykkende Præsternes Vilkaar vare i Tyverne. R. havde tre Sønner, som han holdt i Skole og ved Universitetet; og nu kom den nævnte store Gjæld til. Under disse svære Forhold haabede han ved Forflyttelse til et bedre lønnet Embede at opnaa Forbedring i sin Stilling, skjønt han ikke kunde vente andensteds at finde saa gode Menighedsforhold som dem, der under hans trofaste og nidkjære tyveaarige Præstegjerning havde udviklet sig i Ondløse og Søndersted. Da den unge Dr. phil. Christian Flor, som i Aaret 1822 var bleven Rørdams gamle Svigerfaders, Hr. Hans Teilmanns, Efterfølger i Tølløse og Aagerup Præstekald, 1826 modtog Kaldelse som Lektor i det danske Sprog ved Kiels Universitet med Titel af Professor, blev T. S. Rørdam ifølge Forslag af Konferensraad Brink Seidelin den 27de Oktober s. A. af Kongen beskikket til Sognepræst i dette Kald. Tølløse og Aagerup ligger ligesom Ondløse i Merløse Herred, hvorfor R. fremdeles vedblev at være Provst. Men den Forbedring i sin økonomiske Stilling, som han havde ventet, opnaaede han kun i ringe Grad, da Tølløse Præstegaards store og i sig selv gode Avling ved mange Aars Bortforpagtning var bleven saa forhutlet, at han i sin korte Embedstid maatte drive den med aarligt Tab.

Først paa Marie Bebudelsesdag, den 1ste April 1827, holdt R. sin Afskedsprædiken i Ondløse og Søndersted Kirker. Hans Tale er endnu bevaret. Man mærker, det er Ord af en Mand, som har levet helt i sin Gjerning, for hvilken han udførlig gjør Rede. Han har et Formaningsord og et kjærligt Afskedsord til enhver, ung og gammel, Mand og Kvinde, rig og fattig, alt efter enhvers særegne Tarv og Vilkaar. Han stod i hin Time som en bortdragende Fader i den bedrøvede Børnekreds. Thi Sorgen var stor

i Ondløse og Søndersted Sogne, da han forlod dem. »Hvor højt han var elsket af sine Menigheder. — siger hans næstældste Søn — »saa jeg bedst, da jeg tyve Aar efter selv kom som Præst til Ondløse; thi endskjønt de kun kjendte mig der fra min Barndom af, blev jeg modtaget med Kjærlighed og Glæde, som om nu, da en af Provst Rørdams Sønner var hos dem, saa vilde alt igjen blive godt, alle deres Klager stillede, alle deres Byrder lettede. Endnu i Aaret 1878 har jeg erfaret, hvor uudslettelig hans Minde er indpræget i de gamles Hjærter, der ere blevene underviste af ham til Konfirmation. Da jeg forleden Dag kom ned til Pastoratets Fattiggaard, og da jeg der gik omkring i Stuerne for at se til de Lemmer, der paa Grund af Alderdomsskræbelighed ikke havde kunnet overvære den af mig for Lemmerne holdte fælles Andagts-time, kom jeg ogsaa ind til en gammel Enke, som for 60 Aar siden var bleven konfirmeret af min Fader. Efterat hun havde fortalt mig om sin Alderdoms Besværligheder og sit ringe Helbred, og jeg havde søgt at trøste hende og styrke hende i Taalmodighed, indtil Guds Hjelpetime kom, spurgte jeg, om hun endnu kunde huske fra sin Ungdom af, hvad hun havde lært til sin Konfirmation. Ja! svarede hun, meget; jeg glemmer aldrig deres Fader, ej heller de mange gode Guds Ord, han lærte mig, da jeg gik til Læsning hos ham, jeg stod ogsaa øverst blandt Pigerne. Vil De da ikke, vedblev jeg, læse for mig en af de Psalmer, som De lærte, da De gik til Konfirmation, og som De endnu holder mest af. Uden at svare, lagde den gamle sit Strikketøj, rejste sig op fra sin Stol og stod for mig med foldede Hænder og nedslagne Øjne og læste for mig, uden at standse eller glemme et eneste Ord, Psalmen: O, Jesu vor Forsoner, som kom til Jorderig. Hun nejede sig dybt, hver Gang hun nævnte Jesu Navn, og Taarerne trillede ned ad hendes Kinder. Af den hele Maade, hvorpaa hun stod for mig og læste sin Psalme, var det klart, at ved at opfylde min Anmodning var den gamle Kvinde aandelig

rykket tilbage gennem de mange hensvundne Aar til sin Ungdom og Konfirmationstid, og at det for hende selv har været, som om hun endnu stod som en lille Pige for sin elskede Ungdomslærer; thi i sin høje Alderdom stod hun endnu og læste sin Psalme for Præsten med samme Udtryk af Ydmyghed og Andagt, som R. ved sin kjærlige og indtrængende Undervisning havde vidst at fremkalde hos sine Konfirmander, hvilket jeg selv saa ofte havde set og hørt, eftersom vi Brødre sad og lærte vore Lektier i samme Stue, i hvilken Fader underviste sine Konfirmander«.

»R.s Røst blev dybt savnet i Ondløse og Søndersted Kirker, og Beboerne droge derfor om Søndagene skarevis til Tølløse for at høre ham prædike og hilse paa ham. Ofte droge de ind i Præstegaarden, hvor de bleve modtagne som gamle, kjære Venner. Formodentlig maa de ved at bivaane Gudstjenesten i Tølløse have faaet en Fornemmelse af, at de kirkelige Forhold der ikke vare saa tilfredsstillende for R., som de havde været i Ondløse; dette gjorde dem ondt; da derfor nogle Mænd fra Ondløse vare tilstede ved en huslig Højtid hos en Bonde i Tølløse, og denne begyndte at prale af, at nu havde Tølløse en saa og saa dygtig Præst i R., hvis Mage man længe skulde lede om, svarede en Gaardmand fra Ondløse ham tørt og alvorligt: Ja I Tølløse Mænd har nu faaet en Præst, som er meget for god til Jer. — Men savnede R.s gamle Menigheder ham, saa savnede han ogsaa dem, og han havde Grund dertil; Kirkegangen i Tølløse og Aagerup var kun ringe; den konfirmerede Ungdom var forviltret og fremmed for Guds Hus; og blev dette end forbedret i R.s Tid, saa var han der dog for kort, til at en grundig og almindelig Forandring til det bedre kunde finde Sted; og ihvorvel man overalt i Tølløse og Aagerup Sogne kom R. imøde med stor Agtelse og Velvilje, saa dog — den Tillidens og Hengivenhedens varme og vederkvægende Luftning, som mødte ham overalt i hans forrige Menigheder, og som kun et mangeaarigt Samliv i Tro og Kjærlighed kan fremkalde

hos Præst og Menighed, — den savnede han i Tølløse. Vel ytrede han aldrig nogen Utilfredshed over, at han var kommen bort fra Ondløse; han forblev den samme, han altid havde været, nidkjær til al god Gjerning fulgte Fredens og Kjærlighedens Aand ham overalt i hans huslige Liv og i hans nye Menigheder — men Savnet, han bar med stille Taalmodighed, bemærkedes dog. Naar Beboerne fra Ondløse, som om Søndagen havde været i Tølløse Kirke, henad Aften kom ind til ham for at sige Farvel, og de kjørte bort, gik han ned i Porten, blev staaende og saa efter dem, indtil Vognen skjultes bag Bankerne. Engang skulde han i en Embedsforretning som Provst til Ondløse, og jeg fulgte med ham derhen; mild og kjærlig — som sædvanlig — sad han og talte med mig; men efterhaanden, som vi kom nærmere henimod Ondløse, blev han stille og tavs, og da vi kom Byen saa nær, at vi kunde se Kirken, sagde han vemodigt: Det er, Hans! for mig, naar jeg kommer herhen, som om jeg kom tilbage fra Evigheden. —

Udgiveren af disse Blade har den 18de Februar 1872 optegnet følgende: »Da jeg idag kom til mit Annexsogn Svogerslev, traf jeg tilfældig en mig ubekjendt Mand fra S. Jørgensbjerg, som med stor Interesse spurgte, om jeg var en Søn af den Provst Rørdam, som i sin Tid havde været Præst i Ondløse og derfra var bleven forflyttet til Tølløse. Da jeg sagde, at jeg var en Sønnesøn af denne Mand, vedblev han, at det var den dygtigste Præst, han nogensinde havde kjendt, og at han var konfirmeret af ham. Den eneste Præst, han vilde sætte i Sammenligning med ham, var afd. Pastor Quistgaard i Aagerup (ved Roskilde), men denne havde en svag Udtale, medens Provst Rørdam havde en meget kraftig og skøn Stemme. Den Dag R. holdt sin Afskedsprædiken i Ondløse, var intet Øje tørt i Kirken, og Savnet af ham blev endnu føleligere, da Eftermanden kom; thi han var kun »en sølle Bonde«. Den Dag han skulde holde Tiltrædelsesprædiken, gik han ned

af Prædikestolen, saa snart han var kommen derop, fordi der manglede en Læsepult, og han kun kunde tale med Papiret for sig, som Rørdam aldrig havde brugt. Nu maatte Degnen og Kirkeværgen se at skaffe noget tilveje, som Præsten kunde lægge sit Papir paa. Imidlertid var Menigheden, kjed af den lange Venten, gaaet bort, saa Præsten maatte holde sin Tale saa at sige for tomme Stole. Og da Fortsættelsen svarede til Begyndelsen, maatte Rørdam efter Menighedens inderlige Ønske siden love at komme fra Tølløse til Ondløse en Gang om Maaneden for at prædike for sin gamle Menighed. Saa var Kirken fuld af Tilhørere, medens den ellers sædvanlig var tom om Søndagen. — Saavidt den omtalte Mands Beretning.

R. og hans Hustru havde i en Række af Aar snart denne snart hin Slægtning i Huset i Ondløse, først R.s Søster Lise, siden hans gamle Faster, Enken Mette Steenberg f. Rørdam, der forblev hos dem indtil sin Død 1817. Under hendes lange Sygeleje forsømte R. aldrig nogen Dag at se ind til hende og sidde en god Stund ved hendes Seng og opmuntre og trøste hende ved sin kjærlige Deltagelse og Guds Ords Trøst. Derpaa var hans Søstre, Lise og Christiane, atter i nogle Aar hos ham i Ondløse. Efter at hans gamle Svigerfader, Hr. Hans Teilmann i Tølløse, 1822 var afgaaet ved Døden, tog dennes Enke, Katrine Margrete f. Samsøe, sit Opholdsted hos Svigersønnen og Datteren i Ondløse Præstegaard og fulgte 1827 med dem til Tølløse, og her kom ogsaa hendes ældste Datter, Enken Anne Drabitzius, til sin Moders Pleje, og disse to gamle kjærlige Slægtninge forbleve hos R. indtil hans Død.

Medens R.s Sønner laa ved Universitetet, fulgte gjerne en eller flere af deres Venner i Ferierne med dem hjem til Præstegaarden. Nogle af disse ere endnu i Live og vide at fortælle om det smukke Samliv her, og navnlig om det alvorlige og dog saare milde Væsen, der udmærkede Provst Rørdam. Han forstyrrede ikke de unges Glæde, men vidste at lægge den dybere Tone ind i Under-

holdningen, idet han »rettede med Kristendom«, hvad der undertiden kunde være mindre velbetænkt i de unges Ytringer. Han nød derfor i høj Grad de unge Venners Tillid og Hengivenhed, samtidigt med at de nærrede en stor Ærbødighed for ham. Ogsaa om R.s ærværdige gamle Svigermoder fortælles, hvorledes hun prøvede de unge Theologers kristelige Sindelag og ved sine Samtaler med dem søgte at lede dem indad og opad.

»Gud forundte« — siger R.s næstældste Søn i sine oftere citerede Meddelelser — »R. og hans Hustru den store Naade, at de ingen mistede af deres otte Børn; de beholdt dem alle, og de gik selv først — foran alle deres Børn — hjem til Gud. R. oplevede den Glæde at se alle sine tre Sønner som Kandidater i Theologien, og at den ældste, Christian, blev en af Universitetets dygtigste yngre Theologer, Licentiat i Theologien og (1829) Sognepræst i Laastrup og Skals i Viborg Stift. I Forsommeren 1831 kom Christian med sin Hustru og sin lille Søn Holger fra Laastrup til Tølløse og besøgte sine Forældre, — ogsaa den Glæde forundtes R. inden sin Bortgang herfra, at han saa' sit første Barnebarn og kunde velsigne sin kommende Slægt i andet Led«. — Et Par Breve skrevne af R. i hans sidste Leveaar til hans Sønner, tegne bedre end mange Ord et Billede for os af denne kjærlige og trofaste Fader:

1.

Da vi ikke kan have den Glæde at have Dig hos os i Aar, kjæreste Hans! paa Din Geburtsdag, saa sender jeg Dig disse Linier for at bringe Dig Dine Dig elskende Forældres og Søstres ømmeste og hjerteligste Lykønskninger til Din 25 Aars Fødselsdag, som Du under Guds milde og faderlige Beskjærmelse nu har oplevet, og som vi have den Glæde at opleve med Dig. Den almægtige Gud holde sin beskjærmende Haand over Dig paa alle Dine Veje og velsigne Dig af sin Naade! Jeg takker Dig for de mange sande Faderglæder,

Du hidindtil har skjænket mig ved Din uafbrudte Flid og Dit roesværdige Forhold, og beder Gud, at vi maae længe leve tilsammen, om det ellers er hans naadige Villie, at jeg kan endnu dertil have den Glæde at see Dig anbetret det herlige Kald, hvortil Du er kaldet, at udbrede den store Guds og vor Herres Jesu Kristi Ære, og saaledes at blive til Velsignelse for mange Brødre, og høste de rigeste Frugter af Din dydige og vel anvendte Ungdom.

Jeg ønsker Dig til Lykke med Din Befordring til Lærer ved Søkadetacademiet; det er ganske vist en god Tour med Hensyn til Din Befordring i Fremtiden, naar Du bliver derved i nogen Tid, og det kan ogsaa være, at den kan blive fordeelagtig for Dig i Henseende til at faae gode Informationer. Dette Dit nye Embede berøvede os den Glæde at see Dig hos os samlet med Dine Sødskennde; men det var mig og Din Moder dog ret kjært, at Du ikke kom herud, da Du skulde rejse tilbage om Natten, og derved let kunde udsætte Din Helbred, og desuden være uskikket til Dine Forretninger næste Dag. Lad os vide, naar Du skriver, hvorledes det gaar Dig med Kadetterne og hvor mange Timer Du læser om Ugen paa Akademiet.

Du veed vel, at Christian og Conradine med Følge kom lykkelig til Aarhuus om Mandag Eftermiddag Kl. 5, uden at have været søesyge. Vi vente nu snart Breve fra dem fra Laastrup. Christian besørgede en Søndag hele Guds-tjenesten her i Kirkerne til min fuldkomne Tilfredshed og Fornøjelse, og ligesaa for min Menighed; det er dobbelt behageligt, naar grundige Indsigter ere forenede med practisk Duelighed.

Vi leve ellers Alle vel, Gud skee Lov; og takke Gud, som hidindtil har beskyærmet os for den her graserende ond-artede Feber, hvoraf 6 midaldrende Mænd i mit Annex ere døde og Mange ere syge. Peter Motzfeldt¹⁾ skal ogsaa have

¹⁾ Søstersøn af Rørdams Hustru, Ejer af Søgaard ved Ringsted. (Se A. Tellmann, Stamtavle over Familien Neergaard, S. 24).

den. Gud holde fremdeles sin Haand over os Alle og lade os boe trygge under hans Vingers Skygge. Vi hilse dig Alle med inderlig Kjærlighed. Hils kjærligst Heiberg og Casse¹⁾.

Tølløse den 11. Septemb. 1829.

Din Dig elskende Fader
Th. Sch. Rørdam.

Med Høsten gaaer det langsomt, da Vejret er saa ustadigt, dog lister man noget ind efterhaanden.

Udskrift: Til Herr Candidat. Theol. Rørdam, Alumnus paa
Ehlersens Collegium
Kjøbenhavn
Store Kannikestræde.

2.

Tølløse den 28de Febr. 1831.

Kjæreste Christian!

Jeg takker Dig inderlig for Din kjærlige Gratulation til mig i Dit sidste Brev i Anledning af min Fødselsdag. Det er en stor Naade, Gud har viist imod mig fremfor mod mange Andre, at jeg har den Glæde at leve med Eders kjære Moder og see næsten alle vore Børn voxne og opdragne. Gud unde os fremdeles længe at nyde den Glæde med hverandre, om det er hans behagelige Villie! Det fornøjer os, at Du og Din kjære Conradine og lille Søn leve vel, og at Du med Din gode Kone har været i Viborg og besøgt Din nye Biskop²⁾, der ganske vist er en oprigtig kristelig Mand, som vil blive til megen Velsignelse for Stiftet. Vi bleve Studenter sammen og vare siden Medlærere i et Institut i Khavn. Kongen har altid holdt meget af ham fra den Tid, han var Feldtpræst, og stedse viist ham megen Naade, som han og stedse har fortjent. Det er en Glæde, kjæreste Christian! at lægge Mærke til, at de Lærere i Kirken, som foredrage Guds Ord reent og puurt, dog stedse ere

¹⁾ A. Christian L. Heiberg og Andreas L. Casse, begge nøje Venner af R.s Sønner. Den første blev senere hans Svigersøn.

²⁾ Nicolai Esmark Øllgaard.

yndede baade af Regjeringen og Folket, naar de ellers vogte dem for i nogen Ting at give nogen Forargelse, hvorved deres Embede kan blive læstet; men i alle Ting stræbe at bevise sig som Christi Tjenere. Jeg er overalt aldeles overbevist om, at Kristendommen har en saaden Kraft i sig, at den ikke kan andet end vinde Biefald hos Alle dem, der ikke ere dens aabenbare Fiender. Saaledes seer man i vor Hovedstad, at de mest yndede Prædikanter ere ogsaa de mest evangeliske Lærere, og paa Landet er det omtrent det samme. Vi have derfor endogsaa heri en stor Opmuntring til at holde fast ved Guds Ord, og til selv endelig at stræbe efter at blive mere og mere fortroelige med det, for at vi kan blive mægtige til at overbevise med den sunde Lære. Det er en alvorlig Kamp, Rationalisterne nu kjæmpe i Tydskland for at forsvare deres System, og for at afværge det, fra Regjeringens Side truende Angreb paa dem. Den Berliner Kirchen Zeitung gaaer dem haardt paa Klingen og synes at have vakt den preussiske Regjerings Opmærksomhed paa Sagen. Har Du ikke læst Bretschneiders „Sendschreiben an einen Staatsmann über die Frage, ob evangelische Regierungen gegen den Rationalismus einzuschreiten haben“, Leipzig 1830, og det i denne Anledning udgivne fortræffelige Skrivt af Dr. Rudelbach: „Das Wesen des Rationalismus und das Verhältniss desselben zur christlichen Kirche und zum christlichen Staate“, Leipzig 1830, saa bør Du see at faae disse Skrivter, saafremt det er Dig mueligt, hvis ikke, kan jeg maaskee skaffe Dig dem, naar Du kommer til mig. Man seer nu ellers de sørgelige Frugter af Fornuftens Misbrug i det af Advocat Olshausen i Kiel stiftede Samfund af Kristi aabenbare Fornægtere, som ikke have undseet dem ved i en trykt Tale at publicere en offentlig Declaration om deres højtidelige Fornægtelse af Jesus Christus som Menneskenes Herre og Forløser, hvorom Du vil faae nærmere Underretning af Lindbergs Maanedsskrift 3. Hefte. Jeg har endnu ikke erfaret noget om hvorvidt dette ukristelige eller rettere anti-kristelige Samfund kan vente at erholde den ansøgte Lærefrihed eller ikke. Den politiske Revolution, som Lorenzen

forsøgte paa at iværksætte, fandt ikke Biefald, som vel er, og tog en daarlig Ende for ham selv; men den gav forskjellige agtede Mænd Anledning til at yttre sig herom paa en Maade, som vidnede om Afsky for et saadant Foretagende og urokkelig Troskab mod Kongen. Imidlertid seer man dog med almindelig Glæde, at vor elskede Konge er villig til ogsaa i denne Henseende at tage Hensyn til Folkets Ønske og at ville forordne Indførelsen af raadførende Stænder, en Beslutning, der vil udbrede en nye Glands over hans Regjering. Gud give nu, den religieuse Revolution i Kiel maatte tage en ligesaa stakket Ende. Der er en frygtelig Gjæring blandt Folkene overalt; men mærkeligt er det dog at det fornemmelig er i de katholske Stater, at Urolighederne finde Sted; det viser sig derved, at Mangel af sand kristelig Oplysning leder til Revolution, og at den ulykkelige Bestræbelse at holde Folkene i Uvidenhed, for desto bedre at kunne beherske dem, fører til et bedrøveligt Resultat baade for Øvrighed og Undersaatter, og at derimod en sand kristelig Oplysning grundet paa Guds Ord leder til et roligt og stille Liv og værner om borgerlig Lykke.

Din kjære Moders Helbred er omtrent saaledes som hun selv beskrev den i sit sidste Brev; imidlertid gaar det Gudskelov dog bestandig fremad til det Bedre, og vi glæde os til en fornøjeligere Sommer, end den sidst henvundne — — — Vinteren er med Guds Hjelp! nu vel ikke langt fra at være til Ende; dog har vi endnu megen Snee, vi gaaer da den Tid imøde, da vi, om Gud vil! kunne glæde os til at samles med Dig og Din elskede Conradine og kjære lille Søn. Gud give dertil Lykke! Vi hilse Alle kjærligst. Bedstemoder og Tante Ane ere i god Stand.

Din Dig inderlig elskende Fader
Th. Sch. Rørdam.

Den høyeste Gud velsigne og bevare dig, min elskede Søn, at du maae beholde din Helbred — det ønskes dig af din høyt elskede Moder T. Rørdam. Skriv os snart til.

3.

Tølløse den 29. August 1831.

Kjæreste Christian!

Omsider seer Du da Brev fra mig, og Du maa kjærligst undskylde mig i denne Henseende. Vær inderlig takket med Din kjære Conradine for Eders kjærlige Besøg og for den store Glæde vi havde af at see Eder, vore kjære Børn, og Eders velsignede og meget lovende lille Søn. Gud lade os længe opleve den Glæde at samles med hverandre! Her har, som Dine Sødskende vel allerede har meldt Dig, været ret muntert i Ferierne, og Gud være lovet, at Moder i Aar har havt Helbred og kunnet deeltage deri. Men den Nyhed veed Du maaskee ikke, at Heiberg er bleven beskikket til ordineret Catechet i Frederits; det er i flere Henseender en god Befordring for ham i hans Alder, og beqvem for Gine med Hensyn til Huusholdningen. Han er i Gaar rejst herfra til Khvn. for at lære den indbyrdes Underviisning, og derfra faar Du nok Brev fra ham med denne Post, og altsaa Underretning om hans Bestemmelse. Angaaende Brylluppet kan endnu ikke meldes noget; men Du skal nærmere blive underrettet derom. Jeg veed ikke, om Du har hørt om den her i Sjælland grasserende Epidemie; den begyndte først i August og er nu udbredt næsten overalt. Her i mine Sogne ere henved 300 Mennesker syge og 23 døde i denne Maaned i begge Sogne. Sygdommen er en galdeagtig Feber, som formentes at have sin Oprindelse fra den stærke Hede og Brandtaage, som forarsagede, at Arbeidsfolkene drak meget og derved fordærvede Maven; den angreb derfor i Begyndelsen især Arbeidsfolkene; men siden har den dog ogsaa udbredt sig til Andre. I Soderup ligger Md^e Jensen og 2 Jomfruer, og Pastor Jensen befinder sig ikke vel. I Tostrup er desværre Tante Mette¹⁾ ogsaa syg af denne Epidemie, men er dog i Bedring, Gud skee Lov! Pastor Sørensen i Asminderup og Petersen i Ondløse ere ligeledes syge, saa

¹⁾ Søster til R.s Hustru, gift med Præsten Joh. Christen Teilmann.

det seer heel betænkeligt ud. Næsten daglig anmeldes nye Dødsfald. I Fredags havde jeg 4 Liig, i Lørdags 2 og i Søndags 1, og allerede er her igjen 4 Liig, som i disse Dage skal begraves. Det vækker stor Opmærksomhed og leder til alvorlig Eftertanke. Din Moder jeg og Dine Sødskende have hidindtil været forskaanede, Gud være lovet! men alle mine Folk have været syge, undtagen Stuepigen; dog begynde de at komme dem; men det vil vare længe, inden de kan komme til Kræfter. Ved denne overhaandtagende Sygdom er Høstarbeidet sat meget tilbage paa mange Steder, og jeg har endnu hverken Byg eller Havre eller Ærter i Huus, imidlertid hjælper den Ene den Anden, saa godt Omstændighederne tillade; thi der er ingen Folk at faae tilleje for Betaling. Der er Steder, hvor Bønderne ride omkring og tilbyde 3 ½ og Kosten for at faae en Arbeidsmand og kunne dog ingen faae. Veiret har nu ogsaa i nogen Tid været uroligt, saa det gjør Høsten dobbelt vanskelig. Jeg har dog faaet Alting mejet og opbundet og begyndte i Dag at kjøre Byg ind; men saa kom der Regn. Imidlertid er vor Tillid til Herren, og dertil opmuntre vi hverandre i og uden for Kirken. Man siger, at der ikke skal være nogen Sygdom i Jylland, og Gud give det maatte være saa. — — — Jeg skulde paa Onsdag have Præstesamling og havde inviteret Din Svigerfader til os; men formedelst den grasserende Epidemie har jeg udsat Samlingen.

Gud bevare Dig og Din kjære Conradine og lille Holger, og værer hilsede kjærligst fra os.

Din Dig elskende Fader
Th. Sch. Rørdam.

Tre Uger efter at R. havde skrevet dette sidste Brev, var han ikke mere blandt de levendes Tal her paa Jorden. En Dag, da han kom tilbage fra Kirkegaarden, hvor han havde jordfæstet flere, og traadte ind i sin Dagligstue, hvor hans gamle Svigermoder sad, viste han hende sine Hænder, der af pludselig Feberkulde vare blevne ganske hvide; derpaa gik han ind i sit Studerekammer, hvor han

forblev uafbrudt beskjæftiget med at skrive og med at samle og ordne Breve og Dokumenter. Da han sent om Aftenen blev færdig hermed, drak han en Kop The med sin Familie og gik saa til Hvile for ikke mere at vende tilbage til Jordelivets Arbejder. Sygdommen udviklede sig hos ham som en apoplektisk Fjerdedagsfeber, og en sørgelig Erfaring havde lært, at de, der bleve angrebne paa denne Maade, døde i det tredie Feberanfald. Lægerne kjendte endnu intet Middel til at standse denne Feber; først senere erfarede man, at den som enhver anden intermitterende Feber kunde helbredes ved Chinin. R.s næstældste Søn beretter: »Den 17de September modtog jeg hjemmefra det Sorgens Budskab, at Fader var syg og havde haft tvende apoplektiske Feberanfald. Næste Dag tog jeg hjem og fandt den elskede Fader vel tilsengs, men tilsyneladende i saa godt Befindende, at jeg, der endnu intet havde hørt om den truende Dødsfare, denne apoplektiske Feber medførte, sad med et trøstigt Haab ved hans Seng og talte med ham, medens han kjærligt holdt min Haand. Men pludselig sank hans Haand ned, det apoplektiske Anfald kom igjen — tredie Gang. Han tabte Bevidstheden, og, da Solen i al sin Glands gik ned bag Grøntveds Bakker, brast den trofaste Faders Hjærte i Døden — den 18de September 1831 —, og vi stode tilbage med Adskillelsens bitre Smerte, dog, Gud være lovet! ogsaa med den Trøst: Salige ere de døde, som dø i Herren; ja, Aanden siger, at de skulle hvile fra deres Arbejde, men deres Gjerninger følge dem«. For den afdøde havde det græske Testamente og det gamle Testamente paa Dansk været hans daglige Læsning og Studium, og han plejede hver Morgen at nedskrive paa en Strimmel Papir et Bibelsprog til Overvejelse under Dagens Gjerning. Efter hans Død fandtes den 31te Davids Psalme opslaaet paa hans Bord og en Tankeseddel, hvorpaa med hans faste og sikre Haand stod skrevet: »Løvet være Herren! han skal gjemme mig i sin Hytte paa den onde Dag. Vær frimodig,

og han skal styrke eders Hjærter, alle I, som haabe paa Herren.«

Ved Th. Sch. Rørdams Grav paa Tølløse Kirkegaard talte hans Svoger og Ven, Præsten Joh. Christen Teilmann fra Tostrup, idet han bl. a. ytrede: »Ondt gjør det os at se dig bortkaldet fra den Menighed, som elskede dig, og hvis faderlige Ven og sande Sjølesørger du var bleven; thi dine Sognebørns evige Vel og Vejledning til Frelseren og den Salighed, han har forhvervet, var dig hellig fremfor alt; aldrig fandtes du heri lunken; aldrig udgav du dig for at vide nogen anden Vej til Salighed end Jesum Christum og ham korsfæstet. Blid i Adfærd og kraftig i Tale forkyndte du Sandheden, som er af Gud, uden menneskelige Tilsætninger; fyndig taledede du imod Lasten og elskede Mennesket, blid og sagtmodig formanede du ved den sunde Lære, vejledte den vildfarne, opvakte den lunkne, styrkede den svage og trøstede den sorgfulde, og utrættelig oplærte du Ungdommen om Vejen, de skulde vandre til Salighed. — — Se vi hen til dig som Ægtefælle, inderlig ondt gjør det os da nu at se dig bortreven fra din Hustru, hvis trofaste, ømme og kjærlige Ledsager du henved i 30 Aar har været. Hvor faa vidste som du at jevne og blidgjøre deres Ægtefælles Vandring gennem Livet, hvor faa formaadede som du under en Ægtefælles langvarig Sygelighed saaledes at helbrede det ængstede Hjærte og bringe det Religionens trøstende Lægedom! Og hvilken omhyggelig og forstandig Fader og Opdrager var du ikke for dine Børn! Fra den tidligste Ungdom af lærte du dem at kjende og at elske Gud og Frelseren og at hente Vejledning og Trøst af hans Ord; du var deres Ungdoms kjærlige Styrer, deres voxne Alders venlige Raadgiver; de vare din Ære og Glæde«. — En af de unge Venner, der tidligere saa ofte med R.s Sønner havde gjæstet det venlige Præstehjem i Ondløse og senere i Tølløse, P. L. Husum, der endnu lever i sin høje Alderdom som Sognepræst i Tranebjerg paa Samsø, skrev

følgende Digt til T. S. Rørdams Minde, indført i »Statstidenden«¹⁾.

Du gik saa tidligt hjem, du fromme Hyrde!
 Mon du var træt og mødig i din Aand?
 Blev dig for tungt at bære Livets Byrde?
 Nei — Døden vristed Staven af din Haand.
 End lued Kraft og Nidkjærhed i Barmen,
 Din Herres Gjærning glad du sysled' med,
 Og Hjertet var saa fuldt af Himmelvarmen,
 Saa fuldt af reen, uskrømtet Kjærlighed.
 Vi græde, vi som elsked dig saa saare —
 Dog ei fordi du stred og Seier vandt;
 Nei Kjærligheden fælder Smertens Taare,
 Fordi saa skjönt et Liv fra Jorden svandt.
 Dog Mindets Blomst vi med Cypressen sætte,
 Dens Smil skal lindre Hjertets bittre Sorg;
 Og Haabets Grønt vi med i Krandsen flætte:
 Vi see dig hist i Himlens lyse Borg!

Saa elsket og æret R. havde været af sin Hustru og sine Børn, og saa pludselig han var bortkaldet, endnu i sin kraftige Alder — kun 55 Aar gammel —, maatte Tabet af ham føles som en saare bitter Smerte, der først sent kunde læges. Dertil kom, at han paa Grund af de tidligere berørte Forhold, efterlod en stor Gjæld, saa det vilde have set meget kummerligt ud for hans efterladte, hvis han ikke faa Aar før sin Død — uden sin Hustrus Vidende — havde tilsikret hende en Livrente af 600 Rdl. aarlig, der i Forening med Kaldspensionen satte hende i Stand til inden sin Død at afbetale hele sin afdøde Mands Gjæld, idet hun med den hende egne Samvittighedsfuldhed inskrænkede sig til at leve i stor Tarvelighed, for at ingen, der havde betroet hendes elskede Ægtefælle

¹⁾ 1831, Nr. 170. I samme Blads Nr. 164 og 169 findes ogsaa tvende andre Digte i samme Anledning, det sidste med Overkrift: »Tanker ved Højærværdige Hr. Provst Rørdams Død«, og undertegnet: P...

noget, skulde lide Tab. Og Gud forundte hende, at hendes kjærlige Hensigt blev opfyldt.

R.s Enke forblev Naadensaaret ud med sine ugifte Døtre i Tølløse Præstegaard, og hendes yngste Søn, Peter, der var theologisk Kandidat og hidtil havde været Huslærer hos Amtmand Treschow i Frederiksborg, kom hjem til hende for at være hende til Bistand i hendes enlige Stilling i den første Vinter efter Faderens Død. Den 22de Oktober 1831 blev hendes ældste Datter, Georgine Samsine R., i al Stilhed ægteviet i Tølløse Kirke (af Pastor J. C. Teilmann fra Tostrup) til sin forlovede, Pastor Arve Christian Linde Heiberg, ordin. Kateket ved Trinitatis Kirke i Fredericia, der et halvt Aar efter blev Sognepræst til Lunde i Fyn. R.s næstældste Søn, Hans Nicolai Kellermann Rørdam, der var kaldet til Sognepræst i Harboøre og Engberg i Ribe St., blev ligeledes ægteviet i Hjemmets Kirke til sin forlovede, Valdemardine Charlotte Birchedahl, den 19de Maj 1832. Vielsen udførtes af Brudens Onkel, Pastor Fyhn i Nørrejerløse.

Efter Naadensaarets Udløb flyttede Enkeprovstinde R. med sine Døtre til Roskilde og derfra, efter et Par Aars Forløb, til Kjøbenhavn, Men i sine senere Leveaar boede hun i Frederiksberg By. Hun henlevede sine Aar i Stilhed og Gudsfrygt, og det var hende en Glæde at gaa i den lille smukke Frederiksberg Kirke. Hun holdt sig nemlig til sin Sognekirke, som hun fra sin Barndom var vant. Hendes yngste Søn, Peter R., der tilbragte sine Kandidataar som Lærer, især i Religion, i forskellige større Skoler i Kjøbenhavn, boede hos hende, indtil han 1841 blev Præst i Mern. Ved sit livlige Væsen og ved sin vindende Personlighed var han efterhaanden kommen til at staa i venligt Forhold til og at omgaas med flere af den Tids bekjendte Mænd i Kjøbenhavn, hvilke derved ogsaa kom i Bekjendtskab med hans Moder, som gjæstfrit aabnede sin Dør for dem, og hvis frimodige Tro og uskræmtet Guds-frygt, der var forenet med et kjærligt Sind, dannede Sæder og

forstandig Tale om alt, hvad der bevægede sig i Aandens Verden, maatte glæde og interessere dem. Grundtwig, Sibbern, Søren Kierkegaard¹⁾, Goldschmidt, Fr. Barfod og andre kom ofte ind for at hilse paa hende, navnlig i Sommertiden, naar deres Spadsereture førte dem til Frederiksberg. Ogsaa Præsterne P. C. Kierkegaard og Ferdinand Fenger saas i hendes Hus, naar de opholdt sig i Hovedstaden. — I Løbet af de Aar hun boede paa Frederiksberg, blev hendes næst yngste Datter, Engelke, forlovet og siden (1839) gift med Hr. Søren J. Heiberg, Præst og Forstander for Døvstummeinstituttet ved Kjøbenhavn, og denne Forbindelse blev hende en Kilde til megen Trøst og Glæde, da Heiberg ikke blot var en sjælden opmærksom og elskværdig Svigersøn, men ogsaa ved sit ualmindelige Talent for det praktiske Livs Forhold kunde være sin gamle Svigermoder til Raad og Bistand paa mange Maader. I sine tidligere Aar havde hun oftere været hjemsøgt af en dyb Melankoli — vistnok en sørgelig Arvelod fra den samsøeske Slægt, som hendes Moder tilhørte²⁾. Denne Sygdom havde første Gang vist sig efter hendes yngste Søns Fødsel, senere kom den igjen hvert syvende Aar, varede da i længere eller kortere Tid og medførte for hende haarde Smerter og tunge Anfægtelser. I hendes Enkestand vendte Sygdommen kun een Gang tilbage, og da i mildere Grad end forhen. — Alle sine Børn omfattede hun med den ømmeste Moderkjerlighed; med de fraværende, gifte Børn holdt hun en flittig og stadig Brevvexel vedlige, glædede sig inderlig, naar de en Gang imellem besøgte hende med deres Hustruer og smaa Børn,

¹⁾ Udgiveren af disse Blade erindrer som Barn at have set Søren Kierkegaard hos sin gamle Bedstemoder paa Frederiksberg. Han gjorde da Indtryk paa mig ved sine ivrige og højrestede Dispyter, ved sit stærkt opstaaende Haar og endelig, hvad der berørte mig mest, og just ikke behageligt, derved at han gjorde Spøg med min jydsk Dialekt.

²⁾ Se »Nogle Træk til O. J. Samsøes Biographi og Characteristik«, foran i Rahbeks Udgave af Samsøes digteriske Skrifter, S. XXIII.

og viste dem ved enhver Lejlighed den kjærligste Deltagelse og al den Omsorg, hun formaaede, for deres timelige og evige Vel. Det var hendes inderlige Ønske, at en af hendes Sønner maatte blive Præst i Ondløse. Det blev ogsaa opfyldt, men først efter at hun selv var gaaet hjem til Gud. I November 1842 blev hun nemlig angreben af en tyføs Feber, der vel ikke medførte store Smerter, men dog lidt efter lidt udtømte hendes i Forvejen svage og skrøbelige Legemes Livskræfter, indtil hun stille hen-slumrede paa Aarets sidste Dag. Da hendes Børn med Sorg og Vemod stode ved den elskede Moders Dødsleje, saa' hendes Datter Emma af Udtrykket i sin døende Moders Aasyn — hun kunde ikke mere tale eller røre sin Haand — at der var noget, hendes Moder endnu ønskede; den kjærlige Datter forstod det; hun løftede sin Moders afmægtige Hænder og lagde dem foldede sammen — saa fik Guds hjemrejsende, elskelige Barn Ro og sov blidt hen i Guds Fred.

Da hendes jordiske Levninger skulde føres ud af Huset den 6te Januar 1843, talte Præsten Ferdinand Fenger fra Ljunge et Trøsteord til hendes Børn, og hendes yngste Søn, Hr. Peter Rørdam fra Mern, holdt følgende Tale:

Det er den yngste Søns Vidnesbyrd om sin usigelig ømme og kjærlige Moder, I her ville faa at høre, mine Venner! og jeg taler, fordi det altid var mig en Lyst at tale med min Moder og om min Moder, og fordi jeg kan give min Moder det hæderlige Vidnesbyrd, at hun — saalænge jeg mindes hende — altid var sig selv lig — en stille ydmyg Sjæl, fuld af Kjærlighed mod alle sine Børn, men ogsaa fuld Længsel efter at drage herfra; thi, sagde hun, i Himlen der er meget bedre, der er ingen Synd, ingen Død, ingen Pine. — Sine Børn hang hun ved med en Moders hele Inderlighed; over dem vaagede hun sent og tidligt — da de vare Børn, og da de vare store; for dem bad hun, at de maatte vandre for Guds Aasyn i Hellighed og Retfærdighed, bevare deres Fædres Tro og Haab, som de havde arvet fra

dæres Fader, Morfader og Mormoder, og fremfor alt var det hendes ydmygelige Begjæring, at Sønnerne, der vare hendes Stolthed, maatte blive Guds Ords rette og ivrige Forkyndere; thi i henved 30 Aar havde hun levet i Ægteskab med en Mand, der i Aand og Sandhed var Præst, og hun var en Datter af to gammeldags gudfrygtige Præstefolk.

Den allerførste Erindring, jeg har om min Moder, er hendes Omsorg for at føre hendes Sønner til Troen. Naar hun havde klædt sine tre smaa Drenge af og lagt dem i Seng, satte hun sig paa Sengekanten, og efterat hun havde sagt: „Børn, læg nu eders Hænder sammen“, spurgte hun: „Troer I paa Gud Fader, som har skabt eder med Øjne og Øren og alle Sandser, — og paa Jesum Christum, som har igienløst eder, ej med Sølv eller Guld, men med sit hellige og dyrebare Blod, — og paa den Hellig Aand, som har helliggjort eder“? Jeg forstod dengang kun grumme lidt af disse Spørgsmaal; men jeg kunde godt lide, at min Moder bad for os, og hun saa' selv saa godt nd, saa det fornejede mig at se paa hende; men da jeg saa blev stor og hørte om det Troens og Daabens Ord, som fornyer og gjenfæder os paa Sjæl og Legeme til evigt Liv, da var denne Tale mig baade naturlig og kjær — den var mig nu mine Barndoms Tanker, jeg havde kjendt, fast før jeg vidste Forskjel paa højre og venstre — men dette var min gudfrygtige Moders Gjærning. Og der disse Tanker fik Liv, kom der ogsaa Liv i hele min glade Barndom, som fast var forsvunden. Saa mindes jeg og, hvorledes vi sad hos min Moder om Aftenen om det runde Bord og maatte læse i Bibelen for hende og i andre nyttige Bøger, — og den Glæde, hvormed hun tog sine Sønner imod, naar de kom hjem fra Skolen, og den Omhu, hvormed hun beredte det hele Hus til de hellige Aftener.

Min Moder var en gudfrygtig Kone, men hun var ogsaa — som Apostelen siger — en huslig Kvinde: for alle de Hænder, som hun har sat i Virksomhed, og alle de Kjortler og Klæder, hun har gjort! og dog fik hun altid Leilighed til at undervise sine Børn: hun lærte selv sine otte Børn at læse og ene dannede hun sine Døtre; ja det, at undervise

Børn, var bleven hende en saa kjær Beskæftigelse, at naar hendes Sønners og Døtres Børn kom til hende, begyndte hun igjen paa den vante Gjerning, at lære dem smaa Vers om Himmelen og at fortælle dem Historier — mest af det gamle Testamente.

Og min Moder var nojsom! ja hvor var hun tarvelig, hvor faa Bekvemmeligheder krævede hun! Men derved lykkedes det hende ogsaa at afbetale den betydelige Gjæld, der hvilede paa os ved min Faders Død, og dette ansaa hun som en stor Guds Naade imod sig, at Gud lod hende leve saa længe, til hun havde betalt enhver sit, saa hun, før hun lukkede sine Øjne, ej var nogen noget skyldig uden Kjærlighed.

Men som min Moder var fuld af Æmhed og Opofrelse for sine Børn og for dem var istand til enhver Selvfornægtelse, saa har hun — saalænge jeg mindes — altid længtes efter at forlade Verden og flytte hjem til Herren; thi hun var ogsaa en tungsindig og sørgmodig Sjæl; hun sørgede dybt over sine Synder, — lange, lange Tider hvilede mørke Tanker over hendes Hjærte; da sad min Fader hele Timer ved hendes Leje og gjentog idelig og idelig: om dine Synder vare som Blod, de skal vorde som Sne; var de som Purpur, de skal vorde som den hvide Uld; thi Jesus Christus, — han tog vore Synder paa sig — han bar vore Piner — Straffen blev lagt paa ham — han blev saaret for vore Overtrædelser, knust for vore Misgjerninger, at vi skulde have Fred ved hans Saar — Jesus Christus er det Guds Lam, som bar al Verdens Synder. Siden min Faders Død har denne Sygdom kun hjemstøgt hende een Gang, og det i en ringere Grad, og den sidste Sommer var den lykkeligste og gladeste, hun har haft, saalænge vi Børn vare om hende. Himlens Fred hvilede over hende, hun var glad som et Barn, al Tvivl og Frygt for Gud var forsvunden, nu troede hun alle Herrens Løfter. Da jeg derfor sidste Gang besøgte hende paa hendes Sygeleje, og hun begyndte at tale om Døden, — den hun havde talt om atter og atter fra min Barndom, saa fornåm jeg, at nu var det Alvor, at nu vilde Herren kalde sin Tjenerinde hjem, og kalde hende hjem i Fred. Som

hun havde bedt med mig, ja siddet ved min Seng, saa sad jeg nu ved hendes Seng og bad med hende: Naar det er da den sidste Nat — o, hjælp min Sjæl, den faar dig fat — imedens den fra Verdens Land — til Himmelen opfare kan — hvor i Guds Haand den Hvile faar — indtil det store Gyldenaar; — da skal Højtiden ret gaa an — naar Syn for Sagn derom vi faa — at mesterlig med Guddomshaand — du har forenet Støv og Aand — og evigt sødt skal klinge da — al Skabningens Halleluja —. Derfor mine Venner! staar jeg her ved min kjærlige og trofaste Moders Kiste med det faste Vidnesbyrd, at hun har stridt den gode Strid, bevaret Troen og fuldkommet Løbet, og med det Haab, at Gud vil være hendes Sjæl naadig — ja glæde hendes Sjæl i Himmerig for al hendes Kjærlighed. Men i Opstandelsens store Morgen skal med Guds Hjælp alle hendes Børn se hende igjen, — vore Hjærter skulle glæde sig, og ingen skal tage vor Glæde fra os.

Paa Tølløse Kirkegaard blev hendes Støv stedet til Hvile ved Siden af hendes Ægtefælles og Forældres. Hun blev efter sit eget Ønske baaren til Graven af Tølløse Bys tolv Gaardmænd; hendes Svoger Præsten J. C. Teilmann fra Tostrup og hendes Svigersøn Pastor S. J. Heiberg talte over hende i Kirken og bragte hende et kjærligt Farvel. Jordspaaakastelsen forrettedes af hendes Søn Hr. Peter Rørdam, som mindede om de fire retskafne, i Jesu Tro afdøde beslægtede, som nu hvilede ved hinandens Side, og udtalede det Ønske, i samme Tro at ende sine Dage.

3. Bolette Christine Rørdam, Datter af Hr. Christian Bolle Rørdam og Hustru Marie Elisabeth Schat, var født den 26de Juli 1778 i Kjøbenhavn, hvor hendes Forældre boede i de trange Venteaar efter Tilbagekomsten fra Vestindien. Hun blev døbt i Trinitatis Kirke af Pastor Schønheider (siden Biskop i Trondhjem) den 10de August s. A., baaren af Madam Hardung (maaske hendes Moders Søster); Fadderne vare hendes Sødskendebarn Jomfru Lovise Friborg,

Major Hans Frick, en Broder til den tidligere omtalte Apotheker Fred. Chr. Frick i Roskilde¹⁾, Provst Holger Rørdam fra Vigersted og Kateket J. M. Kullerup ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn. Navnet Bolette, hvormed hun sædvanlig kaldtes, var en Forskjønnelse af hendes Mormoders Navn: Bodil. Da hun var bleven voxen, bestyrede hun for en Del sine Forældres Husholdning i Ullensvang Præstegaard. Hun skildres som en smuk og elskværdig Pige. Efter at Hjemmet i Norge var opløst ved Faderens Død, kom hun 1804 i Huset hos sin Broder Th. Sch. Rørdam i Serup, der i kjærlig Erindring om, hvad hans Forældre havde gjort for ham, søgte at give sine uforsørgede Søstre Erstatning for, hvad der var anvendt paa hans Uddannelse. Den 15de Januar 1812 blev hun i Nakskov ægteviet til Skipper Rasmus Thomsen sammesteds, der havde været gift før. En Brodersøn af denne, der endnu lever som Kjøbmand i Nakskov, fortæller, at da Rasmus Thomsen var bleven Enkemand, gjorde han en Rejse til Bergen, hvor han blev forlovet med Bolette Rørdam. Hun fulgte med ham ned til Danmark »med alle sine rige Ejendele«, men da de kom under Stevns Klint, bleve de overfaldne af en Engelskmand, hvorfor de, for at undgaa Fangenskab maatte forlade Skibet og flygte i Land i en Jolle. Bolette R. fik da fyldt sit Forklæde »med alt sit Sølv«, men ved Springet ned i Jollen faldt det i Havet, hvor det endnu ligger. Da vor Hjemmelsmand ikke var født, den Gang dette passerede, maa det staa hen, hvor meget der er rigtigt i denne Familiefortælling.

Bolette Rørdam døde allerede i Slutningen af Juli 1813 uden Børn, 35 Aar gl. Den omtalte Brodersøn af hendes

¹⁾ En Datter af Major Frick, Petronelle Povline F., blev senere gift med Hr. Peter Teilmann, Sognepræst i Tostrup og Uggerløse (Gjessing, Jubellærere. II, 2, 230. A. Teilmann, Stamtavle over Familien Neergaard, S. 20).

Mand beretter, at hun bragte denne en temmelig anseelig Formue, formentlig 11000 Rdl. Dette er vistnok en betydelig Overdrivelse; men det er dog vist, at hun fik en større Arv efter sin Broder Christian, der døde i Ostindien og nedenfor skal omtales; dog kom Pengene først til Danmark efter hendes Død. Skipper Thomsen giftede sig efter Bolette Rørdams Død tredje Gang med et daarligt Fruentimmer, der fødte hans Formue, saa at han døde i stor Fattigdom. Tidligere havde han været en meget smuk og anseelig Mand, men i sine sidste Aar var han kun en sørgelig Ruin, af hvad han forhen havde været.

4. **Jakob Rørdam**, fornævntes Broder, var født den 28de November 1779 i Ullensvang. Ved hans Daab den 3die December s. A. vare Fadderne: Fru Majorinde Knagenhjelm, Jomfru Frederikke Friborg, Major Knagenhjelm og Hr. Høegh, resid. Kapellan i Kinservig. Navnet Jakob fik han vistnok efter sin Moders Halvsøster, Jakobine Rosenberg, der var gift med den tidligere omtalte Apotheker Frick i Roskilde. — Hans Fader har antegnet følgende: »Den 23de Maj 1794 rejste min Søn Jakob fra os, sine Forældre, til Bergen med Lejlighed herfra, da han var 14½ Aar gammel, efter at han her hjemme havde lagt en god Grundvold i forskjellige Videnskaber, for videre at beredes til Officerstanden. Strax derefter rejste han fra Bergen til Skibs til Christiania til den militære Skole sammesteds, hvorfra han samme Sommer efter faa Uger nedrejste til Artillerikadet-Akademiet i Kjøbenhavn, hvortil han tilforn var indskrevet. Den 1ste Januar 1797 blev han virkelig Stykjuncker med Gage 90 Rdl. ialt«. Som Vidnesbyrd om hans Studier kan anføres, at i Katalogen over Oberst Keypers Bogsamling, der solgtes 1855, findes blandt Manuskripterne (Nr. 48) anført: Rørdam, Artillerie Wissenschaft. 1. Band. 1797. Fol. Indtil i Foraaret 1801 laa han i Kjøbenhavn, hvorfra han blev forsat til Rensborg. Da hans Fader døde

1802, var han Secondlieutenandt i Artilleriet¹⁾. Efter nogle Aars Forløb blev han Premierlieutenant og forflyttedes til Norge, hvor han 1810 ægtede Kirsten Wrieth Lassen, Datter af Forvalter Larsen ved Fritsø Jernværk og Hustru Anne Christine Eeg Kjellmann (en Præstedatter fra Nøtterø).

Da Norge 1814 blev skilt fra Danmark, forblev Jakob Rørdam i norsk Tjeneste og udnævntes senere til Kaptajn. I en Række Aar boede han i Brunlagnes. 1826 beskikkedes han til Overtoldbetjent ved Vallø Saltværk, i hvilken Stilling han forblev til sin Død den 10de Juni 1852. Endnu i sin høje Alder var han ualmindelig rask og rørig, og saa' næsten ud som en Mand i sine bedste Aar. Af Breve, han i Aaret 1848 skrev til Slægtninge i Danmark, ses, hvor levende han tog Del i den Kamp, hans Slægts gamle Stammeland den Gang førte for sin Tilværelse. — I sit Ægteskab havde han elleve Børn, af hvilke de ti overlevede ham²⁾.

5. **Vitus Bering Rørdam**, ligesom fornævnte en Søn af Hr. Christian Bolle Rørdam og Marie Elisabeth Schat, var født i Ullensvang Præstegaard den 16de Februar 1781. Efter at have nydt en omhyggelig Undervisning i Hjemmet kom han 16 Aar gammel i Bergens Latinskole. I de to Aar han besøgte denne, var han meget yndet af sine Lærere paa Grund af sin Flid og gode Opførsel. Efter at være demitteret af Rektor Arentz tog han i Oktober 1799 Examen artium ved Københavns Universitet med Karakteren Laudabilis. Den 8de April 1800 tog han den filosofiske Examen med samme Udfald. Men da hans Fader ikke

¹⁾ I et Brev, han i Aaret 1848 skrev til sin Brodersøn Dr. H. Chr. Rørdam, da Sognepræst i Fredericia, ytrer han, at han for 45 Aar siden havde staaet ved dennes Vugge i Serup Præstegaard. — En anden af hans Brodersønner, Hr. Hans N. K. Rørdam, mindes ham som en smuk, lyshaaret Mand med et venligt forekommende Væsen, da han engang besøgte sin Broder Thomas Schatt R. i Ondløse.

²⁾ Se nedenfor, S. 450.

havde Raad til at holde ham ved Universitetet, maatte han kort efter vende tilbage til sit Hjem i Norge, uden at han endnu havde faaet den filologiske Del af anden Examen, der den Gang plejde at tages et halvt Aar efter den filosofiske Del. Paa Grund af Krigen 1801 og hans Faders senere Sygdom og Død hengik der fire Aar, inden han kunde vende tilbage til Universitetet. Han var den eneste af Provst C. B. Rørdams Sønner, der stod ved Faderens Dødsleje; men det Brev, hvori han underrettede sin Broder Th. Sch. Rørdam om Faderens sidste Strid, vidner paa en smuk Maade om den aandelige Udvikling, der allerede fandtes hos den unge Student¹⁾. I Aaret 1804, da hans Moder og Søstre forlod Norge, kom han endelig atter til Kjøbenhavn, hvor han underkastede sig den manglende filologiske Del af anden Examen med Karakteren Laudabilis, og begyndte at høre theologiske Forelæsninger. I Maj 1806 blev han Alumnus paa Valkendorfs Kollegium²⁾ og fik i December samme Aar Kommunitet. Den 22de Oktober 1807 tog han den theologiske Embedsexamen med bedste Karakter og i Februar og Marts 1808 den kateketiske og homiletiske Prøve, henholdsvis med Haud. ill. og Laud. Strax efter, den 13 April s. A., blev han kaldet (og ordineret den 22de April s. A.) til Kapellan hos Amtsprovsten for Holbæks Amt, Hr. Severin Warthoe, som da var Præst i Nørrejerløse og Kvandløse og senere (1813) i Raklev ved Kallundborg, hvorhen V. B. Rørdam fulgte ham. Da Amtsprovstiets Forretninger vare saa vidtløftige, at de ikke blot optog Provstens hele Tid, men endog gjorde det nødvendigt for ham at holde en Skriver til Besørgelse af de mange Kontorforretninger, var det egentlige Præsteembede saa godt som udelukkende overladt til Kapellanen, der ogsaa ofrede al sin Tid og Flid paa dets tilbørlige og rette

¹⁾ Se 1ste Hefte, S. 83-5.

²⁾ Som saadan holdt han paa Kollegiet en Dissertation „de necessitate religionis“.

Udførelse. Navnlig var Sjælesørgerens Gjerning kjær for Vitus Rørdam, og han gik som oftest daglig ud, snart i det ene Sogn, snart i det andet, for at besøge, trøste og hjælpe dem, der havde det behov. At hans præstelige Gjerning i Nørrejerløse ikke var uden Frugt, kan blandt andet sluttes deraf, at da hans Brodersøn, Hr. Hans N. K. Rørdam, over en Menneskealder efter blev Præst i det nærliggende Ondløse, hvor han oftere fandt Lejlighed til at tale med Folk fra Nørrejerløse og Kvandløse Pastorat, hørte han ofte af disse Sognes ældre Beboere Udtalelser, der vidnede om, at de endnu bevarede Erindringen om den unge nidkjære Præst og kjærlige Ven, Vitus Rørdam, i taknemmelige Hjærter.

Som Kapellan i Nørrejerløse og da ogsaa senere besøgte han jevnlig sin Broder Thomas Sch. Rørdam i Ondløse Præstegaard. En af dennes Sønner fortæller om Farbroderen: »Han var en temmelig svær og anseelig Mand, hvis Ansigt var betydelig vansiret af Smaakopper; mild og venlig gik han ofte og smaanynnede, naar han var alene; det var os Børn en stor Glæde at se den Kjærlighed, hvormed Brødrene talte sammen og at høre deres muntre Latter, naar de opfriskede deres Barndomsminder, som f. Ex. da Fader sagde til Vitus, at Grunden hvorfor han var bleven saa stor og anseelig, var den, at den norske Bondekone, som havde opammet ham, og som ikke kunde faa den lille Dreng stor og tyk nok, ikke havde ladet sig nøje med at give ham Mad om Dagen, tidlig og silde, men ogsaa havde vænnet Drengen til, naar han laa og sov om Natten, at saa snart hun rørte ved hans Mund med en Ske, lukkede han Munden op, hvorpaa hun gav ham den ene Skefuld efter den anden saa længe, indtil den lille sovende Dreng ikke mere vilde lukke Munden op«.

Den 13de Juli 1814 blev Vitus Rørdam kaldet til Sognepræst i Kallundborg. Aaret efter ægtede han Hedvig Sofie Adelaide Wolgand, der var født den 19de Marts 1798 og var en Datter af Hr. Johan Samuel Wolgand, der døde

1804 som Sognepræst i Rørby, efterat han tidligere (1793-6) havde været residerende Kapellan ved S. Laurentii Kirke paa Før; Moderen hed Mette Sofie Hansen. Sofie Wolgand var efter sine Forældres tidlige Død antaget som Plejedatter af Amtsprovst Warthoe, saa Vitus Rørdam havde haft god Lejlighed til at lære hende at kjende.

Om V. R.s Virksomhed i Kallundborg er at berette, at han 1820 oprettede et Bibelselskab for denne By, om hvis Stiftelse og Fremgang der haves en Række trykte Beretninger fra hans Haand tilligemed den Tale, han holdt ved Selskabets Stiftelse¹). Medens han var Præst i Kallundborg skete det, at den gamle, smukke Kirke den 7de September 1827 styrtede sammen, knuste Prædikestolen, fyldte Skibet og en Del af Choret med Sten og Grus, og knuste Jernværket om Alteret og Døbefonden, hvilken Skade først i Aaret 1870 tilfulde er bleven udbedret²).

Den samme Samvittighedsfuldhed og Dygtighed, som havde været Særkjendet for Vitus Rørdams præstelige Gjerning, medens han var i den mere underordnede Stilling som Kapellan, udmærkede ham ikke mindre som Sognepræst. Ved sit milde og kjærlige Sind vandt han sin Menigheds udelte Agtelse og Hengivenhed. Men hans Levned's Aar bleve ikke mange her paa Jorden. Som en tro Herrens Tjener satte han sit Liv til i den ham betroede Gjerning. Der udbrød nemlig en heftig Tyfusepidemie i Kallundborg. V. R. gik daglig om og besøgte de syge; navnlig var der i Nærheden af Præstegaarden en fattig og skikkelig Haandværkerfamilie, hvor Mand og Kone og samtlige Børn laa syge. Til dette Hus gik R. flere Gange daglig for at paase, at disse fattige Mennesker fik tilstrækkelig Pleje, og at de ordinerede Lægemidler bleve

¹) Maanedlige Efterretninger om Bibelselskabet for Danmark, udg. af Prof. Jens Møller. 1821, Nr. 6. 1822, Nr. 8. 1823, Nr. 4. 1824, Nr. 6. 1825, Nr. 6.

²) Trap, Beskriv. af Kongeriget Danmark, 2 Udg 4 Hefte, S. 238.

benyttede, som de skulde. Herved paadrog han sig vistnok selv den livsfarlige Sygdom. Thi en Dag, da han kom hjem fra sine Sygebesøg, klagede han over Ildebefindende, gik til Sengs, og efter faa Dages Sygdom kaldte Herren sin Tjener til sig den 14de September 1828. Hans pludselige og uventede Bortgang vakte almindelig Deltagelse og Sorg i Kallundborg. Et Udtryk herfor finde vi i følgende Mindeord, der ere indrykkede i Aarhus Stiftstidenden, 1828, Nr. 153, Følgeblad:

Vitus Bering Rørdam,
Herrens tro og nidkjære Tjener
for Callundborg Menighed,
er
Søndagen den 14 Septbr. Efterm. Kl. 2,
just som Kirkens Klokke kaldte de Troende
til Templet,

hjemkaldt til det evige Rige
i sin Kraftens Alder, 47 Aar gammel.
Han døde i sit Kald, thi under hans Kjærligheds Gang
som Sjælesørger blev han selv angreben af den grasserende
Feber, som 4 Dage efter endte hans Liv.

Han var elsket af sin Menighed,
derfor sørger den ved hans Grav.

Vitus Rørdam var af en vennesæl og glad Natur. Hans Broderbørn fra Ondløse mindes endnu, hvorledes han, naar han besøgte deres Forældre, holdt af at sidde i Mørkningen og synge de gamle Sange fra Studenterdagene, og med hvormegen Glæde han og hans Ven Byfoged Cederfeldt i Kallundborg modtog deres Fader, naar han kom til Kallundborg. De sørgede derfor meget over den kjærlige Farbroders tidlige Død.

Da V. R. og hans Hustru ingen Børn havde, toge de en lille forældreløs Pige ved Navn Sofie Emilie Høst til sig og opdroge hende som deres egen; efter R.s Død blev hun hos hans Enke som Adoptivdatter under Navn Sofie Rørdam. Denne unge Pige blev den 9de December

1835 gift med Præsten i Tirstrup og Fuglslev, Ditlev Ludvig Oest, der da var Enkemand¹⁾. Han døde imidlertid allerede efter et halvt Aars Forløb, den 8de Maj 1836²⁾. Vitus Rørdams Enke havde under et Besøg i Tirstrup lært en Ungdomsven af Pastor Oest at kjende, nemlig Cand. theol. Johan Caspar Theodor Funck. Efter at denne var blevet Præst i Ulsted, Aalborg Stift, blev hun gift med ham den 5te Juli 1835. Funck blev 1856 forflyttet til Præst i Slagslunde i Sjælland, hvor hans Hustru døde den 23de Marts 1866; i hendes sidste Tid var hun blind. Hun havde i sit andet Ægteskab en eneste Datter.

6. **Christian Rørdam**, Broder til fornævnte, var født i Ullensvang Præstegaard den 16de September 1782. Fra sin første Ungdom havde han en stor Lyst til Søen, og ventelig havde han allerede tidlig faaet nogen Øvelse i Søvæsenet ved at færdes paa Sørfjorden, ved hvilken Ullensvang ligger. Det var imidlertid ikke hans Forældres Ønske, at han skulde gaa til Søs; men da han blev fast ved sin Beslutning, fik han endelig deres Tilladelse. Den 1ste Juli 1799 rejste han hjemme fra til Bergen, for derfra at gaa til Skibs til Kjøbenhavn, hvor han ankom den 17de samme Maaned. Her skal han have taget Styrmandsexamen, og da denne var bestaaet, drog hans ældre Broder Thomas Schatt, som dengang opholdt sig i Kjøbenhavn, Omsorg for, at han af Direktionen for det asiatiske Kompagni fik Tilladelse til at gaa som Jungmand med et af Kompagniets Skibe, der laa rede til at gaa til Ostindien. Inden sin Afrejse blev han forsynet med Anbefalingsbreve fra Justitsraad A. Grove og andre formaaende Mænd, til hvem dels hans Fader dels hans Broder havde skaffet ham Adgang.

¹⁾ Hans første Hustru, Julie Caroline Wolgand, der døde den 7de April 1834, var en Søster til Vitus Rørdams Enke.

²⁾ Hans Enke levede endnu for saa Aar siden, og er maaske endnu i Live.

Thomas Schatt hjalp ham med hans Udrustning til den lange Rejse og fulgte den 29de Avgust 1799 sin endnu neppe syttenaarige Broder ombord paa Skibet »Fredensborg« ført af Kaptain Mossin. Han skulde aldrig mere betræde Fædrelandets Jord.

Sejladsen gik heldig, indtil Skibet naaede Guineakysten. Her lagde Kapitainen ind til Land for at forsyne sig med frisk Vand fra en af de derværende danske Handelspladser. En Dag, da en Barkasse med fyldte Vandtønder var ankommen til Skibet og havde losset sin Fragt, besluttede Kaptajnen at gaa i Land med den tilbagevendende Barkasse for at faa sit Mellemværende i Anledning af Skibets Vandforsyning afgjort, og han tog Anden-Styrmand og Christian Rørdam med sig. Barkassen, der blev roet af 6 Negere, var fladbundet, og havde kun de tomme Tønder til Ballast, saa denne Tur ingenlunde var uden Fare, men Vejret var imidlertid blikstille og Havet glat som et Spejl. Da Barkassen var kommen saa langt fra Skibet, at den ikke mere derfra kunde ses, medens den derhos endnu var saa langt borte fra Land, at ingen Hjælp herfra kunde være tænkelig i paakommende Ulykkestilfælde, opstod en pludselig Hvirvelvind, som oprørte Havet og fyldte Barkassen med Vand, saa at den sank. Kaptajnen og Styrmanden druknede; Negerne svømmede mod Landet, som endnu var langt borte; men Christian R fik fat i en af Barkassens store Aarer, ved Hjælp af hvilken han holdt sig oven Vande, indtil han endelig lykkelig og velbeholden naaede Landet. De sorte Svømmere vare vel ogsaa komne i Land, men den uhyre Anstrængelse havde i den Grad udtømt deres Kræfter, at de alle, den ene efter den anden, døde samme Dag. Christian R. var saaledes den eneste, der blev frelst. Denne Begivenhed gjorde det nødvendigt, at Første-Styrmand overtog Kaptajnens Plads paa Skibet, medens Christian R. maatte gjøre Tjeneste som Styrmand. Nu gik Rejsen fremad, forbi det gode Haabs Forbjerg; men i det indiske Hav blev den ny

Kaptajn syg og døde, hvilket førte til, at Christian Rørdam maatte overtage Kommandoen. Saa lidet sandsynligt det end maatte forekomme, at saa ung en Begynder i Sømandskunsten kunde fuldbyrde et saadant Hverv, lykkedes det ham dog virkelig at føre Skibet til Ostindien.

Saaledes fortæller Familietraditionen. Thomas Sch. Rørdam skrev i sin Dagbog: »22de September 1800 fik jeg Brev fra Broder Christian, hvoraf jeg fik den glædelige Efterretning, at han var bleven Styrmand med 20 Rdl. maanedlig«. Hvorfra Brevet er skrevet, siges ikke; men vistnok maa derved forstaas en ny Hyre, Chr. R. havde faaet, efter at han lykkelig havde naaet sit første Bestemmelsessted. Siden vedblev han nemlig at fare i de ostindiske Farvande, og ved sin Raskhed og Dygtighed naaede han snart at blive Skibskaptajn. Imidlertid tjente han en Del Penge og ægtede en formuende spansk Dame (nogle sige: en Kjøbmandsenke) fra Manilla, hvorpaa han nedsatte sig som Kjøbmand i Serampore. Som Handelsmand udfoldede han en ikke ringe Virksomhed og blev i faa Aar en velhavende Mand. Da hans Kone imidlertid døde uden at have skjænket ham Børn, blev han indviklet i en fortrædelig Arvesag med hendes Slægtninge, med hvem han maatte skifte sin Formue. Dette gav Anledning til, at han besluttede sig til atter at gaa til Søs. Saa vidt vides, gjorde han et Par Rejser; men tilsidst, da han skulde føre et Skib fra Ostindien til Kina, blev han ved Aaret 1812 borte tilligemed Skibet, uden at det nogensinde erfarede, hvorledes han var forulykket. Nogle mente, at de malayiske Matroser, som væsentlig udgjorde Skibets Besætning, havde benyttet Lejligheden til at dræbe Kaptajnen og bemægtige sig Skibet, og derpaa havde ført det til et af de Sørøversmuthuller, som de ostindiske Farvande dengang vrimlede af.

Nogen Tid før Christian Rørdams sidste Rejse havde han gjort sit Testament, der i dansk Oversættelse fra Engelsk lyder, som følger:

I Guds Navn, Amen! Jeg Christian Rørdam, førende Skibet Palmer, nu i Calcutta, som befinder mig ved legemligt Helbred og sund Fornuft, gjør vitterligt og erklærer, i Betragtning af de med Rejsen forbundne Uheld, Farer og andre Tilfælde (hermed at afværge Tvistigheder efter min Død), at min sidste Vilje og Testamente er følgende: nemlig først anbefaler jeg min Sjæl til Gud, der har givet den, og mit Legeme anbetror jeg til Jorden eller Søen, saaledes som det behager Gud at beslutte, og i Henseende til mit timelige Gods, da giver, legerer og disponerer jeg derover, som følger. Nemlig, først vil jeg, at al min retmæssige Gjæld og Begravelses Omkostninger skal betales og afgjøres ved mine herefter nævnte lovlige Executores, [og dernæst] at de ved min Død mig tilhørende Ejendele i de Herrer Palmer & Co's Hænder, skal deles som følger:

Min ældste og højtelskede Søster Bolette Christine

Rørdam legerer jeg Rdl. 5000

Min yngre Søster Elisabeth Rørdam - 2000

Min yngste Søster Christiane Rørdam . . . - 2500

og hvad jeg mere maatte være ejende, giver jeg til mine højtelskede Brødre, Holger, Thomas, Vitus og Jakob Rørdam, og jeg udnævner samt indsætter herved de Herrer Palmer & Co. og Dr. Wallich til mine lovlige Executores og Administratorer af denne min sidste Vilje og Testamente, hvorhos jeg hermed tilbagekalder alle ældre Testamenter og Gavebreve, som jeg nogensinde maatte have gjort, og jeg bestemmer og bekræfter dette nærværende at gjælde og antages som min eneste sidste Vilje og Testamente.

Til Bekræftelse haver jeg dette mit Testamente underskrevet og forseglet den 26de Juni 1811.

Chr. Rørdam.

Underskrevet og forseglet, hvor intet stemplet Papir kan haves, i Nærværelse af Rugger Ramyssaen. Romellij Laterij.

Efter at man længe forgjæves havde ventet paa Efterretninger fra eller om det forsvundne Skib, tog Skifteretten

endelig Kaptajn Chr. Rørdams Bo under Behandling og indkaldte hans Arvinger fra Danmark, for at de kunde varetage deres Tarv under Boets Opgjørelse. Ved den endelige Opgjørelse fik enhver af hans Sødskende nogle faa tusinde Rigsdaler som sin Andel, da en meget stor Del af Formuen medgik i Skifteomkostninger. »Den Arvepart, der tilfaldt min Fader T. S. Rørdam«, siger Hr. Hans N. K. Rørdam, »var vel ikke stor, men havde imidlertid den væsentlige Følge for mig og min Broder Peter, at Fader bestemte sig til ogsaa at lade os to studere ligesom vor ældre Broder Christian, hvilket ellers paa Grund af hans Uformuenhed havde været ham umuligt«.

7. **Elisabeth Marie Rørdam**, fornævntes Søster, var født i Ullensvang Præstegaard d. 6te Maj 1784. Efter Faderens, Hr. Christian Bolle Rørdams, Død kom hun 1804 med sin Moder i Huset hos sin Broder Holger i Tirstrup Præstegaard, medens hendes yngre Søster,

8. **Christiane Rørdam**, født den 24de December 1785 i Ullensvang, kom til Broderen Thomas Schatt i Serup og 1806 fulgte med ham til Ondløse. Senere vendte hun tilbage til Jylland og opholdt sig med sin ovennævnte Søster, Lise, i adskillige Aar hos Broderen i Tirstrup. Dennes trykkende økonomiske Forhold have formodentlig foranlediget, at Søstrene forlod ham og kom til Ondløse, hvor de opholdt sig en Tid. Den Arv, der tilfaldt dem efter den i Ostindien afdøde Broder Christian, bevirkede imidlertid, at de besluttede at flytte til København. Denne Beslutning var vistnok meget uheldig, dels fordi de vare ukyndige i Bestyrelsen af Pengesager, dels fordi der skete det sælsomme, at en yngre Mand, der kaldte sig Højer, vidste at forskaffe sig Adgang til dem og indledede en Kjærlighedsforbindelse med den ældre Søster, Lise, i den Tro, at hun var i Besiddelse af en større Formue. Men da det siden viste sig, at hvad Søstrene ejede, var smeltet

sammen og forbrugt, saa forsvandt Hr. Højer, uden at man nogensinde fik at vide, hvem eller hvad han havde været. Søstrenes Liv blev fra nu af meget sørgeligt: Næringssorger og skuffede Forventninger virkede i den Grad nedtrykkende paa dem, at de begge bleve sindssyge. Christiane kom i Huset hos en Skolelærer i Lyderslev og døde — ikke længe efter sin Broder Th. Sch. Rørdam — paa Sygehuset i Storehedinge. Lise blev tinget i Kost hos en Landmand i Gimlinge i det sydvestlige Sjælland. Hun forblev sindssyg indtil det sidste, forøvrigt var hun rolig og let at komme til Rette med. I mange Aar gik hun og talte om sin forsvundne Ven og haabede paa hans Komme. Hun blev den længstlevende af samtlige otte Sødskende. Først i November 1870 sluttedes hendes sørgelige Liv ved en stille Død.

Af Provst Christian Bolle Rørdams otte Børn, der alle overlevede deres Forældre og naaede den voxne Alder, bleve altsaa de sex gifte, men kun de to, Thomas Schatt og Jakob, havde Børn. Fra den første stammer den danske, fra den sidste den norske Linie af Slægten. En Oversigt over det første Led af disse tvende Linier skal her sluttelig meddeles. Om det skal lykkes mig at give en udførligere Fremstilling af dette — ottende — Slægtleds Historie, maa være Fremtiden forbeholdt¹⁾.

¹⁾ Til Efterretningerne om Familien Lindam i 1ste H. kan endnu føjes, at den S. 26 omtalte engelske Militær, Oberst Lindam, har to Sønner, der bo i England, og hvoraf den ene er gift og har flere Børn. Den S. 25 Not. 2 omtalte Tolder Søren Lindam i Odense rømte 1767 bort paa Grund af uredelig Embedsførelse. Han var gift med en Frøken Nobel af Stamhuset Sandholt. Efter Mandens Flugt vendte hun tilbage til sit Fædrenejhem, hvor hun blev til sin Død. Hun medbragte til Sandholt en lille Søn, Nicolai Christian Lindam (f. 1763). — Den S. 51 omtalte Johannes Freiesleben døde ²²/₁₂ 1873 som General. Havde 8 Børn, hvoraf de 4 endnu leve.

Thomas Schatt Rørdam,

Provst, Sognepræst i Tølløse og Aagerup, † 18 Sept. 1831.

G. m. Catrine Georgia Teilmann, † 31 December 1842.

Hans Christian Rørdam , f. ¹⁸ / ₃ 1803. Dr. theol. Sognepræst i Hammer og Lundby. † ²¹ / ₁₂ 1869. G. m. Conradine Engelbreth. 8 Børn.	Hans Nicolai Kellermann Rørdam , f. ¹³ / ₉ 1804. Sognepræst i Ondløse og Søndersted. G. m. Charlotte Valdemardine Birchedal. 8 Børn.	Peter Rørdam , f. ⁶ / ₅ 1806, Sognepræst i Lyngby. G. m. Jutta Christiane Olivia Bertha Carlsen (†). 1 Datter.	Georgine Sam-sine Rørdam , f. ²³ / ₂ 1808. G. m. Provst Arve Christian Linde Heiberg, Sognepræst i Helsingør. 8 Børn.	Ellsabeth Catrine Rørdam , f. ²³ / ₁₁ 1809. ugift.	Emma Rørdam , f. ⁴ / ₉ 1812. G. m. Professor Søren Johan Heiberg, Sognepræst i Kjelby (†). Uden Børn.	Engelke Marie Rørdam , f. ²² / ₃ 1814. (†) G. m. Søren Johan Heiberg, da Præst og Forstander for Døvstummeinstituttet. (†) 9 Børn.	Bolette Christine Rørdam , f. ⁶ / ₁₁ 1815. G. m. Hr. Nicolai Laurentius Feilberg, Sognepræst i Kirkehelsinge og Drøsselbjerg. Uden Børn.
--	---	---	--	---	--	---	---

Jakob Rørdam,

Artillerikaptajn, Overtoldbetjent ved Vallø Saltværk, † 10 Juni 1852.

G. m. Kirsten Wrighth Larsen.

Anton Christian Nicolai Rørdam , f. ⁸ / ₅ 1811. Kaptajn i den norske Marine. Tolder i Mandal. G. m. Annette Knutsen. 7 Børn.	Carl Christian Kjellmann Rørdam , f. ¹² / ₂ 1813. Guldsmed. † ugift.	Marie Ellsabeth Gabrielle Rørdam , f. ¹⁸ / ₁ 1814. † ugift.	Ernst Ditlev Christian Rørdam , f. ⁷ / ₁₀ 1816. Sømand. † 1836, ugift.	Jens Vilhelm Rørdam , f. ¹⁶ / ₃ 1818. Toldbetjent i Christianssand. G. m. Marie Olsen. 5 Børn.	Bolette Sofie Rørdam , f. ⁸ / ₆ 1820, ugift.	Holgarth Ludvig Rørdam , f. ⁴ / ₁₂ 1822. Skibsfører. G. m. Halvorvine Halvorsen. 7 Børn.	Jakob Thomas Rørdam , f. ¹² / ₅ 1825. Bestyrer af Jarlsberg Værk. ugift.	Jochum Louis Rørdam , f. ³¹ / ₃ 1827. Assistent ved det kgl. Skibsbyggeri paa Horten, ugift.	Vitus Berling Rørdam , f. ¹² / ₃ 1830. Arbejder paa det kgl. Skibsbyggeri paa Horten. G. m. Bredine Hansen. 7 Børn.	Josephine Francisca Christiane Rørdam , f. ⁸ / ₆ 1832. G. m. Apotheker Joachim Andreas Jensen i Svelvig. 1 Datter.
---	---	--	---	---	---	---	---	---	--	---

Nogle Stykker af Familiearkivet.

1.

Livets Uselhed og Dødens Vished

Betragtet over Dend

Æ[r]værdige Hæderlige og Vellærde Mand

Sl. Hr. Niels Holgersøn Bruun,

Fordum Værdige Sogne-Præst for Rørbye Meenighed,
 Da GUD ved een Sød og salig Død bortkaldede Ham fra
 denne Verdens Urolighed til sine Frydefulde Boliger dend
 24 Nov. og blef da Hans Efterladte Legeme med Høy-
 fornemme Venners Comitæt nedsadt udi Rørbye Kircke

Mandagen dend 5. Decembr. Anno 1707.

Ydmygst opsat af dend Sl. Mands Medsørgende Søster-Søn
 Vilhelm Lindam.

Imprimatur,

C. Bartholin.

Trykt hos Willads Jersin, Universit. Bogtr.

Skiøndt Solens gylden Mund udpuster blanke Straaler,

Og Fuglene sin Fryd for Morgenstund udskraaler,

Dog vente maa vi strax den sort' og fæle Nat,

Saa Ubestandighed har her sin Bolig sat.

Paa Jordens runde Klod, der kand vi see og skue

Planeter, Stierne og dend hvalte Himmel-bue,

Hvordan de iidelig om Jorden monne gaa,

Men ah Forandrings Malm, og Verden ligesaa.

Saa er der indtet blandt de skabte Ting paa Jorden,

Jeg skue hvor jeg vil Øst, Vesten, Synden, Norden,

Som ævig varer ved, og stedse kand bestaa,

Men under Maanen alt med Tiden maa forgaa.

Hvad er vort Lefnet? og naar mand det ret betragter

Hvad er vor Lif? naar mand det nøye vil paa agte

Det er kun Skygge-Verck, og icke vare kand,

Men staar som det var bygt paa Leer og Flyde-Sand.

Fra første Øyeblik vi hid til Verden komme,

Vi stedse tæncke maa os bier Dødsens Domme,

Thi os er ey bekiendt, hvad for et Øyeblik
 Dend grumme Død vil os meddeele sidste Stick.
 Med Graad vi kommer frem, med Suck vi vore Dage
 Maa leve da saa hen, for Syndens Straf og Plage,
 Til GUD behager at os give ævig Roe,
 Hvor vi da stedse skal blandt de Udvalde boe.
 I denne Bolig da dend Guds Mand nu omfaunis
 Af Frelser JESu sin, og blandt Guds Folck ey saunis,
 Hand som taalmodelig med JESu lidte her,
 Hand nu hos JESum der een Æris Krone bær.
 Hans Nafn Berømmelse i Graven ham tilføyer
 Og som et Cedertræ til Himlen sig ophøyer,
 Hand faldt for HERrens Haand til JESu Frelse-Land,
 Hans Nafn dog stedse groer traadtz Theons bidske Tand.
 Hand som Bezaleel i Helligdommen tient
 Med Viisdom og Forstand, at neplig de kand vente
 En bedre, hvorfor de det billig sige kand:
 Ah! gid vi maatt' beholdt dend drabelige Mand.
 Sin Hiord som Hyrden god hand altid meget elskte
 Og det fortabte Faar fra Ulfvens Mund hand frelste,
 Thi aldrig saae hand en fortabt og snart paa Knæ,
 Hand jo i JESu Saar ham viiste Lye og Læ.
 Som Moses, Aron, de berømte HERrens Præster
 Saa HERren Israels GUD, ald Jordens HERre og Mester,
 Saa seer og denne Præst sin GUD i Glæde stor
 Og sig med Lammets Sang for Thronen Evig roer.
 Hiert-Elskte Moster! vel i Dag maa sørge saare
 Og for Jér Sl. Mand som Enken græde Taare,
 I siger, veed jeg vel, det Smerteligst jeg veed
 Er det, at icke vi i en Graf sættis ned.
 Dybt-Sørgende! i kand ret Jammerligen klage,
 At Sorrigs Galde-Drick I alt for tit maa smage,
 Det er ey Een ey To men Tredie Gang I maa
 Forladt som Eenlig Fugl i Encke-Standen staa.
 I som Naomi nu for Eders Hosbond græder
 Og Eders Legeme med Sørge-Dragten klæder,
 I skal ey sørge saa; Thi nu hand glædis der,
 Jér Glæde skal i GUD og stedse være her.

Er end Jêr beste Ven hos GUD i Himmel-Sæde,
 GUD lever dog igien til Eders store Glæde,
 Hans Ord til Jêr er saa, jeg er din Mand igien
 Og dine mange Børn een Fader og een Ven.
 Jeg maa nu holde op og kand ey meere skrive
 For Sorrigs Smerte, som mig smerter her i Live,
 Thi denne Sl. Mand var min udvalde Ven,
 Jeg som min Fader ham begræder dagligen.
 Mit Hiert' er Sorrigfuldt, mit Sind det sig nu gremmer,
 Min Øyen dagligen i Græde-Floden svømmer
 For dend Ærværdig Mand, som hos os levet saa,
 At vi til Jorden ham bedrøvet følge maa.
 Far vel da Salig Mand! Jêr Siæl er i Guds Hænder,
 Paa Jorden Eders Roes Jêr Leve-Lius antænder,
 Indtil ald Himlens Lius med Verden skal forgaa,
 Og vi med Eder skal for HErrens Ansigt staa.

Graf-Skrift.

Her ligger dend Ærværdig Mand
 Af Lærdom Nafn og Gaver,
 Hand er nu i det Himmel-Land,
 Hvor Engle-Fryd hand haver.
 Du Død hvad har du vundet med
 Ved det du dræbte Manden,
 Hans Nafn har Roes, hans Siæl har Fred,
 Hans Striid dend er udstanden.
 Med Kronen hand der kronis skal
 I Himlens Huus og Bolig,
 I Paradiis dend Himmel-Sal
 Hans Hiem hand har saa roelig.

2.

Klage-Digt over sin H. K. Fader
 Ærværdige Hæderlige og fornemme Lærde Mand
 Sl. Hr. Niels Holgersen Bruun
 Værdige Sogne-Præst for Rørbye Meenighed.
 Opsat af dend Sl. Mands Dybtsergende Stif-Søn
 Erick Albert Danielsøn Skrøder.

Ah Hiertens store Væ! Ah! Modgangs beedske Galde,
 Er skiencket i for mig, mit Mod maa billig falde,
 Thi Lyckens Soel er nu paa Horizonten sin
 Nedgangen plat for mig til Hierte-Sorrig min.
 Jeg maatte billig her opskrive slig en Rolle,
 Som fordum Seeren, om jeg mig kunde holde
 Imidlertid for Graad, Begrædelser og Væ
 For det jeg nødig maa med mine Øyne see.
 Min Lykke er mig tynd, det maa jeg nok bekiende,
 Mit Blad ved Skebnens Vind sig ofte nock mon vende,
 Saa at om det var ey GUD Fader selv imod,
 Jeg torde ønske, at jeg Graven Kroppen lod.
 Dend Tid er icke lang, nep tre gang sex Aar siden,
 Da Fader mig forlod og jeg var gandske liden,
 Dog fick jeg dend igien, som mig har forestaaed,
 GUD hielpe mig, om jeg kand sige det for Graad.
 Men ah! hvor er det fat, har hand nu og aftacket
 Og Verden sagt god Nat, Ovi det vared stacket,
 Mit Kikajon var grøndt: nu tænckte jeg saa vist,
 Der er min Fader god, men ah nu er hand mist.
 Her maa jeg fattig Barn vel græde høyt og jamre,
 Nu du har skiult mit Haab i Jordens mørcke Kamre
 GUD see da til min Tarv og høre paa mit Raab,
 Thi hand er eene dend, hvor til jeg har mit Haab.

Nogle Skoletestimonier.

a.

Amplissimo ordini professorio salutem & observantiam!

Fervida sunt ad laudem et gloriam quorundam vota,
 qui ad eruditionem videntur pleno veluti gradu contendere;
 ejus autem ubi aliquam partem adepti sunt, statim subsi-
 stunt, primumque illum impetum sinunt vicissim turpiter
 elangvescere. Non secus ac cursores illi, qui carceribus vix
 emissi, cum stimulis non deberent parcere, ac si impetum

cursus sustinere non possint, fallaci ungula offendentes ad carceres cum ignominia revertuntur. Ex illorum censu tantum abest, ut sit politissimus juvenis Oligerus Andreae Brun, Herlovianus, ut etiam vitio isti bellum semper indixerit infestissimum: qui ut suo ostendat exemplo, sapientiam hydropi similem esse, indies magis magisque ita inardescit, sitiitque, ut quo plus sint potæ, plus ipsi sitiuntur, ut ille canit, aquæ. Videt nimirum sibi a natura datum esse ingenium gloriæ cupidissimum: quo nomine ut ipsi gratulari possumus, ita laudari non debere recte existimat ipse, nisi laudabilem hanc avaritiam constanti stimulet industria. Itaque cum apud nos aliquot annorum usu dedicerit, non esse in hoc studiorum suorum cursu, priusquam ad metas venerit, deficientum, de consilio eorum, quibus curæ sunt ipsius studia, Athenas vestras proficiscitur; quas si eadem, quod spero, pietate, diligentia, modestia ornaverit, qua eum heic erga Deum, Præceptores, tribules summa semper fuisse memini testorque; præterea etiam semina in se a minorum gentium professoribus sparsa sub vestra cura & cultura fovere perrexerit inque frugem aliquando maturaverit, est unde patria messem sibi polliceri possit uberrimam. Interim vos, Professores celeberrimi, qui soletis omnia prolixè non tam polliceri quam præstare, Candidatum hunc nostrum ut liberaliore benevolentia amplectamini, obnixè rogamus: gratiam, quam heic meremini, ut ille nunquam non referret, ita nos habebimus, dum vivamus. Dabantur Herloviæ a. d. XXX April. MDCXLIIX.

(Zacharias Lundius).

b.

Lectori Benevolo Salutem et amorem.

Christophorus Andreae natus est Horloviæ Patre M. Andrea viro venerando et docto, qvì postqvam Herloviam reliqvìt, nobiscum triennii fermè spatio vixit, iis moribus et disciplinis imbuendus, qvibus è cœno ignorantia emergere sese posse putavit. In artes enim liberales ea sedulitate incubuit, ut plerasqve omnes benè didicerit. Stylo operam dedit et scriptiones frequentavit, ut eruditionis

multam consequutus sit tandem examinante Reverendo in Christo Patre et Episcopo D. D. Brochmanno. Vitam et mores suos ita instituit, ut nihil, quod memini, non dicam severiori animadversione, sed ne mitiori increpatione dignum unquam commisserit. Undè nec obscurum fuerit judicare, quem in literis progressum fecerit, cum via proxima ad eruditionem sit diligentia, quam vitæ innocentia non modo insigniter ornat, sed et graviter in opere confirmat. Id antè addendum censeo, quam claudio, elegantem illum esse Musicum imprimis instrumentalem, ut proinde sperem haud paucos fore, qui blando hunc Musarum alumnum excipient sinu, et provirili nutrient et fovebunt: cumque uberioris disciplinæ hauriendæ gratia à nobis ad Academiam tanquam ad mercaturam bonarum literarum abeat, nequaquam dubito, quin eo voto et affectu hunc nostrum Christophorum sit suscepturus æquus et benevolus lector, quo eos maximè decet, qui erecta ad virtutem et eruditionem indole feruntur. Imprimis autem de clarissimis et excellentissimis Regiæ Academiæ Professoribus, Præceptoribus et factoribus meis perpetuo animi obsequio honorandis, hoc mihi polliceor, primum ut ad examen depositionis scholasticæ, uti vocant, admittant; admissum deindè in civitatem suam, idoneum quod spero si judicaverint, recipiant et receptum tandem rara favoris et benevolentiæ aura complectantur et foveant. Hoc si fecerint, vires maximas et animos ad curriculum liberalium artium mirabili alacritate conficiendum ingenuo huic adolescenti addent. Me autem ad omne devotionis et observantiæ genus devotum sibi et obstrictum reddent. Datum Slaglosiæ die 17 Majj Anno 1650. Sigillò et manu propria firmatum et munitum.

Johannes Corvinus.

c.

Viri Eminentissimi, Proceres Literatæ Reipublicæ maximi.

Ut ut multiplici sæpenumero dilacerentur calamitate, qui ex literis fortunam suam unicè moliri nituntur, mitiora tamen quam alii omnes experiuntur fata, qui variis difficultatibus

irretiti gravioris fortunæ turbinis rotantur. Hoc dum apud animum perpendit integerrimæ vitæ adolescens Oligerus Nicolai Rørdam post luctuosum Patris tam chari capitis e vitâ excessum, ut dulcissimæ Matri, ex cujus arbitrio tum totus pependit, satisfaceret, cum sibi omnia arctiora viderentur fieri, literis se addixit, ut fortunæ insultare disceret. Nec irrita hactenus ejus fuit institutio, cum studiorum et initium et incrementum constituerit pietatem, qvâ Duce aspera omnia prospera ei reddita sunt, ut fortunæ malignitas illi pugnæ non esse videatur. Studia autem sua sic excoluit, ut ingenuis instructus artibus et morum svavitate commendabilis succum inde et colorem traxerit. Laxius autem exercendi ingenii cum jam qværat spatium, vestram intuetur Academiam, Nobilissimi Mæcenates, et egressus ferè ætatis annum decimum octavum, hinc bonis, qvod voveo, avibus migrat, hac spe suffultus, fore ut sacris vestris initiatus municipium Literarum a Vobis impetret. Qvod si sibi à Vobis tribui concedique sentiat, æterno Vobis illum beneficio devincietis. Valete Viri æternitate dignissimi, et Deo Patriæque diu vivite. Scribebam Calundæ IX Cal. Qvint. Ann. MDCCXVIII.

Franciscus Trojel

Sch: Calund: Rect:
